VETERUM EPISTOLARUM HIBERNICARUM SYLLOGE;

Quæ partim ab Hibernis, partim ad Hibernos, partim de Hibernis vel rebus Hibernicis ſunt conſcripta.

IACOBUS USSERIUS
ARMACHANUS Archiepiſcopus
Collegit & Recenſuit.

Epiſtolarum ſeriem proxima poſt præfationem pagina demonſtrat.

Opuſculum rariſſimum, diu ſatis deſideratum, poſt Edit. Dublin. & Pariſien. primum in Germania nunc editum.

HERBORNÆ NASSOVICORUM,
Typis & Sumptibus JOH. NICOLAI ANDREÆ
M. DC. XCVI.

842

SUMME REVERENDO

OMNIUM SCIENTIARUM, HONORUM, ET DIGNITATUM SPLENDORE EXCELLENTISSIMO VIRO

DOMINO

IOHANNI à LENT,

SS. THEOL. DOCT. CELEBERRIMO, EJUSDEMQUE FACULTATIS, UT ET LING. ORIENTAL. ET HIST. ECCL. IN ILLUSTRI ACADEMIA NASS. PROFESSORI, ET BIBLIOT. ORDINARIO:

ANTIQUITATUM CULTORI STRENUO,
REI LITERARIÆ PRÆSIDI,
DISCENTIUM DESIDERIO,
HOSPITUM PATROCINIO,
FAMILIÆ SUÆ INCREMENTO
TANTO TANTI NOMINIS VIRO VENERANDO.

Gratùm Animum teſtaturus, ejusque in æternum quaſi derelicturiùs Specimen, præſentes Epiſtolas, ex Bibliotheca communicatas, reddidit, & Sacras eſſe voluit

JOH. NICOL. ANDREÆ,
Typographus.

IACOBVS ARMACHANVS Lectori S.

QVantum ad fidem rerum conferat Epiſtolarum propriis temporibus ſcriptarum diligens inſpectio; cùm ex aliorum Annalium, tum ex Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptorum lectione, compertum habent eruditi. Hinc ego patriarum antiquitatum, Eccleſiaſticarum, præſertim, penitùs cognoſcendarum ſtudio ductus; ut Sedulii *noſtri epiſtolas (quas intra* CXL: *proximos annos adhuc extitiſſe, ex* Io. Trithemio *intellexeram) alicunde nanciſcerer, operam inprimis dedi. Verùm quum neque illius, neque unius alicujus è Veterum illorum numero, juſtum aliquod hujus argumenti volumen adipiſci poſſem: ad* δεύτερον πλοῦν *converſus, quicquid ſparſim inter chartulas meas ejus generis* ἀνέκδοτον *reperire potui, addito ex libris editis ſupplemento, in unum literarum faſciculum conjeci. Unde jam, pro unius alicujus aut alteriùs libris ſingularibus, multorum & diverſis ſibi ætatibus ſuccedentium disjectæ tabulæ, uno veluti intuitu conſpiciendas ſeſe offerunt: ex quarum conſideratiòne, quantum ſeu in pietate ſeu in doctrinâ*

ſecu-

ſeculum quodque vel profecerit vel defecerit, licebit animadvertere. Neque enim tam hîc ſpectandum, quid quiſque loqui ſemper debeat; quàm quid quâque ætate homines dicere aſſueverint.

Id autem cumprimis memorabile eſt, quod in XXX. Epiſtolâ prodit Aldhelmus, *de exteris ad capeſſendum ingenii cultum catervatim in* Hiberniã *confluentibus: quæ ab illo ut* Paradiſus *quidam aut novus* Circulus lacteus *depingitur;* diſcentium opulans vernanſque paſcuosâ numeroſitate lectorũ, quemadmodum poli cardines aſtriferis micantium ornantur vibraminibus ſiderum. *Eò pertinet & Bedæ ille locus Hiſtor. Eccleſiaſtic. lic. 3. c. 27.* Erant *in Hiberniâ* multi nobilium ſimul & mediocrium de gente Anglorum, qui tempore Finani & Colmani Epiſcoporum, relictâ inſulâ patriâ vel divinæ lectionis vel continentioris vitæ gratiâ illò ſeceſſerant. Et quidam quidem mox ſe monaſticæ converſationi fideliter mancipaverunt: alii magis circumeundo per cellas magiſtrorum lectioni operam dare gaudebant. Quos omnes Scoti libentiſſimè ſuſcipientes, victum eis quotidianum ſine pretio, libros quoque ad legendum & magiſterium gratuitum præbere curabant. *Ut iis temporibus veriſſimum fuerit, quod de eâdem Hiberniâ alibi pronuntiat idem:* ᵃ gentem *fuiſſe* innoxiam, & nationi Anglorum ſemper amiciſſimam.

Huc etiam ſpectat, quod de Agilberto *Gallo, Occi-*

ᵃ Bed. l. 4 Hiſt. Eccl. cap. 26. quam eandem hiſtoriam lib 1. de geſtis Regum Angl. cap. 3. Guilielmus Malmesburienſis enarrans, *Hibernenſe genus hominum innocens genuinâ ſimplicitate, nil unquam mal. moliens*, appellat.

dent alium Saxonum primùm, deinde Pariſiacæ civitatis Epiſcopo, apud eundem Bedam legimus. [b] Legendarum gratiâ ſcripturarum in Hiberniâ non parvo tempore demoratus *eſt*, *& de* Ædilvino: [c] Hiberniam gratiâ legendi adiit, & benè inſtructus patriam rediit, atque Epiſcopus in provinciâ Lindiſſi factus, multo Eccleſiam tempore nobiliſſimè rexit, *& de* Altfrido *Nordanhumbrorum Rege.*

[b] Bed. l. 3. c. 7.

[c] Id. ibid. cap 27.

[d] Scottorum qui tùm verſatus incola terris,
Cœleſtem intento ſpirabat corde ſophiam.
Nam patriæ fines & dulcia liquerat arva;
Sedulus ut Domini myſteria diſceret exul.

[d] Id in Carm. de Vita S. Cuthberti cap. 11.

In Hiberniam *ſiquidem ſecedens (ut libro 1. de geſtis Regum Anglor. refert Guilielmus Malmesburienſis) ibique* magno otio litteris imbutus, omni Philoſophiâ compoſuerat animum.

Albinus quoque qui & Alcuinus (cujus eſt ad Colcum lectorem in Scotiâ *ſive Hiberniâ, XVIII. Epiſtola) de* Willibrordo *Ultrajectino Archiepiſcopo, qui Batavos, Friſios & Antuerpienſes ad fidem Chriſti convertit, ita ſcribit.* Quia in Hibernia ſcholaſticam eruditionem viguiſſe audivit, etiam quorundam ſanctorum virorum, fama narrante, converſatione incitatus, & præcipuè beatiſſimi patris & Epiſcopi Egberti, qui cognomento ſanctus vocabatur, necnon & Wicberti venerabilis viri & ſacerdotis Dei (quorum uterque ob cœleſtis patriæ amorem, domo, patriâ, cognationeque relicta, Hiberniam ſeceſſit, ibique dulciſſimo ſupernæ contemplationis fructus ſeculo nudus, Deo plenus, ſolitaria quotidiè hauriebat

244

bat converſatione:) horum beatus adoleſcens æmulari cupiens religionem, cum conniventia ſui Abbatis & fratrum, in Hiberniam veloci curſu contendit, prædictorum patrum ſe familiaritati conjungens; quatenùs, ceu prudentiſſima apis, ex eorum propinquitate mellifluos pietatis carperet flores, & in ſui pectoris alveario dulciſſimos virtutum favos conſtrueret. Ibique duodecim annos inter eximios ſimul piæ religionis & ſacræ lectionis magiſtros, futurus multorum populorum prædicator, erudiebatur. *Hæc in primo de vitâ Willibrordi libro, Alcuinus: & in ſecundi initio.*

Venerat occiduis quidam de finibus orbis,
Vir virtute potens, divino plenus amore,
Ore ſagax, & mente vigil, & fervidus actu;
Ad te, temporibus Pippini, Francia felix:
Quem tibi jam genuit fœcunda Britannia mater,
Doctaque nutrivit ſtudiis ſed Hibernia ſacris;
Nomine Wilbrordus....

atque iterum in 33. capitulo:

Ut dudùm cecini, fœcunda Britannia mater,
Patria Scottorum clara magiſtra fuit.

Ubi doctam Hiberniam, *&* claram Scottorum patriam. *Caroli Magni temporibus eandem fuiſſe habitam, non obſcurè indicat. Ut quod de* ſua *cecinit* [e] *Poeta optimus,* de noſtra *Scotiâ multo rectiùs poſſit uſurpari.* [e] Georg. Buchanan, in *Silvæ*.

Hæc quoq; cum Latium quateret Mars barbarus orbē,
Sola propè expulſis fuit hoſpita terra Camœnis.
Hinc Sophiæ Graiæ, Sophiæ decreta Latinæ,

Docto-

Doctoreſque rudis formatoreſque juventæ
Carolus ad Celtas traduxit.

Nam ex Hiberniâ traductos fuiſſe Doctores iſtos, luculenter confirmat, qui vitam magni Caroli LXX. circiter poſt mortem ipſius annis ſcripſit, Notkerus Balbulus Sangallenſis monachus, narrationis ſuæ hinc ducto principio.

* al. rerum — Omnipotens * Regum diſpoſitor, ordinatorque regnorum & temporum, cùm illius admirandæ ſtatuæ pedes ferreos vel teſtaceos comminuiſſet in Romanis; alterius non minùs admirabilis ſtatuæ caput aureum per illu-
Daniel. 2. — ſtrem Carolum erexit in Francis. Qui cùm in occiduis mundi partibus ſolus regnare cœpiſſet, & ſtudia literarum ubique propemodum eſſent in oblivione; contigit duos Scotos de Hibernia cum mercatoribus Britannis ad littus Galliæ devenire, viros & in ſecularibus & in ſacris ſcripturis incomparabiliter eruditos. Qui cum nihil oſtenderent venale, ad convenientes emendi gratia turbas clamare ſolebant: Si quis ſapientiæ cupidus eſt, veniat ad nos, & accipiat eam; nam venalis eſt apud nos. Quam tamen venalem ſe habere profeſſi ſunt, quia populũ non gratuita, ſed venalia mercari viderunt: ut ſic vel ſapientiæ, ſicut cæteris rebus coëmendis, eos incitarent; vel (ſicut ſequentia comprobant) per tale præconium in admirationem verterent & ſtuporem. Denique tam diu clamata ſunt iſta, donec ab admirantibus, vel inſanos illos putantibus, ad aures Caroli Regis, ſemper amatoris & cupidiſſimi ſapientiæ, perlata fuiſſent. Qui ſub omni celeri-

 245

eritate ad ſuam eos præſentiam evocatos interrogavit; ſi verè, ut ipſe famâ comperit, ſapientiam ſecum haberent. Qui dixerunt: Et habemus eam, & in nomine Domini dignè quærentibus dare parati ſumus. Qui cùm inquiſiſſet ab illis, quid pro ipsâ peterent, reſponderunt: Loca tantùm opportuna, & animas ingenioſas, & ſine quibus peregrinatio tranſigi non poteſt, alimenta & quibus regamur. Quibus ille perceptis, ingenti gaudio repletus, primùm quidem apud ſe utrumque parvo tempore tenuit. Poſteà verò, cùm ad expeditiones bellicas urgeretur, unum eorum nomine *CLEMENTEM* in Galliâ reſidere præcepit: cui & pueros nobiliſſimos, mediocres, & infimos, ſatis multos commendavit; & eis, prout neceſſarium habuerant, victualia miniſtrari præcepit, habitaculis opportunis ad habitandum deputatis. Alterum verò nomine *ALBINUM* in Italiam direxit: cui & monaſterium S. Auguſtini juxta Ticinenſem urbem delegavit; ut illuc ad eum qui voluiſſent, ad diſcendum congregati potuiſſent. Audito autem Albinus de natione Anglorum, quàm gratanter ſapientes viros religioſiſſimus Regum Carolus ſuſciperet, conſcensâ navi venit ad eum *& quæ ſequuntur.*

Eadem ipſa ex Chronicis Metropolis Arelatenſis *producunt* [f] *alii: quos Joannes Roſſus* Warwicenſis *ſecutus, in libro de Regibus ita rem narrat.* Florentibus his diebus in Hiberniâ ſtudiis liberalibus præ cæteris regnis, contigit duos Scotos monachos de Hiberniâ cum mercatori-

 bus

[f] Vincent. Specul. hiſtorial. l. 23. c. 173. & Antonin. Chronic. tit. 14. cap. 4. §. 12.

bus Britannicis ad littus Galliæ devenire, *& poſt.* Cum Rex Carolus reſponſum duorum monachorum Hibernenſium audiſſet; repletus gaudio, ambos ſecum retinuit. Tandem unum eorum nomine Clementem, in Galliâ Pariſiæ reſidere fecit. *Hic verò Clemente Antiſiodorenſi Epiſcopo, atque illo Bonifacii Moguntini antagoniſtâ (cujus in XV. Epiſtolâ fit mentio) & ætate poſterior & inferior officio;* Clemens Scotus *ille fuit, ad quem à Ratgario Fuldenſi Abbate* Modeſtus & Candidus, cum aliis, Grammaticæ ſtudendi gratia, *in antiquo Abbatum Cœnobii illius Indice* [g] *miſſus fuiſſe legitur. Ejuſdem Grammatica quædam Collectanea à Melch. Goldaſto* [h] *citantur: neque alius videtur eſſe* Clemens, Vitæ Caroli Magni *exarator, in Catalogo authorum, quorum teſtimonia à Wolfgango Lazio in Commentariis Reipublicæ Romanæ producuntur, nominatus. Socium autem illius* Albinum, *apud Italos in urbe Ticinenſi ſive Papienſi à rege Carolo collocatum, ab* Albino *Anglo in loco jam citato clarè ſeparat Notkerus: neque alium* Joannem *illum* Albinum *eſſe exiſtimaverim, cui Rhetorica præcepta inſcripta vidiſſe ſe teſtatur* [i] *Georgius Buchananus, quæ* Albino Flacco *ſive* Alcuino *vulgò tribuuntur.*

Neque prætermittendum eſt Guil. Camdeni, viri eruditiſſimi & candidiſſimi, præclarum hic teſtimonium: [k] Anglo-Saxones noſtri illâ ætate, in Hiberniam tanquàm ad bonarum literarum mercaturam undique confluxerunt:

g Chriſtoph. Brovver. in Notis ad Rabani Poemata p. 118. & Antiquit. Fuldenſ. l. 1. c. 14. p. 60.
h Goldaſt. in Notis ad Parænetic. vet. p. 24. & 96.
i Buchanan. rer. Scotic. l. 5. in Rege LXV.
k Camden. in Hibern. p. 730.

runt: unde de viris ſanctis ſæpiſſimè in noſtris ſcriptoribus legitur; Amandatus eſt ad diſciplinam in Hiberniam. *Similia quoque in Cambro-Britannicorum Sanctorum Vitis ſubinde occurrunt: quibus etiam, de* Marco & Sulgeno *Britannis, iſta viſum eſt adjicere. Sic enim in extremo lib. 1. de miraculis S. Germani Capitulo, Ericus Antiſſiodorenſis de* Marco *ſcribit.* Qui natione Britto, educatus verò in Hiberniâ, poſt longa Pontificalis ſanctitatis exercitia, ultroneam ſibi peregrinationem indixit. Sic traductus in Franciam, piiſſimique regis Caroli (*illius nempè qui Calvus eſt dictus*) munificentiâ illectus, apud beatorum Medardi & Sebaſtiani cœnobium anachoriticam exercet vitam; ſingularis noſtro tempore unicæ philoſophus ſanctitatis. *De* Sulgeno *qui ſub annum 1070. Epiſcopus Menevenſis fuit, ipſius filius Joannes hunc in modum cecinit.*

Exemplo patrum, commotus amore legendi,
Ivit ad Hibernos Sophiâ, mirabile, claros.
Sed cum jam cimbâ voluiſſet adire revectus
Famoſam gentem ſcripturis atque magiſtris:
Appulit ad Patriam, ventorum flatibus actus,
Nomine quam noto perhibent Albania longè.
Ac remoratus ibi certè tum quinque per annos
Indefeſſus agit votum, &c.
His ita digeſtis Scotorum viſitat arva:
Ac mox ſcripturas multo meditamine ſacras,
Legis divinæ ſcrutatur ſæpè retractans.
Aſt ibi per denos * tricens jam placidus annos ** trimi.*

Congregat immenſam pretioſo pondere maſſam;
Protinus arguta theſaurum mente recondens:
Poſt hæc ad Patriam remeans jam dogmate clarus:
Venit, & inventum multis jam dividit aurum;
Proficiens cunctis diſcentibus undique circum.
Reges, quem populi, Cleri, cunctique coloni,
Omnes unanimes venerantur mente ſerena.

In quo carmine, tria iſta notanda veniunt. I. *Sulgenum legendi causâ*, exemplo patrũ *Hiberniam adire voluiſſe: quod more majorum hoc ab illo factum fuiſſe oſtendit* II. *Tametſi*[1] *Norwagienſes graſſatores nono poſt Chriſtum ſeculo, duce Turgeſio, inſulam hanc per annos XXX. occupantes, Eccleſias fere omnes atque libros incendio conſumpſerint: revixiſſe tamen bonarum litterarum ſtudia, & ſeculo adhuc undecimo habitam fuiſſe* Hiberniã *(ut in vitâ Florentii loquitur Franciſcus Guillimannus) virorum* ſanctiſſimorum doctiſſimorumque officinam. III. *Ad illa ipſa uſque tempora Hibernos noſtros* κατ᾽ ἐξοχὴν Scotorum *nomen retinuiſſe. Narrat enim hic Iohannes, patri ſuo fuiſſe propoſitum, ſtudendi gratiâ,* Hiberniam *petere: ſed navigio, quo vectus illò pervenire cogitaverat, adverſis ventis acto, ad* Albaniam *appuliſſe; ibidemque quinquennii facta morâ,* Scotorum *demùm arva inviſiſſe, atque illic* X. *vel* XIII. *annos ſacrarum Scripturarum lectioni impendiſſe.*

Hæc ex innumeris paucula, ad Epiſtolæ XIII. *illuſtrationem; proferre viſum fuit. In cæteris ſi quid obſcuri ſit,* quod

1 Girald. Cambrenſ. Topograph. Hibern. diſtin. 3. c. 37, 42. 46. Jocelin in Vitâ Patricii cap. 175. & 186.

quod ex temporis hiſtoriâ lumen aliquod deſideret; ei facem, ex vetere memoriâ comparatam, præferre conati ſumus. Id tantùm jam monendum: ex iis quæ ab aliis antehàc ſunt edita, plures epiſtolas hîc addi potuiſſe, & illam nominatim, quæ anno 742. à Papa Zacharia ad Wittam *vel* Wittanum *ſcripta, inter* [m] *Romanorum Pontificum &* [n] *Bonifacii Moguntini epiſtolas excuſa proſtat. Qui enim Saxonico nomine* Witanus *ſive* Whitus *dictus eſt, à* [o] *Lupo ſervato & aliis Latino vocabulo,* Albuinus *eodem ſenſu eſt appellatus: is ipſe, qui* egreſſus de Hibernia (*ut notat* [p] *Thritemius*) prædicationis cauſa venit in Thuringiam; *ubi à Bonifacio primus Barbarenæ ſive Buraburgenſis eccleſiæ Epiſcopus eſt conſtitutus.* In oppido *enim Buraburg* juxta *friz lar*, ſedi Epiſcopali poſt ſuum receſſum ordinavit Epiſcopum Albuinum diſcipulum ſuum Hibernienſem, monaſterii urbis Monachum; cujus feſtum agitur *VII.* Kalend. Novembris, *quemadmodum ex MS. ſuo retulit Nicol. Serarius, rerum Moguntiacarum lib. 3. notat. 29.*

Ex ineditis verò plurimæ ſunt epiſtolæ, quas omni licet adhibita diligentia, conſequi nequivimus: inter quas & Regum noſtrorum illæ ſunt, de quibus in Caroli Magni vita Eginhardus. Scotorum reges ſic habuit ad ſuam voluntatem per ſuam munificentiam inclinatos, ut eum nunquàm aliter quam Dominum, ſeque ſubditos & ſervos ejus pronuntiarent. Extant Epiſtolæ ab iis ad eum miſſæ, quibus hujuſmodi affectus eorum erga illum indicatur. *Sed has, & ejus generis alias, illis qui in tranſmarinis partibus degunt è tenebris eruendas relinquimus; earum quas domi reperire potuimus editione hoc tempore contenti:*

m Epiſt. Decret. edit. Romæ, tom. 2. epiſt. 2. n Boniſac. epiſt. 131. o Lup. in Vit. Wigberchti, c. 24. p Io Trithem, de viris illuſtr. O. d. Benedicti, l. 4. c. 190. Vid. & l. 3. c. 267.

SERIES EPISTOLARUM QUÆ IN HAC SYLLOGE CONTINENTUR.

EPIST. I.

GRegorii I. Romani Pontificis, ad Epiſcopos Hiberniæ, pag. 1
2. Ejusdem Gregorii, ad Quirinum Epiſcopum, 3
3. S. Columbani Hiberni, 5
4. Ejusdem Columbani, Rhythmica, 7
5. Ejusdem Columbani ad Hunaldum, 10
6. Ejusdem Columbani, ad Fedolium, 13
7. Laurentii Dorobernenſis Archiepiſcopi, ad Scotos, Hiberniæ incolas, 15
8. S. Livini Epiſcopi & Martyris, ad Florbertum Abbatem Monaſterii S. Bavonis, 17
9. Romani Cleri, ad Clerum Hibernicum, 20
10. S. Galli Hiberni, ad Deſiderium Caducenſem Epiſcopum, 22
11. Cumiani Hiberni, ad Segienum Huenſem Abbatem de Controverſia Paſcali, 23
12. Scoti cujusdam anonymi, ad Aldhelmum Malmesburienſem Abbatem. 32

13. Oſia-

13. *Aldhelmi Malmeſburienſis Abbatis, ad Eahfridum ex Hiberniâ in patriam reverſum,* 35
14. *Adamnani* Huenſis *Monaſterii Abbatis,* 40
15. *Bonifacii Moguntini Archiepiſcopi, ad Zachariam Romanum Pontificem de causâ Aldeberti Galli & Clementis Scoti,* 42
16. *Zachariæ Romani Pontificis, ad Bonifacium; de causâ Virgilii, Hiberni & Sidonii,* 45
17. *Ejuſdem Zachariæ, ad Bonifacium; de aliis quæſtionibus ab eodem Virgilio & Sampſone Scoto motis,* 46
18. *Albini Magiſtri, ad Colcum lectorem in Scotia,* 49
19. *Claudii Scoti Presbyteri, ad Juſtum Abbatem,* 50
20. *Ejusdem Claudii, ad Ducterannum Abbatem,* 51
21. *Gildæ, ad Rabanum Monachum,* 53
22. *Joannis Scoti Erigenæ, ad Carolum Caluum,* 54
23. *Ejusdem Joannis, ad eundem Carolum,* 55
24. *Anaſtaſii Romanæ Eccleſiæ Bibliothecarii, ad eundem Regem Carolum,* 61
25. *Dublinienſium, ad Lanfrancum Cantuarienſem Archiepiſcopum,* 65
26. *Lanfranci Cantuarienſis Archiepiſcopi, ad Gothricum Regem Dubliniæ,* 66
27. *Ejusdem Lanfranci, ad Terdeluacuum Hiberniæ Regem,* 68
28. *Ejusdem Lanfranci, ad Domnaldum Hiberniæ Epiſcopum,* 70
29. *Gregorii VII. Romani Pontificis, ad Hibernos,* 72
30. *Gilleberti Lunicenſes Epiſcopi, ad Epiſcopos Hiberniæ,* de uſu Eccleſiaſtico, 74
Gillebertus Lunicenſis Epiſcopus, de Statu Eccleſiæ, 75

31. *Ejus.*

31. *Ejuſdem Gilleberti, ad Anſelmum Cantuarienſem Archiepiſcopum,* 83
32. *Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi, ad eumdem Gillebertum,* 84
33. *Ejuſdem Anſelmi, ad Epiſcopos Hiberniæ,* 85
34. *Waterfordienſium; ad Anſelmum Cantuarienſem Archiepiſcopum,* 87
35. *Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi, ad Mariardachum Hiberniæ Regem,* 89
36 *Ejuſdem ad eundem,* 91
37. *Murchardachi Hiberniæ Regis, ad Anſelmum Cantuarienſem Archiepiſcopum,* 93
38. *Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi ad Malchum Waterfordienſem Epiſcopum,* 94
39. *Ejuſdem, ad Samuelem Dublinienſem Epiſcopum,* 95
40. *Dublinienſium, ad Radulphum Cantuarienſem Archiepiſcopum,* 96
41. *Henrici I. Anglorum Regis, ad eundem Radulphum,* 97
42. *Bernardi Claravallenſis Abbatis, ad Malachiam Hiberniæ Epiſcopum,* 98
43. *Ejuſdem, ad eundem,* 100
44. *Ejuſdem, ad eundem,* 102
45. *Ejuſdem, ad Hibernienſes fratres,* 104
46. *Adriani IV. Pontificis Romani, ad Henricum II. Anglorum Regem,* 106
47. *Alexandri III. Pontificis Romani, ad eundem,* 109
48. *Ejuſdem Alexandri, ad Laurentium Dublinenſem Archiepiſcopum,* 110
49. *Giraldi Barrii Cambrenſis, ad Guilielmum Verum Herefordenſem Epiſcopum*, De Mirabilibus Hiberniæ, 113
50. *Ejuſdem Giraldi Cambrenſis in librum tertium Vaticinum Prologus, qui adjectus eſt, vice, Appendicis, ad duos ejuſdem libros Vaticinalis Hiſtoriæ, de Expugnatione Hiberniæ,* 116
Profeſſiones ab Oſtomannorum in Hibernia Epiſcopis, *ordinationis ſuæ tempore, Cantuarienſibus Archiepiſcopis factæ,* 120
Ædgari Regis Anglorum Charta de Oſwaldes law. 122

Uſſerii recenſiones quæ in fine Editionis Dublinienſis repoſitæ erant, ſingulis in hac Editione Epiſtolis ſubjectæ pro Majori Lectorum commoditate.

VETE-

249

VETERUM EPISTOLARUM HIBERNICARUM SYLLOGE.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

GREGORII I. Romani Pontificis, ad Epiſcopos Hiberniæ. EPIST. I.

Gregorius, Univerſis Epiſcopis per Hiberniam.

SCRIPTA veſtra ſummâ cum gratulatione ſuſcepi: ſed erit in me uberior valdè lætitia, ſi mihi de veſtrâ contigerit reverſione gaudere. Prima itaque Epiſtolæ veſtræ frons gravem vos pati perſecutionem innotuit. Quæ quidem perſecutio dum non rationabiliter ſuſtinetur, nequaquam proficit ad ſalutem. Nam nulli fas eſt retributionem præmiorum expectare pro culpâ. Debetis enim ſcire (ſicut beatus Cyprianus dixit) quia *Martyrem non facit pœna, ſed cauſa.* Dum igitur ita ſit, incongruum nimis eſt de eâ vos, quam dicitis, perſecutione gloriari, per quam vos conſtat ad æterna præmia minimè provehi. Reducat ergo charitatem veſtram tandem integritas fidei ad matrem, quæ vos generavit, Eccleſiam. Nulla vos animorum intentio à concordiæ unitate diſſociet: nulla perſuaſio rependo vos à recto itinere defatiget. Nam in Synodo, in quâ de *Tribus capitulis* actum eſt, An. Chriſti 592.

apertò liquet, nihil de fide convulſum eſſe, vel aliquatenùs immutatū, ſed (ſicut ſcitis) de quibuſdam illic ſolummodò perſonis eſt actitatum: quarum una, cujus ſcripta evidenter à rectitudine Catholicæ fidei deviabant, non injuſtè damnata eſt.

Quod autem ſcribitis, quia ex illo tempore inter alias provincias maximè flagellatur Italia: non hoc ad ejus debetis intorquere opprobrium, quoniam ſcriptum eſt: *Quem diligit Dominus, caſtigat; flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Heb. 12. 6. Si igitur ita eſt, ut dicitis; ex eo tempore magis dilecta eſt apud Deum & modis omnibus approbata, ex quo Domini ſui meruit ſuſtinere flagella. Quia verò non ita fit, quemadmodum vos in ejus inſultatione affirmare conamini, rationem attendite. Poſtquam recordandæ memoriæ *Vigilius* Papa in urbe regiâ conſtitutus, contra *Theodoram* tunc Auguſtam & *Acephalos* damnationis promulgavit ſententiam; tunc Romana urbs ab hoſtibus adita & captivata eſt. Ergo bonam cauſam habuerunt *Acephali*, & injuſtè damnati ſunt, poſt quorum damnationem talia contigerunt? Abſit. Hoc enim nec noſtrûm quempiam, nec alios, qui Catholicæ fidei myſteriis inſtituti ſunt, vel dicere, vel aliquo modo confiteri convenit. His denique cognitis, ab hâc quandoque jam deliberatione recedite.

Ut igitur de *Tribus capitulis* animis veſtris ablatâ dubietate, poſſit ſatisfactio abundanter infundi; librum quem ex hâc re ſanctæ memoriæ deceſſor meus *Pelagius* Papa ſcripſerat, vobis utile judicavi tranſmittere. Quem ſi depoſito voluntariæ defenſionis ſtudio, puro vigilantique corde ſæpiùs volueritis relegere; eum vos per omnia ſecuturos, & ad unitatem noſtram reverſuros nihilominus eſſe confido. Porrò autem ſi, poſt hujus libri lectionem, in eâ quâ eſtis volueritis deliberatione perſiſtere; ſine dubio non rationi operam, ſed obſtinationi vos dare monſtratis. Unde iterum habitâ locutione, charitatem veſtram admoneo, ut quoniam (Deo ſuffragante) fidei noſtræ integritas in causâ *Trium capitulorum* inviolata permanſit; mentis tumore depoſito, tantò citius ad matrem veſtram, quæ filios ſuos expectat & invitat, Eccleſiam redeatis, quanto vos ab eâ quotidiè expectari cognoſcitis.

RECENSIO.

Ex Gregorij Regeſto; lib. 2. epiſt. 36. Indictione 10. quæ anno æra noſtra Chriſtiana 592. reſpondet.

Ejuſdem

Ejuſdem GREGORII, ad *Quirinum* Epiſcopum.

Gregorius, Quirino Epiſcopo, & cæteris Epiſcopis in Hiberniâ Catholicis.

Epist. 2. An. Christi 601.

QUia charitati nil longè eſt; quos dividunt loca, jungat epiſtola. Lator itaque præſentium ad Petri Apoſtolorum principis Eccleſiam veniens, fraternitatis veſtræ ſe aſſeruit ad nos epiſtolas accepiſſe, eaſque in Hieroſolymorum urbe cum rebus quoque aliis perdidiſſe. In quibus, ſicut ipſe ait, ſtuduiſtis inquirere, ſacerdotes ac plebes, quæ *Neſtorianæ* hæreſeos errore confuſæ ſunt, cùm ad matrem electorum omnium Catholicam Eccleſiam revertuntur, utrùm baptizari debeant, an certè ſolius veræ fidei confeſſione ejuſdem matris Eccleſiæ viſceribus adjungi.

Et quidem ab antiquâ patrum inſtitutione didicimus, ut qui apud hæreſim in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad ſanctam Eccleſiam redeunt, aut unctione chriſmatis, aut impoſitione manus, aut ſolâ profeſſione fidei ad ſinum matris Eccleſiæ revocentur. Unde *Arianos* per impoſitionem manus *Occidens*, per unctionem verò ſancti chriſmatis ad ingreſſum ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ *Oriens* reformat. *Monophyſitas* verò & alios ex ſolâ vera confeſſione recipit; quia ſanctum baptiſma, quod ſunt apud hæreticos conſecuti, tunc in eis vires emundationis accipit, cùm vel illi per impoſitionem manus Spiritum ſanctum acceperint, vel iſti per profeſſionem veræ fidei ſanctæ & univerſalis Eccleſiæ viſceribus fuerint uniti. Hi verò hæretici qui in Trinitatis nomine minimè baptizantur, ſicut ſunt * *Bonoſiani* & *Cataphryges* (quia & illi Chriſtum Dominum non credunt, & iſti ſanctum Spiritum perverſo ſenſu eſſe quendam pravum hominem *Montanum* credunt, quorum ſimiles multi ſunt) & alii tales, cùm ad ſanctam Eccleſiam veniunt, baptizantur: quia baptiſma non fuit, quo in errore poſiti in ſanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt. Nec poteſt hoc ipſum baptiſma dici iteratum; quod, ſicut dictum eſt, in Trinitatis nomine non erat datum.

* al. *Bonoſaci*,

Neſtoriani verò quia in ſanctæ Trinitatis nomine baptizantur, ſed eos Iudaïcæ perfidiæ ſimiles, incarnationem unigeniti non credentes, ſuæ hæreſeos error obſcurat, ad ſanctam Eccleſiam catholicam

venientes, de veræ fidei firmitate & confeſſione docendi ſunt: ut unum eundemque Dei & hominis filium, Deum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum credant, ipſum exiſtentem in divinitate ante ſecula, & ipſum factum hominem in fine ſeculorum: quia *Verbum caro factum* Joh. 1. 14. *eſt, & habitavit in nobis.* Verbum verò carnem dicimus factum, non immutando quod erat, ſed ſufficiendo quod non erat. Incarnationis enim ſuæ myſterio unigenitus patris noſtra auxit, ſua non minuit. Una itaque perſona eſt Verbum & caro, ſicut ipſe ait: *Nemo* Joh. 3. 13. *aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, Filius hominis qui eſt in cœlo.* Qui filius Dei in cœlo, erat filius hominis, qui loquebatur in terrâ.

Hinc Joannes ait: *Scimus quia filius Dei venit, & dedit nobis ſenſum.* Qui nobis quem ſenſum dederit, illicò ſubjungit: *ut cognoſcamus verum Deum.* Quem hoc loco verum Deum inſinuat, niſi Patrem omnipotentem? Sed quid etiam de omnipotente Filio ſentiat, adjungit: *Et ſimus in vero filio ejus Ieſu Chriſto.* Ecce ait verum Deum Patrem, verum ejus filium Jeſum Chriſtum. Quem verum filium quid eſſe ſentiat, apertius oſtendit: *Hic eſt*, inquit, *verus Deus, & vita æterna.* Si igitur, juxta errorem *Neſtorii*, alius Verbum, atque alius eſſet homo Jeſus Chriſtus; qui verus eſt homo, utique verus Deus non eſſet & vita æterna. Sed unigenitus filius Verbum ante ſecula factus eſt homo. Hic eſt ergo *verus Deus*, *& vita æterna.*

Certè cum hunc ſancta Virgo conceptura eſſet, & loquentem Luc. 1. 38. ad ſe angelum audiret, ait: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſicut dicis.* Quæ cùm eum concepiſſet, & ad *Elizabeth* cognatam ſuam pergeret, ab eadem *Elizabeth* protinus audivit: *Unde ego digna, ut mater Domini* Luc. 1. 43. *mei veniat ad me?* Ecce eadem Virgo & *ancilla* Domini dicitur, & *mater*: *Ancilla* enim Domini, quia Verbum ante ſæcula unigenitus æqualis eſt patri: *Mater* verò, quia in ejus viſceribus ex ſancto Spiritu, de ejuſque carne factus eſt homo. Nec alterius ancilla, alterius mater: quia dum unigenitus Dei exiſtens ante ſæcula, ex ejus utero natus eſt homo, inveſtigabili miraculo facta eſt ancilla hominis per divinitatem, & mater Dei per carnem.

Non autem prius in utero Virginis caro concepta eſt, & poſtmodum divinitas venit in carnem: ſed mox ut Verbum venit in utero,

ro, mox Verbum ſervatâ propriæ veritate naturæ factum eſt caro. Et perfectus homo, id eſt, in veritate carnis & animæ rationalis, natus eſt per uterum Virginis unigenitus filius Dei. Unde & unctus præ participibus dicitur, ſicut Pſalmiſta ait: *Unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Pſ.45.7. Unctus quippe eſt oleo, dono videlicet Spiritus ſancti: ſed præ conſortibus unctus eſt, quia omnes nos prius peccatores homines exiſtimus, & poſtmodum per unctionem ſancti Spiritus ſanctificamur. Ipſe autem qui exiſtens Deus ante ſæcula, per ſanctum Spiritum in utero Virginis homo conceptus eſt in fine ſæculorum, ibi ab eodem Spiritu unctus eſt, ubi conceptus: Nec antè conceptus, & poſtmodum unctus eſt; ſed hoc ipſum de Spiritu ſancto ex carne Virginis concipi, à ſancto Spiritu ungi fuit.

Hanc ergo nativitatis ejus veritatem quicunque à perverſo errore *Neſtorij* revertuntur, coram ſanctâ fraternitatis veſtræ congregatione fateantur; eundem *Neſtorium*, cum omnibus ſequacibus ſuis, & reliquas hæreſes anathematizantes. Venerandas quoque Synodos, quas univerſalis Eccleſia recipit, ſe recipere & venerari promittant: & abſque ullâ dubitatione eos Sanctitas veſtra, ſervatis eis propriis ordinibus, in ſuo cœtu recipiat: ut dum & per ſolicitudinem occulta mentis eorum diſcutitis, atque eos per veram ſcientiam recta quæ tenere debeant docetis, & per manſuetudinem eis nullam contrarietatem vel difficultatem de propriis ſuis ordinibus facitis; eos ab antiqui hoſtis ore rapiatis. Et tanto vobis apud omnipotentem Deum æternæ gloriæ creſcat retributio, quanto multos colligitis, qui vobiſcum in Domino ſine fine glorientur. Sancta itaque Trinitas orantes pro nobis ſuâ vos protectione cuſtodiat; vobiſque in amore ſuo dona multipliciora concedat.

RECENSIO.

Ex Regeſt. lib. 9. Epiſt. 61. Indictione 4 (quæ in annum 601. incurrit) licet manuſcriptus Vaticanus Iberiam *hic legat, pro* Hibernia.

S. COLUMBANI Hiberni. Epist. 3.

O Tu Vita quantos decepiſti, quantos ſeduxiſti, quantos excæcaſti! Quæ, dum fugis, nihil es; dum videris, umbra es; dum exal- Circa annum 610.

exaltaris, fumus es, quæ quotidie fugis, & quotidie venis; quæ veniendo fugis & fugiendo venis: diſſimilis eventu, ſimilis ortu, diſſimilis luxu, ſimilis fluxu? dulcis ſtultis, amara ſapientibus. Qui te amant, non te ſciunt: & qui te contemnunt, ipſi te intelligunt. Ergò non es vera, ſed fallax, te oſtendis quaſi veram, te reducis quaſi fallacem. Quid ergò es humana Vita? via es mortalium, & non vita, à peccato incipiens uſque ad mortem. Vera enim eſſes, ſi te peccatum primæ transgreſſionis humanæ non interrupiſſet, & tunc caſabunda & mortalis deveniſti, cùm omnes tuos viatores morti aſſignaſti. Via ergò es ad vitam, non vita, vera enim es via, ſed non plana; aliis longa, aliis brevis; aliis lata, aliis anguſta; aliis læta, aliis triſtis; omnibus ſimiliter feſtinans, & irrevocabilis: via es, inquam, via es, ſed non omnibus manifeſta es, multi enim te vident, ſed pauci te viam eſſe intelligunt. Sic enim ſubtilis es, & ſic ſeductrix, ut paucorum ſit te ſcire viam. Interroganda ergo es, & non credenda nec vendicanda; tranſeunda non habitanda, miſera humana Vita. Nullus enim in viâ habitat, ſed ambulat; ut qui ambulant in viâ, habitent in patriâ. Quare ergo tu mortalis Vita habitaris, diligeris, vendicaris? * Aſſcita es à perditis, contemneris à ſenſatis, caveris à ſalvandis. Timenda itaque es humana Vita, & multum cavenda; quæ ſic fugitiva es, ſic periculoſa, ſic brevis, ſic incerta, ut quaſi umbra, aut imago, aut nubes, aut nihil, aut inane, diſſolvaris. Dum ergò nihil es: ô mortalis Vita, niſi viæ imago, fugitiva ut avis, ut nubes incerta, & fragilis ut umbra, ut ſomnium: ſic per te iter agendum eſt, tam ſollicitè, tam cautè, tam expeditè, ut viatorum more ad veram Patriam omnibus intelligentibus feſtinandum ſit; de tranſacto ſecuris, de eo quod reſtat ſollicitis. Nihil enim tibi prodeſt aſcendere, quod aſcenderis, niſi, quod reſtat, evaleris. Via enim, & aſcenſus quidam, putanda eſt Vita hæc. Non quæramus in viâ, quod futurum eſt in patria. Labor enim & fatigatio in itinere verſatur; in patria requies & ſecuritas paratur. Cavendum eſt itaque nobis, ne fortè per viam ſecuri ſimus, & ad veram noſtram patriam non perveniamus. Sunt enim revera nonnulli in hoc itinere ſecuri, *a* deſides, lividi: ut non tam in via, quàm in patria eſſe videantur: & non tam voluntarii, quam inviti eunt ad patriam, nimirum jam perditam. Hîc enim in via præuſi ſunt patria, & de brevi vita æternam mortem mercati ſunt: infelices de fruſtrato commercio læti ſunt;

* *al. Diligeris à ſtultis.*

ſunt ; aliena caduca dilexerunt, & propria æterna neglexerunt. Quapropter quamvis ſint læta, quamvis blanda, quamvis ſint ſpecioſa, aliena terrena devitemus, ut propria æterna non perdamus. *Fideles in alienis* inveniamur, ut in propriis ac noſtris hæredes efficiamur: donante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui vivit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen. Luc.16.12.

a *Deſides*, *lividi*, in Sangallenſi codice omittuntur hæ duæ voces; non malè.

RECENSIO.

De eo Trithemius *in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis.* Ex Hiberniâ veniens in Galliam & Germaniam, velut olim Druydum princeps, cultus divini & cœnobia auxit & famulos. Cùm adhuc junior eſſet, magnum ſtudium literis ſanctis impendit: adeò ut eleganti ſtylo ſcripſerit. In totum Pſalterium Commentariorum lib.1 & quaſdam ad fratres Epiſtolas. *Inter Epiſtolas verò hanc primum edidit V. CL. Melchior Haiminsfeldius Goldaſtus, ex vetuſtiſſimo codice Bibliothecæ Monaſterii S. Galli; in qua, hoc titulo prænotata legebatur* INCIPIT EPISTOLA S. COLUMBANI ABBATIS. *quanquam in eá* nullum apparere epiſtolici characteris veſtigium, *rectè à viro eruditiſſimo eſt obſervatum: ſicut etiam, hinc ſermonis ſui 49. exordium mutuatum eſſe Homiliarum ad fratres in eremo, quæ inter Auguſtini opera feruntur, conſarcinatorum. Et ſanè, inter Columbani inſtructiones, ſeu Homilias XIII. quæ in manuſcripto Monaſterii Bobienſis habentur, hæc ipſa ordine* quinta *reperitur; indeque deſcripta, Pariſiis à Thomâ Meſſinghamo typis eſt mandata. Nos vero, ex mutuâ utriuſque editionis collatione, hanc ſive Epiſtolam, ſive Homiliam aliquanto emendatiorem hic exhibuimus.*

Ejuſdem COLUMBANI, Rhythmica. Epist. 4.

MUndus iſte tranſit, & quotidie decreſcit:
Nemo vivens manebit, nullus vivus remanſit.
Totum humanum genus ortu utitur pari,
Et de ſimili vita fine cadit æquali.
Deferentibus vitam mors incerta ſubripit:
Omnes ſuperbos vagos mœror mortis corripit.
Quod pro Chriſto largiri nolunt, omnes avari
importunè omittunt: poſt ſe colligunt † alii. † id eſt, alteri.
Parvum ipſi viventes Deo dare vix audent:
Morti cuncta relinquunt; nihil de ipſis habent.

Quo-

Quotidiè decreſcit vita præſens, quam amant:
Indeficiens manet ſibi pœna quam parant.
Lubricum, quod labitur, conantur colligere:
Et hoc, quod ſe ſeducit, minùs timent credere.
Joh. 3.19. Dilexerunt tenebras terras magis quàm lucem:
Imitari contemnunt vitæ Dominum ducem.
Vult in ſomnis regnent, una hora lætantur:
Sed æterna tormenta adhuc illis parantur.
Cœci nequaquàm vident quid poſt obitum reſtat:
Peccatori impio quod impietas præſtat.
Cogitare convenit te hæc cuncta, Amice:
Abſit tibi amare hujus formulam vitæ.
Eſa. 40.6. *Omnis caro ut fœnum*, flagrans licet florida:
1Pet.1.24. Sicque, *quaſi flos fœni omnis ejus gloria.*
Jac.1.11. Orto ſole areſcit fœnum, & flos deperit:
Sic eſt omnis juventus, virtus cùm defecerit.
Vultûs Chriſti radius præ cunctis amabilis,
Magis diligendus eſt, quàm flos carnis fragilis.
Caveto, Filiole, ſeminare ſpecies,
Quas mox ingredietur non parva pernicies.
Plerique perpeſſi ſunt pœnarum incendia;
Voluntatis lubricæ nolentes diſpendia.
Poculum impiiſſimæ noli tu bibere;
Unde multos plerumque vides lætos ridere.
Nam quoſcunque videris ridere inaniter;
Scito in noviſſimis quòd flebunt amariter.
Conſpice, Chariſſime, ſic eſſe libidinem,
Ut morſum mortiferum; quod vincit dulcedinem,
Noli pronus pergere per vias mortalium:
Quàm multis eveniſſe conſpicis naufragium?
Pergere inter laqueos cum ſuſpenſis pedibus;
Per quos captos cæteros incautos comperimus.
De terrenis eleva tui cordis oculos:
Ama amantiſſimos Angelorum populos.
Beata familia, quæ in altis habitat:
Ubi ſenex non gemat, neque infans vagiat:

Ubi non eſurit, ubi nunquam ſititur:
Ubi cibo ſuperno plebs cœleſtis paſcitur.
Ubi nemo moritur, quia nemo naſcitur:
Ubi aula regia [ac] cœleſtis paſcitur.
Ubi vita viridis veraque eſt futura:
Quam nec mors, nec mœroris metus, eſt conſumptura.
Læti leto tranſacto lætum Regem videbunt;
Cum regnante regnabunt, cum gaudente gaudebunt.
Tunc dolor, tunc tædium, tunc labor delebitur:
Tunc Rex Regum, Rex mundus, à mundis videbitur.

R·E C E N S O.

Ex duobus antiquis Bibliothecæ Sangallenſis Monaſterii exemplaribus edidit Goldaſtus: quorum unum ἀνώνυμον, alterum auctoris nomen præferebat. Verùm & illum & me quoque fugerat, quod à doctiſſimo Epiſcopo Kilmerenſi D. Guilielmo Bedello eſt animadverſum; rythmis orationem totam contineri. Ut inter ea quæ ad canendum digna *Columbanum edidiſſe ſcribit* a *Jonas &* b *Sigebertus, etiam hæc numeranda fuerit epiſtola. Verſus enim ſunt pariſyllabi omnes, modulationi accommodati: in quibus, eliſionum & quantitatis ratione prorſus neglecta, quatuordecim ſyllabarum numerus ſtudioſè eſt obſervatus. Unde ſingulis per* ςίχοις *deſcriptis, paucula quædam à nobis ſunt leviter immutata, & tres quoque dempti verſiculi, quibus nullus alius ſimili rythmo deſinens reſpondere deprehendebatur, nempè poſt diſtichon decimum tertium.*

Pulchritudo hominum ſeneſcens delabitur.

Poſt vigeſimum-tertium. Ubi laudes Domini nulla vox retinet. *vel potiùs (ut & ſenſus & numeri ſyllabarum ratio poſtulat)* nulla vox non recinet.
& poſt vigeſimum-quintum. In quâ malè reſonans, nulla vox audita eſt.

Hujus generis verſus, inter Bonifacij Moguntini epiſtolas, complures cernuntur, octo ſyllabarum numero conſtantes: de quibus (in epiſtolâ ſexageſima-quinta ad Aldhelmum) ita meminit Ædilvvaldus. Huic noſtræ parvitatis Epiſtolæ trina cantati modulaminis carmina, binis generibus digeſta ſubdidimus, &c. quorum tertium non pedum menſurâ elucubratum, ſed octinis ſyllabis in uno quolibet verſu compoſitus (unâ eademque littera comparibus linearum tramitibus aptata) curſim calamo perarante caraxatum tibi ſagaciſſime c ſator, tranſmittens dicavi. *Simplicibus verò hiſce rythmis ſucceſſunt demùm verſus. qui (ab inventoris, ut putatur, nomine)* Leonini *ſunt dicti ex* rythmo *pariter &* metro *conſtantes: utpotè in quibus tùm ſimiliter cadentium, tùm quantitatis ſyllabarum ratio eſt habita. Cujus generis inter primos qui extant,* Guilielmi Pictavienſis *illi ſunt, quos ad Epiſtolam 29. ſumus producturi.*

a Jonas Abbas in Vita S. Columbani, c.2. b Sigebert. de ſcript. Eccl. c.60.
c *Pater*, ut infrà in (ipſius Aldhelmi) epiſtola XIII.

Epist. 5.

Ejusdem COLUMBANI ad HUNALDUM.

* al. *in annis.*

Caſibus innumeris decurrunt tempora vitæ,
Omnia prætereunt, menſes volvuntur * & anni;
Labitur in ſenium momentis omnibus ætas.
Ut tibi perpetuam liceat comprehendere vitam,
Moles illecebras vitæ nunc ſperne caducæ.
Blandâ luxuriâ virtus ſuperatur honeſta.
Ardet avaritiâ cæcaque cupidine pectus.
Neſcit habere modum vanis mens dedita curis.
Vilius argentum eſt auro, virtutibus aurum.
Summa quies, nil velle ſuper, quàm poſtulat uſus.
Hos ergo verſiculos miſi tibi ſæpè legendos:
Ut mea dicta tuis admittas auribus, oro.
Ne te decipiat vana & peritura voluptas.
Aſpice quàm brevis eſt procerum regumque poteſtas.
Lubrica mortalis citò tranſit gloria vitæ.
Da veniam dictis; fuimus fortaſſe loquaces.
Omne quod eſt nimium, ſemper vitare memento.

Columbanus Hiberaus, Hunaldo diſcipulo.

Suſcipe, *Hunalde*, libens & perlege mente ſerena
Dicta *Columbani*, fidâ te voce monentis:
Quæ licèt ornatu careant ſermonis honeſti,
Vota tamen, mentiſque piæ teſtantur amorem.
Vive, Deo fidens, Chriſti præcepta ſequendo,
Dum modò vita manet, dum tempora certa ſalutis.
Tempus & hora volat, momentis labitur ætas.
Deſpice, quæ pereunt, fugitivæ gaudia vitæ.
Non fragiles ſecteris opes, & inania lucra:
Nec te ſollicitet circumflua copia rerum.
Sint tibi divitiæ, divinæ dogmata legis,
Sanctorumque patrum caſtæ moderamina vitæ,
Omnia quæ dociles ſcripſerunt antè magiſtri,
Vel quæ doctiloqui cecinerunt carmina vates.

Has

Has cape, divitias ſemper contemne caducas:
In mentemque tibi veniat tremebunda ſenectus;
Quam gelidæ tandem ſequitur violentia mortis.
Ultima jam ſapiens meditatur tempora vitæ,
Torpentes ſenio vires, morboſque frequentes,
Incertumque diem lethi, certoſque dolores.
Multa ſenem fragilis vexant incommoda carnis.
Nam macie turpi tabeſcunt languida membra.
Tunc genuum junctura riget, venaſque per omnes
Illius in toto frigeſcit corpore ſanguis;
Sic baculo nitens artus ſuſtentat inertes.
Quid triſtes memorem gemitus: quid tædia mentis?
Somnus abeſt oculis, illum ſonus excitat omnis.
Quid tunc argenti, fulvi quid proderit auri
Improba congeries multos collecta per annos?
Munera quid procerum? ditis quid prandia menſæ?
Quid meminiſſe juvat tranſactæ gaudia vitæ,
Venerit extremi tandem cùm terminus ævi?
Hæc, dum vita volat, vigili qui mente retractat,
Spernit avaritiam, vanoſque refutat honores.
Quid modò terrenis mentes intendere curis
Mortales cupiunt? quid turpia lucra ſequuntur?
Semper avarus eget nummo, teſtante Poëta,
Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.
Indiget inter opes, nec habet quod habere videtur
Ille domi ſolus nummos abſcondit in arcâ,
Divitias cumulans: dum ſeſe neſcit amare,
Plus amat hæredem, ſervat cui cuncta fidelis.
O nimiùm felix, parcus cui ſufficit uſus,
Corporis ut curam moderamine temperet æquo.
Non miſerâ capitur cæcaque cupidine rerum,
Nec majora cupit, quam quæ natura repoſcit:
Non lucri cupidus nummis marſuppia replet,
Nec molles cumulat tinearum ad pabula veſtes:
Paſcere non pingui procurat fruge caballos,
Nec trepido tales volvit ſub pectore curas,

Ne ſubitis pereat collecta pecunia flammis,
Aut fractâ nummos rapiat fur improbus arca,
Vivitur argento ſine, jam ſine vivitur auro;
Nudi naſcuntur, nudos quoque terra receptat.
Divitibus nigri reſerantur limina Ditis,
Pauperibusque piis cœleſtia regna pateſcunt.
Temnere divitias monuit Salvator avaros:
Quiſquis amat Chriſtum, ſequitur veſtigia Chriſti.
Nam brevis & fragilis morituræ gloria carnis,
Quicquid habet, rapidi velox fuga temporis aufert.
Pulchrè veridici cecinit vox talia Vatis,
Tempora dinumerans ævi vitæque caducæ:
Omnia tempus agit, cum tempore cuncta trahuntur,
Alternant elementa vices, & tempora mutant:
Accipiunt augmenta dies noctesque viciſſim,
Tempora ſunt florum, retinet ſua tempore meſſis:
Sic iterum ſpiſſo veſtitur gramine campus.
Eccl. 3. 4. Tempora gaudendi, ſunt tempora certa dolendi:
Tempora ſunt vitæ, ſunt triſtia tempora mortis.
Omnia dat, tollit, minuitque volatile tempus.
Ver, æſtas, autumnus, hyems, redit annus in annum;
Omnia cùm redeunt, homini ſua non redit ætas.
Hæc ſapiens omni ſemper reminiſcitur horâ,
Atque domum luctus epulis præponit opimis.
Ultima nunc humili concludam verba precatu,
Sis memor ipſe mei, verſus cum legeris iſtos.
Tempora ſic habeas optatæ longa ſenectæ.

RECENSIO.

Acroſtichis utriusque nomen complectens, à Goldaſto primùm eſt edita, ſed à ſubſequente Epiſtolâ divulſa, quam ille ad Sethum *quendam ſcriptam fuiſſe putavit; fretus authoritate Manuſcripti Sangallenſis, in quo primus verſus ita legebatur.*

Suſcipe, Sethe, libens & perlege mente ſerena.

Nos vero inſcriptionem alteram, quam in primâ hujus Epiſtola editione ex ſuis codicibus expreſſit Georgius Fabricius, vel eo nomine retinendam cenſuimus; quòd non tam ad ipſam acroſtichidem, quàm ad ſequens Carmen, illa loquacitatis excuſatio referenda videatur;

Da veniam dictis, fuimus fortaſſe loquaces.

Ejus-

Ejuſdem COLUMBANI, ad Fedolium

Epiſt. 5.

Accipe, quæſo
Nunc bipedali
Condita verſu
Carminulorum
Munera parva:
Tuque frequenter
Mutua nobis
Obſequiorum
Debita redde.
Nam velut æſtu,
Flantibus Auſtris,
Arida gaudent
Imbribus arva;
Sic tua noſtras
Miſſa frequenter
Lætificabit
Pagina mentes.
Non ego poſco
Nunc perituræ
Munera gazæ:
Non, quod avarus
Semper egendo
Congregat, aurum:
Quod ſapientum
Lumina cœcat,
Et velut ignis
Flamma perurit
Improba corda.
Sæpè nefanda
Crimina multis
Suggerit auri
Dira cupido.
E quibus iſta
Nunc tibi pauca
Tempore priſco
Geſta retexam.
Extitit ingens
Cauſa malorum
Aurea pellis.
Corruit auri
Munere parvo
Cœna dearum;
Ac tribus illis
Maxima lis eſt
Orta Deabus.
Hinc populavit
Trojugenarum
Ditia regna
Dorica pubes.
Juraque legum
Fasque fidesque
Rumpitur auro.
Impia quippe
Pigmalionis
Regis ob aurum
Geſta leguntur.
Sic Polydorum
Hoſpes avarus
Incitus auro
Fraude necavit.
Fœmina ſæpè
Perdit ob aurum
Caſta pudorem.
Non * Jovis auri
Fluxit in imbre:
Obtulit aurum,

* Caſus recto. ἀρχαϊκῶς

Aureus ille
Fingitur imber.
Amphiaraum
Prodidit auro
Perfida conjunx.
Hectoris heros
Vendidit auro
Corpus Achilles,
Et reſerari
Munere certo
Nigra feruntur
Limina Ditis.
Nunc ego poſſem
Plura referre,
Ni brevitatis
Cauſa vetaret.
Hæc tibi, Frater
Inclite, parva
Litterularum
Munera mittens,
Suggero vanas
Linquere curas.
Deſine, quæſo,
Nunc animoſos
Paſcere pingui
Farre caballos:
Lucraque lucris
Accumulando,
Deſine nummis
Addere nummos.
Ut quid iniquis
Conſociaris,
Munera quorum
Crebra receptas?
Odit iniqui
Munera Chriſtus.
Hæc ſapienti
Deſpicienda,
Qui fugitivæ
Atque caducæ
Cernere debet
Tempora vitæ.
Sufficit autem
Iſta loquaci
Nunc ceciniſſe
Carmina verſu.
Nam nova forſan
Eſſe videtur
Iſta legenti
Formula verſus.
Sed tamen illa
Trojugenarum
Inclita Vates
Nomine Sappho,
Verſibus iſtis
Dulce ſolebat
Edere carmen.
Si tibi cura
Fortè volenti
Carmina tali
Condere verſu,
Semper ut unus
Ordine certo
Dactylus iſtic
Incipiat pes:
Inde ſequenti
Parte trochæus
Proximus illi
Ritè locetur.
Sæpè duabus
Claudere longis
Ultima verſus

Jure licebit.
Tu modò, Frater
Alme *Fedoli*,
Nectare nobis
Dulcior omni.
Floridiora
Doctiloquorum
Carmina linquens,
Frivola noſtra,
Suſcipe lætus.

Sic tibi *Chriſtus*,
Arbiter orbis,
Omnipotentis
Unica proles,
Dulcia vitæ
Gaudia reddat:
Qui ſine fine,
* Nomine Patris *al. Numine.*
Cunctagubernans
Regnat in ævum.

Hæc tibi dictâram morbis oppreſſus acerbis
Corpore quos fragili patior, triſtique ſenectâ.
Nam dum præcipiti labuntur tempora curſu,
Nunc ad Olympiadis * ter ſenos venimus annos. *al. ter ſenæ.*
Omnia prætereunt, fugit irreparabile tempus
Vive, vale lætus, triſtiſque memento ſenectæ.

RECENSIO.

Ex manuſcriptis Bibliotheca Monaſterii S.Galli, anno 1604. *à M. Goldaſto & Henr. Caniſio edita. Verſibus autem bipedalibus* Adonicis *eſt conſcripta: eliſionis ſyllabarum occaſione omni diligenter evitatâ, ut Carmen eſſet conſtanter πεντασύλλαβον eoque ad cantum magis aptè conveniret. Annexi ſunt & Hexametri ſex: in quorum antepenultimo ætatem ſuam author ita indicat*

Nunc ad Olympiadis ter ſenæ venimus annos.

Vel pluraliter potiùs, Olympiadum ter ſenûm. *Ut iſta ſcripſerit Columbanus, annum agens vel LXXII. ſi* quatuor, *vel* XC. *ſi* quinque *annorum ſpatio* (*Eatinorum quorundam more*) *Olympiadicam periodum definiamus.*

LAURENTII Dorobernenſis Archiepiſcopi, ad Scotos, Hiberniæ incolas. EPIST. 7.

Dominis, chariſſimis fratribus, Epiſcopis vel Abbatibus per univerſam Scotiam; Laurentius, Mellitus & Juſtus Epiſcopi, ſervi ſervorum Dei. Circa an. 614.

DUm nos ſedes Apoſtolica more ſuo, ſicut in univerſo orbe terrarum, in his occiduis partibus ad prædicandum gentibus Paganis diri-

dirigeret; atque in hanc inſulam, quæ Britannia nuncupatur, contingit introiſſe: antequam cognoſceremus, credentes quòd juxta morem univerſalis Eccleſiæ ingrederentur, in magnâ reverentiâ ſanctitatis tam Britones quàm Scotos venerati ſumus. Sed cognoſcentes Britones, Scotos meliores, putavimus. Scotos verò per *Daganum* Epiſcopum in hanc quam ſuperiùs memoravimus inſulam, & † *Columbanum* Abbatem in Galliis venientem, nihil diſcrepare à Britonibus in eorum converſatione didicimus. Nam *Daganus* Epiſcopus ad nos veniens, non ſolùm cibum nobiſcum, ſed nec in eodem hoſpitio quo veſcebamur ſumere voluit.

† Cujus jam proximè præceſſerunt Epiſtolæ.

Cætera, quæ de legitimo obſervandi Paſchatis tempore ſequebantur, deſiderantur.

RECENSIO.

Deſumptum eſt hoc Epiſtolæ hujus principium ex Bedæ *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ libro 2. cap. 4. ubi & reliquæ partis, quæ deſideratur, argumentum ita enarratum invenitur. Laurentius* non ſolùm novæ, quæ de Anglis erat collecta, Eccleſiæ curam gerebat; ſed & veterum Britanniæ incolarum, nec non & Scotorum, qui Hiberniam inſulam Britanniæ proximam incolunt, populis paſtoralem impendere ſollicitudinem curabat. Siquidem ubi Scotorum in præfatâ ipſorum patria, quomodo & Britonum in ipsâ Britanniâ, vitam ac profeſſionem minùs Eccleſiaſticam in multis eſſe cognovit; maximè quòd Paſchæ ſolemnitatem non ſuo tempore celebrarent, ſed à decima quartâ Lunâ uſque ad viceſimam Dominicæ Reſurrectionis, diem obſervandum eſſe putarent: ſcripſit cum Coëpiſcopis ſuis exhortatoriam ad eos Epiſtolam; obſecrans eos & conteſtans, unitatem pacis & Catholicæ obſervationis cum eâ quæ toto orbe diffuſa eſt Eccleſia Chriſti tenere. *De eodem etiam Laurentio, in Vitâ ejus à Gotcelino Bertiniano deſcriptâ, hæc pertexitur narratio.* Fama ejus transvolante maria, quia lux in candelabro & civitas in monte nequit abſcondi; ſanctus Terenanus archipontifex Hiberniæ ad eum tranſiit, vir tantæ ſanctitatis, ut tres mortuos ſuſcitaſſe perhibeatur. Qui audiens beatum Laurentium de Paſchæ obſervatione aliiſque Apoſtolicis inſtitutionibus mutuo conventu diſputantem, dedit manus veritati; ſuoſque diſcipulos (indignantes quòd tam divinus vir tali advenæ ſubjaceret) ad veritatis lineam, ſuo exemplo, cum ſua gente correxit. *vel potiùs (ut Joannes Tinmuthenſis, & ejus exſcriptor Joannes Capgravius, rem narrat)* ſuam gentem in poſterum corrigere ſatagebat.

S. LI-

S. LIVINI Epiſcopi & Martyris, ad *Florbertum* Abbatem Monaſterij *S. Bavonis.*

Epist. 8. An. Chriſti 633.

AUdeo mira loqui; Solem ſine lumine vidi,
Eſt ſine luce dies, ſic ſine pace quies.
Hos poſtquam populos conſpexi luce ſerenâ;
Sol mihi non luxit, nox fuit una mihi.
Impia Barbarico gens exagitata tumultu
Hîc *Bracbanta* furit, meque cruenta petit.
Quid tibi peccavi, qui pacis nuntia porto?
Pax eſt quod porto; cur mihi bella moves?
Sed quâ tu ſpiras feritas ſors læta triumphi,
Atque dabit palmam gloria martyrii.
Cui credam novi, nec ſpe fruſtrabor inani:
Qui ſpondet Deus eſt, quis dubitare poteſt?
Attamen eſt aliquid mœſtæ ſolatia menti
Quod dat, nec penitùs me premit atra dies.
Ganda parat gremium, quo me fovet ubere læto;
Invitat, mulcet, nutrit, amat, refovet.
Hîc eſt *Florbertus,* quem virtus flore perornat,
Cui probitas floret, flos probitate viget.
Forma gregis, decus Eccleſiæ, concordia fratrum;
Ipſe ſuis medicus, & medicina ſibi.
Quid referam pietatis opus? quòd me peregrinum
Obſequiis lætis dum fovet, addit onus.
Sufficeret fratrum fratrem dixiſſe *Livinum*;
Pontificis nomen pergravat & Domini.
Egreſſus patriam, pompæ mortalis honorem
Sprevi, devovi, ſpes Deus una mihi.
Attamen inveniet, quod Chriſto ſedulus offert,
Quod ſic ſum pauper hoc ſibi nil minuet,
Plus aliquid præſtat abſenti munere largo;
Præſens continuis me fovet obſequiis.
Hæc quoque dum ſcribo, properans agitator aſelli
Munere nos ſolito, pondere laſſus, adit.

Ruris delicias affert, cum lacte butyrum,
Ovaque, caſeoli plena caniſtra premunt.
Hoſpita quid reſtas? effer jam ſedula greſſum;
Collige divitias, quæ modò pauper eras.
Fervet, olus ſiccum, ſed nunc condire licebit:
Ollula dura priùs, uncta ſuavis erit.
* *HOLTAN* villa gravis, quæ neſcis reddere fructum;
Urticas, lappas, cur bene culta refers?
Hoc eſt quo recreor, quòd habet paupercula tantum:
Hoſpita quod mittit, vel mihi *Ganda* boni.
Et pius ille pater cum donis mollia verba
Mittit, & ad ſtudium ſollicitat precibus.
Ac titulo magnum jubet inſignire *Bavonem*;
Atque leves elegos eſſe decus tumulo.
Nec reputat, fiſſo cùm ſtridet fiſtula ligno,
Quòd ſoleat raucum reddere quaſſa ſonum.
Exigui rivi pauper quam vena miniſtrat
† *forte.* opes. Laſſo vix tenues unda miniſtrat † opem.
Sic ego, qui quondam ſtudio florente videbar
Eſſe Poëta, modò curro pedeſter equo.
Et qui Caſtalio dicebar fonte madentem
Dictæo verſu poſſe movere Lyram:
Carmine nunc lacero dictant mihi verba Camœnæ;
Menſque dolens, lætis apta nec eſt modulis.
Non ſum qui fueram feſtivo carmine lætus:
Qualiter eſſe queam, tela cruenta videns?
Nec quid agam novi: mentis timor iſte procacis.
Quem rogo non lædat, par dare nolle pari?
Officio certare pari ſi nempe recuſo?
Pecco quòd magnis reddere parva moror:
Magna mihi præſtat ſupplex qui parvula poſcit;
Et tamen invenior tardus ad officium.

Accia-

* Bonifacio in Vita Livini, *fundus qui veteri vocabulo HOLTHEM dicitur*, hodie BAUTHEM pagus territorii Aloſtenſis, tertio milliari à portu Ganda, ſive Gandavo poſitus.

Accingar ſtudio, quamvis non viribus æquis:
Eſt non poſſe leve, non renuiſſe bonum.
Ergo tibi titulum ſcribens, ſanctiſſime *Bavo*,
Qui volo quod nequeo, quod valeo facio.

Epitaphium Sancti Bavonis.

QUi patriæ rector, ſpes gentis, gloria regni;
Magnorum primus qui modò magnus eras.
Non quia magnus eras, te gloria magna beatum,
Sed contempta decus gloria magna facit.
Pro Chriſto pauper, deſpectus, vilis, egenſque,
Et Chriſti famulis nunc caput atque decus.
Defunctum revocans, qui morti jura tuliſti,
Monſtras quippe tibi jura patere poli.
Quam tu fundâſti, quæ te tenet, inclyte *Bavo*,
Eccleſiam meritis protege ſancte tuis.
Hæc, *Florberte* pater, *Livinus* carmina mittens,
Inſcriptum lateri munus habere dedi:
Ut cùm vaſtatus fiet locus ille ruinâ,
Carmina conſervet obrutus iſta lapis.

RECENSIO.

De eo Chriſtianus Maſſæus Cameracenſis, Chronicorum libro 13. ad annum Chriſti 633. S. Livinus natione Scotus, Archiepiſcopus Hiberniæ Gandavum venit cum tribus diſcipulis, 16. Julii, Indict. 6. Manſit illic menſe uno. Deinde profectus ad Eſcam, prædicavit Chriſtum, multos convertit. Quidam verò indurati occiderunt eum, 12. Novembris ejusdem anni. *Joannes Balæus (neutiquàm verò, uti Dempſterus putavit, ipſe Maſſæus) Hiberniam,* ſylveſtrem Scotiam (*ſive Montanam Albaniam*) *perperàm interpretatur. De hoc verò Livini ſcripto ſubjicit.* Epitaphium Allowini Bavonis Auſtraſiorum ducum hæredis, qui illum Grandavi per annum unum (*vel juxta Maſſæum,* biennium *potiùs* (morte præceſſerat, Latinè & doctè edidit, *de de quo etiam Molanus, in Natalibus Sanctorum Belgij, ad diem 1. Octobr.* Florberto Abbati in ſancti Bavonis memoriam elegiacum carmen tranſmiſit. *Hos autem S. Livini Elegos, ex manuſcripto Corſſendonekano ab Heriberto Roſvveydo deſcriptos, communicavit mihi D. Rothaus, patriarum antiquitatum indagator diligentiſſimus, quorum duo diſticha poſtrema ad Epiſtola epilogum referenda ſunt, non ad interjectum Epitaphium S. Bavonis.*

Epist. 9.

ROMANI Cleri, ad Clerum Hebernicum.

An. Chriſti 639.

Doctiſſimis & ſanctiſſimis, Tomiano, Columbano, Cromano, Dimao, & Baithano Epiſcopis; Cromano, Ernianoque, Laiſtrano, Scellano, & Segeno presbyteris; Sarano, cæteriſque Doctoribus ſeu Abbatibus Scotis : Hilarus Archypresbyter & ſervans locum ſanctæ Sedis Apoſtolicæ , Ioannes Diaconus & in Dei nomine a *electus , item Ioannes primicerius & ſervans locum ſanctæ Sedis Apoſtolicæ , & Ioannes ſervus Dei conſiliarius ejuſdem Apoſtolicæ Sedis.*

(b AD) ſcripta, quæ perlatores ad ſanctæ memoriæ Severinum Papam adduxerunt, (hâc de luce eo migrante) reciproca reſponſa, & ad ea quæ poſtulata fuerant, ſiluerunt. Quibus reſeratis, ne diu tantæ quæſtionis caligo indiſcuſſa remaneret , reperimus quoſdam provinciæ veſtræ, contra orthodoxam fidem, novam ex veteri hæreſim renovare conantes; Paſcha noſtrum in quo immolatus eſt Chriſtus, nebuloſâ caligine refutantes, & quartadecimâ lunâ cum Hebræis celebrare nitentes.

c * * * * * * * * * * * *

Et hoc quoque cognovimus , quòd virus Pelagianæ hæreſeos apud vos denuò reviviſcit; quod omninò hortamur, ut à veſtris mentibus hujuſmodi venenatum ſuperſtitionis facinus auferatur. Nam qualiter ipſa quoque execranda hæreſis damnata eſt, latere vos non debet : quia non ſolùm per iſtos ducentos annos abolita eſt, ſed & quotidie à nobis perpetuo anathemate ſepulta damnatur; & hortamur, ne quorum arma combuſta ſunt, apud vos eorum cineres ſuſcitentur. Nam quis non execretur ſuperbum eorum conamen & impium; dicentium , poſſe ſine peccato hominem exiſtere ex propriâ voluntate , & non ex gratiâ Dei? Et primùm quidem blaſphemiæ ſtultiloquium eſt dicere, eſſe hominem ſine peccato ; quòd omninò

1. Tim. 2. 5. non poteſt, niſi *unus mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus*, qui ſine

a Severini in Romano Epiſcopatu, tum vacante, ſucceſſor deſignatus.

b *Præpoſitio hæc, ſenſus explendi causâ, ex conjecturâ eſt adjecta.*

c Interciderunt ſequentia, quibus docebatur, *Dominicum Paſchæ diem à quintadecima luna uſque ad vigeſimam primam* (juxta Nicæna Synodi ſtatuta) inquirendum eſſe.

ſine peccato eſt conceptus & partus. Nam cæteri homines cum peccato originali naſcentes, teſtimonium prævaricationis Adæ (etiam ſine actuali peccato exiſtentes) portare noſcuntur, ſecundùm Prophetam dicentem: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis peperit me mater mea.* Pſ. 51. 7.

RECENSIO.

Anno Chriſti DCXXXIX. *ſede Romana per mortem Severini Pontificis vacante, ſcriptæ ſunt iſtæ litteræ. De quibus, & conſimilibus aliis ante quinquennium ad eoſdem Hibernos ab Honorio Papâ miſſis, ita ſcribit Beda lib. 2. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 19.* Miſit Papa Honorius litteras genti Scotorum, quos in obſervatione ſancti Paſchæ erraſſe compererat, ſolerter exhortans, ne paucitatem ſuam in extremis terræ finibus conſtitutam, ſapientiorem antiquis ſive modernis, quæ per orbem erant, Chriſti Eccleſiis æſtimarent; neve contra Paſchales computos & decreta ſynodalium totius orbis Pontificum aliud Paſcha celebrarent. Sed & Joannes, qui ſucceſſori ejusdem Honorii Severino ucceſſit, cùm adhuc eſſet electus in Pontificatum, pro eodem errore corrigendo litteras eis magnâ authoritate atque eruditione plenas direxit: evidenter aſtruens, quia dominicum Paſchæ diem à quintadecimâ lunâ uſque ad viceſimam primam lunam (quod in Nicænâ ſynodo probatum eſt) oportet inquiri. Nec non & pro Pelagianâ hæreſi (quam apud eos reviviſcere didicerat) cavendâ ac repellendâ, in eâdem illos epiſtolâ admonere curavit. *Deinde epiſtolam hanc adjungit: ſed quæ de* ratione Paſchalis obſervantiæ *in ea ſunt expoſita prætermittit. Quod & in ſuperioribus Laurentii cantuarienſis ad Hibernos literis, & in aliis Vitaliani Romani Pontificis ad Oſvvium Nordanhumbrorum regem (quas penultimo 3. libri capiti inſeruit) ab eo factum videmus, qui poſteriorum illarum defectus ex antiquiſſimis fortaſsè Whitbienſis cœnobii ſchedis aliquo modo ſuppleri poterit; in quibus, præfixo titulo* Vitalini (Vitaliani *haud dubiè*) Papæ Urbis Romæ, *ſubjectum repperi.* „Nunquam enim celebrare [*debemus*] ſanctum Paſcha, niſi ſecundùm „Apoſtolicam & Catholicam fidem, ut in toto orbe celebratur à Chriſtianâ ple„be; id eſt, ſecundùm Apoſtolicam regulam CCCXVIII. ſanctorum Pa„trum, ac Computum ſancti Cyrilli & Dionyſii. Nam in toto terrarum orbe ſic „Chriſti una Columba, hoc eſt, Eccleſia immaculata, ſanctum Paſchæ reſurre„ctionis diem celebrat. Nam victoris ſedes Apoſtolica non adprobavit regu„lam Paſchæ: ideò nec ſequitur diſpoſitionem ejus pro Paſcha.

Epist. 10. An. Christi 640.

S. GALLI Hiberni, ad *Deſiderium* Caducenſem Epiſcopum.

Domino ſemper ſuo, & Apoſtolico Patri, Deſiderio Papæ, Gallus peccator.

DUm talis nuntius de clade à *Maſſiliâ* venit, quòd omnem penè provinciam depopulans vaſtet; Dominus ordinet cuſtodias mittere, ut nullus de *Cadurcino* ad iſtas ferias in *Rutenico*, vel vicinas urbes præſumat exire. ne, quod abſit, per quamlibet occaſionem tantum malum in urbem veſtram videatur inferre. Nam per iſta contigua illis partibus loca cuſtodiæ poſitæ ſunt; ut nullus emendi aut vendendi aditum penitùs habeat, ſi non ſollicitè cogitabitis prævidere; periculum mortis inſtat. Præterea debitâ veneratione ſalutem mittens, quæſo ut in ſanctis precibus veſtris parvitatem noſtram memorare dignemini, Domine, verius Pater.

RECENSIO.

„ Scotia quondam bruta, nunc in Chriſto prudentiſſima, nobis lumen noſtrum primitivum deſtinavit Kilianum, Burgundis Columbanum, Alamannis „Gallum: *inquit Egilvvardus, Prologo in vitam S. Burchardi. & Georg. Wicelius, in* „*Vita Kiliani*: Ex Hiberniâ, hoc eſt Scotus natus; ſicut Columbanus quoque & Gallus. *A Gallo noſtro, Urbs & monaſterium* Sancti Galli *in Helvetiâ nomen accepit. Ejus Vita à Walafrido Strabo abbate Augienſi eſt deſcripta, & à Melch. Goldaſto annotationibus illuſtrata; in quibus, ex vetere quodam codice, iſta ad maternum Galli genus pertinentia producuntur.* Fertur, prout à quodam Hibernico ore accepi, quòd mater S. Galli Regina fuerit ex Ungariâ, & genuit cum viro XXI. filios & III. filias. Requieſcit ejus ſacrum corpus in oppido *Formalin*, in monaſterio S. Benedicti, ſito in quodam monte, habente ad latera montis torrentes duos; unus vocatur *Dun*, alius *Lin* appellatur. Super eodem monte ſitum eſt oppidum præfatum in Hiberniâ. *Hæc verò Galli Epiſtola, inter alias ad Deſiderium datas, ab Henr. Caniſio tomo. 5. Antiquæ Lectionis, & Marquardo Frebero in Corpore Franciſcæ hiſtoriæ ſcriptorum, eſt edita.*

CUM-

CUMMANI Hiberni, ad *Segienum* Huenſem abbatem de Controverſiâ Paſchali. Epiſt. 11. Circa an. 630.

IN NOMINE DIVINO DEI SUMMI CONFIDO.

Dominis ſanctis & in Chriſto venerandis, Segieno abbati Columbæ ſancti & cæterorum Sanctorum ſucceſſorum, Beocanoque ſolitario (charo carne & ſpiritu fratri) cum ſuis ſapientibus; Cummianus ſupplex peccator, magnis minimus, apologeticam in Chriſto ſalutem.

VErba excuſationis meæ in faciem ſanctitatis veſtræ proferre procaciter non audeo: ſed excuſatum me habere vos, ut patres, cupio; teſtem Deum invocans in animam meam, quòd non contemptus veſtri gratiâ, nec faſtu moralis ſapientiæ, cum cæterorum deſpectu, ſolemnitatem feſti Paſchalis cum cæteris ſapientibus * ſuſcepi. *Addend. fortè, non ut mox infra.* Ego enim primo anno, quo cyclus quingentorum triginta duorum annorum à noſtris celebrari orſus eſt, non ſuſcepi, ſed ſilui: nec laudare, nec vituperare uſus, utpote Hebræos, Græcos, Latinos, (quas linguas, ut *Hieronymus*, ait, in Crucis ſuæ titulo Chriſtus conſecravit) ſuperare minimè in ſcientiâ me credens: deinde Apoſtolum interrogans dicentem, *Omnia probate, quòd bonum eſt tenete*; antequàm guſtarem, non faſtidivi. 1. Theſſ. 5. 21. Hinc per annum ſecretus ſanctuarium Dei ingreſſus, hoc eſt, ſcripturam ſacram, ut volui, * involvi; deinde hiſtorias, poſtremò Cyclos, quos inuenire potui. * fortè euolui. Et inveni primùm in Exodo de primo menſe eſſe inquirendum ſecundum Hebræos. Scriptum eſt enim: *Menſis iſte vobis initium menſium, primus erit in menſibus anni.* Exod. 12. 2. Et in ſequentibus: *Decimâ die menſis hujus accipiet unusquiſque agnum per familias & domos ſuas, & ſervabitis eum usque ad decimam quartam diem menſis hujus*, id eſt, primi menſis: *immolabitque eum univerſa multitudo filiorum Iſraël, ad veſperam.* Exod. 12. 3. 6. Et inveni hoc Apoſtolum de immolatione Chriſti, non de reſurrectione commemoràſſe dicentem; *Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* 1. Cor. 5. 7. Item in Exodo: *Et cuſtodietis diem iſtum in generationes veſtras ritu ſempiterno*, primo menſe, Ex. 12. 17. quar- Num. 9. 13.

quartadecimâ die menſis. In Levitico quoque: *Si quis & mundus eſt,*
& in itinere non fuit, & tamen non facit Phaſe; exterminabitur anima
illa de populis ſuis, quia ſacrificium Domino non obtulit in tempore ſuo, hoc
eſt, in primo menſe. Hoc timui, & inquiſivi diligenter quid Hebræi,
quid Græci, quid Latini, quid Ægyptii de hoc tempore ſervarent &
Ex. 12. 15. ſentirent: quod in ſequentibus demonſtrabo. Item in Exodo: *VII.*
diebus comedetis azyma uſque ad diem XXI. & in tractatibus diligenter in-
veſtigavi, quid ſentirent de XXI. eruditiſſimi viri, quod *Hieronymus*
pulcherrimè explanat, dicendo: *Paſcha immolat populus, & alias ce-*
lebrat feſtivitates, omnis ejus ſolemnitas die finitur octavo prima dies in
azymis XIV. dies octava XXI. Item in libro quæſtionum: *A XIV. Lunâ,*
quæ nobis ſecundùm legem prima eſt, rationem Paſchæ obſervemus. Omnia
enim plena Deus inſtituit: ideò à XIV. Lunâ usque in XXI. his VII. diebus Pa-
ſcha nobis celebrare conceſſum eſt; ut de his VII. aliqui dies à paraſceue uſ-
que ad reſurrectionem concludantur: ut neque XIII. in paſſione ſit, neque
XIV. aut XII. in reſurrectione: ne ante primam ſecundùm nos Lunam paſſio
Chriſti ſit, neque reſurrectio ejus in primo die quo cœptus eſt mundus. Hæc,
1. Cor. 5. 7. 86. quæſtione. Item 91. *Apoſtolus*, inquit, *falli non potuit, qui ait; Pa-*
ſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: quod non ſuum utique ſed legis eſt ver-
Exod, 12. 26. 27. *bum, dicente Moyſe, & erit cùm dicent vobis filij veſtri. Quæ eſt de ſervitio*
hæc? & dicetis, Immolatio eſt, hoc Paſcha Domini eſt. Quid ampliùs, inquit,
neceſſarium ad teſtimonium? Lex loquitur, Apoſtolus probat, hoc intereſt ut
contradictor abjiciatur ut pervicax. Manifeſtum eſt enim, tranſitum poſt
paſcha fuiſſe. Sanguis igitur ſalutem præſtitit, non tranſitus: quia ut tran-
ſitus non noceret, obſiſtit ſanguis, Hoc timui. & me perculit. Item per-
ſcrutans inveni, & Origenem chalcenterum & verè adamantinum
dicentem: *Eſt quidem ſolennis dies in menſe primo, alia ſolennitas Paſchæ,*
alia ſolennitas azymorum, licet juncta videatur azymis. Principium namque
* forè finem. *azymorum ad * fidem Paſcha conjungitur: Paſcha autem ipſe ſolus dies appel-*
latur, in quo agnus occiditur; reliqui verò azymorum ſeptem dies appellantur,
ſic enim dicit: *Facies ſolennitatem azymorum ſeptem diebus.* Deinde
Evangelio invenimus. Inveni Dominum meum Jeſum Chriſtum
Luc. 22. 15. dicentem: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequàm*
patiar, quod Hieronymus explanat: *Finem*, inquiens, *carnali feſtivi-*
tati volens imponere, umbrâque tranſeunte Paſchæ reddere veritatem, com-
Matt. 5. 17. *plens legem*, ſicut dixit; *Non veni ſolvere legem ſed adimplere*, hoc eſt,
adde-

addere. Unde ad paſſionem veniens, vetuſque conſummans teſtamentum & novum inchoans, quintâ feriâ, Lunâ XIV. primi menſis (qui eſt apud Hebræos *Niſan*, apud Macedones *Spantoriacos*, apud Ægyptios *Parmothi*; qui apud Latinos interdum Martii, interdum Aprilis obtinet partem) veſperâ procedente, accepto pane gratias egit, benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis, dicens: *Hoc eſt corpus meum, &c.* Item, *Hic calix novum teſtamentum in meo ſanguine.* Manè autem facto, ſextæ videlicet feriæ, conſilium inierunt omnes principes ſacerdotum: alterâ autem die, hoc eſt, Sabbato Lunâ XV. convenerunt principes & munierunt ſepulchrum. Unâ autem Sabbati, Lunâ XVI. ſolutis gemitibus inferni, ſurrexit à mortuis. Poſt verò dies octo, Lunâ XXIII. venit & ſtetit in medio diſcipulorum, oſtendit manus & pedes & latus, & dixit, *Pax vobiſcum.* Die autem XL. poſt reſurrectionem, à ſextadecimâ videlicet Lunâ, non à quartadecimâ, eduxit diſcipulos ſuos uſque in Bethaniam, & elevans manus ſuas benedixit eis, & elevatus eſt in cœlum. Et cum compleretur quinquageſimus dies (à reſurrectione ſcilicet in XVI. Lunâ, non à paſſione in XIV.) Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolorum ſingulos ſicut ignis ſedit. Unde Orientalis tota Eccleſia tres hebdomadas tribus ſacratiſſimis ſolemnitatibus Domini noſtri Jeſu Chriſti venerabiliter, id eſt paſſioni, ſepulturæ, reſurrectioni deputaverunt: paſſioni à XIV. in XX. ſepulturæ à XV. in XXI. reſurrectioni à XVI. in XXV. Lunam; ſeptimanam pro reverentiâ Dominici diei conſecrans. Quia ſi XIV. Lunâ reſurrectioni deputetur, (ut vos facitis:) XIII. in ſepulturâ, & XII in paſſione præpoſtero ordine fiet. Hac de re Synodis in unum congregatis ob diverſitatem ſucceſſorum Apoſtolorum (dum Apoſtoli undique preſſuris, ut legimus, acti & diverſis limitibus ſparſi ordinare cyclum regulariter nequiverunt) id eſt ſancti Petri claviculari & ſancti Joannis petalici, alterius in circumciſionem alterius in præputium prædicantis; inveni ſcriptum, excommunicandos & de Eccleſiâ pellendos & anathematizandos eos, qui contra ſtatuta canonica quaternæ ſedis Apoſtolicæ (Romanæ videlicet, Hieroſolymitanæ, Antiochenæ, Alexandrinæ) veniunt concordantibus his in unitate Paſchæ. Nicæna etiam Synodus trecentorum decem & octo Epiſcoporum eſt adjuncta, judicantium de obſervatione Paſchæ antiquum Canonem obſervandum; per quem nulla de reliquo orietur Eccleſiis

Luc. 22. 19. 20.

Joh. 20. 26

Act. 1. 1.

diverſitas, omnibus ritè diſpoſitis, & Eccleſiarum pax & fides (inquiunt) in Orientis & Occidentis partibus una atque eadem ſervaretur. Item Arelatenſi Synodo ſexcentorum Epiſcoporum confirmante primo in loco de obſervatione Paſchæ ut uno die & uno tempore per totum orbem terrarum à nobis conſervetur: ut univerſalis Eccleſia uno ore, juxta Apoſtolum, honorificet Dominum unum. Unde cavendum eſt, ut Hieronymus ait, *ne extra unam domum, contra præceptum legis, id eſt, extra Eccleſiam univerſalem agnum typicum comedamus. Ex quo manifeſtum eſt* (inquit) *quòd Iudæi & hæretici & omnia conventicula dogmatum perverſorum, qui agnum in una Eccleſiâ non comedunt, non eos agni carnes comedere, ſed draconis qui datus eſt, juxta Pſalterium, in eſcam populis*
Pſ.47.14. *Æthiopibus:* Et hoc vereor, ſed vos conſiderate, quæ ſunt conventicula quæ dixi: utrùm Hebræi & Græci & Latini & Ægyptii ſimul in obſervatione præcipuarum ſolennitatum uniti; an Britonum Scottorumque particula, qui ſunt penè extremi, (ut ita dicam) mentagræ
Matt.7.2. orbis terrarum, hoc mihi judicate. *In quo enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis:* & in periculo veſtro hoc pendet. Vos enim eſtis capita & oculi populi: qui ſi in errorem per veſtram obſtinatiam inducetur; reddetis ſtricto judici rationem de uniuſcujusque (juxta E-
Ezech 3.18 20.&33.8 zechielem) *ſanguine animæ.* Seniores verò noſtri, quos in velamine repulſionis habetis, quod optimum in diebus ſuis eſſe noverunt ſimpliciter & fideliter ſine culpâ contradictionis ullius & animoſitatis ob-
1.Theſſ.5. 21.22. ſervaverunt, & ſuis poſteris ſic mandaverunt, juxta Apoſtolum: *Omnia probate, quod bonum eſt tenete, ab omni ſpecie malâ abſtinete vos.* Sed vereor, ne accidat vobis, ut univerſalis Eccleſiæ Catholicæ unanimè regulam malam ſpeciem fore judiceris: quod abſit. Quid plura? venio ad Apoſtolum, item dicentem: *Fratres, nemo vos ſeducat in parte*
Coloſſ.2. 16.17. *diei feſti, aut neomeniâ aut ſabbato, quæ ſunt umbra futurorum, corpus autem Chriſti*, quod venerandæ memoriæ ſanctus Auguſtinus pulchrè explanat. *Dies feſtus*, inquiens, *Paſcha eſt, juxta Evangeliſtam Lucam,*
Luc.22. 7. *dicentem; Appropinquabat autem dies azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha.* Paſcha occidetur, veritas vivificatur. Pars autem diei feſti, XIV. Luna, non totus dies, in quâ ſeducimur, ſed in parte, & ſabbato otioſo, & neomeniâ buccinatâ: quæ ſunt umbra, non corpus Chriſti. Umbra occiditur: veritas vivificatur. Et hoc obſecro diligenter inſpicite: ut mihi ignoſcatis, vel me dirigatis, verbis veſtris, vel ſcriptis

for-

Digitized by Google

fortioribus & certioribus prolatis, ad aliud melius intelligendum, ſi habetis; & ego ſuſcipiam gratanter, ut hoc ſuſcepit. Si verò non habetis; ſilete, & nolite nos hæreticos vocare. Scriptum eſt enim: *Væ! qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem in tenebras.* Eſa. 5. 20. Diei enim ſumus filii, non noctis neque tenebrarum, & cavere debetis, quod de aliis dicitur: *Mortificabant animas, quæ non moriuntur, & vivificabant animas quæ non vivunt.* Ezech 13. 19. Non ergo nos vos odimus, ſed nos veris defendimus. Hieronymus item adeſt auxiliator, dicens. Hieron. epiſt 85 ad Evagrium. *Non eſt alia Romanæ urbis Eccleſia, alia totius orbis æſtimanda eſt. Et Galliæ, Brttanniæ, Africa, & Perſis & Oriens & Indiæ, & omnes Barbaræ nationes unum Chriſtum adorant, unam obſervant regulam veritatis. Si auctoritas*, inquit, *quæritur; orbis major eſt urbe, Epiſcopus Romæ, ſive Alexandriæ, &c.* & poſt aliquanta. *Hinc*, inquit, *præſidiis fulta mundi*, Arriana fremit rabies: hinc in tres partes *ſciſſa Eccleſia ad ſe rapere feſtinat* monachorum chorum circa commorantium. Id epiſt. 58 ad Damaſum. *Antiqua*, inquit, *in me inſurgit auctoritas. Ego interim clamito; ſi quis cathedræ ſancti Petri jungatur, meus eſt ille.* Ibid. Aut ergo *duo mentiuntur*, aut *omnes*. Anguſtiæ mihi undique. Si ego hoc clamavero cum Hieronymo, divinarum Scripturarum interprete & omnium hæreticorum impugnatore; à vobis impugnor: ſi non clamavero, ab univerſali Eccleſiâ catholicâ excommunicor, cui alligandi ſolvendique auctoritas à Deo data eſt. His perſcrutatis, venio ad Cyprianum, totum (ut aiunt) ſumendum; & invenio illum penè omnium de unitate Eccleſiæ graviſſimum: qui ait, *Ab uno patre, & ab unâ matre in hunc mundum venimus, & ſic in futurum veniemus.* Qui non habet unam matrem in terrâ, nec unum patrem habebit in cœlo. Ideò poſt confeſſionem Trinitatis, in quâ eſt Pater cum Filio & Spiritu ſancto, ſubſequitur unius matris pia confeſſio, dicens ſanctam eſſe Eccleſiam Catholicam. *Habere jam non poteſt Deũ patrem, qui Eccleſiam non habet matrem.* Cur unus Adam fingitur, & una Eva de latere tollitur & in mulierem formatur? Nonne ſecundùm Apoſtolum *myſterium magnum eſt in Chriſto, & in Eccleſiâ?* Cyprian. de Unitat. Eccleſ. Eph. 5. 32. Non eſt ergo altera Chriſti de latere, ſed una eſt formata. Unde unus eſt in latere Chriſti Jeſu lancea militis myſticus locus, de quo *exiit aqua & ſanguis*: Joh. 19. 34. quæ duo in ſigna unius Eccleſiæ. Unde una arca ſervatur diluvio, nec altera, * *ſi potuit evadere quiſquam [qui fuit extra arcam] Noë; & qui extra Eccleſiam foris fuerit, evadet.* * Cyprian. de unitate Eccleſ. Unde unum tabernaculum in

 monte

monte Moyſi & exemplar oſtenſum eſt. Unde unus locutus eſt
apud Deum, in quo Moyſes extrema manus ſupremæ vidit, dicen-
te Domino: *Eſt locus apud me, ſta in foramine petræ, & poſteriora mea vi-*
Exod.33.21.22.23. *debis.* Petra autem erat Chriſtus: poſteriora manus, incarnatio;
foramen unum, una paſſio; locus unus, una Eccleſia figuraliter in-
telligi poteſt. Videte quod non videtur dextra Domini niſi in uno
loco, in una petra, in uno foramine. Una Raab meretricis domus
Joſu.2.18.21. ab incendio Jericho ſub *cocceneo fune* ſalvata. Unde unum Templum
à Salomone conſtruitur. *Ecce quàm bonum & quàm jucundum, habitare*
Pſ.133.1. *fratres in unum.* Quæ omnia quomodo de unitate Eccleſiæ explanata
ſunt, bene (ut credo) meminiſtis. His perterritus, ad alia me conver-
ti, & inveni Auguſtinum (qui dicitur aqua de nubibus) verſum de
Pſ.121.6. Pſalterio explanantem hunc; *Per diem Sol non uret te, neque Luna per*
Ex.21.17. *noctem.* Per diem à Sole uritur, qui prava de Chriſto ſentit; & per
Lev.20.9. noctem à Lunâ, qui prava de Eccleſiâ ſentit. Unde ſcriptum eſt in
Matt.15.4. Marc.7.10. lege: *Qui malè dixerit patri aut matri, morte moriatur.* Quid autem
pravius ſentiri poteſt de Eccleſiâ matre, quàm ſi dicamus? Roma er-
rat, Hieroſolyma errat, Alexandria errat, Antiochia errat, totus
mundus errat: ſoli tantùm Scoti & Britones rectum ſapiunt. Item
Hieronymus: *Moyſes*, inquit, *moriens plangitur; Jeſus abſque lachrymis*
in monte ſepelitur. In lege morientes, ſub XIV. Lunâ Dominum
crucifigentes, plangam: ſed cum Chriſto reſurgentes in Evangelio
ſuſcipiam. Occurrit mihi item Auguſtinus ſanctus, ubi contra totas
hæreſes ſub anathematis titulo diſputat; dicens, *Teſſares cadicadita*,
id eſt, quartanæ decimæ eſſe hæreſes eorum, quid Paſcha XIV. Lunâ
cum Judæis faciunt. Item tractans Evangelium, de illis inquit. *(Ex)*
languentibus ſuper piſcinam unam Jeſus elegit quem ſanaret. quia quiſquis
Gregor. Moral. in Job. lib. 18. *præter unitatem fuerit, licèt venerit, ſanari non poteſt.* Et hoc mihi hor-
ret, niſi me conſulatus veſtri fida ratio validiori & certiori ſententiæ
perducat. Quid plura? Ad Gregorii Papæ, urbis Romæ epiſco-
pi (à nobis in commune ſuſcepti, & oris aurei appellatione donati)
verba me converti; qui etſi poſt omnes ſcripſit, tamen eſt meritò
Job 28.1. omnibus præferendus: & inveni illum hunc locum apud Job tra-
ctantem; *Auro locus eſt in quo conflatur, &c.* Aurum eſt ſanctorum
maſſa; locus conflationis, unitas Eccleſiæ; ignis ignis, tribulatio
1.Cor.13.3. martyrii. Qui ergo extra unitatem Eccleſiæ uritur, conflari poteſt, pu-
gari

gari non poteſt. Unde & Paulus ait: *Si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt*, & reliqua. Item ad eundem ſenſum interpretantem & hunc verſum alio loco inveni. *Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum, ut ſalvum me facias*, nec in cœlo angelis, nec in terrâ hominibus locum munitum, id eſt, tutum invenit, niſi humilem [illegible]; quem Archangelus amiſit & nunc diabolus eſt, & quem homo imitatus, illum amiſit, & nunc mortuus eſt. Et hoc timeo: vos conſiderate compatienter, fratres, ſi * merito eſt, an ignavia.

Pſ. 31. 3.

* Addend. fortè ex

Poſtremò ad cyclorum computationem diverſorum, quid unaquæque lingua de curſu Solis & Lunæ ſentiret; converſus totus, licèt diversè alium in die, alium in Lunâ, alium in menſe, alium in biſſexto, alium in epactâ, alium in augmento Lunari (quod vos ſaltum dicitis:) inveni cyclos contra hunc quem vos tenetis eſſe contrarios. *Primum* illum quem ſanctus Patricius Papa noſter tulit & facit; in quo Luna à XIV. uſque in XXI. regulariter, & æquinoctium à XII. Kalend. April. obſervatur. *Secundò* Anatolium, quem vos extollitis quidem *a* ad veram Paſchæ rationem numquam pervenire eos, qui cyclum LXXXIV. annorum obſervant. *Tertiò* Theophilum. *Quartò* Dionyſium. *Quintò* Cyrillum. *Sextò* Morinum. *Septimò* Auguſtinum. *Octavò* Victorium. *Nonò* Pacomium monachum, Ægypti cœnobiorum fundatorem; cui ab Angelo ratio Paſchæ dictata eſt. *Decimò* trecentorum decem & octo Epiſcoporum decennovennalem cyclum (qui Græcè Enneacedeciterida dicitur) in quo Kalend. Januarii Lunæque ejuſdem diei & initia primi menſis ipſiuſque XIV. Lunæ recto Jure ac ſi quodam clariſſimo tramite, ignorantiæ relictis tenebris, ſtudioſis quibuſque cunctis temporibus ſunt adnotatæ, quibus Paſchalis ſolemnitas probabiliter inveniri poteſt. Hunc inveni valde huic (cujus auctorem, locum, tempus incertum habemus,) eſſe contrarium in Kalendis, in biſſexto, *b* in epactâ, in XIV. Lunâ, in primo menſe, in

D 3; æqui-

a Deſideratur hic aliquid: de quo videnda *Wilfridi* diſputatio apud Bedam, lib. 3. hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 25. *Aldelmi*; inter epiſtolas Bonifacii edit Mogunt. ann. 1605. p. 52.

b. Ex laciniâ epiſtolæ Cyrilli ad Synodum Carthaginenſem ineptè adſutâ: de quâ conſulendus Petavius, Doctrin. temporum, tom. 1. pag. 221. & tom. 2. pag. 893. 894.

æquinoctio. *Scrutaminique*, ut Cyrillus ait, *quòd ordinavit Synodus Nicena Lunas quartas decimas omnium annorum per decemnovennalem cyclū:* (quē Victorius per viceſimas & octavas vices cum Kalendis DXXXII. & biſſextis CXXXIII. in id ipſum unde ortus eſt redire fecit) *ut non fallamur in Lunâ primi menſis; & celebremus Paſcha in ſequenti Dominico, & non faciamus in Lunâ XIV. cum Iudæis & hæreticis qui dicuntur Teſſares-cedecaditæ, & conſtitutum eſt*, inquit, *in omnibus Synodis, præter Synodum Gangrenſem & Cæſarienſem, ut non faceret ulla Eccleſia, vel civitas, & omnis regio contraria his, quæ ſtatuta ſunt de Paſcha in Niceno Concilio. Et ſi non ſcripſit Synodus Nicena cyclum Lunarem primi menſis; ſufficeret cyclus c lapidis Selenitis in Perſide ad exemplum rationis Paſchalis, cujus candor interior cum Lunâ primi menſis creſcit & decreſcit*, ut non faciamus communem de emboliſmo, & emboliſmum de commune. id eſt, brevem annum Lunarem XII. menſium de longo, id eſt, XIII. in quo abortivam Lunam fallaciter celebratis, ut in primo menſe in unitate Eccleſiæ ve-
Ex. 12. 46. rum agnum veri Iſraëlitæ immaculatum immaculati *in unâ domo* (ſicut præceptum eſt) comedamus, in quo menſe eduxit Cain Abel juſtum in campum ut occideret eum; in typo Chriſti educti in prætorium Pilati in ſextâ feriâ, quia in eâdem die conceptus creditur in utero, & mortuus eſt in cruce; dum in ſextâ feriâ mortuus eſt Adam in animâ pro peccato in paradiſo, & in eâdem die obiit in corpore.

Hæc probate, ſi vultis; ſi non, renuntiate Catholicis teſtimoniis:
2. Cor. 5. 10 ſi nec utrumque utrique hoc dicamus. *Omnes nos manifeſtari oportet*
1. Cor. 4. 5. *ante tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis.* Et *non judice-*
Matt. 7. 1. 2 *mus ante tempus, donec veniat qui illuminabit occulta tenebrarum, & mani-*
Rom. 14. 4. *feſtabit conſilia cordium.* Et *nolite judicare, ut non judicemini: in quo enim*
Galat. 6. 2
1. Cor. 8. 12 *judicio judicaveritis, judicabitur de vobis.* Et *quid judicas alienum ſervum?*
2. Cor. 5. 13 *Domino ſuo ſtat aut cadit.* Onus eſt vobis, ut video, quod dico: onus
Rom. 14. 8 eſt & mihi quod dicitis, niſi verbis Scripturæ ſanctæ probaveritis. *Onera ergo noſtra invicem portemus; & ſic adimplebimus legem Chriſti.* Si enim alter alterius percutiamus infirmam conſcientiam, in Chriſto peccamus, ſi ſanum ſapimus, vobis ſapimus; ſi mente excidimus, Deo: ſi vivimus, Domino vivimus; ſi morimur, Domino morimur, quia Domini ſumus. Obſecramus vos pro Chriſto, ut non nobis imprope-retis

c Vid. Damaſcium in vitâ Iſidori: apud Photium, pag. 568. 569. ed. Græc.

reris cum matre noſtra: quia omnis ſoboles ſuæ matris ſpeciem imitatur. Unde accipimus ſpiritum, inde ſpiramus: loquacitatem noſtram veſtra fiducia præſtat.

Anno igitur (ut prædixi) emenſo, juxta Deuteronomio, *Interrogavi patres meos ut annuntiarent mihi, majores meos ut dicerent mihi*: ſucceſſores videlicèt noſtrorum patrum priorum, *Alibei* Epiſcopi, *Querani* Colonienſis, *Brendini, Neſſani, Lugidi,*) quid ſentirent de excommunicatione noſtra, à ſupradictis ſedibus Apoſtolicis facta. At illi congregati in unum, alius per ſe, alius per legatum ſuum vice ſua miſſum, in campo *Lene* ſanxerunt, & dixerunt; Deceſſores noſtri mandaverunt per idoneos teſtes; alios viventes, alios in pace dormientes, ut meliora & potiora probata à fonte baptiſmi noſtri & ſapientiæ & ſucceſſoribus Apoſtolorum Domini delata ſine ſcrupulo humiliter ſumeremus. Poſt in commune ſurrexerunt, & ſuper hoc orationem (ut moris eſt) nobis celebraverunt, ut Paſcha cum univerſali Eccleſia in futuro anno celebrarent. Sed non poſt multum ſurrexit quidam paries dealbatus, traditionem ſeniorum ſervare ſe ſimulans; qui utraque non fecit unum, ſed diviſit & irritum ex parte fecit quod promiſſum eſt: quem Dominus (ut ſpero) percutiet quoquo modo voluerit. Deinde viſum eſt ſenioribus noſtris, juxta mandatum, ut *ſi diverſitas oborta fuerit inter cauſam & cauſam, & variaverit judicium inter lepram & non lepram, irent ad locum, quem elegit Dominus*; ut ſi cauſæ fuerint majores, juxta decretum Synodicum, ad caput urbium ſint referendæ: miſimus quos novimus ſapientes & humiles eſſe, velut natos ad matrem, & proſperum iter in voluntate Dei habentes, & ad Romam urbem aliqui ex eis venientes, tertio anno ad nos uſque pervenerunt, & ſic omnia viderunt ſicut audierunt: ſed & valdè certiora, utpote viſa quàm audita, invenerunt: & in uno hoſpitio cum Græco & Hebræo; Scytha & Ægyptiaco, in Eccleſia ſancti Petri ſimul in Paſcha (in quo menſe integro diſiuncti ſumus) fuerunt: & ante ſancta ſic teſtati ſunt nobis, dicentes; Per totum orbem terrarum hoc Paſcha, ut ſcimus, celebratur. Et nos in reliquiis ſanctorum martyrum, & ſcripturis quas attulerunt, probavimus ineſſe virtutem Dei. Vidimus oculis noſtris puellam cœcam omninò ad has reliquias oculos aperientem, & paralyticum ambulantem, & multa dæmonia ejecta.

Deut. 32. 7.

Deut. 17. 8.

Hæc

Hæc dixi, non ut vos impugnarem, ſed ut me ut nycticoracem in domicilio latitantem defenderem. Sed ſi quid fortè impolitum vel vitioſum per immunda labia dixi, bicipi labii veſtri forcipe per igniſe-
Eſa. 6.6. rum Eſaianum altaris Dei carbonem tangite; & præputium inculti lo-
Joſu. 5.3. gii bifaris ter quaternis cultris Ben Nun quinis denis digitulis humatis cum plebis præcidite prioris præputiis. Neſas eſt enim errata tua non agnoſcere, & prolata certiora non approbare. Hæreticorum eſt propriè, ſententiam ſuam non corrigere malle perverſam quàm mutare defenſam! *Scienti etenim bonum facere & non facienti, peccatum eſt*
Jac. 4.17. *illi. Peccati verò ſtipendium mors eſt*: à qua nos divina Majeſtas, & ſimplex
Rom. 6.23 trinitas, & multiplex apex, (ſubtus quem nihil eſt, intra quem nihil eſt, citra quem nihil, ultra quem nihil, ſupra quem nihil; ſuſtinens omnia ſine labore, penetrans omnia ſine extenuatione, circumdans omnia ſine extenſione, ſuperans omnia ſine inquietudine) liberare dignetur. Amen, Amen.

GRANDIS LABOR EST PRUDENTIÆ.

RECENSIO.

Eam ex veteribus Cottonianæ Bibliothecæ membranis deſcripſi, hoc titulo prenotatis. Epiſtola Cummiani, directa Segieno Abbati, ad diſputatione Lunæ, *qui quidem* Segienus *non alius fuiſſe videtur*, *quàm* Segenus *ſive* Segianus *ille* (*variant enim ibi in nominis deſcriptione exemplaria*) *cujus in IX. Epiſtolæ* ἐπιγραφῇ *facta eſt mentio; quemque Huenſis S. Columbæ inſulæ ab anno 622. uſque ad 652. Abbatem extitiſſe, ex Annalibus noſtris Ultonienſibus didicimus. Meminit ejuſdem & Beda libro 3. Hiſtoriæ, capitis 5. (vel 4. ut antiquiſſimi codices Manuſcriptis diſtinguunt) initio; & Adamnanus de S. Columbâ lib. 1. cap. 3.*

EPIST. 12. SCOTI cujusdam anonymi, ad *Aldhelmum* Malmeſburienſem Abbatem.

Circa an. 680. *Domino ſancto, ſapientiſſimo, Chriſto quidem chariſſimo Aldhelmo, Scotus ignoti nominis in Deo æterno Salutem.*

DUm te præſtantem ingenio, facundiaque Romana, ac vario flore literarum (etiam Græcorum more) non neſciam; ex ore tuo, fonte

fonte videlicet ſcientiæ puriſſimo; dicere malo, quàm ex alio quolibet potare, turbulento Magiſtro præſertim. Hoc ſcito prænoſcens, quòd idcirco te fiducialiter ita obſecro, ut me ſuſcipias, doceaſque quoniam fulgor (ceu dictum eſt) ſapientiæ præ multis in te fulget lectoribus, ac peregrinorum mentes fugientium ſapientiam diſcere cognoſcis; quia tu Romæ advena fuiſti, inſuper quòd à quodam ſancto viro de noſtro genere nutritus es. Hæc compendii cauſa ſufficiant; quia ſi humiliter per charitatem volueris attendere, non minùs per pauca verba, quàm per plurimas ſermocinationes perſpicies. Hæc tibi quoque ſinceriter diſſero. Libellum quendam habes, qui non eſt major acceptorio duarum ſeptimanarum; quem ego legere cupio. Hoc autem breve tempus prædico, non eo quòd mihi plus non opus ſit, ſed ne hæc petitio faſtidium in tua mente creet. Miniſtrum quoque equoſque, ut opinor, adipiſcar. In hoc autem tempore meſſis, lætum à te reſponſum ſperabo. Orantem pro nobis Beatitudinem tuam divina gratia cuſtodire dignetur.

CHRISTE potens rerum, redeuntis conditor ævi,
Vox ſummi ſenſuſque Dei, quem fudit ab altâ
Mente pater, tantique dedit conſortia regni
Impia tu noſtræ domuiſti crimina vitæ,
Paſſus corporeâ mundum veſtire figurâ,
Affarique palàm populos, hominemque fateri.
Quemque utero incluſum Mariæ, mox numine viſo
Virginei tumêre ſinus? innuptaque mater
Arcano ſtupuit compleri viſcera partu,
Authorem paritura ſuum: mortalia corda
Artificem texêre poli, mundique repertor
Pars fuit humani generis, latuitque ſub imo
Pectore, qui totum latè complectitur orbem.
Et qui non ſpatiis terræ, non æquoris undâ,
Nec capitur cælo, parvos confluxit in artus.
Quin & ſupplicii nomen nexuſque ſubiſti,
Ut nos ſubriperes letho, mortemque fugares
Morte tuâ: mox æthereas evectus in auras.
Purgatâ * *repetens lætum te luce parentem.* * repetis lætum te luce p.

AUGUSTUM *foveas: feſtis ut ſæpè diebus*
Annua ſinceri celebret jejunia ſacri.

RECENSIO.

Aldhelmus, cùm eſſet adhuc presbyter, Abbas *fuit* monaſterii quod Maildubi (vel Maildufi) urbem nuncupant: *ut in libro 5. Hiſtoriæ. cap. 19. (vel, ut in Manuſcriptis 18.) confirmat Beda. Eſt autem monaſterium illud, non in* Scotiâ (*ut Trithemius, eumque ſecuti Geſnerus &* a *maledicentiſſimus Dempſterus, arıolati ſunt) ſed in* Angliâ *poſitum; atque olim* Maildufesburch, *hodie* Malmesburiæ *nomine notiſſimum. Quo in loco Aldhelmus* à primo ævo infantiæ, atque ab ipſo tyrocinio rudimentorum, liberalibus litterarum ſtudiis eruditus, & in gremio ſanctæ matris Eccleſiæ nutritus, vitam duxit: *ut habet in* b *Charta, 8. Kalend. Septemb. anno Dom. 675. datâ, Lutherius Occidentalium Saxonum epiſcopus; à quo primum cœnobii, illius Abbas conſtitutus eſt ipſe Aldhelmus. Quæ enim priùs* Ingelborne, *poſtea* Malduburi *&* Maldunsburg *nomen habere cœpit ab Aldhelmi magiſtro* Maildulpho Scoto Hiberno, viro ſummâ eruditione & ſingulari vitæ ſanctitate: *quemadmodum in* Wiltoniæ *deſcriptione docet Guilielmus Camdenus. Cui & Guilielmi Malmesburienſis adjicimus teſtimonium, in Aldhelmi vitâ anno 1105. ab eo exaratâ.* Cùm jam majuſculus à Cantiâ in Weſtſaxones remeâſſet; religionis habitum in *Meldunenſi* accepit cœnobio, quod ſitum in civitate, quæ antiquo vocabulo *Meilduberi*, nunc *Mealmesberi* vocatur. Id quidam *Meldum*, qui alio nomine vocatur *Meildulf*, natione Scotus, eruditione Philoſophus, profeſſione Monachus fecerat. Qui cùm natali ſolo voluntariè carens illuc deveniſſet; nemoris amœnitate (quod tunc temporis in immenſum eo loci ſucreverat) captus, heremiticam vitam exercuit: deficientibusque neceſſariis, ſcholares in diſcipulatum accepit, ut ex eorum liberalitate tenuitatem victus corrigeret. Illi procedente tempore magiſtri ſequaces, ex ſcholaribus monachi effecti, in conventum non exiguum coaluere. Horum exemplo & conſortio Aldhelmus informatus ad ſtudium, liberales artes plenitudini ſcientiæ adjecit. *Unde „jam liquet, quid illa ſibi velint Scoti noſtri verba in hâc ad Aldhelmum epiſtolâ:* quod à quodam ſancto viro de noſtro genere nutritus es.

Addit de Aldhelmo ibidem Guilielmus. Taceo de compatriotis, qui certatim ad eum ſcripta ſua emittebant, ejus judicii cenſuram ſubitura. Prætereo Scotos, tum maximè doctos, qui idem feciſſe noſcuntur. Quorum aliquos non obſcuræ literaturæ nominare poſſim: maximè Artwilum, regis Scotiæ filium. Hic quicquid literariæ artis elaborabat (quod non adeò exile erat) Aldhelmi committebat arbitrio; ut perfecti ingenii limâ eraderetur ſcabredo Scotica. *Videndum igitur an non* Artwilus, *ſive* Artwillus *ille author hujus fuerit Epiſtolæ: cujus partem quidem huic ipſi ſcripto Malmesburienſis inſeruit, integram verò, unà cum annexo Carmine (quod à quibus-*

a Dempſter. lib. 2. Hiſtor. Eccleſiaſt. pag. 7.
b Guiiel. Malmesbur. de geſt. Reg. Anglor. lib. 1. cap. 2

quibusdam Damaſco, *ab aliis* Claudiano *tribuitur) ex Vinenſis & Ingolſtadienſis Bibliotheca Manuſcriptis inter Bonifacianas edidit Nicolaus Serarius, qui etiam in Notis, non alium hic* Scotum *accipiendum eſſe quàm* Hibernum, *rectè monuit.*

ALDHELMI Malmesburienſis abbatis, ad *Eahfridum* ex Hiberniâ in patriam reverſum.

EPIST. 13.

Circa annum 690.

Domino, venerabili præconio efferendo & ſanctorum meritis magnopere honorando, Eahfrido; Aldhelmus exiguus in Domino æternam ſalutem.

PRIMITUS (*a* pantorum procerum prætorumque pio potiſſimùm, paternoque præſertim, privilegio) panegyricum poëmataque paſſim *b* proſatori ſub polo promulgantes; ſtridulâ vocum ſymphoniâ, ac melodiæ, cantilenæque carmine modulatori, hymnizemus, præcipuè quia tandem almæ editum puerperæ *c* ſobolem (ob inextricabile ſons protoplaſtorum) piaculum priſcorumque chirographum peccaminum obliteraturum, terris tantundem deſtinare dignatus eſt: luridum qui linguis *d* chelydrum triſulcis rancida virulentaque vomentem per ævum venena torrenda tetræ tortionis in tartara truſit. Et ubi pridem ejuſdem nefandæ *e* natricis *f* ermuli* cervulique crudâ fanis colebantur ſtoliditate in profanis, versâ vico

 diſci-

a πάντων. i. *cunctorum*, ubi præter putidam Græciſmi affectationem (quæ in hâc epiſtolâ crebra eſt) obſerva XV. voces à literâ P. incipientes; ac ſi à *Pugna porcorum Porcii poëtæ* exemplum author tranſtuliſſet.

b *Patrem* intelligit. *c* *Filium.* *d* χέλυδρον, *anguem.*

e *Serpentis:* ut apud Ciceronem, in Academic.

f Forte ad ERMENSUL Saxonum idolum hic alludit, cujus in Franciis Annalibus ad Ann. 772. fit mentio; quodque *Hermæ* ſive Mercurio putatur fuiſſe poſitum. Veteres enim Germanos *Deorum maximè Mercurium coluiſſe*, confirmat in *Germaniâ* ſuâ Corn. Tacitus, & Eginhardus in Geſtis Saxonum, apud Adamum Bremenſem Hiſt. c. 5. ubi etiam de IRMINSUL is videndus: ut & Rich. Verſtegan. Reſtitut. Antiquitat. Anglican. cap. 3. & Gloſſarium D. Henr. Spelmanni noſtri, in *Irminſul.*

* De *cervulis*, vel *binnulis*, vid. Auguſtinus de Temp. ſerm. 215.

diſcipulorum gurguſtia (imò almæ oraminum ædes) architecti ingenio fabrè conſuntur.

Fateor (ſodalitatis fraternæ cliens, altique municipatus municeps) poſtquàm veſtram repedantem iſtuc ambroſiam ex *Hiberniæ* brumoſis circionum inſulæ climatibus (ubi ter bino circiter annorum circulo uber ſophiæ ſugens metabatur) territorii marginem *Britannici* ſoſpitem applicuiſſe, rumigerulis referentibus, comperimus ilicò (ut flammiger flagransque flagitabat amor) ineffabiles altithrono grates, panſis in edito utrimque volis, tripudiantes obtulimus, potiſſimum, quòd te exulem almus arbiter priſcam paterni viſitantem clientelam ruris (cærula ponti trans glauci, enormeſque dodrantium glareas atque ſpumiferas lymphæ nemphæ obſtirpationes, circili carinâ procelloſum ſulcante ſalum) reducere, ovante navarcho, dignatus eſt: ut, ubi dudùm incunabulis tyrocinii editus rudibus adulto tenus pubertatis ævo adoleveras, nunc verſâ vice (ſupernâ opitulanti prærogativâ affatim fultus) ab incolatu externi ruris repatrians, præceptoris vocamine indepto ſortitoque fretus fungeris.

Illud æque almitati Beatitudinis veſtræ ex penetrabilibus præcordii nequaquàm promens diſſimulo propalare (ad augmentum, Myſtisque utreor tripudium, imò ad g *doxam onomatus cyrÿ*) magnoperè inoleviſſe: quòd præconio citra modum rumoris *Scottico* in ſolo degentium (quorum contubernio parumper fretus es) ceu tonitruali quodam boatu fragore nymboſo emergenti, auditus noſtri quatiuntur; & per tot tantaque telluris ſtadia lectionis opinio, pagis provinciiſque divulgata, crebreſcit. Si quidem tam creber meatus eſt (iſtinc illincque iſtuc illucque) navigero æquoreas fretantium calle gurgites, velut quædam contribula apium germanitas nectar fabrè conficientium. Nam quemadmodum alternatim, reciprocâ faceſſente noctis nebulâ, mellifluum examen (emergente axe tenus æthere Titanæ) gliſcentium culmina tiliarum per florulenta, ad crates graciles, ſarcinatum, flava bajulans geſtamina aſportat: eodem modo, ni fallor, lurconum conglobatio lectorum *(dunning tat fugio)* ac reſidua ſagax diſcipulorum caterva, florigeris hagiographiæ ex arvis, non ſolùm artes Gramaticas atque Geometricas bis ternaſque omiſſas Phyſicæ artis machinas; quinimò allegoricæ potiora ac tropologicæ

g. δόξαν ὀνόματος κυρίου, *gloriam nominis Domini.*

gicæ diſputationis bipertita bis oracula (æthralibus opacorum mellitá in ænigmatibus problematum) ſiticuloſè ſumentes carpunt, & in alveariis ſophiæ, jugi meditatione loco tenus ſervanda condentes, abdunt. E quorum catalogo tuam proficiſci ſolertiam, prædâ onuſtam atque torrente fluentis ſacroſancti propinatam redundantemque excellens fama percrebuit.

Quamobrem tuum affabilem diſcipulatum, ceu cernuus, ſingultatim arcuatis poplitibus ſubnixiſque precibus efflagito; ut oblíteratâ nequaqua memoriâ excedat, quod *h* Pacificus cœleſti ambroſiâ præditus, (ſubrogatus *i* genitore jure hæreditario, bis quaternis temporum luſtris Iſraëliticæ plebis imperii ſceptro fungens,) almo auctus ſpiramine prompſit, dicens. *Bibe aquam de ciſternâ tuâ, & fluenta* Prov.5.
putei tui: deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas divide; ſolus v.15.16.17.
habeto eas, nec ſint alieni participes tui. Quapropter his ſacris imbutus ſagminibus, jugi conamine orthographiæ aperito gurgitem, & ſitientia rigato arva mentium: quatenùs germen æthralis extaleos (vivis fœcundiſque in orthodoxorum, ſatoris ſudore, ſulcis ſatum) nullo torridæ obſtaculo ſiccitatis obtinente, pullulans gliſcat; & ubertim ſpiſſa, Dei ſuffragio, ſeges demùm matureſcat.

Nam idcircò ſupplex tam obnixè hæc cernitur oramen ſuggeſſiſſe, quod nonnulli ſuperna noſcuntur ſophia præditi, & arcana luce enormiter referti: attamen quod gratuita cœlitus munificentia, Deique dapſili deditione receptantes (proprio faceſſante meritorũ quæſtu) adepti ſunt, nequàquam (gazophylacio ſcientia reſerato) plenè promulgantes, ſed particulatim lurconibus largientes. Nam (*k* cata Evangelicæ experimentum auctoritatis) nequaquam flagrans lychnus clanculè fuſcata tetræ occulitur latebra urnæ, qui candelabri ſummitate cunctis limbido lumine lucere decuit: necnon fruſtrà talenti fenora ſubterraneis clanculantur obſtructa *l* ſablonibus, quæ trapezitarum numeroſis monetæ oportuiſſent numiſmatibus profligari, ne fortè, ut iners adepto (ſegnitia torpens) mancipium talento, ſupremos ergaſtulorum in ſqualores truſus præcipitetur, ſed potiùs *euax*
Matt.5.15.
Matt.25.
18. 27.30.

h Salomon: qui à *pace* nomen obtinuit.
i genitori, vel, à *genitore*, patre David ſc.
k κατὰ, *ſecundùm*, ut in Bonifacii Moguntini epiſtolis, & apud Cyprianum quoque.
l arenis: ut in Gildæ epiſtolâ.

eugeque ingreſſurus tripudium à proſatore pio promereatur. Unde
Pſalmigraphus vates, ob hoc propriæ piaculi expians flagitium con-
Pſ. 40.10. ſcientiæ, ſacro præſagio orſus infit: *Iuſtitiam tuam non abſcondi*, &
reliqua.

Sed hæc miſellus homuncio dictando volvens, ſcrupulo anci-
piti extemplo quatiens angebar; (cur inquam) *Hibernia*, quò cater-
vatim iſtinc lectores claſſibus advecti confluunt, ineffabili quodam
privilegio efferatur: ac ſi iſtic, fæcundo *Britanniæ* in ceſpite, didaſca-
li Argivi Romanive Quirites repperiri minimè queant, qui cœleſtis
tetrica enodantes bibliothecæ problemata ſciolis reſerare ſe ſciſcitan-
tibus valeant. Quamvis enim prædictum *Hiberniæ* rus, diſcentium
opulans vernansque (ut ita dixerim paſcuosâ numeroſitate lectorum,
quemadmodum poli cardines aſtriferis micantium ornentur vibra-
minibus ſiderum: aſt tamen climatis Britannia occidui in extremo
ferme orbis margine ſita (verbi gratiâ) ceu *Solis* flammigeri & lucu-
lento *Lunæ* ſpecimine potiatur, id eſt, *Theodoro* infulâ Pontificatus fun-
genti, ab ipſo tyrocinio rudimentorum in flore philoſophicæ artis,
adulto; nec non & ejuſdem ſodalitatis cliente *Adriano* duntaxat ur-
banitate enucleatâ ineffabiliter prædito.

Et audacter in propatulo conteſtans, pellaci falſitatis frivolo
neglecto, æquâ veritatis cenſurâ trutinante diſcernam, etiamſi Beatæ
memoriæ *Thedorus*, ſummi Sacerdotii gubernacula regens, *Hibernen-
ſium* globo diſcipulorum (ceu aper truculentus moloſſorum catastâ
ringente vallatus) ſtipetur: limato perniciter Grammatico dente,
jacturâ diſpendii carens, rebelles phalanges diſcutit, & utpote belliger
in meditullio campi arciſter, legionum phalangibus ſeptus æmulo-
rum ſpiſſis, mox nervoſis tenſo lacertorum volis arcu, ſpiculiſque ex
pharetrâ exemptis, hoc eſt, Chronographiæ opacis acutiſque ſyllo-
giſmis; turma ſupercilii typho turgens (amiſsâ ancilium teſtudine)
terga dantes, latebras antrorum atras (triumphante victore) præpro-
pere petunt.

Neu tamen hæc philoſophando, *Scoticos* ſciolos (quorum gem-
mato tua ſagacitas dogmatum favo aliquantiſper [m] abuſa eſt) ſugil-
lare à quoquam autumer; (quippe cùm ſatagerem præconium cu-
dens affabiliter texere noſtrorum, non ſugillationem ridiculoſe ca-
chin-

[m] id eſt, *uſa*; ut apud Hieronymum etiam aliquoties.

chinnans rumigerare veſtrorum:) ſed potiùs, jociſtæ ſcurræque ritu dicacitate temerariâ loquentium, fraternæ n ironia dilectionis obtentu * cavillabatur. Si verò quippiam, inſcitia ſuppeditante, garrula frontoſe convincitur pagina prompſiſſe: ut Verſidicus ait, * Locus corruptus

o Digna fiat fante glingio gurgo fugax fambulo;
Neu timeat ſcriptor terrentis ludicra linguæ.
Sic ſemper cupiunt ſcriptorum carpere chartas,
Vt caper hirſutus rodet cum dente racemos.
Nec tamen emendant titubantis gramma Poëtæ.

n εἰρωνεία.

o Ad hunc barbarum verſiculum apponitur hæc gloſſa (non admodùm certè concinna) in margine Manuſcript. D. Rob. Cottoni & Thomæ Alani. Fugax gurgo, *id eſt, virgo impetrante novercâ de matrimonio expoſita, inter feras enutrita, ferarum conſuetudinibus aſſueſcens: quæ alio nomine Juturna.* Fante glingio, *id eſt, rogante fratre, vel alio quolibet amico; ut digna fieret illa fugax gurgo,* fambulo, *id eſt, reverſione, vel fine laboris.*

RECENSIO.

Ex quatuor antiquiſſimis codicibus deſcripta: quorum primum ſuppeditavit mihi nobiliſſimus Dominus Guilielmus Howardus de Naworth, ſecundum D Robertus Cottonus, tertium Thomas Alanus Oxonienſis, & ex Regiâ Bibliothecâ quartum amiciſſimus Patricius Junius. Scripta eſt autem ſtylo ita impedito & implicato; ut non admodùm mirari ſubeat, etiam Guilielmi Malmesburienſis temporibus repertos fuiſſe, quibus hujuſmodi Aldhelmi ſcripta nauſeam pepererint: non attendentibus quòd juxta mores gentium varientur modi dictaminum. *Ita ille, de geſtis Regum Angelorum lib. 1. cap. 2. ad dicti confirmationem porrò ſubjiciens;* Græcos involutè, Romanos circumſpectè, Gallos ſplendidè Anglos pompaticè dictare ſolere. *Porrò* Eahfridus *ſive* Æhfridus (*EA enim Anglo Saxonum, AE Latinorum diphthongo reſpondet) ad quem, poſt ſex annos ſtudiis in Hiberniâ, impenſos, miſſa eſt hæc Epiſtola; non alius eſſe videtur quàm* Eadfridus (*ab aliis* Eadferd, *à quibuſdam etiam* Egfridus *dictus) cui Beda Vitam Cuthberti ſoluta oratione à ſe deſcriptam dicavit? quemque* Eadberto *anno Dom* 698. *in Lindisfarenſi epiſcopatu ſucceſſiſſe, ex Dunelmenſis Eccleſiæ Hiſtoria à Turgoto conſcripta, & Florentii Wigornienſis Annalibus intelligimus. Antequam verò ille Epiſcopatum eſt adeptus, Epiſtolam hanc ſcriptam fuiſſe liquet; licet in Regio Manuſcript. titulum hunc præfixum habeat.* Incipit Epiſtola Aldhelmi Epiſcopi. *Verùm, cùm poſt ann* 698 *ad Schireburnenſem Epiſcopatum Aldhelmum provectum fuiſſe conſtet: nos priorem* Malmesburienſis Abbatis *appellationem retinere maluimus.*

ADAM

Epist. 14.

ADAMNANI Huenſis Monaſterii Abbatis. *In libros tres de vitâ S. Columbæ.*

PROLOGUS.

Beati noſtri Patroni (*Chriſto* ſuffragante) vitam deſcripturus fratrum flagitationibus obſecundare volens: imprimis eandem lecturos quoſque admonere procurabo; ut fidem dictis adhibeant compertis; & res magis quàm verba perpendant, quæ (ut æſtimo) inculta, & vilia eſſe videntur memerintque, Regnum Dei non eloquentiæ exuberantia, ſed in fidei florulentia conſtare: & nec ob aliqua *Scotica*, vilis videlicet linguæ, aut humana * onomata, aut gentium obſcura locorumve vocabula (quæ, ut puto, inter alias exterarum gentium vileſcunt linguas) utilium, & non ſine divina opitulatione geſtarum, deſpiciant rerum pronuntiationem. Sed & hoc Lectorem admonendum putavimus; quòd de beatæ memoriæ viro, plura ſtudio brevitatis, etiam memoriæ digna, à nobis ſunt prætermiſſa: & quaſi pauca de plurimis, ad evitandum faſtidium lectorum, ſint * caraxata. Et hoc (ut arbitror) quiſque hæc lecturus fortè annotabit, quod minima de maximis per populos fama de eodem Beato viro divulgata diſperſerit; ad horum etiam paucorum comparationem, quæ nunc breviter caraxare diſponimus.

* ὀνόματα nomina.

* exarata, παρὰ τὸ χαράσσειν.

EPILOGUS.

Poſt horum trinalium lectionem libellorum, quiſque diligens annotet lector, quanti & qualis meriti ſanctus ſæpe ſupramemoratus præſul venerandus, quantæ & qualis apud Deum honorificentiæ fuerit æſtimatus; quantæ & quales Angelicæ apud ipſum & luminoſæ frequentationes fuerint; quanta in eo prophetialis gratia, quanta dialium efficientia virtutum, quanta & quàm frequens eum divini luminis claritudo in carne mortali adhuc commemorantem circumfulſerit. Quin etiam poſt * ingreſſum animæ de tabernaculo corporis ſanctiſſime (ſicuti quibuſdam electis oſtenſum, habetur compertum) locum in quo ipſius ſancta pauſant oſſa uſque hodie eadem cœleſtis claritas

* egreſſum

Digitized by Google

claritas frequentare non ceſſat, & ſanctorum frequens viſitatio angelorum. Et hæc etiam eidem beatæ memoriæ viro à Deo non mediocris eſt collata gratia, quâ nomen ejus non tantùm per totam noſtram *Scotiam* & omnium totius orbis inſularum maximam *Britanniam* clarè divulgari promeruit, (in hâc parva & extremâ Oceani Britannici commoratus inſulâ) ſed etiam ad trigonam uſque Hiſpaniam & Gallias, & ultra Alpes Penninas Italiam ſitam pervenire, ipſam quoque Romanam Civitatem, quæ caput eſt omnium civitatum. Tantus & talis honor vocibilis eidem Sancto inter cætera divinæ donationis munera condonatus ſcitur à Deo, qui ſe diligentes amat; & eos qui eum magnificant laudibus, magis ac magis glorificans immenſis ſublimat honoribus: qui eſt benedictus in ſæcula.

Admonitio Adamnani *ad Scriptores.*

Obſecro eos, quicunque voluerint hos deſcribere libellos, imò potiùs adjuro per *Chriſtum* judicem ſæculorum; ut poſtquàm diligenter deſcripſerint, conferant & emendent cum omni diligentiâ ad exemplar unde extraxerunt: & hanc quoque adjurationem hoc in loco ſubſcribant.

RECENSIO.

De Adamnano *pluribus agit Beda, libro. 5. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 16. & Ceolfridus Abbas in Epiſtola ad Naitanum Pictorum regem, ibid. cap. 22. indeque Matthaus Florilegus:* Anno gratiæ *DCCI.* floruit vir bonus & literatus Adamnanus presbyter & Abbas monachorum qui erant in inſulâ Hii. Hic miſſus ad Aldfridum regem gratiâ legationis, cùm videret ritus Eccleſiaſticæ inſtitutionis & obſervantiæ feſti Paſchalis, continuo trahitur ad conſenſum. Qui cum domum rediiſſet, curait ſuos, qui erant in inſulâ Hii, ad callem perducere veritatis, nec valuit: naviganſque in Hiberniam, penè omnes ad legitimum Paſchæ tempus obſervandum induxit. Scripſit idem vir Domini librum de loco Dominicæ nativitatis, paſſionis & aſcenſionis; ſitumque Terræ ſanctæ mirabiliter deſcripſit. *Editus eſt hic liber Ingolſtadii anno 1619. à Jacobo Gretſero, titulo* Adamnani Scotohiberni: *ibidemque anno 1604. ab Henr. Caniſio, (tomo 5. Antiquæ lectionis) libri ejuſdem tres de S.* Columbâ. *cujus operis Prologum paulo correctiorem ex MS. noſtro hîc damus; addito etiam, ex alio Cottonianæ Bibliothecæ codice, Epilogo hactenùs inedito; una cum Adjuratione qua tranſcriptores obteſtatur author, * Irenæi in libro περὶ ὀγδοάδος & Euſebii in Chronico exemplum imitatus.*

* Apud Euſeb. lib. 5. Hiſtor Eccleſiaſt. cap. 19. 20. & Hieronymum, de ſcriptor. Eccleſiaſt. in *Irenæo.*

Epist. 15. Ar. Chr. ſti 745.

BONIFACII Moguntini archiepiſcopi, ad *Zachariam* Romanum Pontificem, de cauſâ *Aldeberti Galli* & *Clementis* Scoti.

Excellentiſſimo Patri atque Apoſtolico Pontifici, & ex auctoritate ſancti Petri, Principis Apoſtolorum magiſterio freto, Zachariæ Papæ, Bonifacius exiguus ſervus ſervorum Dei, optabilem in Chriſto charitatis ſalutem.

POSTQUAM me ante annos propè triginta ſub familiaritate & ſervitio Apoſtolicæ ſedis, anuente & jubente venerandæ memoriæ Antiſtite Apoſtolico Gregorio, anteriore voto conſtrinxi; quidquid mihi lætitiæ vel triſtitiæ acciderat, Apoſtolico Pontifici ſolebam indicare, ut in lætis ſimul laudaremus Deum, & in triſtibus ejus conſilio roborarer. Ita & nunc mihi liceat indicare, pietati veſtræ ſupplico. Deut. 32. 7. Sicut ſcriptum eſt. *Interroga patrem tuum & annunciabit tibi; ſeniores tuos & dicent tibi.* Notum enim ſit paternitati veſtræ, quia poſtquàm indigno mihi mandaſtis in provincia Francorum (ſicut & ipſi rogaverunt) ſacerdotali Concilio & Synodali conventui præeſſe; multas injurias & perſecutiones paſſus ſum, maximè à falſis Sacerdotibus, ab adulteratis Presbyteris ſeu Diaconibus, & fornicatiis Clericis. Maximus tamen mihi labor fuit contra duos hæreticos peſſimos, & publicos, & blaſphemos contra Deum, & contra Catholicam fidem. Unus qui dicitur *Aldebert*, natione generis *Gallus* eſt; alter qui dicitur *Clemens*, genere *Scotus* eſt: ſpecie quidem diverſi, ſed pondere peccatorum pares.

Contra iſtos obſecro Apoſtolicam auctoritatem veſtram, quòd meam mediocritatem défendere & adjuvare, & per ſcripta veſtra populum Francorum & Gallorum corrigere ſtudeatis: ut hæreticorum fabulas & vana prodigia & ſigna præcurſoris Antichriſti non ſectentur; ſed ad canonica jura, & ad viam veræ doctrinæ convertantur, & ut per verbum veſtrum iſti hæretici duo mittantur in carcerem (ſi vobis.

bis juſtum eſſe videatur, cùm vitam & doctrinam illorum vobis inti-
mavero) & nullus cum eis loquatur vel communionem habeat, ne
fortè fermento doctrinæ illorum fermentatus aliquis pereat: ſed ſe-
gregati vivant, & juxta dictum Apoſtoli, hujuſmodi *traditi Satanæ in* 1. Cor.5.5.
interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini, & juxta Evangelicum Matt.18.17
præceptum, *dum eccleſiam non audierunt, ſint nobis ſicut Ethnici & Publi-* 1.Tim.1.
cani: donec *diſcant non blaſphemare*, nec ſcindere tunicam *Chriſti*. Pro- 20.
pter iſtos enim perſecutiones, & inimicitias & maledictiones multo-
rum populorum patior: & Eccleſia *Chriſti* impedimentum fidei &
doctrinæ rectæ ſuſtinet.

Dicunt enim de *Aldeberto*, quòd eis ſanctiſſimum Apoſtolum ab-
ſtuliſſem; patronum, & oratorem, & virtutum factorem, & ſigno-
rum oſtenſorem abſtraxiſſem. Sed pietas veſtra audiens vitam ejus,
judicet *ex fructu*, utrùm *veſtimentis ovium indutus intùs autem lupus ra-* Matt.7.15.
pax fuiſſet, an non. 16.

In primævâ enim ætate hypocrita fuit, dicens, quòd ſibi Ange-
lus Domini, in ſpecie hominis, de extremis finibus mundi, miræ &
tamen incertæ ſanctitatis reliquias attuliſſet; & exinde potuiſſet omnia,
quæcunque popoſcerit, à Deo impetrare: & tunc demùm per illam
ſimulationem (ſicut Apoſtolus Paulus prædixit) *penetravit* multorum 2.Tim.3 6
domos & captivas duxit poſt ſe mulierculas oneratas peccatis, quæ ducebantur
variis deſideriis, & multitudinem ruſticorum, dicentium, quòd ipſe eſ-
ſet vir Apoſtolicæ ſanctitatis, & ſigna & prodigia multa feciſſet. Dein-
de conduxit Epiſcopos indoctos, qui ſe, contra præcepta Canonum,
abſolutè ordinarunt. Tum demùm in tantam ſuperbiam elatus eſt,
ut ſe æquipararet Apoſtolis *Chriſti*: & dedignabatur in alicujus hono-
re Apoſtolorum vel Martyrum Eccleſiam conſecrare, & interroga-
vit, quid voluiſſent homines viſitando limina ſanctorum Apoſtolo-
rum. Poſteà in proprio honore ſuo dedicavit oratoria (vel ut verius
dicam, ſordidavit) fecit cruciculas & oratoriola in campis, & ad fon-
tes, vel ubicumque ſibi viſum fuit, & juſſit ibi publicas orationes cele-
brare; donec multitudines populorum, ſpretis cæteris Epiſcopis, &
dimiſſis antiquis Eccleſiis, in talibus locis conventus celebrabant, di-
centes: Merita ſancti *Aldeberti* adjuvabunt nos. Ungulas ſuas & ca-
pillos dedit ad honorificandum, & portandum cum reliquiis ſancti
Petri Principis Apoſtolorum. Tum demum, quod maximum ſcelus

& blaſphemia contra Deum eſſe videbatur, fecit. Veniente enim populo & proſtrato ante pedes ejus & cupienti confiteri peccata ſua, dixit. *Scio omnia peccata veſtra, quia mihi cognita ſunt occulta, ideoque non eſt opus confiteri ea. Securi ergo & abſoluti de peccatis veſtris præteritis, revertimini ad domos veſtras cum pace.* Et omnia quæcunque ſanctum Evangelium hypocritas feciſſe teſtatur, ſuo habitu, inceſſu, & moribus imitatus eſt.

Alter autem hæreticus, qui dicitur *Clemens*, contra Catholicam contendit Eccleſiam: Canones Eccleſiarum *Chriſti* abnegat, & refutat tractatus; & intellectus ſanctorum Patrum, *Hieronymi, Auguſtini Gregorii* recuſat. Synodalia jura ſpernens, proprio ſenſu affirmat, ſe, poſt duos filios ſibi in adulterio natos (ſub nomine Epiſcopi) eſſe poſſe legis Chriſtianæ Epiſcopum. Judaiſmum inducens, judicat juſtum eſſe Chriſtiano, ut, ſi voluerit, viduam fratris defuncti accipiat uxorem. Ipſe etiam contra fidem ſanctorum Patrum contendit, dicens; quòd *Chriſtus* filius Dei deſcendens ad inferos, omnes quos inferni carcer detinuit, inde liberaſſet, credulos & incredulos, laudatores Dei ſimul & cultores idolorum: & multa alia horribilia de *Prædeſtinatione Dei* contraria fidei Catholicæ affirmat. Quapropter de hoc quoque hæretico precor, ut per litteras veſtras mandare curetis Duci *Carolomanno*, ut mittatur in cuſtodiam; ut ſemina Satanæ latius non ſeminet, ne forſitan una ovis morbida totum gregem polluat. Valere ſanctitatem veſtram, & proſperis profectibus gaudere in longitudinem dierum optamus.

RECENSIO.

Incerta eſt Actis Romanæ Synodi, an 745. habitæ: in qua contra Clementem *Scotum, hujuſmodi lata eſt ſententia.* Clemens, qui per ſuam ſtultitiam ſanctorum Patrum, ſtatuta reſpuit, vel omnia Synodalia acta; inferens etiam Chriſtianis Judaiſmum, dum prædicat fratris defuncti accipere uxorem; inſuper & Dominum Jeſum Chriſtum deſcendentem ad inferos, omnes pios & impios exinde prædicat abſtraxiſſe: ab omni ſit ſacerdotali officio nudatus, & anathematis vinculo obligatus, pariterque Dei judicio condemnatus, vel omnis qui eius ſacrilegis conſenſerit prædicationibus. *Videantur de* Adelberti *&* Clementis *cauſa* Zachariæ *Romani Pontificis Reſponſa, inter Bonifacii epiſtolas à Serario editas, num.* 138. 139 *&* 144.

ZACHA-

ZACHARIÆ Romani Pontificis, ad *Bonifacium*; de cauſâ Virgilii, Hiberni & *Sidonii*. Epist. 16. An Chriſti 746.

Reverendiſſimo & ſanctiſſimo fratri Bonifacio Coëpiſcopo, Zacharias ſervus ſervorum Dei.

Virgilius & *Sidonius* religioſi viri, apud *Bojoariorum* provinciam degentes, ſuis nos litteris viſitarunt: per quas intimaverunt, quòd tua reverenda fraternitas eis injungeret Chriſtianos denuò baptizare. Quod audientes, nimis ſumus conturbati, & in admirationem quandam incidimus, ſi habet, ut dictum eſt. Retulerunt quippe, quòd fuerit in eadem provincia ſacerdos, qui Latinam linguam penitùs ignorabat, & dum baptizaret, neſciens Latini eloquii, infringens linguam diceret; *Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritu ſancta:* ac per hoc tua reverenda fraternitas conſideravit rebaptizare. Sed (ſanctiſſime frater) ſi ille qui baptizavit, non errorem aut hæreſim introducens, ſed, pro ſolâ ignorantiâ, Romanæ locutionis infringendo linguam, (ut ſuprà fati ſumus) baptizans dixiſſet; non poſſumus conſentire, ut denuo baptizentur. Quia, (quod tua benè compertum habet ſancta fraternitas) quicunque baptizatus fuerit ab hæreticis, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, nullo modo rebaptizari debeat, ſed per ſolam manus impoſitionem purgari debeat. Nam (ſanctiſſime frater) ſi ita eſt, ut nobis relatum eſt, non ampliùs à te illis prædicetur hujuſmodi; ſed ut ſancti Patres docent & prædicant, tua ſanctitas ſtudeat conſervare. Deus te incolumem cuſtodiat, reverendiſſime frater. Data Kalendis Juliis, imperante Domino piiſſimo Auguſto Conſtantino, à Deo coronato, magno Imperatore anno viceſimo ſexto, Imperii ejus anno † quarto, Indictione quartâ decimâ. † ſexto.

RECENSIO.

A Jacobo Merlino Coloniæ anno 1530. cum Iſidori Mercatoris Canonum & Epiſtolarum Pontificarum Collectione primùm eſt edita: & deinde, tùm in tomis Conciliorum tùm alibi ſæpiùs recuſa. De Virgilio & ſocijs Thadeus, abbas Scotorum Ratisbonæ, ex Chronico fundationis Scotorum *iſta refert.* Tempore eodem (*quo de Hibernia venit Kilianus, cum duobus ſociis ſuis Colonato & Totnano*) venit honorabilis turma Sanctorum

de

de Hiberniâ, videlicèt *S. Virgilius* Epiſcopus, cum aliis ſeptem Epiſcopis ſanctis,
multiſque aliis ſociis: qui propoſuerunt Domini veſtigia ac Sancta in terram cor-
poris oculis videre, *a* more reverendorum Patrum Scotorum, &c. S. Virgilius
Saltzburgæ Epiſcopus eſt factus. Cæteri ejus Coëpiſcopi Salzburgæ in miniſterio
operis Dei remanſerunt uſque ad diem obitus eorum. Cæterùm eorum ſocius, vi-
delicèt B *Lullus*, apud *Illminſter* glorioſis operibus intrepidus permanſit. Et B.
Declanus cum aliis duobus apud *Friſingiam*, duoque alii apud *Rote* beata oſſa ſua
terræ commendaverunt: & S. *Alto* apud *Altenminſter*. Et ſic ſanctus grex beato-
rum virorum diviſim in diverſis locis regna cœleſtia ſunt adepti. *& Wigulens Hun-
dius, in Juvavienſium ſive Salisburgenſium Epiſcoporum Catalogo.* B. Virgilius, natione
Hibernicus, ex nobili progenie ortus, à Stephano Papâ & Pipino Rege Franco-
rum ad adminiſtrationem Epiſcopatus Juvavienſis deſtinatus eſt: ſed à Rege per
duos ferè integros annos, propter eximiam eruditionem & ſanctimoniam vitæ, re-
tentus eſt, poſteà verò honorificè ad Ottilonem Boiorum tùm temporis Ducem
dimiſſus, ab eo Epiſcopatum accipit. Diſſimulatâ autem conſecratione, penè
duorum annorum ſpatio, *b* Pontificem ſecum habuit proprium *Dobdan* nomi-
ne, Græcum, qui ipſum ſecutus erat ex patriâ. Is interim ipſius munere fungeba-
tur. Poſtulantibus deinde ſubditis, Bojiſque Pontificibus, conſecratus eſt anno
Chriſti 767. XVII. Calendas Julii. Græco autem illi Magiſtro & Sacerdoti Dob-
dan tradidit Otilo ſedem Chiemenſem: ubi aperuit ille Scholam, & agmina di-
ſcentium quam plurima habuit. *Mirarer verò ex Hibernia noſtra hominem Græcum
prodiiſſe, niſi ſcirem in agro Midenſi apud Trimmenſes ædem ſacram extitiſſe, quæ* Græcæ
Eccleſiæ *nomen ad hunc uſque diem retinet.*

a Vid. ſupr. epiſt. 2. p. 3. *b Habuit ſecum laboris & coronæ participem Epiſcopum co-
mitantem de patria nomine* Dobda, *ad perſolvendum Epiſcopale officium*, inquit Vitæ S Virgilii
deſcriptor, Eberhardi Salisburgenſis Epiſcopi diſcipulus. Vide etiam Acta Ruperti primi Sa-
lisburgenſium Epiſcopi, apud Surium, tom. 2. die 27. Martii.

Epist. 17. An. Chriſti 748.

EJUSDEM ZACHARIÆ, ad *Bonifacium*; de aliis quæſtionibus ab eodem *Virgilio* & *Sampſone* Scoto motis.

Reverendiſſimo & ſanctiſſimo fratri Bonifacio Coëpiſcopo, Zacharias ſervus ſervorum Dei.

SCripſit reverenda fraternitas tua, reperiſſe te quendam presbyte-
rum, genere *Scotum*, nomine *Sampſon*, errantem à viâ veritatis; di-
cen-

centem & affirmantem, ſine Myſtericâ invocatione, aut lavacro regenerationis poſſe fieri Catholicum Chriſtianum, per Epiſcopalis manus impoſitionem. Hic autem qui hoc dicit, vacuus eſt Spiritu ſancto, & alienus à gratiâ Chriſti, atque à conſortio ſacerdotali abjiciendus. Quis enim niſi baptizetur, juxta præceptum Domini, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, & ſic per manus impoſitionem conſecretur, poteſt eſſe Catholicus? Hunc nequiſſimum virum, talia prædicantem, ab Eccleſiâ Dei ſanctâ condemnatum expelle. Illos autem viros, qui ab hæreticis baptizati ſunt, & dubietas tenet, quòd *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti* non ſunt baptizati; inquiſitâ rei veritate, ſi ab erroneis ſacerdotibus baptizati ſunt, hos † ſine dubio (juxta prædeceſſoris noſtri beatæ memoriæ *Gregorii* Papæ, & ſacrorum Canonum traditum tibi Mandatum) †† implere non omittas; ne in æternum pereant, ſed potius Evangelicâ conſecratione ſalventur.

Matt 28. 19.

† *forſ.* hoc

†† baptizari permittas.

Intimatum eſt etiam à ſanctitate tuâ, quòd *Virgilius* ille (neſcimus ſi dicatur Presbyter) malignatur adverſum te, pro eo quòd confundebatur à te, erroneum ſe eſſe à Catholicâ doctrinâ, immiſſiones faciens *Otileni* Duci *Bajoariorum*, ut odium inter te & illum ſeminaret: aiens quòd & à nobis eſſet abſolutus, unius defuncti ex quatuor illis Epiſcopis, quos tua illic ordinavit fraternitas, diœceſim obtinere. Quod nequaquàm verum eſt: quia *mentita eſt iniquitas ſibi*. De perverſâ autem & iniquâ doctrina, quam contra Deum & animam ſuam locutus eſt, ſi clarificatum fuerit ita eum confiteri, quòd alius mundus & alii homines ſub terras ſint; hunc accito Concilio, ab Eccleſiâ pelle ſacerdotii honore privatū. Attamen & nos ſcribentes prædicto Duci, evocatorias de prænominato *Virgilio* mittimus litteras; ut nobis præſentatus, & ſubtili indagatione requiſitus, ſi erroneus fuerit inventus, canonicis ſanctionibus condemnetur. Qui enim *ſeminant dolores*, ipſi *metunt eos*. Sic enim ſcriptum eſt: *Perverſæ cogitationes ſeparant à Deo; probata autem virtus corripit inſipientes.*

Pſ. 27. 12.

Job. 4. 8.

Sapient. 1. 3.

Pro *Sidonio* autem & *Virgilio* ſupra dicto Presbyteris, quod ſcripſit ſanctitas tua, agnovimus. Et illis quidem, ut condecebat, comminando ſcripſimus: tuæ autem fraternitati plùs credulitas quàm illis adhibeatur. Si autem placuerit Deo, vitâ comite, ſedi Apoſtolicæ eos,

miſſis.

miſſis Apoſtolicis litteris (ut prælatum eſt) evocabimus. Docuiſti enim eos, & non ſuſceperunt: & factum eſt in illis, ſicut ſcriptum eſt
Eccl.22. v. 7 & 18. in libro Sapientiæ. *Qui docet fatuum, quaſi qui conglutinat teſtam, Are-*
Eccl. 16.23 *nam, & ſalem, & maſſam ferri facilius eſt portare, quàm hominem imprudentem, & fatuum, & impium*: Quoniam *qui minoratur corde, cogitat inania, & vir imprudens & errans cogitat ſtulta.* Non ergo ad iracundiam pro-
2 Tim. 4. 2 vocetur cor tuum, frater: ſed *in patientiâ* tuâ ubi tales repereris, *admo-*
Jac. 5. 19. *ne, obſecra, increpa*; ut *convertantur ab errore ad* viam veritatis. Et ſi
20. converſi fuerint, *ſalvaſti animas* eorum; ſi vero in duritiâ permanſerint, mercedem miniſterii tui non perdes: illos autem, juxta Apo-
Tit. 3. 10. ſtoli vocem, *devita.*

Deus te incolumem cuſtodiat, reverendiſſime & ſanctiſſime frater, Data Kalendis Maji, imperante Domino piiſſimo Auguſto *Conſtantino.* à Deo coronato, magno imperatore, pacifico; Imperii anno XXIX. Patricitatus ejus anno VII. Indictione primâ.

RECENSIO.

Hæc, una cum duabus epiſtolis præcedentibus, non ſolùm in Bonifacianarum epiſtolarum habetur volumine, ſed etiam in Bonifacii Vita ab Othlono deſcripta, atque à Surio (tom. 3. die 5. Junii) & Serario (lib. 3. rer. Moguntiac.) publicata. Quas editiones, & inter ſe, & cum Romana Pontificarum Epiſtolarum editione contulimus. Neque hanc tamen epiſtolam, quæ longiuſcula erat integram hic deſcripſimus: ſed quæ ad Samſonis *&* Virgilii *cauſam pertinebant inde excerpta dedimus. Extat vita* Virgilii *noſtri*, Carinthiæ *Apoſtoli, à quodam Eberhardi Salisburgenſis epiſcopi diſcipulo literis conſignata, & ab Henr. Caniſio in Antiquæ lectionis tomis edita: cujus hoc initium.* Beatiſſimus Virgilius in Hiberniâ inſulâ de nobili ortus proſapiâ, litterarum ſtudiis ita animum applicavit, ut inter doctos ſui temporis atque Climatis, doctiſſimus haberi potuiſſet. *Atque inde nata eſt hæc, quæ inter illum & Bonifacium interceſſit, de Antipodibus controverſia: de qua videndi rerum Boicarum ſcriptores, Ioh. Aventinus M. Velſerus. Litterarum vero Virgilij monumentum hodie nullum ſupereſt: ſi* Gloſſarium *fortè exceperis, à Goldaſto, in Notis ad Columbanum (p. 83. 152. & 155. citatum.*

ALBINI

ALBINI Magiſtri, ad *Colcum* lectorem *in Scotiâ.*

Benedicto magiſtro & pio patri Colcu, Alcuine humilis Levita ſalutem. Epist. 18. An. Christi 795.

AUDITA ſanitate & proſperitate paternitatis veſtræ, totis (ut fateor) gaviſus ſum viſceribus. Et quia curioſum te noſtri itineris putavi vel rerum in mundo nuper geſtarum; per hos ruſticitatis meæ apices, tuæ providentiæ innoteſcere curavi, ſeu audita ſeu viſa. Primò ſciat dilectio tua, quòd (miſerante Deo) ſancta ejus Eccleſia in partibus Europæ pacem habet, proficit, & creſcit. Nam † *antiqui Saxones* & omnes *Friſonum* populi, inſtante Rege *Carolo* (alios præmiis, & alios minis ſollicitante) ad fidem Chriſti converſi ſunt. Sed anno tranſacto idem Rex, cum exercitu irruit ſuper *Sclavos*, quos nos *Vionudos* dicimus, eoſque ſubegit ſuæ ditioni. *Græci* verò tertio anno cum claſſe venerunt in *Italiam*, & à ducibus Regis præfati victi fugerunt ad naves: quatuor millia ex illis occiſi, & mille captivi feruntur. Similiter & *Avari*, quos nos *Hunos*, dicimus, exarſerunt in *Italiam*, & à Chriſtianis ſuperati domum cum opprobrio reverſi ſunt: nec non & ſuper *Baugariam* irruerunt; qui & ipſi ab exercitu Chriſtiano ſuperati & diſperſi ſunt. Etiam & ejuſdem Chriſtianiſſimi Regis duces & Tribuni multam partem *Hiſpaniæ* tulerunt à *Saracenis*, quaſi trecentam l'ia in longum per maritima. Sed heu (proh dolor!) quòd iidem maledicti *Saraceni* (qui & *Aggareni*) totâ dominantur *Africâ* & *Aſiâ* majore, maximâ ex parte. De quorum egreſſione, tuæ venerandæ prudentiæ dudùm (ut æſtimo) ſcripſi.

† id eſt, VVeſtphali.

De cætero (Pater ſanctiſſime) ſciat reverentia tua, quòd ego filius tuus, & Joſeph vernaculus tuus (Deo miſerante) ſani ſumus: & tui amici toti, qui apud nos ſunt, in proſperitate Deo ſerviunt. Sed neſcio quid de nobis venturum ſit. Aliquid enim diſſenſionis, Diabolico fomento inflammante, nuper inter regem *Carolum* & Regem *Offam* exortum eſt: ita ut utrinque navigatio interdicta negotiantibus ceſſet. Sunt qui dicunt, nos pro pace eſſe in illas partes mittendos: ſed obſecro, ut veſtris ſacroſanctis orationibus manentes vel euntes muniamur. Neſcio quid peccavi, quia tuæ Paternitatis dulciſſimas litteras

multo tempore non merui videre: tamen perneceſſarias orationes ſanctitatis tuæ me quotidie ſentire credo.

Miſi charitati tuæ aliquid de oleo, quod vix modò in Britanniâ invenitur; ut diſpenſares per loca neceſſaria Epiſcoporum, ad † utilitatem hominum vel honorem Dei. Miſi quoque quinquaginta ſiclos fratribus de eleemoſyna *Caroli* Regis: (obſecro ut pro eo oretis:) & de meâ eleemoſynâ quinquaginta ſiclos: & ad Auſtrales fratres *Baldhuvinega*, triginta ſiclos de eleemoſynâ Regis, & triginta de eleemoſynâ meâ, & viginti ſiclos de eleemoſynâ patris familiæ *Areidæ*, & viginti de eleemoſynâ meâ, & per ſingulos Anachoritas tres ſiclos de puro argento: ut illi omnes orent pro me, & pro Domino Rege *Carolo*, ut Deus illum conſervet ad tutelam ſanctæ ſuæ Eccleſiæ, & ad laudem & gloriam ſui nominis. Exaudiat vos omnipotens Deus pro ſancta ſuâ Eccleſia intercedentes; & proficere faciat in ſalutis æternæ proſperitate.

† al. *utilitatem honoris Dei.*

RECENSIO.

Pars hujus epiſtolæ à Guilielmo Malmesburienſi, libro 1. de Geſtis Regum Angelorum cap. 4. producitur: ſed integram ex duobus antiquiſſimis Cottonianæ Bibliothecæ Codicibus deſcripſimus, in quibus & alia ad Joſephum *illum habetur, cujus in hac epiſtola facta eſt mentio; ubi de* Colco *vel* Colcano, *ita meminit.* Sanus eſt magiſter veſter Colcu, & ſani amici tui, qui apud nos ſunt.

Epist. 19. An. Christi 815.

CLAUDII Scoti Presbyteri, ad JUSTUM Abbatem.

Ex Præfatione Commentariorum in Matthæum.

ANNO octingenteſimo decimo quinto Incarnationis Salvatoris JESU Chriſti, poſtquàm pius ac mitiſſimus Princeps, S. Eccleſiæ Catholicæ filius *Ludovicus*, anno ſecundo Imperii ſui, cœleſti fultus auxilio, adverſus barbaras nationes moviſſet exercitum; atque abeunte & diſcedente tua paternitate ex palatio jam dicti Principis ad charum dilectumque tibi ſemper tui monaſterii portum: injunxiſti mihi, ut aliquod dignum memoriæ opuſculū in expoſitione Evangelii ad legendum dirigerem Fratribus monaſterii veſtri, &c. Ad quoſcun-

cunque verò ſive per hoc ſive per aliud quodcumque opuſculum notitia nominis mei pervenerit; interceſſionem peccatorum meorum ſupplex ab omnibus exquiro : ſubnixa prece depoſcens, ut ita à miſericordiſſimo Domino noſtro flagitetis, ut omnibus delictis meis atque peccatis (omnibus opitulantibus vobis) conſuetudinatia clementia & copioſa bonitate deletis, & ſi non ad idem præmium, ſaltem ad eumdem vos portum quietis * videat pervenire.

* *fort.* non p.q. velim pervenire.

RECENSIO.

De eo Boſtonus Lurienſis, in Scriptorum Catalogo. Claudius monachus, & diſcipulus ſancti Bedæ ſecundùm quoſdam, floruit circa annum Chriſti 815. & ſcripſit ex opuſculis Origenis, Hieronymi, Ambroſii, Hilarii, Auguſtini, Rufini, Joannis, Fulgentii, Leonis, Maximi, Gregorii & Bedæ; ſuper Evangelium Matthæi lib. 3. *Eum annum, & iſtos authores, in Commentariorum horum Præfatione author ipſe commemorat: cujus ea tantum pars hic eſt adſcripta, quem ad finem hiſtoriæ anni 815. in tomi 9. Appendice, ex Vallicellana urbis Romanæ bibliotheca, attexuit Cæſar Baronius. Nos verò integrum hoc opus cùm alibi vidimus, tùm Cantabrigiæ, in Collegij Benedictini & Aulæ Pembrochianæ Bibliothecis.*

Ejuſdem CLAUDII, ad *Dructerannum* Abbatem. Epist. 20.

Præfatio Commentariorum in epiſtolam ad Galatas.

Domino piiſſimo, & in Chriſto ſummo mihi honore ſingulariter excolendo, Dructeranno Abbati, Claudius peccator.

TRes, ni fallor, & eo ampliùs jam pertranſeunt tempore anni, quòd me adhuc in Alverni ceſpitis arvo, in palatio pii principis Domini *Ludovici* (tunc Regis; modò Imperatoris) detentum ſocordia ſenſus mei, tua fervida dilectione adorſus es excitare, ut aliquem fructuoſum laborem in Epiſtolis magiſtri Gentium adſumerem Apoſtoli *Pauli*. Sed quia laboribus & turbinibus mundi depreſſus, hactenus parere juſſioni tuæ nequivi; modò (largiente Deo) in iſto Quadrageſimæ tempore epiſtolam beati jam dicti Apoſtoli *Pauli* ad Galatas, ex tractatibus beatorum *Auguſtini* & *Hieronymi* Patrum, permixtis procuravi

ordinare ſententiis. In quibus tractatibus cùm ad congruentem expoſitionem multa deeſſe cernerem, verti me ad alios libros præfati jam patris *Auguſtini*; & exinde eam, quæ in illis deerat tractatibus, explere ſtudui expoſitionem. Nonnulla etiam, ut mihi viſum eſt, infra illorum locutionem, mea ſtudui conjungere verba; quæ utramque expoſitionem abſque ſciſſione conjungerent, & legentis exercerent ſenſum, & faſtidium facerent evitare. Hanc interim, quaſi manubias quaſdam, tuæ ovans dirigere ſtudeo ſanctitati: ut quoties eam manu tenueris & legeris, mei memor eſſe digneris; & in unum conjungat immenſa ubique præſens Chriſti charitas, quos ſpatia terrarum diſſociant. De cæteris verò Epiſtolis, jam multa in manibus noſtris tenentur excepta: ad quas (ſi Dominus voluerit, & vitam atque ſalutem conceſſerit, orantibus vobis pro nobis) ad expoſitionem illarum quantociùs potuero, accedere procurabo. Pius & miſericors Deus, reverendam mihi beatitudinem tuam, ad profectum & ornatum Eccleſiæ ſuæ, & annis multiplicare dignetur, & meritis. Vale in Domino, vir Dei, & memento mei.

RECENSIO.

Habentur Claudii in epiſtolas Pauli Commentarii in Bibliotheca Cœnobii Caſſinenſis (ex dono Theobaldi Abbatis, ut ex Chronico Caſſinenſi Leonis Oſtenſis, lib. 2. cap. 53. intelligit) & S. Germani in urbe Antiſſiodoro; unde enarrationem epiſtolæ ad Galatas, cui hæc præfixa eſt Præfatio, deſcripſit Petrus Peſſelierus, & Pariſiis anno 1542. in lucem emiſit. Ejuſdem in libros Moſis, Judicum & Ruth Commentarii (quorum meminit Trithemius) an alicubi adhuc extent, neſcio: ex libris in Leviticum, has tantùm ſententias citatas invenio.

„* Sicut qui ſanus ferè totus, pro parte aliqua leproſus, removetur, à taberna-
„culo ut immundus: ſic qui Legis præcepta tranſgreditur ex aliqua parte, nihil ex
„cuſtodia mandati juvatur alterius; qui a tranſgreſſor unius reus eſt omnium. *Item*,
„Chriſtus in Cruce carnem ſuam fecit nobis eſibilem. Niſi enim fuiſſet cruci-
„fixus, ſacrificium corporis ejus minimè comederetur. Comeditur autem nunc
„in memoria Dominicæ paſſionis. Crucem tamen præveniens, in Cœnâ Apoſto-
„lorum ſeipſum immolavit, qui poſt reſurrectionem in cœli Tabernaculum ſuum
„ſanguinem introduxit, portans cicatrices paſſionum.

* Claudius ſuper Leviticum, lib. 2. cap. 4. tit. de leprâ corporis aut cutis, *citat. ad marginem Heſychii in Leviticum, manuſcript. in Bibliotheca Regia.*

GILDÆ,

GILDÆ, ad *Rabanum* monachum.

EPIST. 21. An. Chriſti 820.

Præfatio in librum de Computo.

Dilecto fratri Rabano monacho, Gildas peccator in Chriſto ſalutem.

LEgimus ſcriptum in Proverbiis; *Meliorem ſapientiam cunctis pretioſiſſimis; & omne deſiderabile ei non poteſt comparari.* Prov. 8. 11. Ideoque (frater dilectiſſime) gratias ago Deo, qui tibi ejus amorem inſpiravit, cujus poſſeſſio mundi divitias contemnit; teque reddit ſuo fulgore decoratum, & proximis tuis profectuoſum. Petebas ergo, ut quibuſdam de Computo propoſitionibus, earumque minùs perfectis reſponſionibus, quas mihi protuleras neſcio à quibus confectas, ſtylum adhiberem; eaſque tibi lucidiores redderem. Feci quantum potui, ſed non eo ordine quo ibi poſitas repperi: quia confuſa ſeries vim cognoſcendi abſtulit, & tædium lectionis invexit. Pleraque ergo, quæ mihi magis neceſſaria videbantur, addidi; & ordinem in ipſis rebus diſponere contendi. Inde quoque evenit, dum brevitati ſtuderem, & tamen ipſarum rerum veritatem patefacere vellem; quòd unius libri quantitatem devitare non poſſem. Compoſui quidem ex numero & temporum articulis quendam Dialogum, & nomini tuo ipſum dicavi. In quo † neceſſaria mihi videbantur interrogandi, † *Diſcipuli* nomine, († fort. add. quæ) & quæ reſpondendi † *Magiſtri* vocabulo prænotavi, († fort. Interroganda & reſpondenda.) & non hæc tantummodo propriis rationibus, ſed etiam ex antiquorum dictis, & ſanctorum Patrum ſententiis, enotare curavi. Ideo (frater chariſſime) hæc legens, ſcias me non difficultati verborum aut obſcuritati ſententiarum ſtuduiſſe, immo magis plana quæq; faciliaq; collegiſſe; & quæ ex proprio inſerui, ad dilucidandam ipſam veritatem laboraſſe magis, quàm aliorum imperitiæ inſultaſſe. Nulli enim me præfero; ſed benè quærentibus, & fidem Catholicam ritè ſervantibus, pro modulo meo comitem ſpondeo, ac juniorem ſubdo: quod mihi divina gratia concedat, ut quamdiù vivam, ſervorum Chriſti ſervitor, & benè docentium auditor, & benè laborantium aliquantulus adjutor exiſtam. Dilectionem tuam majeſtas Chriſti nunc & in perpetuum conſervare dignetur, ſancte frater. Memorem te noſtri obſecro, ut quanto

citiùs poſſis exemplar iſtius libri, quod tibi ad reſcribendum direxi, abſolvas & mihi remittas.

RECENSIO.

Habetur Manuſcript. in Cottoniana Bibliotheca liber ejus de Computo, 99. Capitulis conſtans: præfixa Præfatione hac ad Rabanum; quem ex monacho abbatem Fuldenſem poſt annum ſalutis 820. factum fuiſſe conſtat. Illud verò tempus ætati Gildæ illius quarti quadrat, quem genitorem Hibernienſem Scotum habuiſſe *ſcribit Balæus &* ſtuduiſſe in finibus Scotorum Hibernienſium *ex Lalando addit, quanquam Hiſtoricum opus, quod ab utroque illi tribuitur, illud ipſum planè eſt, quod in voracioribus exemplaribus Ninio Britanno adſcribitur.*

Epiſt. 22. An. Chriſti 858.

JOANNIS Scoti *Erigenæ*, ad *Carolum* Calvum, *Francorum* Regem.

In Areopagitica, Latinè à ſe converſa, Carmen.

HAnc * libam, ſacro Græcorum nectare fartam,
　Advena *Ioannes* ** ſpondo meo *Carolo*.
Maxime *Francigenum*, cui regia ſtemmata fulgent;
　Munera votiferi ſint tibi grata tui.
Vos qui Romuleas neſcitis temnere technas;
　Attica ne pigeat ſumere gymnaſia.
Quorum ſi quædam per me ſcintilla relucet
　Uſibus Auſoniis, ſi libet aſpicite.
Molleſtum ſi non noſtrum munire laborem;
　Firmetur veſtri pondere judicii.
Si quid nodoſum durumve notetur in ipſo;
　Parcite. Cecropidis Attica tela ſequor.
At ſi mendoſus declinet tramite recto,
　Mellifluo veſtro famine corrigite.
Quod ſi quorumdam mordetur dente feroci;
　Hoc leve, namque meo contigit *Hieronymo*.

* λοιβὴν, *liberationem* quæ vino fit.

** fort. *ſpendo* à Græco σπένδειν, quod *libare* ſignificat.

Ut

Ut verò ſtabilis maneat fundamine firmo;
Regali ſtathmo figere ſufficiet.
Crediderim multos tangentum ſumma ſophiæ
Non deſpecturos donula noſtra fore.
Sudoriſque gravis tentabunt carpere fructum:
Forſan virtutem vilia verba tenent.
Sæpè ſolent ſpinis redolentes creſcere flores;
Nodoſæ vitis ſumitur uva ferax.

RECENSIO.

De hoc, *Guilielmus Malmesburienſis lib. 2. de geſtis regum Anglorum, cap.* 4. Hoc tempore creditur fuiſſe Joannes ſcotus, vir perſpicacis ingenii & multæ facundiæ: qui dudum concrepantibus undique bellorum fragoribus, in Franciam ad Carolum Calvum tranſierat; cujus rogatu Hierarchiam Dionyſii Areopagitæ in Latinum de Græco verbum è verbo tranſtulit, *& Nicolaus I. in epiſtola ad ipſum Carolum* Relatum eſt Apoſtolatui noſtro, quòd Opus B. Dionyſii Areopagitæ, quod de Divinis nominibus, vel Cœleſtibus ordinibus, Græco deſcripſit eloquio, quidam vir Joannes, genere Scotus, nuper in Latinum tranſtulerit. *Huic verò translationi præmiſſum eſt hoc ad regem Carolum Carmen: cujus primum diſtichon (quod tituli vice reliquis verſibus ſuperſcriptum fuiſſe videtur) vir doctùs ita legendum cenſuit:*

Hunc librum, ſacro Græcorum nectare fartum,
Advena Joannes * pando meo Carolo, * vel *mando.*

& paulò poſt:

Parcite Cecropidis; Attica vela ſequor.

Ejuſdem JOANNIS, ad eumdem *Carolum.*

EPIST. 23. Circa annum 858.

In eadem Areopagitica Præfatio.

Glorioſiſſimo Catholicorum Regum Carolo, Joannes extremus ſophiæ ſtudentium, ſalutem.

VAlde quidem admiranda, digniſque virtutum laudibus eſt exaggeranda, Catholicorum virorum religioſiſſima ſollicitudo: qui dum vitæ humanæ periculoſis exagitari videntur ærumnis, fixâ tamen

men mentis intentione divinarum rerum laborioſis inveſtigationibus purgati, fructuoſis inventionibus illuminati, perpetuis immutabilibuſque veritatis atque divini amoris contemplationibus perfecti; non inter mortales habitare, ſed in cœleſtem converſationem mutati penitùs eſſe judicandi ſunt. In quorum numero vos eſſe conſtitutos, nullus rectè veſtros affectus intuentium dubitare permittitur, piiſſime glorioſiſſimeq; Regum, quandoquidem civilium (pluſque quàm civilium) bellorum maximis aſſiduiſque perturbationibus, & inſuper etiã paganarum gentium barbaricis incurſibus Chriſtianorum regnum paſſim invadentibus alliſi; non tamen regalis animi ſtabilitate dejecti (quaſi quoddam immobile ſaxum Neptuni limite naturaliter defixum, criſpiſſimos validiſſimoſque cærularum tumultus ſtabili duraque fronte repellens) toto veſtræ mentis intuitu totaque cordis devotione ſanctarum Scripturarum ſecreta (ducente Deo & rationis lumine) inveſtigatis, inveſtiganteſque diligitis. Et non ſolum *Latialis* eloquii maximos ſanctiſſimoſque authores perquiritis; verùm etiam in augmentum ædificationis Catholicæ fidei, novis moderniſque editionibus, in laudem Chriſtiani dogmatis, *Hellados* Patres pio affectu addidiſtis conſulere.

Hinc eſt quod ingenioli noſtri parvitatem non dedignati eſtis impellere, nec nos velut otioſos inertiæque ſomno ſopitos perpeſſi eſtis dormire: ne dum *Heſperiis* ſolummodò apicibus ſtudium impendimus, ad puriſſimos copioſiſſimoſque *Graiûm* latices recurrere, hauſtumque inde ſumere non valeremus. Juſſionibus itaque veſtris neque volentes, neque valentes obſiſtere; rudes admodùm tirones adhuc *Helladicorum* ſtudiorum fatemur, (quid enim pudeat nos fateri veſtræ manſuetudini?) ultra vires noſtras (ipſo tamen Duce, qui eſt
1.Cor. 4.5. lux mentium, & *illuminat abſcondita tenebrarum*) libros quatuor ſancti patris *Dionyſii Areopagitæ* Epiſcopi Athenarum (quos ſcripſit ad *Timotheum* Epiſcopum Epheſiorum) & decem Epiſtolas ejuſdem, de Græco in Latinum tranſtulimus. Opus valdè (ut opinamur) anfractuoſum, longeque à modernis ſenſibus remotum, multis invium, paucíſque apertum; non ſolùm propter antiquitatem, verùm etiam cœleſtium altitudinem myſteriorum.

Fertur namque præfatus *Dionyſius* fuiſſe diſcipulus atque adjutor *Pauli* Apoſtoli, à quo Athenienſium conſtitutus eſt Epiſcopus. Cujus
&

& *Lucas* commemorat in Actis Apoſtolorum, & *Dionyſius* Epiſcopus Corinthi vir antiquus: beatus quoque *Polycarpus* in Epiſtolâ ad Eccleſiam Athenarum, *Euſebius* item *Pamphili* in Eccleſiaſticâ hiſtoria; nec non etiam ſanctus Papa *Gregorius* in homeliâ ſuâ, ubi breviter Angelorum ordines expoſuit. Hunc eundem quoque, non præfati viri, ſed alii moderni temporis, aſſerunt (quantum Vita ejus à fidelibus viris tradita teſtatur) temporibus Papæ *Clementis* (ſucceſſoris videlicet *Petri* Apoſtoli) Romam veniſſe, & ab eo prædicandi Evangelii gratia in partes Galliarum directum fuiſſe, & martyrum gloriâ coronatum fuiſſe, cum beatiſſimis ſuis conſortibus, *Ruſtico* ſcilicet atque *Eleutherio*. Act. 17. 34.

Hæc igitur noſtra qualiſcumque translatio, non quidem prolixæ indiget (ut arbitror) apologiæ; cum omnibus ejus æmulis (quicumque & qualeſcunque ſint) facillimâ unâ reſponſione poſſimus occurrere: Veſtræ videlicet Celſitudini neque potuiſſe, neque debuiſſe non obedire. Si quis autem nimis tardæ aut nimis inuſitatæ redarguerit elocutionis: attendat non me tantum ſed & ſe ipſum nihil poſſe plus accipere, quàm quod ipſe diſtribuit, *qui dividit ſingulis propria prout vult*. Sin vero obſcuram minuſque apertam prædictæ interpretationis ſeriem judicaverit; videat me operis hujus interpretem eſſe, non expoſitorem, ubi valdè pertimeſco, *a* ne fortè culpam *fidei interpretis* incurram. At ſi aut ſuperflua quædam ſuperadiecta eſſe, aut de integritate Græcæ conſtructionis quædam deeſſe arbitratus fuerit: recurrat ad codicem Græcum, unde ego interpretatus ſum; ubi fortaſſe inveniet ita ne † eſſe, nec ne. Hoc tamen mihi idoneum fore arbitratus ſum; omiſſis aliorum conjecturis, unius ſolius arbitrio ſuccumbere, cui oportet me obtemperare. 1. Cor. 12. 11. † *fort.* ſic

Sanctus ergo *Dionyſius* (ut prædiximus) *Areopagita*, ex vico videlicet *Martis* denominatus, (*Ares* enim à Græcis bellum vocatur:) primis juventutis ſuæ floribus Academiæ ſtudiis eruditus; deinde divino atque ineffabili miraculo Solaris Eclypſeos, quæ facta eſt confixo Domino noſtro *Ieſu Chriſto* Crucis patibulo commotus, ipſe ſiquidem (ut in quadam Epiſtolarum ſuarum commemorat) dum eſſet juxta *Heliopolim* cum *Polycarpo* Epiſcopo: cæteriſque qui tunc aderant, divinâ procurante providentiâ, mirabilem in modum conſpexerat Lunam Soli ſubeuntem, ac per hoc ſolem defeciſſe. Moxque ſanctiſſimum

a Vid. Henr. Stephani Schediaſm. lib. 1. cap. 19.

mum virum, Apoſtolorum diſcipulum, *Hierotheum* videlicet epiſcopum, ſecutus, cujus in tertio hujus Operis libro mentionem facit, eundemque Magiſtrum ſuum venerabilem nominat, cæteriſque tunc temporis Coëpiſcopis poſt Apoſtolos in Theologiâ præferre non dubitat: cum quo, multiſque aliis ſanctis in unum convenientibus, *Chriſtum* poſt reſurrectionem corporaliter eſt contemplatus. Aderantque ibi, (ut ipſe ait) *Iacobus* frater Domini & *Petrus* vertex Apoſtolorum. Talibus ac tantis admonitus, divinarumque Scripturarum myſteriis illuminatus, ſcripſit hos libros, hortante atque poſtulante ſancto *Timotheo*, aliiſque quorum nomina in proceſſu hujus operis ſæpiſſimè declarat, doctrinamque breviter inſinuat. Sed præſentis Operis intentionem, breviter intimare neceſſarium duximus; quo facilius, Lector ſtudioſus ingrediatur.

PRIMUS itaque liber, qui inſcribitur *de Cœleſti Hierarchiâ* (quod nos, non verbum ſed ſenſum experimentes, poſſumus latinè dicere, *de Cœleſti Pontificatu*, ſeu *de Cœleſti ſummo ſacerdotio*) novem cœleſtium virtutum diſpoſitiones enumerat, ordinat, ſegregat, conjungit; earumque ſanctis theologis divinitùs manifeſtatas ſymbolicas (hoc eſt, ſignificativas imaginationes myſticas) luculenter exponit. Ordinat quidem in ſuperiores & medias & ultimas. Segregat vero in ternas ter Hierarchias. Conjungit primas ultimis, & ultimas primis, per medias; mirabili extremitatum & mediatatum ratione coadunans. Diſſimilium quoque formarum deſcriptiones in Propheticis viſionibus, plus quam ſimiliũ, cœleſtes ſubſtantias expreſſius inſinuare confirmat. Nullamque viſibilium ſeu inviſibilium naturarum, ab initio intellectualis creatura uſque ad extremum terrenumque vermiculum, nominari; ex quâ divina Theologia quandam ſimilitudinem ad ſignificandam omnium rerum cauſam (DEUM videlicet) non introducat.

SECUNDUS verò, cui eſt inſcriptio *de Eccleſiaſticâ Hierarchiâ*, humanæ naturæ (Salvatoris noſtri ſanguine redemptæ) unitatem denunciat, & ſimilitudinem cœleſtis ſacerdotii, (quantum poſſibile eſt) mortalibus adhuc ordinatam: cujus ſummus Pontifex ipſe eſt qui eam ſibi per gratiam coaptavit; qui etiam totius Hierarchiæ, cœleſtium qui-

quidem & terreſtrium, principium eſt, & medium, & finis ad quem omnia referuntur. Hæc itaque noſtra Hierarchia inſtar cœleſtis tripartita eſt; in tres ſcilicet Hierarchias. Quarum *prima* (temporali quidem ordine, ultima verò dignitate) legale ſit Sacerdotium; quod in variis valdeque obſcuris ſymbolis per legislatorem *Moyſen* planè carnali adhuc populo, literæque non ſpiritui ſervienti, diſtributum eſt: cujus maximus character erat Tabernaculũ illud in Arabico monte figuratè monſtratum. *Secunda* verò, quæ eſt media, Sacerdotium quod nunc eſt: Eccleſiam dico novi Teſtamenti, ſub gratiâ quidem conſtitutam, partim ſymbolis viſibilium ſacramentorum diſpoſitam, partim vero veritatis contemplatione perfectam; & eſt finis præteritæ primæ, initium verò futuræ Hierarchiæ: quæ eſt *tertia*, jam ex parte inchoata in primitiis contemplationis, perficienda verò poſt gloriam futuræ reſurrectionis; quando, viſibilium ſacramentorum velaminibus ſublatis, ipſam veritatem perſpicuâ claritate contemplabimur. Ideoque præſens Eccleſiaſtica Hierarchia (ut diximus) media eſt inter legalem præteritam & cœleſtem futuram: quoniam non ſolùm æternarum rerum ſymbola peragit, & viſibiliter conſiderat, ut legalis præterita; ſed & ſpiritualem intelligentiam inveſtigare, invenireque non ceſſat, ut cœleſtis futura.

TERTIUS dehinc continet divinarum nominationum virtutes, ideoque *de Divinis nominibus* vocitatur; quia in eo ſecretiſſima ſubtiliſſimaque reſerantur myſteria de Unitate & Trinitate divinæ eſſentiæ. hoc eſt, quæ nomina diſcretam, quæ unitam inſinuant Deitatem; quæ per ſe inhumanato Filio conveniunt, quæ ſi unius ſolius omnium cauſæ in primordiales cauſas prima proceſſio, ac per eas iterùm à ſummo uſque deorſum multiplex theophania; in genera quidem, in ſpecies, numeroſque viſibilium & inviſibilium naturarum ubi ſupernaturali contemplatione docere perſpicitur, plus ſimilia eſſe & appropinquare Deo ea, quæ non ſunt quam quæ ſunt (non tamen privatione ſubſtantiæ, ſed ſuperexcellentia naturæ) quid diſtat inter cauſas & cauſativas; malum nihil eſſe, neque in rerum natura ſubſiſtere, neque ſubſtantiæ, neque virtuti, neque operationi nocere: ea quoque quæ per privationem de Deo dicuntur, per excellentiam in ipſo intelligenda eſſe.

QUARTUS *de Myſticâ Theologiâ*, quantum coarctior fit cæteris in ſermonibus, tantùm largior in ſenſibus. Unde & in duas maximas Logicæ diſciplinæ dividitur partes; *cataphaticam* planè & *apophaticam*; id eſt, in eſſe, & non eſſe, ubi analyticæ artis regulis utitur; & nos præclariſſimè commonet, per privationem omnium quæ dici ſeu intelligi poſſunt, oportere ad veritatem quæ eſt cauſa omnium quæ ab, eâ & per eam, & in eâ, & ad eam, & propter eam creata ſunt, per excellentiam eſſentiæ recurrere.

LUMINE ſidereo *Dionyſius* auxit Athenas,
  Areopagites, magnificuſque ſophos.
Primò commotus Phœbus ſubeunda *a* Selenâ,
  Tempore quo *b* ſtauro fixus erat Dominus.
Mox ut converſus, mirâ ſtupefactus *eclypſi*;
  Conſequitur gaudens *Hierothea* ducem.
Qui mox edoctus: præclarus namque magiſter
  c Pneumatis excelſi fonte renatus erat.
Nec mora, perfulgens cœleſtis luce *d* ſophiæ,
  Attitas edocuit, de quibus ortus adeſt.
Namque ferunt *Paulum*, qui *Chriſtum* ſparſit in orbem;
  Ipſi felices impoſuiſſe manus.
Aſt mox perfectus Doctoris *e* ſymmachus inſtans,
  Rexit Cecropidas pervigil *f* archiereus.
Alta dehinc volitans *Paulum* ſupra aſtra ſecutus,
  Empyrei cœli tertia regna videt.
Suſcipit ad *Seraphin* primos, ſanctoſque *Cherubin*,
  Æthereoſque *thronos*, quò ſedet ipſe Deus.
Poſt hos, *virtutes*, *dominatus*, atque *potentes*;
  Agminibus ſacris enitet ordo ſequens.
Αρχῶν *g* ———————————————————
  Mentibus *h* ouraniis tertia *i* taxis ineſt.
Hos igitur numeros terno ter limite ſeptos,
  Prædicti patris myſtica dicta docens.

a σελήνῃ, *Lunæ.* *b* σταυρῷ, *Cruci.* *c* πνεύματος, *Spiritus.* *d* σοφίας, *ſapientiæ.* *e* σύμμαχος, *Commilito.* *f* ἀρχιερεὺς, *Pontifex.* *g* Græcus iſte verſiculus in MS. exemplari ab imperito librario ita erat depravatus; ut à nobis omninò reſtitui non poſſet. *h* οὐρανίοις, *cœleſtibus.* *i* τάξις, *ordo.*

RECEN-

RECENSIO.

Hæc etiam Epiſtola præmiſſa eſt libris S. Dionyſii Areopagitæ, quos Johannes Erigena tranſtulit de Græco in Latinum, jubente ac poſtulante glorioſiſſimo rege Carolo, Ludovici Imperatoris filio, *ut habetur in libro Manuſcript. quo hîc ſum uſus, Collegii S. Trinitatis Cantabrigiæ Joannis quoque noſtri putantur eſſe Excerpta illa, quæ inter Macrobii ſcripta feruntur,* De differentiis & ſocietatibus Græci Latinique verbi; *hâc ad finem notatione adjectâ.* Explicat defloratio de libro Ambroſii Macrobii Theodoſii, quam Johannes carpſerat ad diſcendas Græcorum verborum regulas. *Atque ita etiam cenſuit P. Pithœus V.CL.* eſſe hunc Johannem Scotum, virum illum Græcæ Latinæque linguæ peritiſſimum, qui Carolo imperatori coætaneus & Dionyſii libros Latinos fecit: *quemadmodum in ſuis ad hunc libellum notulis monuit Johannes Opſopœus. Refert Io. Balæus (Centur. 2. ſcriptor. Britann cap 24.) & eum ſecuti alii, tranſtuliſſe eum,* in tres linguas, ſcilicet Chaldaicam, Arabicam & Latinam, Ariſtotelis Moralia de ſecretis ſecretorum, ſeu recto regimine Principum. *Latini ſcripti duo penès me ſunt Manuſcript. exemplaria; quod poſterioris alicujus Iohannis opus eſſe, mibi non eſt dubium.*

ANASTASII Romanæ Eccleſiæ Bibliothecarii, ad eundem Regem *Carolum*: de iiſdem Areopagiticis, & *Johanne Scoto* eorum Interprete.

EPIST. 24. Circa annum 865.

INter cætera ſtudia, quæ tam laudabilis actio quàm ſaluberrima commonitio, quin etiam odorifica volans opinio de virtutum ac morum quantitate tuorum (ô Dictator inclyte) mortalium mentes excitat, & ad effodiendum ſapientiæ hortatur velut theſauros; illud quoque non mediocriter eſt admiratione ſtupendum, quòd non ſolum *Latinos* Patres, ſed & *Græcos* rimari non ceſſas, & Romanâ linguâ pollentes Pelaſgarum facis rerum non expertes. Tu quippe facis, qui ad faciendum ſuſcitas & hortaris: quia & nos ſæpè magnam domum feciſſe dicimur non tamen manibus, ſed affatibus. Beatus itaque *Areopagita Dionyſius* Athenienſis antiſtes (quem inter cætera conſtat induſtriâ tuâ, præſtantiſſime Principum, in Romanum ſermonem translatum (tantum eſt, ut ipſe patentius nôſti, ad intelligendum difficilis, quantum ſermone ſublimis: immò quanto difficilia ſunt intellectu & alta myſte-

myſteriis, quæ ipſe perſcrutatus, ſupernâ revelante gratiâ, didicit; & arcana Theologiæ (divinâ ſe ducente manu) ingreſſus in ſanctuarium Dei, ablato velamine penetravit.

Mirandum igitur eſt, quia Pietas tua nec talia indiſcuſſa reliquit. Sed hic licèt in terrâ ambulet, tanquam in cœlis converſans ambit: ita ut, veluti quidam (ut ita fateamur) angelus vel cœleſtis homo, ſancta ſanctorum ingredi contemplatione videaris, & ad abdita & adyta divinæ ineffabilitatis (quantum poſſibile eſt mortalibus) acutis ſpiri- *accepiſſe.* tualium oculorum viſibus * accepiſſe credaris. Mirandum eſt quoque, quomodo vir ille barbarus (qui in finibus mundi poſitus, quanto ab hominibus converſatione, tanto credi potuit alterius linguæ dictione, longinquus) talia intellectu capere in aliamque linguam transferre valuerit. *Iohannem* innuo *Scotigenam* virum, quem auditu comperi per omnia ſanctum. Sed hoc operatus eſt ille artifex ſpiritus, qui hunc ardentem pariter & loquentem fecit. Niſi enim ex gratiâ ipſius igne charitatis flagraſſet, nequaquam donum linguis loquendi procul dubio ſuſcepiſſet. Nam hunc magiſtra charitas docuit, quod ad multorum inſtructionem & ædificationem patravit.

Verùm etſi ad menſuram datus eſt ei ſpiritus: ipſe tamen, paternis doctrinis imbutus, quantum potuit fecit, & prodeſſe proximis ultra vires tentavit. Siquidem præter illa quæ hunc latuiſſe probantur, ex his quæ ſparſim à quibuſdam de prædicti Patris ſermonibus & epiſtolis ante nos interpretata inveniuntur, plurimum utilitati ſubtraxit; quia tanto ſtudio verbum de verbo dicere procuravit: quod genus interpretationis (licèt & ipſe plurimùm ſequar) quantum illuſtres interpretes vitent, tua profectò ſolers experientia non ignorat. Quod eum non egiſſe ob aliam cauſam exiſtimo, niſi quia cum eſſet humilis ſpiritu, non præſumpſit verbi proprietatem deſerere; ne aliquo modo à ſenſus veritate decideret. Unde factum eſt, ut tantum virum, qui per ſe (quia intima & ardua quæque utriuſque philoſophiæ penetralia rimari propoſuit) perplexus noſtris intellectibus videbatur, intra cujuſdam labirinthi difficiliâ irretiret, & in antris profundioribus inviſibiliorem quodammodo collocaret; & quem interpretaturum ſuſceperat, adhuc redderet interpretandum.

Qua-

Quapropter ipſe meritò anxius, cœpi ſedulo quærere, ſi fortè reperiri potuiſſet præceptor quiſquam vel aliquod ſcriptum, quo enucleante, tantus Pater nobis liquidius illuceſceret; & (quia jam per interpretis induſtriam linguæ noſtræ fuerat traditus,) noſtris patulis redderetur perfectius intellectibus? cum ecce repentè *parathesès* ſive *ſcholia* in eum (quæ Coſtantinopoli poſitus videram) ad manus venere, quibus utcunque interpretatis, mihi aliquantulum magis emicuit, quæ in marginibus interpretati codicis ejus, ut in Græco repperi, mox interpretata utcumque (donec à docto meliùs interpretarentur) reſpondentibus ſignis interpres ego ſatis imperitus appoſui, Veſtræque glorioſæ ſapientiæ potiſſimum fore mittenda immeritò judicavi, ut ſcilicet, quæ fuit alterius interpretationis hortatrix & auxiliatrix, ſit etiam noſtræ qualiſcunque ſuſceptrix & approbatrix. Ipſorum autem *ſcholiorum* ſive *parathescôn* quæcunque in calce ſui ſignum vivificæ Crucis habent, à beato *Maximo* Confeſſore & monacho inventa narrantur; cætera verò ſancti *Iohannis Sycopolitani* epiſcopi eſſe feruntur. Sanè ubi à verbis interpretis ſcholia ipſa diſſentire vidi; ut Lector quid de appoſitâ dictione interpres ſenſerit, quid ſcholion inſinuet indifficulter agnoſcat, & verba interpretis ſcholio inſerui, & qualiter ea ſcholii compoſitor prætulerit innui. Sed &, ſicubi opportunum fore conſpexi, ex me quoque (quoniam eſſe aliter non potuit) pauciſſimæ quædam, & quæ faciliùs ab intelligente agnoſci poterant, interpoſui.

Præterea notandum eſt, quòd licet tantæ gloriæ tantæque ſcientiæ ſive antiquitatis iſte ſanctus *Dionyſius* fuerit, nunquam tamen aliqua opuſcula eum edidiſſe (niſi fallor) quæcumque Orthodoxorum ſcripta traditio prodit, priuſquam Romani Pontifices (videlicèt *Gregorius*, *Martinus*, & *Agatho*) dictorum ejus in conſcriptis ſuis mentionem fecerint, & ea per hæc probabilia judicantes admiſerint. *Gregorius* ſcilicet in homeliâ capituli Evangelii de centum ovibus & decem drachmis; *Martinus* in Synodo ſuâ quam Romæ contra hæreticos celebravit; & *Agatho* in Epiſtolâ quam ad Sextam Synodum deſtinavit. unde ego veram eſſe Græcorum opinionem conjicio, perhibentium libros ejus à prioribus hæreticis occultatos; donec longo poſt tempore ex opuſculis ejus ſolus codex qui nunc habetur, eſt Romæ repertus, cæteriſque nondùm inventis, in Græciam aſportatus. Edidit enim

enim alios, ut ipſe innuit, libros; quos nec Græcus quiſquam, nec adhuc potuit invenire Latinus.

Et quidem *Lucas* in Actis Apoſtolorum *Euſebiuſque Pamphili* & Act.17.34 *Dionyſius* Corinthi antiſtes, de eo quædam miranda tradunt: quæ verò ſcripſit (niſi me oblivio fallat) omninò non tradunt. Suadet autem ad hoc ita credendum etiam illud, quòd nemo probabilium Tractatorũ (ſicut ejus moris eſt priorum dicta exponendi, & ſuis opuſculis inſerendi) ſcriptis ipſius utitur, aut horum cujuſpiam reminiſcitur. Denique vir magnus & Apoſtolicæ ſedis præceptor * *Conſtantinus* philoſophus, qui Romam ſub venerabilis memoriæ *Adriano* juniori Papâ veniens, *S. Clementis* corpus ſedi ſuæ reſtituit (quique totum codicem ſæpe memorati & memorandi Patris memoriæ commendabat, & quantum utilitatis medulla ejus habebat, auditoribus cōmendabat) ſolitus erat dicere: quòd ſi ſanctos, videlicet priores inſtitutores noſtros, qui hæreticos vix & quodammodo cum fuſte decollaverunt, *Dionyſium* contigiſſet habere; cum acuto illos gladio proculdubio trucidâſſent, innuens profectò hujuſmodi dicto, quia quorum os laborioſius & forte tardius obſtruxerunt, facilius & acutius ſive velocius (ὀξὺ quippe & *acutum* ſignificat & *velox*) obmuteſcere coëgiſſent. Ac poſt prælatorum ſanctorum ſedis Apoſtolicæ præſulum memoriam, tam *Septima* & *Octava* Synodus, quam Latini & Græci Doctores, non ſolùm quia venerabilis hic pater ſcripſerit innuunt, ſed & teſtimonia ex Scripturis ejus frequenter aſſumunt; ut ſcilicèt ſenſus ſuos & dicta tanti viri reddant auctoritatis pondere gravida, & cunctis mortalibus approbanda pariter & ſectanda.

Deus omnipotens gloriam tuam à terrenis ad cœleſte regnum transferat quandoque.

* de quo vide Anaſtaſii hujus Præfat. in Octavam Synodum (tomo 3. Concil. general. edit. Rom. part. 2. pag. 181.)

RECENSIO.

Idem hîc de Johannis Scoti translatione ab Anaſtaſio fertur judicium, quod poſtea à Rogero Hovedeno latum eſt, in priore parte Annalium. Caroli rogatu Hierarchiam Dionyſii Areopagitæ in Latinum de Græco verbum è verbo tranſtulit: quo fit, ut vix intelligatur Latina litera, quæ volubilitate magis Græcâ, quam poſitione conſtruitur, nôſtrâ. *Ex hâc autem Epiſtola intelligimus, Græca in Dionyſium quæ Maximo tribuuntur Scholia, non illius eſſe omnia, ſed Iohannis Scythopolitani epiſcopi* [illegible] *habere admixta.*

admixtas. Unde & Prologo in Græca editione Morellianâ titulum hunc præfixum videmus: Πρόλογος τοῦ ἁγίου Μαξίμου, ἢ κατά τινας τοῦ Συκαπολίτου. Prologus ſancti Maximi, vel, ſecundùm quoſdam, Sycopolitani.

DUBLINIENSIUM, ad *Lanfrancum* Cantuarienſem archiepiſcopum. Epiſt. 25. An. Christi 1074.

Venerando ſanctæ Cantuarienſis Eccleſiæ Metropolitano Lanfranco, Clerus & populus Eccleſiæ Dublinienſis debitam ſubjectionem.

VEſtræ Paternitati eſt cognitum, quòd Eccleſia *Dublinienſis* (quæ *Hiberniæ* inſulæ metropolis eſt) ſuo ſit viduata paſtore, ac deſtituta rectore. Propterea elegimus presbyterum, nomine *Patricium*, nobis ſufficientiſſimè cognitum, natalibus & moribus nobilem, Apoſtolicâ & Eccleſiaſticâ diſciplinâ imbutum, fide Catholicum, in Scripturarum ſenſibus cautum, in dogmatibus Eccleſiaſticis exercitatum.* Quem nobis quantociùs petimus ordinari Epiſcopum: quatenus, auctore Deo, regulariter nobis præeſſe valeat & prodeſſe; & nos ſub ejus regimine ſalubriter militare poſſimus, quia integritas præſidentium ſalus eſt ſubditorum: & ubi eſt incolumitas obedientiæ, ibi ſana eſt forma doctrinæ.

* Hæ B. Lanfranci Epiſt. editæ ſunt cum ejuſdem operibus cura & ſtud. D. Lucæ Dacherii Mon. Ben. Congr. S. Mauri, Paris 1648.

RECENSIO.

Hiſtoria, cum hujus Epiſtolæ argumento connexa, & in Dublinienſibus & in Cantuarienſibus Annalibus habetur tradita. In Dublinienſibus quidem ita. Anno Domini 1074. Dunanus, epiſcopus Dublinienſis civitatis in Chriſto quievit, & in Eccleſiâ Sanctæ Trinitatis, juxta magnum altare, ad dextram ipſius, eſt ſepultus. Eodem anno ad regimen Dublinienſis Eccleſiæ Lanfrancus Archiepiſcopus Cantuariæ, petente Goderico Rege, Dublinienſis Eccleſiæ populo & clero conſentientibus & eligentibus, in Eccleſiâ S. Pauli Londoniæ Patricium ſacravit antiſtitem, acceptâ priùs ab ipſo examinato Profeſſione, de ſuâ obedientiâ (modo anteceſſorum ſuorum) ſibi ſuiſque ſucceſſoribus adhibendâ: ſacratumque in patriam, unde venerat, re-

miſit, dans ei literas ferendas Goderico regulo & Terdilvaco maximo Regi Hiberniæ. *In Cantuarienſibus breviùs, hoc modo. Lanfrancus, ordinationis ſuæ* quarto anno, Patricium Dubliniæ civitati in Hiberniâ ſacravit Epiſcopum Londoniæ: à quo & profeſſionem accepit; & litteras ei, deferendas Regibus Hiberniæ, dignas valdè memoriæ contradidit. *Profeſſionem, cujus hîc fit mentio pagina 118. exhibemus, ex eodem Cottoniana Bibliotheca codice deſumptam, è quo præſentem Epiſtolam deſcripſimus. Litera verò ad Reges miſſæ, jam proximè ſubſequuntur.*

Epist. 26. An. Chriſti 1074.

LANFRANCI *Cantuarienſis* archiepiſcopi, ad *Gothricum* regem *Dubliniæ.*

Lanfrancus non ſuis meritis, ſed gratiâ Dei Archiepiſcopus; glorioſo Hiberniæ regi Gothrico, ſalutem orationibus,

VEnerabilem fratrem ac Coëpiſcopum noſtrum *Patricium*, quem (chariſſime fili) Excellentia veſtra ad nos conſecrandum tranſmiſit, honeſtè ſuſcepimus, debitis officiis ſecundùm Canonicam inſtitutionem (ſancti Spiritus gratiâ cooperante) ſacravimus, ſacratum ad ſedem propriam cum teſtimonio litterarum noſtrarum (more anteceſſorum noſtrorum) remiſimus. Qui quamvis de gloriâ veſtrâ multa nobis bona, multiſque laudibus digna nobis retulerit; non ab re tamen eſſe credimus, ſi prædicanda veſtra ſtudia noſtrâ adhortatione pulſamus. Sicut enim ignis flante vento clarius lucet, & major efficitur, ſic vera virtus veris præconiis pulchrius enitefcit, & in melius augmentatur.

Rogamus igitur, ſicut rogari oportet pretioſum ſanctæ Eccleſiæ filium, quatenus Fidem rectam, ab ipſo Deo & ſanctis ejus Apoſtolis atque orthodoxis Patribus traditam, cum omni mentis ſinceritate inviolatam teneatis; Fidei congrua opera, in quantum vires ſuppetunt, exhibeatis; ſuperbis auſteram, humilibus placabilem veſtram Celſitudinem oſtendatis. In regno veſtro perhibentur homines ſeu de propriâ, ſeu de mortuarum uxorum parentela conjuges ducere: alii legitimè ſibi copulatas pro arbitrio & voluntate relinquere; nonnulli ſuas aliis dare, & aliorum infandâ commutatione recipere. Hæc,

& ſi

& ſi qua ſunt alia crimina, propter Deum & animam veſtram in terra poteſtatis veſtræ corrigi jubete: taleſque vos cum divino adjutorio veſtris ſubditis exhibete, ut & amatores boni bona amplius diligant, & appetitores mali pravas actiones nequaquam exercere præſumant, Hoc enim facientes, & diutius cum rerum temporalium felicitate in terra regnabitis, & poſt terrenum regnum ſine fine regnaturi ad cœleſtia regna migrabitis.

Plura & prolixius vobis ſcripſiſſem: ſed habetis vobiſcum prædictum Antiſtitem veſtrum, monaſticis inſtitutionibus à pueritia enutritum, ſcientia divinarum litterarum ſtrenuiſſime eruditum, bonorum operum ornamentis (in quantum cognoſci à nobis potuit) decentiſſimè adornatum. Quem de anima veſtra vobis ſæpius loquentem ſi intento corde audieritis, audientes ut patri ſpirituali (in his quæ ad Deum pertinent) obedieritis, obedientes ea, quæ vobis ab eo prolata fuerint, in arca pectoris veſtri repoſueritis; ſperamus per miſericordiam Dei, quia neque vos pernicioſe errabitis, neque ſubditos vobis in pravarum actionum pertinacia ſtare diu permiſeritis. Omnipotens Dominus contra inimicos mentis & corporis brachio virtutis ſuæ Excellentiam veſtram defendat; & poſt longam hujus ſæculi vitam, ad eam, quæ finem non habet, feliciter vos perducat.

RECENSIO.

Gothricus hic non alius fuiſſe videtur quàm Godredús, cognomento Crovan, *de quo in Chronico regum Manniæ, ad annum* 1066. *ita legimus.* Godredus ſubjugavit ſibi Dublinam, & magnam partem de Laineſtir. Scotos verò ita perdomuit; ut nullus qui fabricaret navem vel ſcapham, auſus eſſet plus quàm tres clavos inſerere. Regnavit autem ſexdecim annis; & mortuus eſt in inſulâ quæ vocatur Yle.

Epist. 17.
An. Christi
1074.

Ejuſdem *Lanfranci*, ad *Terdelvacum* Hiberniæ Regem.

Lanfrancus peccator & indignus ſanctæ Dorobernenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, magnifico Hiberniæ Regi Terdelvaco benedictionem, cum ſervitio & orationibus.

NUllam Deus majorem terris miſericordiam impendit, quàm cum pacis ac juſtitiæ amatores ad animarum ſeu corporum gubernacula provehit: & maximè cum bonis Regibus regna hujus mundi regnanda committit. Hinc namque pax oritur, diſcordia ſopitur, & (ut breviter cuncta complectar) Chriſtianæ religionis obſervantia ſtabilitur. Quod populis *Hiberniæ* divinitus tunc collatum fuiſſe prudens inſpector intelligit, quando omnipotens Deus excellentiæ veſtræ jus regiæ poteſtatis ſuper illam terram conceſſit. Tot enim tantaque bona de magnitudinis veſtræ erga bonos pia humilitate, contra pravos diſtricta ſeveritate, circa omne hominum genus diſcretiſſima æquitate, frater & Coëpiſcopus noſter *Patricius* narravit; ut quamvis vos nunquam viderimus, tanquam viſos tamen vos diligamus, & tanquam viſis & bene cognitis vobis ſalubriter conſulere, & ſinceriſſime ſervire cupiamus.

Verum inter multa quæ placent, relata nobis ſunt quædam quæ diſplicent: videlicet quòd in regno veſtro quiſque pro arbitrio ſuo legitime ſibi copulatam uxorem, nulla canonica cauſa interveniente, relinquit, & aliam quamlibet, ſeu ſibi vel relictæ uxori conſanguinitate propinquam, ſive quam alius ſimili improbitate deſeruit, maritali ſeu fornicaria lege, punienda ſibi temeritate conjungit. Quod Epiſcopi ab uno Epiſcopo conſecrantur. Quod infantes baptiſmo ſine chriſmate conſecrato baptizantur. Quòd ſacri ordines per pecuniam ab epiſcopis dantur. Hæc omnia, & ſi qua ſunt ſimilia, contra Evangelicam & Apoſtolicam auctoritatem, contra ſanctorum Canonum prohibitionem, contra omnium orthodoxorum Patrum, qui nos præceſſerunt, fieri inſtitutionem; nullus qui ſacras litteras vel mediocriter legit, ignorat. Quæ, quanto in conſpectu Dei Sanctorumque ejus

amplius

ampliùs ſunt horrenda, tanto ſtudioſiùs veſtris ſunt ſine aliqua dilatione juſſionibus prohibenda; & niſi prohibita corrigantur: diſtrictiſſima terroris veſtri ſeveritate punienda. Nullum enim Deo vel majus vel gratius munus offerre poteſtis, quàm ſi divina & humana debitis legibus gubernare ſtudetis.

Memores igitur divini judicii, quo de commiſſo vobis regno rationem reddituri eſtis Deo, Epiſcopos & religioſos quoſque viros in unum convenire jubete, ſacro eorum conventui præſentiam veſtram cum veſtris optimatibus exhibere, has pravas conſuetudines, omneſque alias, quæ à ſacris legibus improbantur, à regno veſtro exterminare ſtudete: quatenùs Rex Regum, & Dominus dominantium, cùm viderit Regiam majeſtatem veſtram præceptis ſuis in omnibus eſſe ſubjectam, ſervis quoque ac fidelibus ſuis pro timore & amore ejus manſuetam, inimicis divinæ religionis divino zelo infeſtam; ipſe quoque vos veſtroſque fideles clamantes ad ſe propitiatus exaudiat, hoſtes conterat, pacemque vobis in hoc ſæculo ſtabilem, & in futuro vitam æternam concedat.

RECENSIO.

Hanc, & præcedentem Epiſtolam, Annalibus ſuis (in anni 1089. *Hiſtoriâ) inſeruit Cæſar Baronius: quam utramque, ex Cottoniano optimæ notæ Manuſcripto, emendatiorem hic dedimus. De barbarâ autem iſtâ (quæ non ſolùm in Hiberniâ, ſed etiam apud Anglo-ſaxones & Scotos in Britanniâ invaluerat) legitimas uxores deſerendi conſuetudine, videndus Cambdenus in Hiberniâ ſuâ pag* 765. *& Joannes Picardus, in notis ad Anſelmi lib.* 3 *Epiſtol.* 147. *ubi tamen* Terdelvacum *(ad quem & hæc à Lanfranco, & vigeſima nona à Gregorio VII. data eſt Epiſtola)* Gothrici ſucceſſorem *perperam conſtituit: cùm eodem tempore Gothricus Dubliniæ regulus, & Terdelvacus (quem noſtri* toirrdealbach O-briain *nuncupant) ſummus Hiberniæ Rex fuerit.*

Epist. 28.
An. Chriſti 1081.

Ejuſdem *Lanfranci* ad *Domnaldum* Hiberniæ Epiſcopum.

Lanfrancus indignus ſanctæ Cantuarienſis Eccleſiæ Antiſtes, venerando Hiberniæ Epiſcopo D. & iis qui ſibi litteras tranſmiſerunt, Salutem & benedictionem.

IN itinere poſiti, & à civitate in quâ nobis ſedes Epiſcopalis eſt, longe ſepoſiti eramus; quando litteras veſtras, nuncio veſtro deferente, ſuſcepimus. Quem cum rogaſſemus ut ſaltem paucis diebus nobiſcum maneret; quatenus perquiſitis libris, congruum pro captu noſtro ad conſulta veſtra reſponſum vobis referret: petitioni noſtræ effectum negavit, & ſe diutiùs non poſſe morari multis aſſertionibus allegavit. Itaque dulciſſimam nobis fraternitatem veſtram paternâ charitate monemus, ne indignum vobis ſit, quòd de tantâ re tam breviter reſpondemus.

Reverâ & procul pulsâ omni ambiguitate ſciatis, neque tranſmarinas Eccleſias, neque nos *Anglos*, hanc de infantibus tenere ſententiam quam putatis. Credimus enim generaliter omnes, omnibus ætatibus plurimùm expedire, tam viventes quàm morientes Dominici corporis & ſanguinis perceptione ſeſe munire. Nec tamen ſi, priùs quàm corpus *Chriſti* & ſanguinem ſumant, contingit baptizatos, ſtatim de hoc ſæculo ire; ullatenus credimus eos (quod Deus avertat) propter hoc in æternum perire. Alioquin veritas non eſſet verax,
Marc 16. 16. quæ dicit: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit*: & per Prophetam: *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omni-*
Ezech. 36. 25. *bus iniquitatibus veſtris*, quod de baptiſmo eſſe dictum: omnes hujus ſententiæ expoſitores concorditer aſſeverant. Et *Petrus* Apoſto-
1. Pet 3. 21. lus: *Et nos nunc ſimilis formæ ſalvos facit baptiſma*, & *Paulus* Apoſto-
Gal. 3. 27 lus: *Quotquot in Chriſto baptizati eſtis Chriſtum induiſtis.* Chriſtum eſt enim induere, habitatorem Deum per remiſſionem peccatorum in ſe habere.

Nam

Nam ſententia illa, quam dominus in Evangelio dicit; *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, quantum ad comeſtionem oris, non poteſt generaliter dicta eſſe de omnibus. Plerique etenim ſanctorum Martyrum ante baptiſmum quoque diverſis excruciati pœnis de corpore migraverunt. Eos tamen in numero Martyrum computat & ſalvos credit Eccleſia, per illud teſtimonium Domini, quo dicitur: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui eſt in cœlo.* Infantem quoque non baptizatum, ſi morte imminente urgeatur, à fideli laico, ſi presbyter deſit, baptizari poſſe Canones præcipiunt; nec eum tamen, ſi ſtatim moriatur, à conſortio fidelium ſejungunt. Joh. 6. 54. Matt. 10. 32.

Neceſſe eſt ergo prædictam Domini ſententiam ſic intelligi, quatenùs fidelis quiſque divini myſterii per intelligentiam capax, carnem *Chriſti* & ſanguinem non ſolùm ore corporis ſed etiam amore & ſuavitate cordis comedat & bibat: videlicet amando & in conſcientia pura dulce habendo, quòd pro ſalute noſtra *Chriſtus* carnem aſſumpſit, pependit, reſurrexit, aſcendit; & imitando veſtigia ejus, & communicando paſſionibus ipſius, in quantum humana infirmitas patitur & divina ei gratia largiri dignatur. Hoc eſt enim verè & ſalubriter carnem *Chriſti* comedere & ſanguinem ejus bibere.

Quam ſententiam in libro de Doctrina Chriſtiana beatus *Auguſtinus* exponens, ſic ait. *Facinus vel flagitium jubere videtur. Figura ergo eſt, præcipiens paſſioni Dominicæ communicandum eſſe, & ſuaviter atque utiliter in memoria recondendum quòd pro nobis caro ejus vulnerata & crucifixa ſit.* (Figuram vocat figuratam locutionem, neque enim negat veritatem carnis & ſanguinis *Chriſti*: quod pleriſque ſchiſmaticis viſum eſt, & adhuc non ceſſat videri,) & Dominus in Evangelio: *Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet & ego in eo.* Quod exponens beatus *Auguſtinus*, ait. *Hoc eſt namque carnem Chriſti & ſanguinem ſalubriter comedere & bibere, in Chriſto manere, & Chriſtum in ſe manentem habere.* Nam & *Judas* qui Dominum tradidit cum cæteris Apoſtolis ore accepit: ſed quia corde non comedit, judicium ſibi æternæ damnationis accepit. Auguſt. de Doctr. Chriſt. lib 3. c. 10. Joh. 6. 57. Auguſt. in Evangel. Joh. tract. 26.

Quæſtiones ſæcularium litterarum nobis ſolvendas miſiſtis: ſed Epiſcopale propoſitum non decet operam dare hujuſmodi

hujuſmodi

juſmodi ſtudiis. Olim quidem juvenilem ætatem in his detrivimus: ſed accedentes ad paſtoralem curam, abrenunciandum eis decrevimus.

RECENSIO.

Huc ſpectant quæ in Cantuarienſibus Annalibus, ad annum 11. Lanfranci, memorantur. Eo quoque tempore miſit in Hiberniam Domnaldo Epiſcopo literas, ſacræ doctrinæ pinguedine refertas. *Has verò, in tomo Epiſtolarum Lanfranci non inventas, Decretis Synodicis & Pontificiis ab Iſidoro Mercatore collectis, tùm in publicâ, Academiæ Cantabrigienſis, tùm in privatâ D. Roberti Cottoni Bibliothecâ, ſubjuncta reperimus.* Domnaldus *autem ſive* Doſnaldus, *cujus etiam in* 33. & 34. epiſtola *fit mentio, Armachanus videtur fuiſſe Archiepiſcopus & totius Hiberniæ Primas.*

GREGORII VII. Romani Pontificis ad *Hibernos.*

Epist 29.

Circa An. 1085.

Gregorius Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei; Terdelvacho inclyto Regi Hiberniæ, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, Proceribus, omnibuſque Chriſtianis Hiberniam inhabitantibus, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

Pſ. 19. 4. 5. 6. PEr orbem univerſum Domini Jeſu doctrina refulſit, quoniam is qui *de thalamo ſuo tanquam ſponſus exivit tabernaculum ſuum in Sole conſtituit; & nemo eſt, qui caloris ejus fulgorem effugere poſſit.* Hujus auctoritas ſanctam Eccleſiam in ſolida petra fundavit; & beato PETRO, *à petrâ* venerabile nomen habenti, ejus jura commiſit, quam etiam ſuper omnia mundi regna conſtituit: cui principatus, & poteſtates, & quicquid in ſæculo ſublime videtur eſſe, ſubjecit, illo Iſaiæ completo Oraculo. *Venient*, inquit, *ad te qui detrahebant tibi; & adorabunt* Iſai. 60. 14. *veſtigia pedum tuorum.* Beato igitur *PETRO*, ejuſque vicariis (inter quos diſpenſatio divina noſtram quoque ſortem annumerari diſpoſuit) Orbis univerſus obedientiã ſimiliter & reverentiam debet: quam mente devota ſanctæ Romanæ Eccleſiæ exhibere reminiſcimini. Vos autem (ut charisſimos filios) exhortamur juſtitiam exercere, Catholicam Eccleſiæ pacem tueri & diligere, ipſamque diligentes ulnis charitatis vobis

vobis adjungere. Si qua verò negotia penes vos emerſerint, quæ noſtro digna videantur auxilio, incunctanter ad nos dirigere ſtudete: & quòd juſtè poſtulaveritis, Deo auxiliante impetrabitis. Data Sutrii. VI. Kal. Mart.

RECENSIO.

Hanc quoque Epiſtolam, in Gregorii Regeſto nequaquàm inventam, eidem Iſidori Mercatoris Collectioni annexam reperimus: & quia nullius certi anni, quo ſcripta ea fuerit, comparebat indicium; ad poſtremum Pontificatus illius annum referre libuit. Anno autem 1085. vita illum exceſſiſſe conſtat, 15. vel 16. annis ante obitum Guiberti Antipapæ, qui ab Archiepiſcopatu Ravennate ad Romanum Pontificatum evectus, Clemens III. eſt dictus, in quem à Guilielmo Pictavienſi *Leonini iſti editi ſunt verſiculi quos (ut ad 4. Epiſtolam ſumus polliciti) ex Manuſcripto quondam ad Succentoriam Thorneyæ apud Halifaxenſes pertinente deſcriptos, huic apponere viſum fuit.*

Wilhelmus Canonicorum beati Hilarii minimus, Wiberto.

Ne metra contemnas tibi ſcripta videre Ravennas:
Conſilium ſanum ne crede tibi fore vanum.
Ad cor manè citò ratione fruendo redito.
Si cor habes mundum, monſtrabit te furibundum:
Qui contra cœlum jacis impenetrabile telum.
Te patet incautum, qui cornua ponis in altum;
Eventu triſti regnum poſcens tibi Chriſti.
Inſanis penitus in ludibrium ſtabilitus;
Quî ſanctæ ſedis Papam fore te malè credis,
Quam factus prædo violaſti corpore fœdo,
Stat meritò *Demens* nomen tibi ſtat malè *Clemens*,
O caput erroris per multa fluente cruoris.
Nunc manifeſtabit error tuus atque probabit,
Quos velut argentum fidei probat experimentum.
Ergo quamproperè tua cœpta caveto tenere:
Et faſtu ſpreto quid ſis moriture videto,
Papæ proſtratus tranſactos ede reatus;
Et veniam quære, culpamque tuam profitere:
Eſt pius indultor, tamen æquè criminis ultor.

Epist 30. Circa annum 1090.

GILLEBERTI *Lunicenſis* Epiſcopi, ad Epiſcopos Hiberniæ.

De Uſu Eccleſiaſtico.

Epiſcopis, (&) presbyteris totius Hiberniæ, infimus præſulum Gillebertus Lunicenſis in Chriſto Salutem.

ROgatu, necnon & præcepto multorum ex vobis (chariſſimi) Canonicalem conſuetudinem in dicendis horis & peragendo totius Eccleſiaſtici Ordinis officio ſcribere conatus ſum, non præſumptivo, ſed veſtræ cupiens parere piiſſimæ juſſioni; ut diverſi & ſchiſmatici illi ordines, quibus *Hibernia* pene tota deluſa eſt, uni Catholico & Romano cedant Officio. Quid enim magis indecens aut ſchiſmaticum dici poterit, quàm doctiſſimum unius Ordinis in alterius Eccleſiâ idiotam & laicum fieri? Quicumque ergo Catholicæ membrum ſe profitetur Eccleſiæ, ſicut unâ fide, ſpe, charitate, in corpore jungitur: ita Deum ore & ordine cum cæteris membris laudare jubetur. Unde Apo-
Rom. 15. 6. ſtolus: *Ut unanimes uno ore honorificetis Deum.* Sicut igitur linguarum per ſuperbiam facta diſperſio, ad unitatem in Apoſtolicâ humilitate ducta eſt: ſic ordinum per negligentiam & præſumptionem exorta confuſio, ad conſecratam Romanæ Eccleſiæ regulam per veſtrum ſtudium & humilitatem ducenda eſt. Quantum ergo debeat morum unitas ſervari à fidelibus, quamvis ex multis locis ſacræ Scripturæ manifeſtum ſit; præſens tamen Eccleſiæ depicta imago oculis ſubjecta patenter oſtendit. Namque omnia Eccleſiæ membra uni Epiſcopo, videlicet *Chriſto*, ejuſque vicario beato *Petro* Apoſtolo, atque in ejus ſede præſidenti Apoſtolico, ſubjici & ab eis manifeſtat gubernari. Hæc tandem præmia pro tantulo opere à vobis omnibus expoſtulo; ut ſicut hîc Deum uno corde & ore laudare debemus, ſic ei, veſtris precibus adjutus, unâ vobiſcum pſallere in cœleſtibus valere merear. Amen.

Subjiciebatur in Manuſcriptis, quibus hic uſi ſumus exemplaribus, *Eccleſiæ depicta imago* (cujus in ſuperiori Prologo facta eſt mentio, & in proximo *libello* ſequitur explicatio,) hâc circumdata περιγραφῇ. ARCA *figuram Mundi habuit: fuit enim*

286

enim tricamerata. In ſuperiori parte erant aves, tanquam Angeli in Cœlo. In medio erant Homines (ſcilicet Noë, & familia ejus) tanquam in hoc Mundo. In imo Animalia & reptilia, tanquam Anima in Inferno. Verùm, ob Chalcegraphicorum typorum defectum, Schema illud coacti ſumus hic omittere.

GILLEBERTUS LUNICENSIS EPISCOPUS.

De Statu Eccleſiæ.

IMago generalis Eccleſiæ ſuprâ notata, primas nominum litteras pro ipſis nominibus idcirco continet; quia ſpatium ſcribendi ipſa nomina tota non habet. Infima tamen linea tria tota vocabula deſcribit, *Moniales*, *Canonicales*, vel *Univerſales*. Et tota quidem imago Pyramidis formam prætendit: quià inferiùs ampla eſt, ubi carnales & conjugatos recipit; ſuperiùs autem acuta, ubi arctam viam religioſis & ordinatis proponit. Nec ſola generalis forma ſuperiùs arctatur; ſed & ſingulares formulæ, quas ipſa continet, in ſupremo acuuntur.

Primâ ergò Pyramide (quam in ſiniſtrâ parte reſpicis, P. ſubſcriptum) *Parochiam* nominant. quæ in ſummo *Sacerdotem* habet, & ſub ipſo *Diaconum*, tertium *Subdiaconum*, quartum *Acolithum*, quintum *Exorciſtam* ſextum *Lectorem*, ſeptimum *Oſtiarium*. *Amelarius* tamen novem dicit gradus Eccleſiæ; addens *Pſalmiſtam* & *Epiſcopum*. Sed tamen *Epiſcopus*, *Archiepiſcopus*, *Patriarcha*, & *Prophetæ*, generalis Eccleſiæ gradus ſunt: ſingularis verò illis tantum ſuperioribus perfecta eſt; quia in baptiſmate & corpore Domini veniam largiendo, filios ſuos fideles ad cœleſtem patriam tranſmittit. Quia verò quilibet de choro ſolâ juſſione Presbyteri poteſt officio *Pſalmiſtæ* fungi, pſallere ſcilicet ſive cantare; in numero graduum Eccleſiæ *Pſalmiſtas* non ponimus. Septem ergo gradus à ſeptiformi ſpiritu ſingulis collati ſunt Eccleſiis: quia quamvis ſingulæ in eis perſonæ non ſerviant; omnes tamen ſeptem gradus ſuſtinens ſolus Sacerdos, Omnipotenti gratanter miniſtrat.

Qui autem ſub his gradibus, intra ſinum parochialis Eccleſiæ continentur, trifariè dividuntur. Ex quibus ſuperiores in Pyramide

Oratores intellige: & quia quidam ex eis conjugati ſunt, ideò viros & fœminas nominavimus. Siniſtrales verò in Pyramide *Aratores* ſunt, tam viri quàm fœminæ. Dextrales quoque *Bellatores* ſunt, viri atque fœminæ. Nec dico fœminarum eſſe officium orare, arare, aut certè bellare: ſed tamen his conjugatæ ſunt atque ſubſerviunt, qui orant, & arant, & pugnant. Nec ſejunctas ab Eccleſia putamus præſenti, quas *Chriſtus* cum matre ſua collocat in cœleſti. Et hos tres legitimos fidelium ordines ab initio admittit Eccleſia, ut pars in ea (Clerus videlicet) orationi vacans, alios ab impetu fallacis inimici defendat; alia labore deſudans, ab aliis victus penuriam repellat; tertia militiæ ſtudio dedita, cæteros, à corporis hoſtibus ſecuros reddat.

Secunda verò Pyramis ſubſcribitur *Monaſterium*: & habet in acumine *Abbatem*, & ſub ipſo ſex gradus, qui ipſe Sacerdos eſt, atque ſub his *Oratores* tantùm: quoniam non eſt Monachorum baptizare, communicare, aut aliquod Eccleſiaſticum laicis miniſtrare; niſi forte, cogente neceſſitate, imperanti Epiſcopo obediant. Quorum propoſitum eſt ſoli Deo, relictis ſecularibus, in oratione vacare.

Has itaque duas Pyramides (*Parochiam* ſcilicet & *Cœnobium*) ſubjectas poſſidet *Pontificalis* Eccleſia: quæ & ipſa, in modum Pyramidis, ad baſim duabus minoribus ampla, in ſupremo acuitur, & ſubſcribitur *Epiſcopatus*, pro eo quòd Epiſcopo in ſumma ſede dirigitur. Cui, pro parvitate ſpatii, parvula punctis notata ſupponitur Pyramis; ut declaret *Epiſcopum* in Eccleſia propriæ ſedis habere Sacerdotes & cæteros ſex gradus, & tres ſupradictos fidelium ordines: quod ex numero punctorum patet. Nec idcirco duæ tantùm Eccleſiæ *Pontifici* ſubjiciuntur, quòd duabus poſſit eſſe contentus: ſed per unam omnes *Parochias*, & per alteram omnes *Abbatias*, quas regit, obtinere figuratur. Obtinet enim ut minimùm decem Eccleſias, ut plurimùm verò mille.

Hoc eodem ordine duas ſequentes Pyramides (*Parochiam* videlicet & *Monaſterium*) ſecundo ſuppoſitas *Epiſcopo* conſtat. Qui rurſum duo *Epiſcopi*, cum ſuis Eccleſiis, uni *Archiepiſcopo* ſubjunguntur. Cujus Eccleſia ſubſcribitur *Diœceſis*: & habet in propria ſede ſeptem gradus, & tres ordines fidelium. Habet ergo extra Parochias

&

& Monaſterium: & ut plurimùm viginti Epiſcopos regit, ut minimum vero tres. Ad eundem modum alii duo Epiſcopi ſubnectuntur alteri *Archiepiſcopo.* Sed & duo Archiepiſcopi cum ſuis Eccleſiis & Epiſcopis obediunt uni Primati. Cujus Eccleſia ſubſcribitur *Primatus*: & habet in propriâ ſede ſeptem gradus & tres ordines fidelium, extrà verò Parochiam & Monaſterium; & ut plurimum obediunt ei ſex Archiepiſcopi, ut minimùm unus, eodem quoque modo alteri Primati in ſecunda pagina, obediunt duo Archiepiſcopi cum ſuis Epiſcopis quatuor.

Qui poſtremum duo *Primates* ſerviunt uni & ſummo Romano Pontifici *Papæ*; cujus Eccleſia ſubſcribitur *generalis*, & habet Parochiam, Monaſterium, Epiſcopos, & Diocœſes. *Noë* etiam ſecum in ſummum Arcæ reſidet: quia ſicut *Noë* Arcæ præerat inter undas diluvii; ita *Romanus Pontifex* regit Eccleſiam in fluctibus ſæculi. Qui utriſque præeminet *Chriſtus*: qui utriuſque Teſtamenti legislator eſt, & *utraque fecit unum*, ſummus Paterfamilias, qui excubantes fideliter in hoc tabernaculo honorifice coronat in regno. Conjungitur autem Imperator Papæ, Rex Primati, Dux Archipontifici, Comes Epiſcopo, Miles Sacerdoti: quia iſtæ perſonæ pares illis ſæcularibus jure decernuntur. Eph. 2.14.

Expeditis ergo in communi ſpeculatione figuris, & membris & capite Eccleſiæ: nunc quid ſingulis ordinibus conveniat explicemus. *Conjugatorum* eſt, nullam uſque in ſextam vel etiam ſeptimam progeniem ſanguine ſibi conjunctam, aut illi quem habuerit aut quam habuit ſibi proximus, vel commatrem ducere uxorem: cum quibus enim ſemel juncta eſt Eccleſia, cum eiſdem iterum replicare illicitum * dicet Eccleſia. Conjugatis etiam præceptum eſt; ut & ipſi domum Domini frequentent, ibique Deum ſuppliciter adorent & precentur: primitias, oblationes, & decimas ſuas fideliter perſolvant: mala ſolerter devitent, bona deſiderenter inquirent, & omninò Paſtoribus ſuis obediant. * ducit.

Oſtiariorum verò eſt, certas horas obſervando deſignare: & Eccleſiam, cum his quæ in eâ recluduntur, ſervare; ut nullus Judæus, vel Gentilis, ſive catechumenus, horâ ſacrificii interſit, nec omninò canis aut aliquis immundus ſive ſanguinolentus in eam intret, cavere; excommunicatos eliminare. *Lectorum* autem eſt apertè & diſtin-

ſtinctè in Eccleſiâ omnia, præter Epiſtolam & Evangelium, legere. *Exorciſtarum* eſt etiam, fiducialiter adjurando & imperando in nomine Domini, de obſeſſis corporibus dæmones effugare; ſive catechumeni ſint, ſive baptizati. *Acolythorum* eſt, luminaria certis horis accendere & extinguere; altaris & ſacrificii neceſſaria ad manum Subdiaconi præparata habere. Atque hi quatuor Ordines in officiis ſuis ſolent indui ſuperhumerali, albâ & cingulo: & tamen poſſunt perfrui conjugio.

Subdiaconorum eſt, Epiſtolam legere, aquam & vinum calici infundere, oblatam patinæ imponere, & ſic ad altare Diacono deferre: & idcircò caſtos eſſe, cum ſupradictis autem veſtibus, in ſiniſtrâ manu fannonem, & quaſi ſcopam tergendi altare & quoddam onus Domini leve portant; & tunicam ſtrictis manicis in ſolenniis induunt. *Diaconorum* eſt dicere; *Exeant qui non communicant*; &, *Humilitate vos ad benedictionem*; &, *Humilitate capita veſtra Deo*; &, *Ite miſſa eſt*; & *Benedicamus Domino*; & Evangelium legere & pronunciare; ſacrificia ſuper corporalia ſtatuere, Sacerdoti miniſtrare, Paſchalem cereum benedicere; & in abſentiâ Presbyteri baptizare, & horas celebrare: ſtolam etiam ſuper ſiniſtrum humerum ferre, & indui Dalmaticâ in ſolennibus, id eſt, tunica amplis manicis. In feſtivis autem Quadrageſimæ * induuntur Diaconus & Subdiaconus caſulis in totâ Miſsâ, niſi cum legunt.

* *Fort. non induuntur*

Sacerdotum autem ſunt quatuordecim officia, præeſſe, ſubeſſe, orare, offerre, prædicare, docere, baptizare, benedicere, excommunicare, reconciliare, ungere, communicare, animas Deo commendare, corpora ſepelire: de quibus ſingulis pertractandum eſt. *Præeſſe* ergò Sacerdotis eſt; juſtè de ſingulis ſubjectis diſcernere, pœnitentiam rectè & miſericorditer injungere, & præcipere manſuetè. *Subeſſe* verò eſt; Epiſcopo ex animo humiliari & ſervire. *Offerre* autem ejus eſt; panem & vinum cum aquâ ſingulis diebus immolare, & in ſolenniis *Te Deum*, & *Benedictus*, & *Magnificat*, & ante ſacrificium thus ſuper & circa altare & ſacrificium incendere. Diaconus enim ante Evangelium incenſat altare. *Orare* quoque ipſius eſt; ſuppliciter Deum adorare (ut factura ſua) & pro admirandis operibus laudare, & benedicere, pro perceptis beneficiis gratias agere, & pro percipiendis deprecari, quod totum maximè in celebrandis Horis & Miſſa

pera-

peragitur: de quibus quia breviter non poteſt, in ſequentibus tracta-
bitur. *Prædicare* etiam ejus eſt Gentiles, Judæos, infideles vel catechu-
menos ad gratiam Baptiſmi vocare, & hæreticos ad Catholicam fidem
revocare.

Baptizare ejus eſt; exorcizatos credentes, & ſanctam Trinitatem
confitentes, ſub trina Merſione ſacro fonti intingere. Quod ſicut
& Miſſa, in Eccleſiâ debet fieri; niſi prohibeat neceſſitas. Et ſacrifi- 1. Cor. 11.
cium quidem corporis & ſanguinis Domini ſæpe fit, ob recordatio- 24. 25.
nem paſſionis ejus, ſicut ipſe præcipit dicens: *Hoc eſt corpus meum, &* 1. Pet. 3. 18.
ſanguis meus; hæc facite, quotieſcumque ſumitis, *in meam comme-
morationem.* Baptiſma verò non iteratur, ne invocatio ſanctæ Tri-
nitatis exinanita putetur: quia *Chriſtus pro peccatis noſtris ſemel mor-
tuus eſt. Docere* ejus eſt; baptizatos qualiter contra ſuperbiam humi-
litate, contra inanem gloriam dejectione, contra invidiam benevo-
lentiâ, contra iram modeſtiâ, contra triſtitiam hilaritate, contra ava-
ritiam largitate, contra gulam abſtinentiâ, contra luxuriam caſtitate
muniantur, inſtruere. Hæc enim octo vitia, & omnia quæ eis na-
ſcuntur, quamvis peccata non ſint; tamen ſemper peccare ſuggerunt,
ipſis videlicet conſentire, quamdiu namque non conſentit eis animus,
nequaquàm tranſgreditur, ſed potius coronatur. Docere etiam ejus; † † Eſt.
ſingulis Dominicis, quibus in hebdomadâ diebus abſtinere & feriare
fideles debeant, prædicare.

Benedicere poteſt, præſente Epiſcopo, aquam & ſal in Dominicis
Sacerdos, & prandium, & ſponſum, & ſponſam, & lecturos lectio-
nes præter Evangelium, & † aquam judicii vel panem & cætera. In † Vide Flo-
abſentiâ verò epiſcopi, poteſt benedicere coronam clerici & velum reti Ob-
viduæ, novos fructus, candelas in Purificatione Sanctæ Mariæ, ſervat. ad epiſt.
Cineres in Capite Jejunii, Ramos in Dominicâ Palmarum, & pere- 74 Juonis.
grinatures, & lecturum Evangelium, & populum cum dimittitur: a-
quam benedictam aſpergit, ad benedicendas novas domos, & cæte-
ra nova. *Excommunicare* ejus eſt, criminibus lapſos, ſemel bis &
tertiò revocatos, & non pœnitentes à communione fidelium elimi-
nare, ut nec in victu nec in loquelâ quiſquam eis communicet. *Re-
conciliare* ejus eſt; pœnitentes propè mortem de criminalibus, ex
conſenſu tamen Epiſcopi, ad unitatem fidelium recipere. *Ungere*
poteſt quemlibet fidelem ſemel in quolibet gravi dolore: quia un-

ctio ſancta non ſolum animæ, ſed & corporis ſæpè medelam tribuit. *Communicare* ſtatim debet baptizatos, & fideles omnes ter in anno (in Paſchâ, in Pentecoſte, & Natali Domini) & prope mortem poſitos, ſi quæſierint verbo vel ſigno, vel teſte fideli quòd prius quæſiſſent.

Commendare debet orando animas fideles de corporibus egredientes, & earum memoriam in Miſſa & orationibus frequentare, quamvis enim promiſſa ſit indulgentia peccatori quacunque horâ pœniteret, tamen pœna peccantem † quælibet expectat; Purgatorius videlicet ignis, qui corpore ſtatim egreſſo & minùs per lamenta pœnitentiæ purgatos ad plenitudinẽ recipit purgandos. Quod ergo pro eis hîc fit in orationibus & eleemoſynis, proficit eis ad purgationem: quia ſudor vivorum requies eſt mortuorum. *Sepelire* corpora fidelium, ultimum eſt Sacerdotis officium, ipſe enim tertiò terram ſuper corpus cum foſſore infundit, dicendo: *De terra plaſmâſti me*. Adjacent etiam cæmiteriis ſanctorum alia loca, in quibus ſubmerſorum & occiſorum fidelium corpora conduntur; quia ipſorum animæ Deo commendari non prohibentur. Nam infidelium & ſceleratorum corpora longè ſunt à fidelium projicienda: quibus enim vivis non communicamus; nec mortuis.

† *For.* à quemlibet

Enumeratis autem atque deſcriptis Sacerdotis officiis; quibus in his uti debeat veſtibus perſpiciamus. Sicut ergò ſeptem gradus ſunt, quibus Sacerdos elevatur, ita ſeptem ſunt veſtes quibus ordinatur: indumentum quotidianũ amicta, alba, cingulum, fannon, ſtola & caſula. Et cætera quidem omnia officia ſine caſula, & cum ſtola ſolâ aliquando poteſt. Quotidiana ad Miſſam, ut pauciſſima, ſunt quatuor: camiſia, tunica, femoralia, calceamenta, addunt tamen *Romani* caligas. Dicit quoque *Amelarius*, Sacerdotem debere indui ſandaliis & Dalmaticâ; ſed Pontifices apud nos utuntur.

Octo ſunt ergo quibus ſuſtentatur Sacerdos; parochia, manſus, atrium, cœmiterium, templum, altare, calix cum patina, corpus cum ſanguine: quia ſingulæ ſibi, ſubjectis quaſi quibuſdam gradibus, honore & dignitate præferuntur. Parochiam appello populum; primitias, oblationes & decimas perſolventem. Manſum dico terram aratri, quam ad minus debet habere Sacerdos, atrium cum domibus ſuis clauſuram. Hæc autem ſunt utenſilia Sacerdoti opportuna, quæ ſine bene-

benedictione Epiſcopi ſufficiunt: aqua benedicta † aſpergit, textus ſancti Evangelii Pſalterium, Miſſale, Horarius, Manuale, & Synodalis liber, vela, candelabra cum candelis, arca veſtimentorum, pixis cum oblatis & ferrum eorum, ampulla cum vino & altera cum aqua, pelvis ad manus lavandas cum manutergio, truncus aut lapis cavus ubi aqua unde ſacra lavantur effunditur, abſconſa etiam ſub candelâ, & lecturiale ſub libro.

† aſperſorium

Et ſuperiores quique gradus poſſunt inferiorum officia miniſtrare. *Epiſcopus* ergo Sacerdotis ſingula miniſtrat; licet, etiam ipſo præſente, quaſi quoddam ſit proprium Sacerdotis offerre, baptizare, horas celebrare, ungere, communicare, commendare, ſepelire. Sunt præterea ſeptem Præſulis officia: confirmare, benedicere, abſolvere, Synodum tenere, dedicare, conſecrare, ordinare. *Confirmare* ejus eſt; frontes fidelium baptizatorum chariſmate ungere. *Benedicere* autem dico Præſulem ea quæ non ſunt utenſilia Eccleſiæ; conſecrare verò ipſa utenſilia. Benedicit ergo Pontifex Reginam & Virginem cùm velatur, & quemlibet fidelem benedici poſtulantem, & totum populum ante pacem: benedicit etiam ſupramemorata, quæ non licet Sacerdoti in ejus præſentiâ. *Abſolvit* Præſul populum de venialibus in capite Jejunii, de criminalibus in Cœnâ Domini. *Tenet* quoque *Synodum* bis in anno; in æſtate & in autumno, hoc modo congregatis omnibus Presbyteris totius Epiſcopatus, perſcrutatur Epiſcopus, ne quid alicui eorum deſit in omni ordine, vel utenſilibus Eccleſiæ, neve quiſquam eorum alteri quicquam fecerit injuriæ: quod tribus diebus fit. Pacatis itaque omnibus, abſoluti permittuntur abire in pace.

Dedicat etiam Pontifex atrium, templum, altare, tabulam altaris. Dedicare enim eſt locum Deo offerre, benedicere, & ſanctificare. *Conſecrat* autem Epiſcopus utenſilia Eccleſiæ (quæ fere omnia Sacerdotibus ſunt communia:) veſtimenta videlicet Sacerdotalia & Pontificalia, altaris velamina, calicem, patinam & corporalia, vaſculum Euchariſtiæ, chriſma, oleum & vas Chriſmale, thus & thuribulum, baptiſterium, arcam vel ſcrinium reliquiarum, cimbarium (id eſt, altaris umbraculum) crucem, tintinnabulum, & [a] ferrum judiciale. Ea enim

[a] Vide Gloſſarium Guil. Lambardi (præfixum Ἀρχαιονομίᾳ) in *Ordalio*. D. Henr. Spelmannum, in *Judicio Dei*. Fr. Pithæi, in Capitular. &c.

tantùm conſecrat, quæ à communi uſu in cultum divinum ſeparantur. *Ordinat* Epiſcopus Abbatem, Abbatiſſam, Sacerdotem & cæteros ſex gradus. Utitur etiam Epiſcopus, pro dignitatis honore, baculo & annulo, chirothecis & mitrâ, baltheo, Dalmaticâ, & ſandaliis. Oportet autem eum ſacram Scripturam & traditiones Patrum habere, ut poſſit de ſingulis juſte diſcernere, & quælibet quærentibus rationabiliter reſpondere.

Archiepiſcopo omnia ſupradicta conveniunt: inſuper pallio honoris induitur; quia ipſe, adjutus tamen ab omnibus Diœceſis ſuæ Epiſcopis, ordinat Epiſcopum. Si quis enim ipſorum ordinationi adeſſe non poſſit; litteris ſuis ſe excuſans atque legatis, aſſenſum ſuum in ordinandis facere confirmat. *Primas* quoque & ipſe Archiepiſcopus eſt: nec ipſe Archiepiſcopũ ordinat. Utrumque enim, Archiepiſcopũ & Primatem, oportet Romæ ab Apoſtolico ordinari, aut à Româ eis

† atque à à Papâ pallium afferri, † qua Coëpiſcopis ſublimari: quæ tunc tantùm datur licentia, ſi forte infirmitatis vel belli aut aliqua alia cauſa neceſſaria interceſſerit. Eo tantùm ergo præeſt primas Archiepiſcopo: quòd cùm multi ſint in eadem regione Archiepiſcopi, ſolus ex eis qui Regem ordinat & in tribus ſollemnitatibus coronat, & apud quem Concilia pro veritate peraguntur, ipſe eorum Primatum tenet.

Locum itaque quem apud Orientales *Patriarchæ* poſſident, hunc apud nos *Primates* quodammodo obtinere videntur: utrique Romano Pontifici primo gradu ſupponuntur. Sed quia *Patriarchæ* ſedibus præſident Apoſtolicis (ut *Hieroſolymitanus*, *Antiochenus*, *Alexandrinus*) idcircò Archiepiſcopos ordinant, & pares quodammodo Romano

Matth. 16. 18. aſcribuntur. Soli tamen *Petro* dictum eſt: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* *Papa* ergo ſolus univerſali præeminet Eccleſiæ: & ipſe omnes ordinat & judicat; & ab omnibus ordinatur, quia ex conſenſu totius Eccleſiæ Romani eum ſublimant, qui quotidie chlamyde coccinea induitur, ut ſemper martyrio paratus probetur.

RECENSIO.

Ex Manuſcripto codice Bibliothecæ publicæ Cantabrigienſis Academiæ deſcripſi: collato Prologo D. [illegible] *Eccleſiaſtico cum alio Benedictini Collegii, & libello De Statu Eccle-*

cleſiæ

290

cleſiæ *cum altero monachorum Dunelmenſium exemplari, à D. Auguſtino Linſello Decano Lichfeldienſi accepto.* *Eſt autem hic* Gillebertus *ille*, quam ajunt, primâ functum legatione Apoſtolicæ ſedis per univerſam Hiberniam, *ut in vita Malachiæ retulit Bernardus*: *non* Gilla Lincolnienſis Epiſcopus (*ejuſmodi nunquam in rerum natura quis extitit*) *quemadmodum in Appendice illuſtrium Angliæ Scriptorum Centur 1. cap. 93. ſomniavit Joannes Piſeus.*

Ejuſdem *Gilleberti*, ad *Anſelmum* Cantuarienſem Archiepiſcopum.

Epist 31. Circa An. 1094.

Anſelmo Dei gratia Anglorum Archi-præſuli, Gillebertus Dei quoque miſericordiâ Lunicenſis Epiſcopus fidele ſervitium & orationes.

AUdiens, Pater, certaminis veſtri laborem & laboris victoriam; ſubditas eſſe videlicet indomitas *Normannorum* mentes Regularibus ſanctorum Patrum decretis, ut legaliter fiat Abbatum & Præſulum electio & conſecratio: immenſas divinæ clementiæ refero gratias; & quas poſſum Deo preces effundo, ut perſeverantiam vobis & tanti laboris præmium largiatur. Munuſculum paupertatis meæ & devotionis tranſmitto, XXV. margaritulas inter optimas & viliores: & rogo ne ſitis immemores mei in orationibus veſtris, in quibus poſt divinam largitatem confido.

RECENSIO.

In Manuſcripto Epiſtolarum Anſelmi volumine, quod mihi impartivit D. Robertus Cottonus, hoc habetur epiſtolium. Ex eo integrum librum Epiſtolarum Gilberti Weſtmonaſterienſis ad Anſelmum effinxit Io. Balæus, in Scriptorum Britanniæ Centur. 2. cap 64. addens, eſſe qui iſtum, epiſcopum Lunicenſem in Hiberniâ, olim fuiſſe contendant. *Sed falluntur illi, errore manifeſto.* *Gillebertus enim ſive Giſlebertus cognomento* Criſpinus, *in Beccenſi cœnobio una cum Anſelmo monachus fuerat (non, ut Lunicenſis noſter, Rothomagi obiter illi cognitus:) & à Weſtmonaſterienſi poſtmodum abbatiâ ad Epiſcopatum nunquam fuit provectus; ſed abbas* Weſtmonaſterii *obiit, ibidemque ſepultus eſt, hoc laudatus Epitaphio.*

Hîc pater inſignis, genus altum, virgo ſenexque,
Giſſeberte jaces; lux, via, duxque tuis.
Mitis eras, juſtus, prudens, fortis, moderatus:
Doctus quadrivio, nec minùs in trivio.
Sic tamen ornatus, nece ſextâ luce Decembris,
Spiramen cœlo reddis & oſſa ſolo.

ANSELMI Cantuarienſis Archiepiſcopi, ad eundem *Gillebertum.*

Anſelmus ſervus Eccleſiæ Cantuarienſis, Gilleberto Lunicenſi Epiſcopo Salutem.

GRatias ago Reverentiæ veſtræ, quia lætari ſe ſignificat in litteris ſuis, quòd Deus in Eccleſiâ ſua ad profectum religionis per me dignatur aliquid operari. Quoniam autem olim nos apud *Rothomagum* invicem cognovimus, dilectione ſociati ſumus, & nunc cognoſco vos ad Epiſcopatus dignitatem gratiâ Dei profeciſſe: confidenter audeo vos obſecrare, & ſecundum quod intelligo opus eſſe, vobis conſulere. Sublimavit Deus in *Hiberniâ* veſtram prudentiam ad tantam dignitatem; & poſuit vos, ut ſtuderetis ad religionis vigorem & animarum utilitatem. Satagite ergo ſollicitè (ſicut ſcriptum eſt; *Qui*
Rom.12.8. *præeſt, in ſollicitudine,*) in illâ gente, quantum in vobis eſt, corrigere & extirpare, & bonos mores plantare & ſeminare. Ad hoc etiam (quantum in vobis eſt) Regem veſtrum, & alios Epiſcopos, & quoſcunque poteſtis ſuadendo, & gaudia quæ parata ſunt bonis, ac mala quæ expectant malos, oſtendendo attrahite. Et de veſtris, & de aliorum bonis operibus præmium mereamini à Deo accipere. Grates refero pro munere veſtro, quod mihi benignè miſiſtis. Orate pro me.

RECENSIO.

Habetur inter excuſas Anſelmi, lib 3. epiſt. 143. ubi editor Ioannes Picardus Lunicenſem hunc epiſcopum in ſuo apographo Lundenſem *dictum innuit; cumque ep*[illegible] *in Hibernia authoritatem Armachani Metropolitæ ſpectare, ex Manuſcriptis & impreſſis Codicibus*

vibus annotat. Lunidenſis *enim vel* * Luuidenſis *potius, id eſt, Leuthianus Epiſcopatus is*
olim fuit, qui Clochorenſis hodie appellatur. In exemplaribus ex quibus 30. deſcripta eſt
Epiſtola. Gillebertum Lunicenſem, Lunnicenſem, & Lumnicenſem *Epiſcopum nomi-*
natum deprehendimus, quæ proſtrema nomenclatio ad Limiricenſem Epiſcopatum, qui Caſ-
ſilienſis Archiepiſcopi ditioni ſubeſt, nos ducit. Urbs enim quæ Anglis Limrick, *Hiberni*
Lumneach *nuncupatur.*

* Girald. Cambrenſ. Topograph. Hiberniæ, diſtinct 2 cap 50.

Ejuſdem *Anſelmi*, ad Epiſcopos Hiberniæ.

EPIST. 23. An. Chriſti 1095.

Anſelmus Cantuarienſis Eccleſiæ Metropolitanus Antiſtes, reverendis Coëpiſcopis, ſeniori Domnaldo, Donato, ac cæteris in Hiberniæ Inſula Pontificali eminentibus dignitate, à Deo Patre & Jeſu Chriſto filio ejus unico Salutem, & perpetuæ, hereditatis benedictionem.

ODorem religionis veſtræ plurimis indiciis agnoſcens, calamitates quas patior decrevi potiſſimum vobis aperire: ut quanto viciniùs aſſiſtitis Creatori, tanto familiarius anguſtias meas in conſpectu ejus valeatis indicare, & indicantes compaſſionis gemitibus ipſius miſericordiam mihi impetrare. Defuncto beatæ memoriæ prædeceſſore
meo *Lanfranco* Archiepiſcopo, cùm in Narmannnia *B. ccenſis* mona-
ſterii abbas extitiſſem (unde & præfatus anteceſſor meus ad regen-
dam Eccleſiam, cui Deo authore præſidio ante me proceſſerat) oc-
culto Dei judicio, pro utilitatibus Eccleſiaſticis in Angliam veni.
Quò venientem tam Rex quàm Pontifices regnique optimates, ad
Cathedram Pontificalem, non vocando, non rogando (ut fieri aſſo-
let) immò violenter rapiendo pertrahunt: Clero & populo acclaman-
tibus in idipſum; ut nec unus, cui quod gerebatur diſpliceret, viſus
fuerit intereſſe. Denique cùm adhuc id nolle, nec aſſentire me de-
bere occlamarem, quòd de poteſtate *Normanni* Ducis, quòd de ſub-
jectione Metropolitani *Rothomagenſis*, ipſis ignorantibus ereptus eſ-
ſem, (quorum jure effugere nitebar:) eorumdem præfati videlicet
Ducis & Archiepiſcopi præcepto, onus officii coactus & obediens ac-

cepi. Quo pacto in gradum Pontificalem ſublimatus, idcircò aſſenſi, quòd contraire non potui.

Proinde infulatus, ſedulò quid Chriſto, quid ejus Eccleſiæ (pro loco, pro officio) deberem, cogitare cœpi: & paſtorali regimine vitia reſecare, præſumptores coërcere, & quæque inordinata (ut meâ intererat) ad ordinem debitum volui revocare. Quâ causâ, quos adjutores me oportuerat habere in causâ Dei, terribiliter offenſos patior; & quæ per me creſcere debuerat, me præſente deperit cauſa Dei. Unde (Reverendi Patres gemebundè vobis loquens fateor) invenerunt me amariſſimæ tribulationes; dum & requiem fructuoſam me reminiſcor perdidiſſe, & infructuoſum periculum me conſidero incurriſſe. Ita etenim peccatis meis facientibus actum eſt, ut qui noſtræ ſe ſponte ſubdiderant ditioni, à noſtra ſponte reſiliant ditione; & qui illis amabilis extiteram, omnibus fermè odioſus exiſtam. Quapropter (venerandi Fratres, filii charitatis æternæ) obſecro vos in nomine ejus, qui ſuos inimicos redemit ſanguine ſuo, orate ut in omnibus Deus pacem nobis tribuat, inimicos noſtros in gratiam convertat, & ſecundum ſuam voluntatem nos vivere faciat.

Præterea, quanquàm rectè viventem recteque ſapientem, paſtorali ſollicitudine fraternitatem veſtram monere compellor, quatenus viriliter ac vigilantius agat in doctrinâ Dei; canonicâ ſeveritate, ſi quid contra Eccleſiaſticam doctrinam in Provinciis ſuis inventum fuerit, compeſcens & ſecundum Dei voluntatem cuncta diſponens. Si quando verò (ſeu in conſecrationibus Epiſcoporum, ſeu in Eccleſiaſticorum negotiorum cauſis, ſeu quibuſlibet aliis rationibus) aliquid quod ad ſacram religionem pertineat inter vos ortum fuerit, quod per vos canonice nequeat definiri: charitatis officio id ad notitiam noſtram perferri commonemur; quatenus à nobis potiùs conſilium & ſolatium accipiatis, quàm prævaricatores mandatorum Dei in judicium ejus incidatis. Iterum, Chariſſimi, rogamus vos; orate pro nobis, erigite nos de tribulationibus noſtris manu veſtræ orationis, piis fletibus pulſantes aures clementiæ Dei. Dominus, qui *juſſit de tenebris*
2.Cor. 4.4 *lucem ſplendeſcere*, mentibus veſtris infundat lucem ſapientiæ; ut quæ jubet intelligatis, intelligentes opere compleatis.

RECEN-

RECENSIO.

Ex Manuſcript. nunc primum edita eſt hæc Epiſtola: in cujus ἐπιγραφῇ duo tantum Epiſcopi nominatim compelluntur, Senior Domnaldus *&* Donatus. *e quibus Domnaldus (qui &* Doſnaldus *&* Donaldus *) Primas ille Hiberniæ fuiſſe videtur, cujus ad 28. Epiſtolam jam meminimus.* Senior *enim apud Latinos mediæ ætatis ſcriptores (ut etiam nunc apud Gallos* Seigneur *) dignitatis eſt nomen non ætatis. Donatus verò Dublinienſis ille eſt, quem patricio, anno 1084. VI. Idus Octobris in Britannico Oceano ſubmerſo, in Epiſcopatu ſucceſſiſſe. Dublinienſes produnt Annales: in quibus etiam mortis ejus tempus ita conſignatum legimus.* Anno Dom. 1095. Dungus, qui & Donatus, Epiſcopus Dublinienſis in Chriſto quievit, *Ut enim priorem donatum, qui primus Oſtomannorum Dublinienſium fuit Epiſcopus, diſcriminis gratiâ* Dunanum; *ita poſteriorem hunc* Dungum *&* Dongum, *&* Donugum *(deflexo à* Donagh *vocabulo, quod Hibernicâ linguâ* Donatum *ſonat) appellatum invenimus.*

WATERFORDIENSIUM, ad *Anſelmum* Cantuarienſem Archiepiſcopum. Epist. 33. Circa annum 1096.

Anſelmo, Dei gratiâ Anglorum Archiepiſcopo, & omnibus diœceſis ſuæ Epiſcopis; Clerus & populus oppidi Watafordiæ, cum Rege Murchertago & Epiſcopo Domnaldo, ſalutem in Domino.

PAter ſancte, cæcitas ignorantiæ nos diu detrimenta ſalutis noſtræ ſuſtinere coëgit; quia magis eligimus ſerviliter Dominico jugo colla ſubtrahere, quàm liberaliter Paſtorali obedientiæ ſubeſſe. Nunc autem quantum proficiat paſtorum cura cognoſcimus, cùm aliarum rerum ſimilitudines ad mentem revocamus: quòd ſine regimine nec Exercitus bellum, nec navis marinum audet attentare periculum. Navicula ergò noſtra mundanis dedita fluctibus, ſine Paſtore contra callidum hoſtem quâ ratione pugnabit? Propterea nos, & Rex noſter *Murchertachus* & Epiſcopus *Domnaldus* & *Dermeth* Dux noſter frater Regis, elegimus hunc presbyterum *Malchum*, Walchelini Wintonienſis Epiſcopi Monachum, nobis ſufficientiſſime cognitum, natalibus & moribus nobilem, Apoſtolica & Eccleſiaſtica diſciplina imbu-

imbutum, fide Catholicum, prudentem, docibilem, patientem, moribus temperatum, vita caſtum, ſobrium, humilem, affabilem, miſericordem, literatum, in lege Dei inſtructum, in Scripturarum ſenſibus cautum, hoſpitalem, modeſtum, ſuæ domui bene præpoſitum, neophytum, habentem teſtimonium bonum in gradibus ſingulis. Hunc nobis petimus à veſtra Paternitate ordinari Pontificem: quatenus regulariter nobis præeſſe valeat & prodeſſe, & nos ſub ejus regimine ſalubriter Domino militare poſſimus. Ut autem omnium noſtrum vota in hanc electionem convenire noſcatis; huic decreto Canonico promptiſſima voluntate ſinguli manibus propriis roborantes ſubſcripſimus.

Ego Murchertachus Rex Hiberniæ ſubſcripſi.
Ego Dermeth Dux Frater Regis ſubſcripſi.
Ego Domnaldus Epiſcopus ſubſcripſi.
Ego Idunan Epiſcopus Midiæ ſubſcripſi.
Ego Samuel Dublinienſis Epiſcopus ſubſcripſi.
Ego Ferdomnachus Laginienſium Epiſcopus ſubſcripſi. &c.

RECENSIO.

Habetur tum in Manuſcript. Epiſtolarum Anſelmi volumine, tùm in Ædmeri Hiſtoria Novellæ lib.2. ubi totius rei geſtæ ſeries ita pertexitur. Rex Hiberniæ *Murchertachus* nomine, & *Doſnaldus* Epiſcopus cum cæteris Epiſcopis, quique Nobiles cum Clero & populo ipſius Inſulæ miſerunt nuncios ac litteras ad *Anſelmum*, innoteſcentes ei Civitatem quandam *Wataſerdiam* nomine in una ſuarum Provinciarum eſſe, cui ob numeroſam Civium multitudinem expediret Epiſcopum inſtitui, ſimulque petentes quatenus ipſe (Primatus quem ſuper eos gerebat poteſtate, & quâ fungebatur vicis Apoſtolicæ authoritate) ſanctæ Chriſtianitati ac neceſſariæ plebium utilitati inſtituendo eis Pontificem ſubveniret. Iam enim ſæcula multa tranſierant, in quibus eadem Civitas abſque providentiâ & curâ Pontificali conſiſtens, per diverſa tentationum pericula jactabatur. Elegerant autem idem ipſi in hoc officium quendam ſuæ gentis virum vocabulo *Malchum*, eumque ſacrandum cum communi Decreto ad Anſelmum tranſmiſerunt. Igitur Anſelmus conſiderans & intelligens eos juſta & utilia petere, petitioni eorum libens annuit. Electum ergò Pontificem diligenter in his quæ ſacra jubet auctoritas examinatum, ac multorum cum vitæ ſuæ teſtimonio, dignum Epiſcopatu comprobatum, ſumptâ ab eo ex more de ſubjectionis ſuæ obedientiâ profeſſione, ſacravit eum *Cantuariæ* quinto Kal. Januarii; aſſiſtentibus & cooperantibus ſibi in hoc miniſterio ſuo duobus Epiſcopis ſuis, *Radulpho* ſcilicet Ciceſtrenſi & *Gundulpho* Ruffenſi. *Malchi verò* Profeſſio, *cujus hic fit mentio, poſt Epiſtolas habetur, pag. 1. 9.*

ANSELMI

ANSELMI Cantuarienſis Archiepiſcopi, ad *Muriardachum* Hiberniæ Regem.

Epist. 35. Circa An. 1100.

Muriardacho glorioſo gratiâ Dei Regi Hiberniæ Anſelmus ſeruus Eccleſiæ Cantuarienſis Salutem cum orationibus, & Dei miſericordiâ regi & protegi.

GRatias ago Deo de bonis multis, quæ de veſtrâ Celſitudine audio inter quæ eſt hoc; quia gentem regni veſtri in tantâ pace facitis vivere, ut omnes boni, qui hoc audiunt, Deo agant gratias, & vitæ veſtræ diuturnitatem deſiderent. Ubi enim pax eſt, licet omnibus bonam voluntatem habentibus, quod optant ſine perturbatione malorum hominum efficere. Unde veſtra Celſitudo, per quam Deus facit, ab eo certiſſimè magnam retributionem [poterit] expectare. Super hoc utique pacis fundamentum facile eſt alia, quæ Eccleſiaſtica religio exigit, ædificare. Precor itaque bonæ voluntatis veſtræ conſtantiam, quatenùs conſideret, ſi qua ſunt in regno veſtro corrigenda, propter vitæ æternæ præmium; & ut magis ac magis in vobis gratia Dei augeatur, ſollicite Deo adjuvante ſtudeatis emendare. Nihil enim eſt contemnendum quod corrigi poſſit. Quia Deus exigit ab omnibus, non ſolum quòd malè agunt; ſed etiam quòd non corrigant mala, quæ corrigere poſſunt. Et quanto potentiores ſunt, ut corrigant; tanto diſtrictiùs exigit ab illis Deus, ut ſecundùm poteſtatem miſericorditer impenſam bene velint & faciant. Quod maxime videtur ad Reges pertinere: quoniam ipſi cognoſcuntur majorem poteſtatem, & cui minus contradicitur, inter homines obtinere. Si autem non omnia ſimul poteſtis; non debetis propter hoc, quin à melioribus ad meliora ſtudeatis proficere: quia bona propoſita & bonos conatus Deus ſolet benigne perficere: & beatâ plenitudine retribuere. Auditur apud nos, quia conjugia in regno veſtro ſine omni ratione diſſolvuntur, & commutantur: quia cognati ſive ſub nomine conjugii ſive alio modo, palàm, ſine reprehenſione, contra canonicam pro-

hibitionem commiſceri non verecantur. Epiſcopi quoque (qui debent eſſe forma & exemplum aliis Canonicæ religionis) inordinate, ſicut audimus, aut à ſolis Epiſcopis, aut in locis ubi ordinari non debent, conſecrantur. Hæc, & alia quæ Magnitudinis veſtræ prudentia in *Hiberniâ* corrigenda cognoverit, precor, obſecrò, & conſulo ſicut illi quem valde diligo, & cujus profectum per omnia deſidero; quatenus conſilio bonorum virorum & ſapientium regni veſtri corrigere ſtudeatis: & Deum oro, ut de regno terreno ad regnum cœleſte tranſeatis. Amen.

RECENSIO.

Inter editas habetur, lib.3. epiſt.142. Eſt autem Muriardachus *hic, idem cum praecedentis epiſtolæ* Murchertacho; *qui (niſi me fallo) Rex Laginenſium eſt,* a Murchardus, *pater* Dermitii *illius qui Anglos ad debellandam Hiberniam primus ſollicitavit, & paternæ memor injuriæ, ſummo* Dublinienſes *perſecutus eſt odio.* In medio namque domus cujuſdam grandis, * ubi tanquam in foro pro roſtris ſedere conſueverant, patrem ipſius interemptum, damno dedecus annectentes, cum cane cives tumulaverant: *ut in libro 1. Expugnationis Hiberniæ cap.17. refert Giraldus Cambrenſis. Perpetratum eſt hoc facinus anno Salutis* 1120. *ad quem in Britannico Chronico annotat Caradocus Lhancarvanenſis,* deceſſiſſe Murcartum, digniſſimum & maximum totius Hiberniæ Principem, *& Thadæus Dolingus, Leghlinenſis Eccleſiæ nuper Cancellarius, in Hibernicis ſuis Annalibus.* Murchardus ſereniſſimus Lageniæ in Hiberniâ Princeps, fidus amicis, terribilis inimicis, alienis liberalis, à ſubditis propter ejus bene meritam pietatem & juſtitiam præ ceteris amandus, obiit & apud Fernes ſepelitur. *Ad hunc quoque ſpectat illa Giraldi. in itinerario Cambriæ lib.2. cap.1. narratio.* Gulielmus Gulielmi Regis Baſtardi filius & Normannorum in Angliâ rex ſecundus, qui Rufus eſt agnominatus, Cambriam ſuo in tempore animoſe penetrans & circundans, cùm à rupibus Hiberniam fortè proſpiceret, dixiſſe memoratur: Ad terram iſtam expugnandam ex navibus regni mei huc convocans, pontem adhuc faciam. Quo verbo ad Murchardum Lageniæ tunc Principem in Hiberniam fortè tranſlato, cum aliquandiu propenſius inde cogitâſſet, fertur reſpondiſſe: Nunquid tantæ comminationis verbo Rex ille, *Si Deo placuerit,* Adjecit? Audito verò quod nullam prorſus Dei mentionem in hoc ſuo Rex ſermone feciſſet, tanquam prognoſtico gaudens certiſſimo. Quoniam, inquit, homo ille de humanâ tantum confidit potentiâ, non divinâ; ejus adventum non formido.

*The Tolſeale.

a *Vel Muriartach ſive Mauritius ó Toles, Pater Laurentii Dublinienſis Archiepiſcopi, de quo infra in Epiſtola 48. recenſione, ad quem etiam referri poſſunt, quæ ex Caradoco, Dowlingo, & Itinerario Giraldi ſubſequuntur.*

EJUS-

EJUSDEM, ad eundem.

Muriardacho glorioſo Regi Hiberniæ. Anſelmus Archiepiſcopus, ſervus Eccleſiæ Cantuarienſis, fidele cum orationibus obſequium, & per regnum terrenum mereri cœleſte. Epist. 36.

QUoniam multa de veſtrâ Excellentiâ prædicantur, quæ Regiam decent dignitatem, valde gaudemus; & Deo, à quo eſt omne bonum, devotas exinde gratias agimus. Confidimus autem, quia qui vobis contulit gratiam ſuam in faciendis bonis quæ feciſtis, conferet quoque effectum perficiendi ea, quæ ſuper illa quæ facitis, eum velle cognoſcitis. Quapropter (glorioſe Fili, & in Deo chariſſime) precor, ut ea quæ in regno veſtro ſecundum Chriſtianam religionem emendanda cognoveritis, omni inſtantiâ & ſollicitudine emendetis. Ad hoc enim Deus in Regali ſublimitate vos conſtituit; ut virga æquitatis ſubditos populos gubernetis, & quidquid in eis juſtitiæ adverſatur, eadem virga percutiatis & amoveatis. Et quidem quiddam dicitur fieri in ipſo populo, quem regendum ſuſcepiſtis, quod magnopere corrigendum eſt: quia Chriſtianæ religioni omnimodis contrarium eſt. Dicitur enim, quòd viri ita liberè uxores ſuas uxoribus aliorum commutant, ſicut quilibet equum equo, aut quamlibet aliam rem re alia ab illo commutat; aut pro libitu, & ſine ratione relinquunt. Quod quàm malum ſit, omnis qui Chriſtianam legem novit, intelligit. Si igitur Excellentia veſtra divinarum Scripturarum ſententias, quæ huic infami negotio obviant, per ſe legere non valet; præcipite Epiſcopis & religioſis Clericis, qui in veſtro regno ſunt, ut eas vobis edicant: quatenus eis cognitis, quo ſtudio vobis invigilandum ſit, ut hoc malum corrigatur, cognoſcatis. Item dicitur, Epiſcopos in terra veſtra paſſim eligi, & ſine certo Epiſcopatus loco conſtitui: atque ab uno Epiſcopo Epiſcopum, ſicut quemlibet presbyterum, ordinari. Quod nimirum ſacris Canonibus omninò contrarium eſt: qui eos, qui taliter inſtituti ſunt aut ordinati, cum ſuis ordinationibus ab Epiſcopatus officio deponi præcipiunt. Epiſcopus namque niſi

certam parochiam & populum, cui ſuperintendat, habeat, conſtitui ſecundum Deum non poteſt: quia nec in ſecularibus nomen vel officium Paſtoris habere valet, qui gregem, quem paſcat, non habet. Honor quoque Epiſcopalis non parum vileſcit, dum is ad pontificatum aſſumitur, qui ordinatus, quo divertat, vel cui per Epiſcopale miniſterium certò præſideat, neſcit. Minùs quoque quàm à tribus Epiſcopis ordinari non debet: cùm propter multas & alias rationabiles cauſas, quas epiſtolaris brevitas non admittit, tum, ut fides, vita, & ſollicitudo ejus, qui invigilare debet, idoneis & legalibus teſtibus comprobetur. Precor itaque, hortor, & moneo; quatenus excellentia veſtra operam det, ut iſta in regno ſuo corrigantur quatenus merces, quam à Deo pro aliis bonis * expeditis, pro iſtis vobis augeatur. Cæterum ſi quid in vobis, aut in his quos regere ſuſcepiſtis, quod ullatenus voluntati Dei adverſari queat, perpenderitis, ſollicitè emendare ſatagite: ut cum de terreno regno tranſibitis, ad cœleſte regnum veniatis. Amen. De fratre noſtro *Cornelio*, quem ſibi Celſitudo veſtra mitti rogavit, dico, quia ita occupatus eſt circa ſervitium patris ſui, ut nec ab eo queat ſine periculo vitæ illius ſeparari, nec eum, qui jam ſenio confectus eſt, ſecum ullatenus ducere.

* expetitis. vel. expectatis.

RECENSIO.

Si cui minùs videatur veriſimile, ejuſdem argumenti ad eundem ſecundas eſſe miſſas literas, nulla priorum mentione factâ: ſciat eodem tempore regnaſſe quoque Muircearta b; *ſive* Muirchertach O Briain; *qui* Terdelvaco O Briain *in ſummo Hiberniæ principatu anno* 1086. *ſucceſſit. Ejus in Regum Manniæ Chronico hujuſmodi fit commemoratio. Anno* 1089. Omnes proceres Inſularum audientes mortem Lagmanni, miſerunt legatos ad *Murecardum O Brien* Regem Hiberniæ, poſtulantes ut aliquem virum induſtrium de regali ſtirpe in regem eis mitteret, donec Olavus filius Godredi creſceret. Annuit eis Rex libentiſſime, & quendam Dopnaldum filium Tade ad eos miſit: monens & præcipiens ei; ut cum omni benignitate & modeſtia regnum, quod ſibi non debebatur, gubernaret. Sed ille poſtquam ad regnum pervenit, parvipendens præcepta ſui Domini, cum magna tyrannide abuſus eſt regno; & multis ſceleribus perpetratis, tribus annis enormiter regnavit. Tunc omnes principes Inſularum unâ conſpiratione commoti; adverſus eum congregati ſunt, & expulerunt à finibus ſuis. Ille autem fugiens ad Hiberniam, non eſt ultrà reverſus ad eos. *Hanc verò Epiſtolam, inter reliquas Anſelmi, lib.* 3. *epiſt.* 147. *Ioannes Picardus edidit; & annotationes adjecit.*

MUR-

MURCHARDACHI Hiberniæ Regis, ad *Anſelmum* Cantuarienſem Archiepiſcopum.

Epist. 37

Murechardacus Rex Hiberniæ, Anſelmo, Anglorum Archipræſuli ſalutem & fidele ſervitium.

QUam magnas vobis grates (Domine) referre debeo; quòd, ſicut mihi relatum eſt, memoriam mei peccatoris in continuis veſtris peragis orationibus: ſed & genero meo *Ernulfo* auxilio & interventione (quantum fuerat dignitati veſtræ fas) ſuccurriſti. Scias tu quoque, me vobis in his quæ mandaveris famulaturum. Vale.

RECENSIO.

Ernulfus, *quem generum ſuum hic appellat Murchardachus*, *eſt* Arnulphus de Monte Gomerico, *primus Penbrochiæ expugnator, & regionis illius (quæ Dyveta & Occidentalis Wallia appellatur) Dominus, filius Rogeri de Monte Gomerico primi Salopiæ & Arundeliæ Comitis. De eo Giraldus Cambrenſis, in Itinerarii Cambriæ lib. 1. cap. 12.* Primus *Penbrochiæ* caſtrum Arnulphus de Montgomery, ſub Anglorum rege Henrico primo, ex virgis & ceſpite tenui, ſatis exile conſtruxit. Quod poſtmodum in Angliâ revertens viro probo prudentique Giraldo de Windeſorâ Conſtabulario ſuo primipiloque cum paucis cuſtodiendum expoſuit, *illi nimirum* Giraldo, *à quo Kildariæ & Deſmoniæ Comites, aliique in Hiberniâ* Giraldinorum *familiæ, genus repetunt ſuum. Arnulphus poſteà ſimul cum fratre Roberto de Beleſmo Comite Salopienſi ab Henrico I. deficiens, ut auxiliaribus contra regem ſuum copiis magis firmaretur, in Hiberniam trajecit: &* Murcharti *ſive* Murchardaci *regis filiam uxorem duxit: quemadmodum in anni* 1101. *&* 1102. *hiſtoria confirmat Caradocus Lhancarvanenſis. Conjurationis verò exitum Guilielmus Malmesburienſis lib. 5 de Regibus ita explicat:* Robertus cum fratribus, Ernulpho (qui paternum cognomen ſortitus fuerat) & Rogerio Pictavenſi (quod ex eâ regione uxorem acceperat ſic dicto) Angliam perpetuo abjuravit: ſed vigorem ſacramenti temperavit adjectio; niſi Regi placito quandoque ſatisfeciſſet obſequio. *Quæ hiſtoria ad hujus neceſſaria eſt intellectum epiſtolii, quod ex Manuſcripto epiſtolarum Anſelmi volumine deſcripſimus.*

Epist. 38.
Circa An. 1110.

ANSELMI Cantuarienſis Archiepiſcopi, ad *Malchum* Waterfordienſem Epiſcopum.

Anſelmus Archiepiſcopus Cantuariæ, amico & Coëpiſcopo Malcho Waterfordienſi Salutem & benedictionem.

AUdivi, quòd Dominus *Samuël* Epiſcopus *Dublinenſis* monachos Eccleſiæ *Dublinæ*, aut nulla aut parvâ occaſione, ejicit; nec pro ullâ ſatisfactione vult recipere: & quod, contra conſuetudinem, Crucem facit geſtari ante ſe in itinere; & quòd res Eccleſiæ illius ab Archiepiſcopo *Lanfranco* datas velut proprias diſtribuit. De his omnibus illi noſtras mitto litteras: & populo ejuſdem Civitatis mando, ut prædictarum rerum diſtributionem prohibeat.. Et quoniam non invenio per quem litteras noſtras illi aptius mittam: precor fraternitatem veſtram, quatenus eas illi per præſentiam veſtram exhibeatis; ut eum charitative vivâ voce, ut monitioni noſtræ, quam illi ſcribimus, aſſenſum præbeat, rogando & conſulendo moneatis. Valete.

RECENSIO.

Ex eodem Manuſcripto in quo circiter 90. Anſelmi adhuc inedita continebantur epiſtolæ. De Malchi *ad Waterfordienſem Epiſcopatum electione XXXIV (ſuprà pag 90.) agebat Epiſtola. Neque Waterfordiæ ſolum ſed etiam vicinæ Liſmoriæ erat ille Epiſcopus. Unde* ſenior Leſmorenſis *(ea* ſenioris *notione, quam ad XXXIII. epiſtolæ* ἐπιγραφὴν *aperuimus) in vita diſcipuli ejus Malachiæ à Bernardo appellatur: ubi etiam de Malcho hæc, inter alia complura, memorantur.* Hic erat ſenex plenus dierum & virtutum: & ſapientia Dei erat in illo. Natione quidem Hibernus, ſed in Angliâ converſatus fuerat in habitu & propoſito monachali in Vintonienſi monaſterio: de quo aſſumptus eſt in Epiſcopum in Leſmor civitate Mumoniæ, & ipſa nobiliore inter cæteras regni illius. Ibi tanta ei deſuper collata eſt gratia, ut non modò vitâ & doctrinâ, ſed & ſignis clareret.

Ejuſdem

Ejuſdem, ad *Samuëlem* Dublinienſem Epiſcopum. EPIST. 30.

Anſelmus Archiepiſcopus Cantuariæ, venerabili fratri Samuëli Dublinæ Civitatis Epiſcopo Salutem.

AUdivi, quòd libros & veſtimenta & alia ornamenta Eccleſiæ, quæ Dominus *Lanfrancus* Archiepiſcopus dedit avunculo tuo Dominô *Donato* Epiſcopo ad opus Eccleſiæ, cui tua fraternitas præſidet, tu pro voluntate tua exponis, & ea extraneis das. Quod ſi verum eſt, miror cur ita facias: cum ipſa ornamenta non ei ſed Eccleſiæ data ſint; ſicut fratres *Cantuarienſis* Eccleſiæ filii atteſtantur: unde moneo, & monens rogo te; quatenus ſi aliquid de prædictis rebus extra Eccleſiam datum eſt, celeriter illud reſtitui facias. Item audivi, quòd monachos, qui in ipſa Eccleſia ad ſerviendum congregati erant, expellas & diſpergas; nec redire volentes ullatenus recipere velis. Quod ſi ita eſt, non te decet: officii ſiquidem tui ſcitur eſſe, magis diſperſa congregare, quàm congregata diſpergere. Quapropter mando tibi, ut ſi aliqui abjecti ſunt, & redire volunt, ſeſeque in Dei ſervitio ſub obedientiâ cuſtodire; eos ſuſcipias, & ſaluti eorum per paternum affectum ſtudioſè intendas: niſi (quod abſit) hujuſmodi cauſa in illis obſiſtat, quæ hoc fieri omninò prohibeat. Præterea audivi, quia facis portari Crucem ante te in viâ. Quod ſi verum eſt; mando tibi ne amplius hoc facias: quia non pertinet niſi ad Archiepiſcopum à Romano Pontifice pallio confirmatum; neque decet te, ut ullâ præſumptione inſolitæ rei te notabilem & reprehenſibilem hominibus oſtendas. Vale.

RECENSIO.

Cum aliis Anſelmi, lib 3 epiſt. 72. Joannes Picardus divulgavit, & notas adjunxit: in quibus tamen illud pronuntiatum neceſſario eſt caſtigandum, Hiberniæ Epiſcopos ab Archiepiſcopo Eboracenſi, duobuſque Epiſcopis quos debet Cantuarienſis Archiepiſcopus mittere, eſſe inaugurandos, *quæ hallucinatio non aliunde quàm ex craſſo illo ejuſdem in notis ad 149 epiſtolam proceſſit errore*; inſularum Orcadum *nomine* Hiberniam & Scotiam *contineri*. *De* Donato, *cujus hic mentio, Samuelis avunculo & in Dublinienſi Epiſcopatu proximo anteceſſore, ad Epiſtolam 33. dictum eſt aliquid. Conſecrationis*

tionis ejus memoria in Cantuarienſibus annalibus ita eſt conſignata. *Lanfrancus, ordinationis ſuæ* ſextodecimo anno, ſacravit Donatum monachum ſuum Cantuariæ ad regimen Dubliniæ, petente Rege, Clero & populo Hiberniæ, quibus etiam literas exhortatorias miſit, *& in Dublinienſibus*: Anno Domini 1085. Lanfrancus Archiepiſcopus Cantuarienſis ad regimen Dublinienſis Eccleſiæ ſacravit Donatum monaſterii ſui monachum, in ſede metropoli Cantuariæ; petentibus atque eligentibus eum Terdilvaco Hiberniæ Rege, & Epiſcopis Hiberniæ regionis, atque Clero & populo præfatæ Civitatis. *Quo eodem etiam anno ipſum* Terdilvacum *regem mortuum eſſe, in Buellianis Annalibus legimus: in quibus* Tairdelbach mac Taidg. mac Briain *nominatur. Donato verò anno 1095. vita functo ſucceſſor datus eſt Samuël: de quo Ædmerus in Novella Hiſtoria 2. libro.* Venit ad Anſelmum quidam monachus Cœnobii ſancti Albani, natione Hibernenſis, nomine Samuël. Hic defuncto bonæ memoriæ Donato Dublinæ Civitatis Epiſcopo, à Rege Hiberniæ Murierdach nomine, necnon à Clero & populo in Epiſcopatum ipſius Civitatis electus eſt, atque ad Anſelmum, juxta morem antiquum, ſacrandus cum communi Decreto directus. Quorum electioni & petitioni Anſelmus annuens, hominem aliquandiù ſecum honorificè detentum, necnon qualiter in domo Dei converſari deberet diligenter inſtructum, ſumptâ ab eo de Canonicâ ſubjectione ſuâ ex antiquo more Profeſſione, promovit in Epiſcopatus officium Wintoniæ, octavâ die ſubſequentis Paſchæ miniſtrantibus ſibi in hoc officio quatuor Epiſcopis ſuffraganeis ſuis. Qui novus Pontifex tanti Patris benedictione, ac literarum præfato Regi; Clero quoque ac plebi Hiberniæ, pro teſtimonio ſuæ conſecrationis ſcriptarum aſtipulatione roboratus, in patriam ſuam cum gaudio revertitur, atque in ſedem ſuam cum honore pro uſu ſuſcipitur terræ. *Habetur hic, pag 119. tùm Donati tùm Samuëlis Profeſſio: Verum Lanfranci & Anſelmi cum eis miſſæ literæ interierunt.*

Epiſt 40
An. Chriſti. 1121.

DUBLINIENSIUM, ad *Radulphum* Cantuarienſem Archiepiſcopum.

Domino reverendiſſimo ac religioſiſſimo, Radulpho Archiepiſcopo Cantuariæ, omnes Burgenſes Dublinæ Civitatis, cunctusque Clericorum conventus, æternam optant Salutem.

CUm te, Sancte Pater, pro merito ſummæ pietatis plurimi venerentur; & omnibus fidelibus, cauſa magnæ fidei & ſanæ doctrinæ,

næ, honorabilis atque amabilis exiſtas: congruum eſſe judicamus, ut *Gregorium* noſtrum electum, Dei gratiâ, ad vos mittamus. Anteceſſorum enim veſtrorum magiſterio ſemper noſtros libenter ſubdimus, à quo recordamur noſtros accepiſſe dignitatem Eccleſiaſticam. Sciatis vos reverâ, quod Epiſcopi *Hiberniæ* maximum zelum erga nos habent, & maximè ille Epiſcopus qui habitat *Ardmachæ*; quia nos nolumus obedire eorum ordinationi, ſed ſemper ſub veſtro domino eſſe volumus. Idcircò veſtra ſuffragia ſupplices petimus, quatenùs *Gregorium* ad ſacrum ordinem Epiſcopatus promoveatis; ſi ampliùs illam parochiam, quam multo tempore vobis ſervavimus, retinere volueritis. Vale.

RECENSIO.

De Gregorii ordinatione ita ſcripſit, qui tum vixi, Wigornienſis monachus Florentii Continuator. Anno 1121. Clericus quidam natione Hibernenſis nomine Gregorius, à Rege Hiberniæ, Clero & populo, in Epiſcopatum Dublinæ civitatis electus, Angliam venit antiquo pro more ordinandus ab Archiepiſcopo Cantuarienſi, Anglorum Primate. Quem, ex præcepto ejuſdem Archipræſulis, Rogerus Saresberiæ Epiſcopus apud caſtellum ſuum quod vocatur Diviſio VIII. Calend. Octobris, Sabbato, ad diaconatus & ad presbiteratus promovit gradum. Ordinatus eſt autem Epiſcopus. VI. Nonas Octobris, Dominicâ, apud Lambhitham à Radulpho Cantuariorum Pontifice. Ejuſque conſecrationi interfuere Epiſcopi, Richardus Lundoniæ, Rogerus Saresberiæ, Robertus Lincolniæ, Everardus Norwicenſis, & David Bangornenſis. *Dublinienſium Epiſcoporum poſtremus hic fuit, & Archiepiſcoporum primus: vitæque ſupremum egit diem, VIII. Id. Octobr. (ut habetur in Necrologio Eccleſiæ S. Trinitatis Dublin.) anno* 1161. *Hanc verò Dublinienſium Epiſtolam, ad calcem Collectionis Decretalium Iſidori Mercatoris, in Cottoniana Bibliotheca invenimus.*

HENRICI I. Anglorum Regis, ad eundem *Radulphum.*

EPIST. 41. Circa An. 1122.

Henricus Rex Angliæ, Radulpho Cantuarienſi Archiepiſcopo, Salutem.

MAndavit mihi Rex *Hiberniæ* per Breve ſuum, & Burgenſes *Dublinæ*, quòd elegerunt hunc *Gregorium* in Epiſcopum, & eum tibi mit-

mittunt conſecrandum. Unde tibi mando, ut petitioni eorum ſatisfaciens, ejus conſecrationem ſine dilatione expleas. Teſte Radulpho Cancellario apud Windelſor.

RECENSIO.

Superiori Epiſtolæ in eadem Collectione ſubjunctum erat hoc Breve regis Henrici I. Nam ut Latini Brevia*, ſic etiam eorum exemplo recentiores Græci* Βρέβια, *brevia hujuſmodi Regum ſcripta appellant: & ut apud Græcos (quemadmodum alibi à nobis ad hoc ipſum Reſcriptum ex Euſtathio eſt obſervatum)* κελεύω *non eſt ſemper* δεσποτικὴ λέξις, *ſed aliquando reſpondet* τῷ ἀξιῶν καὶ τῷ σημαίνειν*; ita &* Mandandi *vocem eodem ſenſu uſurpant aliquando Latini, quemadmodum tum paulo antè in 38. & 39 epiſtola, tum manifeſtiſſimè in hac præſente licebit animadvertere. Nam, ut in libro 5. de geſtis Regum Anglorum Guilielmus Malmesburienſis retulit,* Hibernienſium regem Murcardum & ſucceſſores ejus, quorum nomina fama non extulit, ita devotos habuit Henricus I. ut nihil niſi quod eum palparet, ſcriberent, nihil, niſi quod juberet, agerent, *& tamen ſcribit hic ille, ſibi* mandaviſſe Regem Hiberniæ per breve ſuum; *hoc eſt, ſignificaviſſe.*

Epist. 42.
Circa An.
1140.

BERNARDI Claræ vallenſis Abbatis, ad *Malachiam* Hiberniæ Epiſcopum.

Venerabili Domino & beatiſſimo Patri Malachiæ, Dei gratiâ Hibernienſium Archiepiſcopo, Apoſtolicæ ſedis legato; frater Bernardus Claræ vallis vocatus Abbas, invenire gratiam apud Dominum.

INter multiplices æſtus & curas pectoris mei (præ multitudine quarum, anima mea turbata eſt valdè) fratres de terrâ longinquâ ve-
Psal. 134. nientes ut ſerviant Domino, Epiſtola tua, *& baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Epiſtola* in oſtenſione bonæ voluntatis, *baculus* ad ſuſtentandum corpus infirmitatis, *fratres* qui Deo ſerviunt in ſpiritu humi-
Rom. 8. 28 litatis. Omnia ſuſcepimus, omnia placent, omnia pariter *cooperantur in bonum.* Quod autem voluiſtis, duos de fratribus mitti vobis ad prævidendum locum: communicato cum fratribus conſilio, diximus

non

non eos ſeparandos ab invicem, donec pleniùs *in eis firmetur Chriſtus*, Gal. 4 19.
donec ad integrum doceantur *prœliari prœlia Domini*. Cùm igitur 1 Sam. 25.
fuerint in ſcholâ ſancti Spiritus eruditi, cùm *induti virtute ex alto*, 28. Luc. 24.
tunc demum ad Patrem filii revertentur, ut *cantent canticum Domini*, 49.
non jam *in terra aliena*, ſed in ſuâ. Vos autem interim *juxta ſapien-* Pſ. 137 4.
tiam vobis datam à Domino, ſecundùm habitudinem locorum quæ vi- 2. Pet. 3.15.
diſtis apud nos, prævidete & præparate eis locum à tumultibus ſæculi ſeparatum. Tempus enim propè eſt, in quo vobis (operante Dei gratiâ) novos de veteribus homines producemus. Sit nomen Domini benedictum in ſæcula, de cujus munere venit, ut communes habeam filios vobiſcum; quos veſtra prædicatio *plantavit*, noſtra exhor- 1. Cor. 3.6.
tatio *rigavit*, Deus autem *incrementum dedit*.

Sanctitatem veſtram rogamus, ut verbum Domini prædicetis *Addendam ſcientiam ſalutis plebi ejus*. Duplex enim vobis incumbit Luc. 1. 77.
neceſſitas, & ex officio legationis, & epiſcopali negotio. De cætero, quoniam *in multis offendimus omnes*, & inter homines ſæculi frequen- Jac. 3 2.
ter poſiti multum de pulvere mundi contrahimus: veſtris & veſtrorum orationibus me commendo, ut in fonte miſericordiæ ſuæ nos lavare & emaculare dignetur ipſe fons pietatis Jeſus Chriſtus, qui dixit Petro; *Niſi lavero te, non habebis partem mecum*. Sed hoc ipſum non Joh. 13. 8.
ſolum precibus, verum etiam quaſi ex debito requiro, cùm ego clamem ad Dominum pro vobis, ſi quid poſſit peccatoris oratio. In Domino valete.

RECENSIO.

Hæc, & duæ ſequentes ad Malachiam miſſæ inter editas Bernardi epiſtolas habentur numero 315. 316. & 317. Fruſtrà verò à Joanne Picardo (in notis ad Anſelmi lib. 3 epiſt. 72) injectus eſt ſcrupulus: quomodo Bernardus Malachiam in ejus Vita nominet Archiepiſcopum; quum fato functus is fuerit anno 1148 biennio ſcilicet ante Pallia in Hiberniam per Joannem Paparonem Romanæ Sedis legatum dilata, ni forſan, *inquit*, dicas, quod Balæum de Malachiâ loquentem ſcripſiſſe recolo, nempe quod obtinendi Pallii gratiâ Romam acceſſiſſet. Verùm penes auctorem ſua fides eſto. *Atqui minime erat opus Balæum hic teſtem advocare: hujus rei fides penes ipſum Bernardum eſt, qui Romæ Pallium ab eo petitum, nec tamen impetratum fuiſſe narrat.* 'Metropoliticæ enim ſedi (*ait ille*) deerat adhuc & defuerat ab initio Pallii uſus, quod eſt plenitudo honoris. *Sed ante accepta Pallia, Armachanos antiſtites jam inde ab initio Archiepiſcopos extitiſſe & metropolitanos totius Hiberniæ, atque adeò novas ſua authoritate Metropoles inſtituiſſe,*

ex eadem Malachiæ Vita à Bernardo deſcripta manifeſtius eſt, quàm ut in quæſtionem vocari debeat. Celſus *enim Armachanus non modò* Archiepiſcopus *ibi appellatur atque* Metropolitanus: *ſed & inſuper additur.* Erat & altera ſedes Metropolitica, quam de novo conſtituerat Celſus; primæ tamen ſedi & illius Archiepiſcopo ſubdita, tanquam Primati. *De eodem quoque Celſo ibidem legitur.* Cognoſcens quia moreretur, fecit quaſi teſtamentum, quatenùs Malachias deberet ſuccedere ſibi; quòd nullus videretur dignior qui epiſcoparetur in ſede prima. *Et poſt.* Anno ætatis ſuæ triceſimo octavo pauper Malachias, pulſo incubatore, intravit Ardmacham Pontifex & Metropolitanus totius Hiberniæ. *Illud potius dubitationem hic movere poſſet: quòd quum tertio poſt anno Malachias relicto Archiepiſcopatu, Dunenſis Epiſcopatus adminiſtrationem ſuſceperit, ac deinde anno 1137. Romam ad Innocentium II. profectus, Pontificii in Hibernia legatus primùm conſtitutus fuerit: in hujus tamen Epiſtolæ inſcriptione ſimul* Hibernienſium Archiepiſcopus *&* Apoſtolicæ ſedis legatus *ſalutetur, niſi fortè* Archiepiſcopi *nomen, pro* Epiſcopi, *in editos codices irrepſiſſe putandum ſit: vel* Archiepiſcopi *delatum fuiſſe illi titulum, quod nuper eo honore fuiſſet functus, & jam legatus factus parem aut etiam majorem dignitatem adhuc obtinere exiſtimaretur.*

EJUSDEM, ad eundem.

EPIST. 43.

Malachiæ Dei gratiâ Epiſcopo, ſedis Apoſtolicæ legato, frater Bernardus Claravallis vocatus abbas, ſi quid poteſt peccatoris oratio, & ſi quid pauperis devotio prodeſt.

FEcimus quod præcepit ſanctitas veſtra; etſi non ut dignum, profectò ut poſſibile pro tempore fuit. Tanta apud nos ubique malitia graſſatur; ut vix id tantillum quod factum eſt, fieri licuerit. Miſimus tam exiguum ſeminis quod videtis, ad ſeminandum vel modicam
Gen. 24. 63 partem agri illius, in quem verus *Iſaac* quondam exierat ad meditandum; cùm primum adducta eſt ei *Rebecca* per puerum *Abraham* perenni conjugio feliciter copulanda. Nec contemnendum ſemen, de quo illud in patribus veſtris experimur impletum hoc tempore: *Niſi Dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus, & ſicut*
Rom. 9. 29 *Gomorrha ſimiles eſſemus.* Itaque ego ſeminavi, rigare vos, & Deus in-
1. Cor. 3. 6 crementum dabit. Sanctos omnes qui apud vos ſunt, per vos ſalutamus: humiliter ipſorum nos & ſanctis veſtris orationibus commendantes. Valete.

RE-

RECENSIO.

De prima Ciſtercienſium monachorum ex Claravallenſi cœnobio in Hiberniam miſſione agit hæc Epiſtola; cujus hiſtoriam ipſe Bernardus ſic enarrat, de reditu Malachiæ ab itinere Romano ſub Innocentio II. verba faciens. Revertens per Claram vallem, ſuam ſecundam nobis largitus eſt benedictionem. Et alta ſuſpiria trahens, quòd non liceret ſibi pro ſuo deſiderio remanere: Hos, inquit, interim pro me oro ut retineatis, qui à vobis diſcant quod nos poſtmodum doceant. Et infert. Erunt nobis in ſemen; & in ſemine iſto benedicentur gentes: & illæ gentes quæ à diebus antiquis monachi quidem nomen audierunt, monachum non viderunt. Et dimiſſis quatuor à latere ſuo abiit. Qui probati & digni, monachi facti ſunt. Poſt aliquod tempus cum jam ſanctus eſſet in terrâ ſuâ, miſit alios: factum eſt de illis ſimiliter. Quibus per aliquantum tempus inſtructis & eruditis corde in ſapientiâ, dato eis in patrem ſancto fratre Chriſtiano, qui erat unus ex ipſis, emiſimus eos; adjungentes de noſtris quanti ſufficerent ad numerum abbatiæ. Quæ concepit & peperit filios quinque: & ſic multiplicato ſemine, augeſcit indies numerus monachorum, juxta deſiderium & vaticinium Malachiæ. *Illa reliquarum mater Abbatia Mellifontis fuit in Armachanâ diœceſi poſita: de cujus extructione (quinquennio poſt Hibernienſes monachos in Clarâ valle relictos facta) in Annalibus à Thomâ Caſeo editis ita legimus.* *Anno* 1142. fundatur abbatia Mellifontis, Donato rege *a* Urgalliæ terras & poſ- *a* Uriell.
ſeſſiones donante, Malachiâ Epiſcopo procurante, ad quam regendam Bernardus abbas Claravallenſis miſit conventum de illis, quos Malachias in *b* Clarevalle ad *b* Clairvaux.
addiſcendum ordinem reliquerat, & poſteà miſerat: dato eis in patrem fratre Chriſtiano. *Hinc, circa annum* 1144. *propagatum eſt cœnobium Nevoracenſe*, de Viridi ligno *appellatum, & ab ipſo Malachia Epiſcopo fundatum. Deinde anno* 1146. XIV. *Januari. apud Midenſes*, Leiltrede, *Latinis* de Beatitudine, *vulgo* Bective *dictum, ac demum anno* 1148 XVI. *Auguſti*, Buellium *in Tuamenſi diœceſi*, Boyle *hodie vocitatum. Atque has tres filias, vivente Malachia, enixa eſt Mellifontis abbatia: quibus, Bernardo adhuc ſuperſtite, circa annum* 151. *duæ videntur acceſſiſſe aliæ*: de Vallæ Salutis, *ſive* Baltinglas *in agro Wickloenſi. &* Magio *ſive* Nenay *in Limiricenſi.* Nam Rupenſem *prope Caſiliam, licet Mellifontis filia & ipſa fuerit, poſteriorum tamen fuiſſe temporum, in fine* Notitiæ Cœnobiorum *Ciſtercienſium Hiberniæ & Caſſilienſium Archiepiſcoporum Catalogo oſtendit D. Jacobus Waræus eques auratus, in hoc ſtudiorum genere verſatiſſimus.*

EJUSDEM, ad eundem.

Epist. 44.

Amantiſſimo Patri & Domino reverendiſſimo Malachiæ Dei gratiâ Epiſcopo, ſanctæ & Apoſtolicæ ſedis legato, ſuus ſanctitatis frater Bernardus Claræ vallis vocatus abbas, Salutem, & qualeſcunque noſtras orationes.

QUam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine Pater, quàm jucunda tuæ memoriæ ſanctitatis! Si quid affectionis, ſi quid devotionis, ſi quid animi in nobis eſt: totum ſine dubio, ſibi vendicat tuæ dilectionis charitas. Nec opus eſt verborum multitudine, ubi multùm viget affectus. Confido enim quòd teſtimonium perhibeat ſpiritui tuo ſpiritus quem habes à Deo, tuum eſſe modicum id quod ſumus. Tu quoque, Pater amantiſſime & deſideratiſſime, ne tradas oblivioni animam pauperis, charitatis nexibus adhærentem tibi; & animam pauperis tui ne obliviſcaris in finem. Neque enim quaſi de novo commendamus nos tibi; cùm in multo jam tempore gloriemur in Domino, quod invenire meruit parvitas noſtra gratiam in oculis ſanctitatis tuæ; ſed oramus ut dilectio, jam non nova, novis quotidie proficiat incrementis.

Filios noſtros, imò & veſtros, tanto obnixius commendamus vobis, quanto amplius remoti ſunt à nobis. Vos ſcitis, quoniam tota poſt Deum fiducia noſtra fuit, ut mitteremus eos: quoniam ſanctitatis veſtræ precibus non acquieſcere illicitum videbatur. Facite quod vos decet; ut totis viſceribus charitatis amplectamini eos & foveatis. Nequaquam occaſione aliquâ circa eos ſollicitudo & diligentia tepeſcat; & pereat quod plantavit dextera tua. Jam quidem quia bene proficit domus, & ex veſtris litteris, & ex fratrum noſtrorum relatione didicimus; multiplicata tam in temporalibus, quàm in ſpiritualibus. Unde & congratulamur plurimùm, & toto animo gratias agimus Deo & paternæ ſollicitudini veſtræ. Et quoniam multâ adhuc opus eſt vigilantiâ (tanquam in loco novo, & in terrâ jam inſuetâ, immo & inexpertâ monaſticæ religionis:) obſecramus in Domino ne

ne retrahatis manum veſtram, ſed quod bene incepiſtis, optimè perficiatis. De fratribus noſtris qui redierunt à loco illo, nobis bene placuiſſet, ſi remanſiſſent. Et fortaſſe nonnullam occaſionem præbuerunt eis, fratrum qui de terrâ ſunt minus diſciplinati mores; in eo maximè, quòd minus facilè eorum conſiliis acquieſcere videntur in his rebus, quarum prius fuerant inexperti.

Chariſſimum filium noſtrum *Chriſtianum* & veſtrum remiſimus ad vos, quantum potuimus inſtructum plenius in his, quæ ad ordinem pertinent, de cætero circa obſervantias ejus ſollicitiorem futurum, ut ſperamus. Nec miremini, quod non plures cum eo miſimus fratres: quoniam nec idoneos invenimus fratres, qui facilè acquieſcerent, nec invitos cogere conſilium fuit. Dilectiſſimus frater noſter *Robertus* precibus noſtris acquievit etiam hac vice, tanquam filius obedientiæ. Veſtrum erit juvare eum; ut poſſit jam & in ædificiis & in cæteris neceſſariis promoveri domus veſtra. Illud quoque paternitati veſtræ ſuggerimus; ut viris religioſis, & quos ſperatis utiles fore monaſterio, perſuadeatis quatenus ad eorum ordinem veniant: quoniam hæc erit ſumma utilitas domus, & vobis facilius acquieſcent. Valeat ſanctitas veſtra, noſtri ſemper memor in Chriſto.

RECENSIO.

De Claravallenſibus monachis in Hiberniam miſſis, etiam in hac epiſt. agit Bernardus: ut & in 205. a ad Roffenſem epiſcopum. Retribuat vobis Dominus in vitam æternam, quod viſcera noſtra refoviſtis: filios noſtros loquor, quos miſimus in Hiberniam *ad cujus loci illuſtrationem, à Joanne Picardo in Notis duo producuntur teſtimonia: ex Godefrido unum, in Vita Bernardi libro 3. (al 1.) cap 6. ſcribente ſupereſſe ejus monumenta etiam* apud Soles occiduos Hibernorum; *ex quinta diſtinct. cap. 2. veterum rituum à Ciſtercienſibus ſervatorum, hoc alterum.* Abbates de Hiberniâ tribus annis remaneant, & quarto anno veniant ad Capitulum: & Abbas Mellifontis ita ordinet, ut aliqui eorum ſingulis annis veniant ad Capitulum. *Primus autem Mellifontis Abbas fuit Chriſtianus Conarchius, cujus in hac epiſtola 44. fit mentio: frater Malchi, non Waterfordienſis illius & Liſmorenſis Epiſcopi, ad quem 34. & 35. ſpectavit epiſtola; ſed alterius, cujus in vitâ Malachiæ ita meminit Bernardus.* Frater eſt iſte ſecundum carnem Chriſtiani noſtri Mellifontis abbatis: ambo enim ſuperſtites adhuc ſunt, ſibi in ſpiritu modo germaniores. *Priori verò Malcho in Liſmorenſi epiſcopatu, ut & Malachiæ in Pontificia legatione ſucceſſit ipſe Chriſtianus: quem duabus generalibus Hiberniæ Synodis præſediſſe legimus; Mellenſi anno 1152. & Caſſilienſi anno 1172. celebratis. Cui & tertius*

ille

ille conventus addi poterit, de quo in Annalibus Caſaus. Anno 1157. Eccleſia Mell dedicatur: in cujus dedicatione fuerunt iſti venerabiles patres. Chriſtianus Epiſcopus Liſmorenſis, totius Hiberniæ legatus, qui fuit primus Abbas ejuſdem Eccleſiæ; Gelaſius Armachanus, Gregorius Dublinenſis, Edanus Tuamenſis, Archiepiſcopi, cum ſuis ſuffraganeis, XVIII. Abbatibus, & Prælatis ferè totius Hiberniæ; nec non & Mauricius Rex Hiberniæ, cum populi ſui nobilioribus. *Unde etiam liquet, Mellis & Mellifontis eandem fuiſſe Eccleſiam; licet is locus qui Mellis nomen hodie retinet, tribus paſſuum millibus à Mellifonte ſit remotus: nomine, ut videtur, utique dato à ſancto Mel Epiſcopo, B. Patricii diſcipulo & ſororis ipſius Darrecha filio, de quo videndus in Patricii Vitâ Iocelinus, cap. 50 102. & 186.*

Epist. 45.

EJUSDEM, ad *Hibernienſes* fratres.

An. Chriſti. 1148.

Religioſis fratribus qui in Hiberniâ ſunt, & his maximè congregationibus, quas beatæ memoriæ Malachias Epiſcopus fundavit, frater Bernardus Claravallis vocatus abbas, paracleti conſolationem.

Heb. 13. 14. SI haberemus hic *civitatem manentem*; copioſiſſimis jure lacrymis plangeremus talem nos amiſiſſe concivem. Cæterum ſi *futuram* magis *inquirimus*, ut oportet: eſt quidem non modica doloris occaſio, tam neceſſario duce deſtitui; debet tamen zelum temperare ſcientia, & dolorem ſpei fiducia delinire. Nec mirari quempiam decet, ſi gemitum extorquet affectus, ſi deſolatio lacrymas exprimit: modum tamen adhibere neceſſe eſt, imò non modicè etiam conſolari intuentes
2. Cor. 4. 18 *non quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt; quæ autem non videntur, æterna.* Primum quidem congratulandum eſt animæ ſanctæ; ne nos arguat de inopiâ charitatis, dicens & ipſe quod Dominus ad Apoſtolos ait: *Si diligeritis me, gauderetis*
Joh. 14. 28. *utique; quia vado ad Patrem.* Prævenit nos ad *Patrem ſpirituum* ſpiritus
Heb. 12. 9. patris noſtri. Nec modò charitatis inopes, ſed ingratitudinis etjam rei eſſe convincimur, ſuper omnibus quæ per eum nobis beneficia provenere; ſi non congratulamur ei, qui de labore ad requiem, de periculo ad ſecuritatem, de mundo tranſiit ad Patrem. Itaque & pium eſt *Malachiam* flere defunctum, & pium magis *Malachiæ* congaudere

gaudere viventi. Nunquid non vivit? Utique & beatè. *Viſus eſt oculis inſipientium mori: ille autem eſt in pace.*

Dehinc etiam utilitatis propriæ conſideratio exultandum nobis Sap. 2 3.
ſuggerit & lætandum, quod tam potens ſuos patronus ad cœleſtem Curiam, tam fidelis præceſſerit advocatus: cujus & ferventiſſima charitas oblivisci nequeat filiorum, & probata ſanctitas obtineat gratiam apud Deum. Quis enim nunc *Malachiam* ſanctum aut minùs poſſe prodeſſe, aut minus ſuos diligere audeat ſuſpicari? Profectò cum diligeretur prius, certiora nunc ſuæ dilectionis à Deo capit experimenta: & *cùm dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos.* Abſit autem ut tua nunc, ô Anima ſancta, minus efficax æſtimetur oratio; quando præſenti vividius ſup- Joh. 13. 18.
plicare eſt Majeſtati, nec jam in *fide* ambulas, ſed in *ſpecie* regnas. Abſit, ut imminuta ne dum exinanita tua illa tam operoſa charitas re- Cant. 8. 6.
putetur; cum ad fontem ipſum charitatis æternæ procumbis pleno hauriens ore cujus & ipſa prius ſtillicidia ſitiebas. Non potuit morti 2. Cor. 5 7.
cedere charitas *fortis ut mors*, imò & morte fortior ipſâ. Nam & decedens non erat immemor veſtri, affectuoſius vos commendans Deo; & noſtram quoque exiguitatem ſolitâ illâ ſuâ manſuetudine & humilitate exorans, ut veſtri non obliviceremur in finem.

Unde & dignum duximus ſcribere vobis; ut ſciatis nos, & in ſpiritualibus (ſi quid noſtra in his exiguitas per beati hujus patris noſtri merita unquam potuerit) & in corporalibus (ſi quando fortè opportunitas præberetur) omnem vobis conſolationem impendere totâ devotione paratos. Et nunc quoque (dilectiſſimi) *Hibernienſis* Eccleſiæ gravem hanc deſtitutionem toto miſeramur affectu; & eo amplius vobis compatimur, quo nos amplius ex hoc novimus debitores. Magnificavit enim Dominus facere nobiſcum; cum locum noſtrum dignatus eſt beatæ mortis ejus honorare præſentiâ, & pretioſiſſimo corporis ejus locupletare theſauro. Nec moleſtum ſit vobis, quòd apud nos habeat ſepulturam: quando ſic ordinavit Deus, ſecundum multitudinem miſericordiæ ſuæ, ut vos eum vivum haberetis, nobis habere liceat vel defunctum. Et nobis ſiquidem communis vobiſcum pater ille erat & eſt: nam in morte ipſius hoc nobis confirmatum eſt teſtamentum. Quamobrem, ſicut nos hujus tanti patris gratiâ univerſos vos tanquam germanos fratres totis amplectimur viſceribus

* cognatio charitatis; ſic & de vobis idem ſentire, ſpiritualis ipſa * cognitio perſuadet.

Hortamur autem vos, fratres, ut beati hujus patris noſtri ſemper curetis ſectari veſtigia; eo ſtudioſius, quo vobis certius ſancta ejus converſatio diuturnis experimentis innotuit. In hoc enim veros vos ejus filios eſſe probabitis, ſi paterna viriliter inſtituta ſervetis. & ut in eo vidiſtis, & audiſtis ab eo, quemadmodum vos oporteat ambulare, ſic ambuletis, & abundetis magis. Siquidem gloria patris, ſapientia filiorum. Nam & noſtram non mediocriter excutere deſidiam, & reverentiam incutere cœpit præſens nobis tantæ perfectionis exem-
Cant 1.3.4 plar. Atque utinam ſic nos poſt ſe trahat, ut pertrahit in tam recenti virtutum ejus odore avidius alacriuſque currentes. Orantem pro nobis univerſitatem veſtram *Chriſtus* cuſtodiat.

RECENSIO.

Conſolatoria hæc eſt, de morte Malachiæ: cujus laudes duobus ſermonibus in ipſius Natali habitis idem Bernardus prædicat, & libro ſingulari de Vitâ ejus, Congani abbatis & reliquorum fratrum Hibernienſium rogatu, edito, id enim ipſe, in fine Præfationis ita indicat. Tu id mihi abba Congâne injungis, reverendus frater & dulcis amicus meus, ac tecum pariter (ut ex Hiberniâ ſcribis) veſtra illa omnis Eccleſia ſanctorum. Libens obedio: præſertim quod non eloquium exigitis, ſed narrationem. Dabo vero operam, ut ea ſit pura & luculenta, devotos informans, faſtidioſos non onerans. Sanè narrationis veritas ſecura apud me eſt, intimata à vobis; haud alia proculdubio proteſtantibus, quàm quæ certiſſimè comperta ſunt vobis.

Epist. 46. An Christi 1155.

ADRIANI IV. Pontificis Romani, ad *Henricum II.* Anglorum Regem.

Adrianus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, chariſſimo in Chriſto filio, illuſtri Anglorum Regi, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

LAudabiliter & ſatis fructuosè de glorioſo nomine propagando in terris, & æternæ felicitatis præmio cumulando in cœlis, tua Magni-

gnificentia cogitat: dum ad dilatandos Eccleſiæ terminos, ad declarandam indoctis & rudibus populis Chriſtianæ fidei veritatem, & vitiorum plantaria de agro Dominico extirpanda, ſicut Catholicus Princeps intendis; & ad id convenientius exequendum, conſilium Apoſtolicæ Sedis exigis & favorem. In quo facto, quanto altiori conſilio & majori diſcretione procedis, tanto in eo f[illegible]iorem progreſſum te (præſtante Domino) confidimus habiturum: eo quòd ab bonum exitum ſemper & finem ſoleant attingere, quæ de ardore fidei & religionis amore principium acceperunt. Sanè *Hiberniam*, & omnes Inſulas, quibus Sol juſtitiæ *Chriſtus* illuxit, & quæ documenta fidei Chriſtianæ ceperunt, ad jus beati *Petri* & ſacroſanctæ *Romanæ* Eccleſiæ (quod tua etiam Nobilitas recognoſcit) non eſt dubium pertinere. Unde tanto in eis libentius plantationem fidelem, & germen gratum Deo inſerimus; quanto id à nobis * interno examine diſtrictius proſpicimus exigendum. Significaſti ſiquidem nobis (fili in Chriſto chariſſime) te *Hiberniæ* inſulam, ad ſubdendum illum populum legibus, & vitiorum plantaria inde extirpanda, velle intrare: & de ſingulis domibus annuam unius denarii beato *Petro* velle ſolvere penſionem; & jura Eccleſiarum illius terræ illibata & integra conſervare.

* *in extremo*, habet Scoti chronicon.

Nos itaque pium & laudabile deſiderium tuum cum favore congruo proſequentes, & petitioni tuæ benignum impendentes aſſenſum, gratum & acceptum habemus, ut (pro dilatandis Eccleſiæ terminis, pro vitiorum reſtringendo decurſu, pro corrigendis moribus & virtutibus inſerendis, pro Chriſtianæ religionis augmento) Inſulam illam ingrediaris, & quæ ad honorem Dei & ſalutem illius terræ ſpectaverint exequaris; & illius terræ populus honorificè te recipiat, & ſicut Dominum veneretur: jure nimirum Eccleſiarum illibato & integro permanente, & ſalvâ beato *Petro* ſacroſanctæ *Romanæ* Eccleſiæ de ſingulis domibus annuâ unius denarii penſione. Si ergò quod concepiſti animo, effectu duxeris proſequente complendum; ſtude gentem illam bonis moribus informare: & agas (tam per te, quàm per illos, quos ad hoc fide, verbo, & vita idoneos eſſe perſpexeris) ut decoretur ibi Eccleſia, plantetur & creſcat fidei Chriſtianæ religio; & quæ ad honorem Dei & ſalutem pertinent animarum (per te) taliter ordinentur, ut à Deo ſempiternæ mercedis cumulum conſequi merearis,

ris, & in terris glorioſum nomen valeas in ſæculis obtinere. Datum Romæ, &c.

RECENSIO.

„ *Adrianus IV. Papa, natione Anglus, Norvegiam primus Chriſtianâ fide imbuit, „ amoreque patriæ ductus Imperium Hiberniæ, quæ Pontificiæ ditionis fuerat, Henrico II. Anglorum Regi conceſſit: inquit Reginaldus Polus Cardinalis in* * *oratione ad Anglos ſuos anno 1554. in Comitiis Parlamentariis habitâ. Quo vero jure dominium Hiberniæ Pontifex ſibi vendicaverit; Ioannes Sarisburienſis, qui ipſe Privilegium hoc ab Adriano impetravit, libro 4. Metalogici ſui capitulo ultimo ita aperit.* Ad preces meas illuſtri Regi Anglorum Henrico II. conceſſit & dedit Hiberniam jure hæreditario poſſidendam; ſicut literæ ipſius teſtantur in hodiernum diem. Nam omnes inſulæ de jure antiquo, ex donatione Conſtantini qui eam fundavit & dotavit, dicuntur ad Romanam Eccleſiam pertinere. Annulum quoque per me tranſmiſit aureum, ſmaragdo optimo decoratum, quo fieret inveſtitura juris in gerenda Hibernia: idemque adhuc annulus in curiali archîo publico cuſtodiri juſſus eſt. *Narrat quoque Giraldus Cambrenſis in Hiberniæ expugnatæ hiſtoriâ lib. 2. cap. 6. Regem Henricum ab Adriano Papâ Privilegium hoc perquiſiviſſe,* per Joannem Saliſburienſem, poſtmodum Epiſcopum Carnotenſem, Romam ad hoc deſtinatum. Per quem etiam (*inquit*) idem Papa Anglorum Regi annulum aureum in inveſtituræ ſignum præſentavit: qui ſtatim, ſimul cum Privilegio, in archivis Wintoniæ repoſitus fuerat. *Anno verò 1155. ſub ipſa videlicet initia regni Henrici & Pontificatus Adriani, impetratum fuiſſe hoc privilegium, docent in ſuis Annalibus Rogerus Wendoverus, Matthæus Pariſienſis & Nicolaus Trivettus.* Per idem tempus, (*ait ad eum annum Matthæus Weſtmonaſterienſis*) rex Anglorum Henricus nuncios ſolemnes Romam mittens, rogavit Papam Adrianum, adhuc novum, cujus gratiam confidenter obtinere ſperavit, utpote Anglum, ut liceret ei Hiberniam hoſtiliter intrare, & eam ſibi ſubjugare; atque homines illos beſtiales ad fidem Chriſti decentius revocare, Eccleſiæque Romanæ fidelius inclinare. Quod papa Regi gratanter annuit; & eidem, ſuper hoc, Privilegium deſtinavit. Rex igitur Henricus (*addit ad eundem annum Trivettus*) circa feſtum S. Michaëlis, habito Wintoniæ Parlamento, de conquirendâ Hiberniâ cum ſuis optimatibus tractavit. Quod quia matri ejus Imperatrici non placuit; ad tempus aliud dilata eſt illa expeditio. *Similia habet Robertus de Monte in Continuatione Chronographiæ Sigeberti. anno 1156. & Ioannes Roſſus Warvvicenſis in libello de terris Coronæ Angliæ annexis: cui & integram hanc Adriani Bullam inſeruit, quâ etiam à Matthæo Pariſienſi & Nicolao Trivetto ad annum 1155. Cæſare Baronio, ad annum 1159. & Giraldo Cambrenſi (tum in loco jam citato, tum in libro de Vitâ ſuâ) eſt ſervatum. Eandem etiam in Scotichronici lib. 12. cap. 33. necnon in Dublinienſis Archiepiſcopi & Iſu ...* [illegible]

* Joa. Elderſiter. ad Carbonenſiæ Epiſcopum, dat. Londini Kalend. Januar. anno 1555. & Matth. Parker, in vitâ Poli.

renſis Epiſcopi Regeſtis deſcriptam vidimus. Eidem in Manuſcript. Giraldi codice, quo Ioannes Stovaus eſt uſus, (ſicut in Annalibus, ejus ad annum 1160. videre licet) adjuncta erat Symboli Apoſtolici & Orationis Dominicæ vetus Anglicana verſio: quam nonnulli eodem tempore ab Adriano ad populares ſuos miſſam fuiſſe autumant.

ALEXANDRI III. Pontificis Romani, ad eundem. Epiſt. 47. An. Chriſti 1172.

Alexander Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, chariſſimo in Chriſto filio, illuſtri Anglorum Regi, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

QUoniam ea quæ à deceſſoribus noſtris rationabiliter indulta noſcuntur, perpetuâ meruntur ſtabilitate firmari; venerabilis *Adriani* Papæ veſtigiis inhærentes, noſtrique deſiderii fructum attendentes, conceſſionem ejuſdem ſuper Hibernici regni dominio vobis indulto (ſalva beato *Petro* & ſacroſanctæ *Romanæ* Eccleſiæ; ſicut in *Angliâ*, ſic & in *Hiberniâ*, de ſingulis domibus annuâ unius denarii penſione) ratam habemus & confirmamus, quatenus eliminatis terræ illius ſpurcitiis, barbara natio, quæ Chriſtiano cenſetur nomine, veſtrâ indulgentiâ morum induat venuſtatem; & redactâ in formam hactenus informi finium illorum Eccleſiâ, gens ea per vos Chriſtianæ profeſſionis nomen cum effectu de cætero conſequatur.

RECENSIO.

Habetur apud Giraldum Cambrenſem libro 2. Hiſtoriæ Hiberniæ expugnatæ cap. 6. indeque apud Ioannem Roſſum Warvvicenſem in libro de terris Coronæ Angliæ annexis. In Francofurtenſi tamen Giraldi editione, non ſolùm integrùm hoc Diploma eſt prætermiſſum, ſed etiam tota ejus hiſtoria inverſa & depravata: quam nos ex duobus Manuſcriptis exemplaribus ita reſtituimus. Anglorum rex, directis ad Curiam Romanam nunciis, ab Alexandro tertio tunc præſidente privilegium impetravit, ejuſdem auctoritate ſimul & aſſenſu, Hibernico populo tam dominandi quàm ipſum in fidei rudimentis incultiſſimum Eccleſiaſticis normis & diſciplinis (juxta Anglicanæ Eccleſiæ mores) informandi. In Hiberniam itaque Privilegio tranſmiſſo per Nicolaum Walingfordenſem tunc Priorem (Malmesburienſem quoque poſtmodum Abbatem

tam poſitum quàm depoſitum) necnon & Gulielmum Aldelmi filium, convocatâ ſtatim apud Waterfordiam Epiſcoporum Synodo, in publicâ audientiâ ejuſdem Privilegii, cum univerſitatis aſſenſu, ſolemnis recitatio facta fuit: necnon & alterius Privilegii per eoſdem tranſmiſſi, quod idem Rex ab Adriano Papâ, Alexandri deceſſore, anteà perquiſierat per Joannem Saliſburienſem, poſtmodum Epiſcopum Carnotenſem, Romam ad hoc deſtinatum. *Unde corrigendus error Richardi Stanihurſti V. CL avunculi mei, qui in 3. de rebus Hibernicis libro, depravata Giraldi ſecutus exemplaria, ait* Joannem Saliſburienſem, convocato Waterfordiæ antiſtitum Concilio, Pontificias litteras publicè recitaſſe. *Huc verò ſpectat locus ille Rogeri Hovedeni, in poſteriore annalium parte, ad annum* 1171. Rex Angliæ miſit tranſcriptum Chartarum univerſorum Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Hiberniæ ad Alexandrum Papam: & ipſe authoritate Apoſtolicâ confirmavit illi & hæredibus ſuis regnum Hiberniæ ſecundum formam Chartarum Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Hiberniæ, *& Joannis Bramptoni in Joranalenſi Hiſtoriâ.* Rex Angliæ miſit nuncios ſuos ad Alexandrum Papam, cum litteris Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Hiberniæ, ad regimen Hiberniæ ſibi & hæredibus ſuis auctoritate Apoſtolicâ confirmandum: ſicque factum eſt. Nam ſummus Pontifex regnum illud ſibi & hæredibus ſuis auctoritate Apoſtolicâ confirmavit, & in perpetuum eos conſtituit inde Reges,

---

Epist. 48. An. Christi 1179.

EJUSDEM *Alexandri*, ad *Laurentium* Dublinienſem Archiepiſcopum.

Alexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabili fratri Laurentio Dublinienſi Archiepiſcopo, ejuſque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis in perpetuum.

CUm teneamus ex debito ſuſcepti regiminis circa univerſum corpus Eccleſiæ aciem noſtræ conſiderationis extendere, & neceſſitatem patientibus prout convenit ſuffragari: fratribus & Coëpiſcopis noſtris Apoſtolicum cogimur ſuffragium impartiri, & his maximè qui pro multâ locorum diſtantiâ, & impedimentis viarum, liberum non poſſunt acceſſum ad ſedem Apoſtolicam habere. Eapropter, venerabilis in Chriſto frater Archiepiſcope, tuis juſtis poſtulationi-

tionibus clementer annuimus; & *Dublinienſem* Eccleſiam, cui auctore Deo præeſſe dinoſceris, ſub beati *Petri* & noſtrâ protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus. Statuentes ut quaſcumque poſſeſſiones, quæcunque bona, quæ eadem Eccleſia in præſentiarum juſtè & canonicè poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitiòne Regum vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis (præſtante Domino) poterit adipiſci; firma tibi, tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. *Glendalenſis*, *Darenſis*, *Ferenſis*, *Lechlinenſis*, & *Oſragenſis* Epiſcopatus, ſicut tibi ſunt Metropolitico jure ſubjecti; tibi tuiſque ſucceſſoribus auctoritate Apoſtolicâ confirmamus. Adjicientes quoque ſtatuimus, ut Cathedrales Eccleſiæ prædictorum Epiſcopatuum, cum omnibus bonis & poſſeſſionibus ſuis quas in præſentiarum canonicè poſſident, vel in futurum juſtis modis (Deo propitio) poterunt adipiſci, ſub beati *Petri* & noſtrâ protectione conſiſtant.

Præterea Eccleſias, villas, & poſſeſſiones Eccleſiæ tibi commiſſæ, inferius adnotatas, tibi tuiſque ſucceſſoribus nihilominus confirmamus: videlicet *Luſcam* cum omnibus ſuis, *Sord* cum omnibus pertinentiis ſuis intùs & extrà, *Pinnglas* cum omnibus pertinentiis ſuis, *Cluaindokam* cum omnibus pertinentiis ſuis, *Tamlachtan* cum omnibus pertinentiis ſuis, *Cell* Epiſcopi *Sanctani* cum pertinentiis ſuis, medietatem de *Tignai* cum Eccleſiâ ipſius villæ, *Raithmichael*, *Cellcomgaill*, *Cellachaith Driegnig*; *Cellcrithaith*, cum montanis ab *Igis* uſque *Sudi*, *Cheli*, *Cellcoemgen* cum ſuburbio & aliis pertinentiis ſuis, & *Technabretnach*, *Lechrecaſandi*, ad menſam autem Canonicorum, medietatem de *Rathravini*, & portus *Beth Raithcbillin*, *Glaſneden* cum molendino, *Chenudrochie* cum molendino pontis, *Balcmettamlaib*, *Dun*, *Cuanach*, *Balengore*, *Celleſra*, *Cenanuſale*, *Liſtuan* tertiam partem de *Clo.hair*, tertiam partem de *Cellalia*, *Cluinkeuy*, *Kalgohc*, *Tilachachaim*, *Cellmgenalenin*, *Celliuca*, *Raithſalcan*, *Tulathnanephſcop*, *Drumind*, *Balencharam*, *Tirodraun*, *Bale urooleſ*, *Balemochain*, *Balemace murguſſa*, *Balendelan*. Parochiales autem Eccleſias, ſcilicet ſancti *Thomæ*, ſancti *Nicolai*, ſanctæ *Walburgæ*, ſancti *Patricii* in inſulâ, cum omnibus earum pertinentiis; Inſulam filiorum quondam *Neſſanii*, & *Delcinſi*, cum appendiciis earum, & cæteras Eccleſias tuæ diœceſis, cum decimis & aliis earum pertinentiis.

Decer-

Decernimus ergo, ut nulli omninò hominum fas ſit præfatam Eccleſiam temerè perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare: ſed omnia integra conſerventur eorum, pro quorum gubernatione ac ſuſtentatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura: ſalvâ ſedis Apoſtolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica ſæcularisve perſona hanc noſtræ Conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temerè venire tentaverit, ſecundò tertiove commonita, niſi reatum ſuum dignâ ſatisfactione correxerit; poteſtatis honorisque ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetratâ iniquitate cognoſcat, & à ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei & Domini redemptoris noſtri *Ieſu Chriſti* aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco ſua jura ſervantibus ſit pax Domini noſtri *Ieſu Chriſti*; quatenus & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. *Amen.* Datum Laterani, per manum *Alberti* ſanctæ Romanæ Eccleſiæ presbyteri Cardinalis & Cancellarii, XII. Calend. Maji, Indictione VII. Incarnationis Dominicæ anno MCLXXIX. Pontificatus vero Domini *Alexandri* Papæ III. anno XX.

RECENSIO.

Eſt hic Laurentius O Tolus; *cujus Vitam ab Augienſis Collegii monacho deſcriptam tomo 6. Vit. Sanctor. Novembr. 14. inſeruit Laurentius Surius. Patrem habuit ut author ille indicat,* Muriartach *ſive Mauricium O Tuohail, ad quem* non modica pars Hiberniæ, quæ Lagenia dicitur, jure hæreditario pertinebat: *matrem* Ingen Ybrum *(ita enim legunt duo hujus Vitæ, quæ ego habeo, Manuſcripta exemplaria) id eſt,* filiam Principis, *ex Birnorum, ni fallor, familiâ. Annos natus decem, Dermitio regi (qui alius ab illo Murchardi filio fuit, à quo Angli in Hiberniam ſunt introducti) à patre obſes datus, duriſſimè ab eo habitus eſt: poſt biennium verò patri reſtitutus, & Eccl. miniſterio ab eo dicatus, ſub magiſterio Glindelacenſis Epiſcopi vixit. Cùm annorum eſſet XXV. Eccleſiæ S. Comgeni ſive Keivini de Glindelach Abbas,* Clero & populo id poſtulantibus, *conſtitutus eſt, ad Dublinenſem cathedram evectus, anno Domini* 1162. *à* Gelaſio totius Hiberniæ Primate, in ipsa Dublinenſi Eccleſia, multis Epiſcopis præſentibus, gratias agente populo, ſolemniter conſecratus eſt. *Anno* 1179. *unâ cum* Catholico *Tuamenſi Archie-*

305

*chiepiſcopo & * quinque vel ſex Hiberniæ Epiſcopis Romam ad Lateranenſe Concilium profecturus, per Angliam tranſiit: ubi omnes* pro licentiâ tranſeundi juraverunt, quòd neque Regi, neque regno ejus damnum quærerent; *quemadmodum in anni illius hiſtoria refert Rogerus Hovedenus. Laurentium tamen,* ob privilegia in Lateranenſi Concilio contra Regiæ dignitatis honorem, zelo ſuæ gentis, ut ferebatur, impetrata Anglorum Regi ſuſpectum *fuiſſe, libro 2. Expugnat. Hibern. cap. 23. narrat Giraldus Cambrenſis. Eo tempore, Dublinienſi ſuæ Metropoli præſens hoc impetratum eſt ab eo Privilegium, ex antiquo Dublinienſis Archiepiſcopi Regeſto, quod* Crede mihi *appellant à nobis exſcriptum. Obiit apud Augienſe Normanniæ caſtrum (cujus Comes Richardus Strongbow fuerat, qui Dubliniam & Lageniam, Laurentii ſedem metropoliticam & provinciam, ipſo vivente & vidente ſubjugavit: quam patriæ ab Anglis vaſtatæ calamitatem deploraſſet, miſerabiliter lingua materna dicens:* Heu popule ſtulte & inſipiens; quid jam tacturus es? Quis ſanabit averſiones tuas? Quis miſerebitur tui? *Atque ita, XVIII. Calendas Decembris,* cùm ſextæ feriæ terminus adveniſſet, in confinio Sabbati ſubſequentis ſpiritum ſancti viri requies æterna ſuſcepit; *inquit Vitæ ejus ſcriptor. Annum, quem ille tacet, Annales noſtri aſſignant* 1180. *quo &* 14. *dies Novembris in* ſextam feriam *incidit. Rogerus Hovedenus, & eum ſecutus Cæſar Baronius in Annalibus ſuis ad ſequentem annum malè referunt. Nam ut ipſe Rogerus poſtea confirmat, anno* 1181. Henricus rex Angliæ; filius Imperatricis, dedit Joanni Cumin, clerico ſuo, Archiepiſcopatum Diveliniæ in Hiberniâ, *VIII.* Idus Septembris apud Eueſham. (*ideoque Novembris dies* 14. *qui electionem hanc anteceſſerat, ad annum* 1180. *neceſſariò retrahendus eſt.) & anno* 1182. Lucius Papa III. ordinavit Joannem Cumin in Sacerdotem III. Idus Martii apud Velletre: deinde conſecravit eum in Archiepiſcopum Diveliniæ XII. Calend. Aprilis, Dominicâ in ramis Palmarum, apud Velletre. *cui Calendarii quoque ratio ſuffragatur; quæ anno* 1182. *Dominicam Paſchalem* 28. *die Martii celebratam fuiſſe docet. In Sanctorum verò numerum relatus eſt Laurentius ab Honorio III. anno* 1225. *cujus canonizationis Bulla, data Reate. III. Id. Decembr. anno Pontificatus* 10. *habetur in Laërtii Cherubini Bullario; tomo* 1. *pag.* 49. *edit. Rom. anno* 1617.

* Ita Hovedenus, ſed quatuor tantum habentur in nomenclaturâ Epiſcoporum, quam in notis ad Guilielmi Neubrigenſis hiſtor. lib. 3. cap. 2. edidit Joannes Picardus, non pè *Conſtantinus Epiſcopus de Quidalua,* qui Laonenſis fuiſſe putatur, *Bricius Lunbricenſis,* ſive Limericenſis, *Auguſtinus Waterfordenſis, & Fœlix Liſmorenſis.*

GIRALDI *Barrii* Cambrenſis, ad *Guilielmum Verum* Herefordenſem Epiſcopum. *De Mirabilibus Hiberniæ.*

Epist 49. Circa An. 1190.

Lectio certa prodeſt, varia delectat. Si ergo legendo proficere quæris: primò continentiam operis cum diligentiâ ſeriatim tranſcurras,

ras, quatenùs & materiæ tenor, & tractandi modus & rerum cohærentia cuncta pateſcat. Quoties verò tranſcurſo volumine delectari volueris; circa titulos iſtos verſeris. In *primâ* diſtinctione: de avibus earumque, naturis & defectibus. De feris. De vermibus. De comparatione Occidentis & Orientis; uſque in finem illius diſtinctionis. In *ſecundâ* diſtinctione: de lupo cum ſacerdote loquente. De muliere barbatâ, & in tergo criſtatâ. De ſemibove viro ſemiviroque-bove. De vaccâ cervinâ. De hirco ad mulierem accedente, & leone mulierem adamante. De mirandis Sanctorum refugiis. De ſaltu Salmonis, & modo ſaliendi. De libro miraculosè conſcripto, & libri compoſitione. De vita Brendani. In *tertiâ* diſtinctione: de gentis *Hibernicæ* naturâ, moribus & cultu. De gentis ejuſdem in muſicis inſtrumentis peritiâ incomparabili. De commodis artis Muſicæ. In calce verò ejuſdem diſtinctionis; De victoriis Anglorum Regis *Henrici II.* & filiorum titulis, uſque in finem Operis. Notulas quoque contra magis notabiles tam ſententias quàm ſermones per loca diſpoſui; ad quæ perfacilè tota lectoris acies dirigatur. Præ omnibus autem titulis, meo judicio, de muſicis inſtrumentis & arte Muſicâ tractatus, pro ſui captu laudabilior: quanto ibidem & materia inuſitatior, & ſtylus elegantior invenitur.

RECENSIO.

Giraldus de Cambriâ oriundus, & auſtrali ejuſdem parte maritimiſque Demetiæ finibus, non procul ab oppido principali de Penbroc caſtello, ſc. de * Mainarpu; ingenuis natalibus proſapiam duxit. Ex matre namque Angareth (filiâ Neſtæ nobilis filiæ Reſi principis Sudwalliæ, ſc. filii Theodori) viro egregio Wilhelmo de Barri matrimonialiter copulatâ proceſſit. *Ita de genere ſuo ſcribit, in primo de Vita ſua libro cap 2. Giraldus noſter; qui à patre* Barii, *à patriâ* Cambrenſis *cognomen traxit. Is ab avunculo ſuo Davide,* (*Neſta illius, quam Angli* Annes *vocant, filio*) *Brechinienſis Archidiaconatus (qui è quatuor Menevenſis diœceſeos unus erat) munus accepit, Galfrido, anno* 1198. *defuncto in Menevenſi Epiſcopatu ſucceſſiſſe* Sylveſtrum Giraldum, vel potius Giraldidam, Mauricio nempè prognatum, Giraldi de Winſor (qui arcem condidit Penbrochianam) & Neſtæ (ſororis Griffini Auſtralis Walliæ Principis) filio; *in Menevenſium Epiſcoporum Catalogo affirmat eruditiſſimus antiſtes D. Franciſcus Godevvinus.* Sylveſtri *nomen primus quod ſciam,* Giraldo *Joannes Lelandus impoſuit; neque enim in Vita quam ipſe conſcripſit ſuam, neque in tot Manuſcriptis, quæ videre contigit, operum ipſius exemplaribus, ejuſmodi quid adhuc invenire potui.* Girald', *abſque*

* *M. enor Pyr.* id eſt, *manſio Pyrri*; de qua vid. Girald. Itinerar. Cambriæ, lib. 1. cap. 12.

abſque omni dubio proprium fuit illi nomen: Giraldidæ *verò cognomentum, ut ex materna parte indi illi potuiſſe fortaſſe non abnuerim, ita ex paterno* Barrenſem *extitiſſe, tam certum eſt quam quod certiſſimum. Mauricius quidem Giraldides, Dominus de Landeſteſſan, qui in Hibernia fixis poſteà ſedibus, Comitibus noſtris Kildarienſibus & Deſmondanis originem dedit, matrem habuit Neſtam (Giraldi noſtri aviam) patrem Giraldum Winſorium, Arnulphi illius qui caſtrum Penbrochianum primus conſtruxit (ut ad epiſtolam 37. ex ipſo Giraldo oſtendimus) Caſtellanum: ac filium etiam (quod errori videtur præbuiſſe anſam)* Giraldum: *verùm non noſtrum, ſed alium, cujus in ſecundâ Expugnationis Hiberniæ libro cap. 20. hic noſter meminit. Anno verò 1198. obiit non Galfridus, ſed Petrus proximus illius in ſede Menevenſi anteceſſor. Unde longa illa lis eſt exorta, Romæ coram Innocentio III. agitata, inter Galfridum Huberti Cantuarienſis Archiepiſcopi opera promotum: & Giraldum noſtrum à Menevenſi Capitulo electum: cujus hiſtoriam fuſe lateque ipſe Giraldus exequitur, tum in Dialogo de ſtatu Eccleſiæ Menevenſis, tum in libro ſecundo de Vita ſua, ubi oſtendit* qualiter ad collyrium (*ita enim ille loquitur*) efficax in Curiâ pars adverſa ſe convertit, & totam contra Giraldum Curiam per hoc corrupit. *Unde demum cauſa cadere, & Galfrido Menevenſem Epiſcopatum relinquere coactus eſt.*

Anno 1185. ab Henrico II. Anglorum rege, cum filio ſuo Joanne Moretonii tunc Comite, in Hiberniam miſſus eſt: ubi dum moram faceret, duorum Epiſcopatuum qui tunc vacabant, Weſeſordenſis ſc. (qui & Fernenſis dicitur) & Lechelinenſis, Archidiacono Comes optionem dedit; & cùm utramque recuſaret, obtulit ei duas Eccleſias illas & diœceſes in unum convertendas, ſi regimen ipſarum ſuſcipere vellet. Ad quod reſpondit: quòd ſi animum ipſius ad hoc datum videret, ut Eccleſiam Hibernicam extollere vellet & ſublimare; ſe forſan, ut ad hoc cooperari & coadjuvare poſſet, oblatum honorem ſuſcepturum. Sed quoniam hoc non attendit: maluit eſſe privatus quam inutiliter in poteſtate conſtitutus; nec aliquatenus ibi præeſſe voluit, ubi prodeſſe non potuit. Videns ergo quod Comes ibi nil proficeret, ſed de die in diem deteriorem per ejus adventum terra ſtatum haberet; conſiderans etiam multa ibidem nova & notabilia, aliis aliena regnis & prorſus incognita: ut vel ipſe quæſtum aliquem aut conquæſtum ſuo ſaltem labore faceret; primùm Topographiæ ſuæ, deinde Expugnationis Hibernicæ materiam ibi colligere, ſtudio grandi & diligenti inquiſitione, curavit. Cùm itaque Comes per æſtatem totam & hyemis partem morâ in Hiberniâ inutili facta, remenſo pelago in Walliam & Angliam remearet: Giraldus cum Seneſcallo Hiberniæ Bertramo de Verdum ſocius & rerum gerendarum teſtis relictus, ut ſtudio prædicto plenius indulgeret, non ſolum congerendo ſed etiam digerendo, uſque ad Paſcha ſequens moram in Inſulâ fecit. *Hæc de ſeipſo Giraldus, libro 1. de Vita ſua, cap 25. quibus & capite 28. deinde addit.* Cum itaque magni nominis in Inſulâ tunc Giraldus extiterit & famæ præclaræ; inter Paſcha & Pentecoſten de Hiberniâ in Walliam transfretavit: ubi & Topographiæ ſuæ, cujus tractatum jam inchoaverat, conſummationi ſtudioſam ex toto mentem applicavit. Proceſſu verò temporis opere

completo & correcto, lucernam accenſam non ſub modio ponere, ſed ſuper candelabrum ut luceret erigere cupiens; apud Oxoniam, ubi Clerus in Angliâ magis vigebat & clericatu præcellebat, Opus ſuum in tantâ audientiâ recitare diſpoſuit. Et quoniam tres erant in libro ſuo Diſtinctiones, qualibet recitatæ die, tribus diebus continuis recitatio duravit: primoque die pauperes omnes oppidi totius, ad hoc convocatos, hoſpitio ſuſcepit & exhibuit. In craſtino verò doctores diverſarum facultatum omnes, & diſcipulos famæ majoris & notitiæ. Tertio die reliquos ſcholares, cum militibus oppidanis & Burgenſibus multis. Sumptuoſa quidem res & nobilis: quia renovata ſunt quodammodo antiqua & authentica in hoc facto Poëtarum tempora; nec rem ſimilem in Angliâ factam, vel præſens ætas, vel ulla recolit antiquitas.

Huic Recitationi præmiſſa fuit Præfatio in Hibernicam Topographiam prima: *cui in aliquibus exemplaribus titulum appoſitum inveni,* Introitus in recitationem. *In aliis duobus, fini Operis hanc ad Guilielmum Herefordenſem Epiſcopum epiſtolam ſubjunctam repperi: in quâ tituli recenſentur inſigniores* Topographiæ *hujus, ſive* Libri de mirabilibus Hiberniæ. *Cui cum fabuloſa complura inſeruiſſe* Giraldus *inſimularetur: præter apologiſmum, quem privæ in librum Expugnationis Hiberniæ Præfationi intexuit, hanc etiam in Retractationum ſuarum tractatu admonitionem ſubjiciendam putavit.* De Topographia Hibernicâ, labore ſcilicet noſtro primævo ferè nec ignobili, ubi multa nova aliiſque regionibus prorſus incognita (ideoque magis admiranda) ſcribuntur, hoc pro certo ſciendum: quod quorundam, quinimo & quamplurium, perdiligentem & certam indagationem à magnis terræ illius & authenticis viris notitiam elicuimus; de cæteriſque totius terræ famam potiùs ſecuti fuimus. De quibus omnibus cum Auguſtino ſentimus: qui in libro de Civitate Dei, de talibus quæ ſolum fama celebrat nec certâ veritate fulciuntur loquens, nec ea affirmanda plurimum nec prorſus abneganda decrevit.

Epiſt. 50. EJUSDEM *Giraldi* Cambrenſis in *librum tertium Vaticinum* Prologus, qui adjectus eſt, vice Appendicis, ad duos ejuſdem libros *Vaticinalis Hiſtoriæ*, de Expugnatione Hiberniæ.

QUoniam in prioribus libris *Merlini* vaticinia tam *Caledonii* quàm *Ambroſii* locis competentibus, prout res exigebat, inſeruimus; *Ambroſio* verò dudum expoſito, nondum *Caledonius* Britannicam exutus barbariem, uſque ad hæc noſtra tempora latuit parum agnitus: noſtræ videbatur intereſſe diligentiæ, tam ipſum ab antiquis & occultis ſcrutabundâ inquiſitione latebris, ut pulchrius eluceſcat, in com-

mune deducere, & ab ignorantiæ tenebris in lucem transferre, quam translatum quoque præſenti volumini coaptare. Non indecens enim, non incongruum videri debet, * id unde authoritatem & præſcientiam nec non & Vaticinale nomen ſortitur Hiſtoria, id ipſi ſtatim Hiſtoriæ continuetur: & ut ea quæ carptim & variè, prout ordo tractatus exigebat, diſperſa per opus reperiuntur, ea in ejuſdem operis continentiâ, eo quo prolata ſunt ordine, loco competenti Lector valeat invenire, plurima tamen quæ Vaticinalis, quiſquis fuerit & undecunque proveniens, varie depromſit & diſpersè, ſub certos redacta titulos, prout dicti cauſa vel dicendorum materia potius conjungenda popoſcerat, ad majorem evidentiam ſeries ordinata connexit. Nec indignetur inſpector, nec in calumniam prorumpat lector delicatus, ſi ab hiſtoria tanquam ad fabulas converti videar. Non enim fabuloſa ſunt omnia, quæ falſitatis imaginem tenent; ſicut nec veriſimilia cuncta ſtatim pro veris ſuſcipienda. *id, redundat.

Erat itaque *Caledonus Silveſtris* ſolum hactenus fama percelebris; à Britannicis tamen *Bardis*, quos Poëtas vocant, verbo tenùs penes plurimos, ſcripto verò penes pauciſſimos vaticiniorum ejuſdem memoria retenta fuerat. Quoniam igitur *Merlini* iſtius expoſitionem Anglorum Regem *Henricum* ſecundum ſummopere requiſiſſe multoties audieram: tanto propenſiùs elaborandum in hoc dixi, quanto id ipſum & Principi placiturum & poſteritati profuturum pro certo compereram. Nam ut ait Poëta: *Principibus placuiſſe viris non ultima laus eſt*. Quinimò diligi à principe & digne commendari, major eſt laus quàm principari. Illud enim fortunæ, iſtud virtutis eſt. In hujus igitur inquiſitione libelli, cùm penitimos *Cambriæ* fines fruſtra pluries tranſpenetraſſem: tandem viro ſancto & literatiſſimo *Baldevvino* Cantuariorum archipræſuli in ſalutiferæ Crucis obſequium laudabili per *Cambriam* legatione fungenti regio mandato comes effectus, in remotiſſima quadam *Venedociæ* provincia & Hibernico mari contermina, quæ *Levi* vocatur in veneratione quadam ab antiquo repoſitum, operam adhibens & impenſam, diu quæſitum deſideratumque demùm non abſque labore libellum elicui.

Functus igitur interpretis officio, peritis quoque linguæ Britannicæ viris mecum adhibitis, in quantum idiomatum permiſit diverſitas, verbo ad verbum plurima, ſententias autem in ſingulis fideliter expreſſi.

preſſi. Sed quoniam ſicut in aliis, ſic & in iſtis *Bardorum* ars invida naturam adulterans multa de ſuis tanquam prophetica veris adjecit: cunctis moderni ſermonis compoſitionem redolentibus quaſi reprobatis & abjectis, ſola veritatis amica ſermonis antiqui rudis & plana ſimplicitas diligenter excepta mentem allexit. Seriatim itaque ſingula depromens, & Vaticinali hiſtoriæ Vaticiniorum librum non incompetenter annectens; Barbaræ linguæ tenebras Latini luce ſermonis illuſtravi: veritus quippe poſterorum invidiam, ſi ea poſteris inviderem. In publica namque commoda peccem, ſi vel hæc ſtudia in tempus differam, vel negligenter omittam. Quibus expletis & in commune deductis, ad *Britannicæ Topographiæ*, declarationem, Deo duce vitaque comite ſtudioſus pedetentim animus aſpirabit. Quia tunc mihi molliter oſſa cubabunt; ſi trino ſaltem noſtra diligentia beneficio
Eccl. 4.21. (tanquam triplici funiculo difficile rumpendo) & longe ſui memoriam in ævum extenderit, & favorabilem ſibi poſteritatis gratiam comparaverit.

Tradunt Britones, & antiqua referunt hiſtoriæ, &c.

Sed hæc hactenus. Hujus enim tertiæ Diſtinctionis editio, & nova Vaticiniorum interpretatio ſuum adhuc ſaniori conſilio tempus expectet: quia nondum venit hora ejus. Satius eſt enim, ut veritas, quanquam perutilis & deſiderabilis, aliquamdiu tamen ſuppreſſa lateat; quam in lucem cum majorum offenſa præpropere pariter & periculoſe prorumpat.

RECENSIO.

Ut Hibernicam Topographiam triennii, *ita vaticinalem expugnationis Hibernicæ hiſtoriam* biennii *labore complevit: quemadmodum teſtatur ipſe, tùm in Vaticinalis hujus hiſtoria lib.2. c.31. tum initio Præfationis prioris in Deſcriptionis Cambriæ libros duos: quorum primus, qui* laudabilium *inſcribitur, à D. Davide Pouelo eſt editus, ſecundo* illaudabilium *prætermiſſo. In ea verò præfatione, ad Stephanum Langtonum Cantuarienſem Archiepiſcopum ſcriptâ, Vaticinalem ſuam hiſtoriam* duabus diſtinctionibus *conſtitiſſe ſignificat: neque plures ea quam typis vulgatam habemus, continet editio. At in codicibus quibus ego ſum uſus Manuſcript. author hunc* Vaticiniorum librum *ſubinde pollicetur; ut lib.1. c.20.30.* 32 & 44 *(nam in editis, Vaticinia, & ibi & alibi etiam aliquoties citata, deſiderantur) atque ſecundum librum ita concludit.* Novis de cætero hiſtoricis tam indolis egregiæ geſta, digno coæquanda ſtylo, nunc relinquentes; ad toties promiſſum Vaticiniorum librum transferamus. *Deinde ſequitur* Liber tertius Vaticinius; *vel hic potius, quem jam damus, in illum Prologus. Nam ipſum librum, ſicut &* Britannicam *quam hic &* * *alias*

* Topograph. Hibern. lib.3 c.16. & in Deſcript. Cambriæ præfat.

aliis in locis promittit Topographiam, *Giraldus nunquam videtur perfeciſſe. Hibernicæ verò expugnationis Hiſtoriam idcircò* Vaticinalem *à ſe fuiſſe inſcriptam in hujus Præfationis veſtibulo ſignificat; quòd ei* Merlini vaticinia tam Caledonii quàm Ambroſii locis competentibus, prout res exigebat, inſeruit, *de quo utroque lib. 2. Itinerarij Cambriæ cap. 8. ſic ipſe ſcribit.* Non procul ab ortu Conwey, in capite montis Eryri, ſtat Dinas Emrys, id eſt, promontorium Ambroſii; ubi Merlinus prophetavit, ſedenti ſuper ripam Vortigerno. Erant enim Merlini duo: iſte qui & Ambroſius dictus eſt (quia binominis fuerat) & ſub rege Vortigerno prophetavit, ab incubo genitus, & apud Caermardhin inventus unde & ab ipſo ibidem invento denominata eſt *Caermerdhin*, id eſt, urbs Merlini. Alter verò de Albania oriundus, qui & Calidonius dictus eſt, à Calidonia ſylva in qua prophetavit; & Sylveſter, quia cum inter acies bellicas conſtitutus, monſtrum horribile nimis in aera ſuſcipiendo proſpiceret, dementire cœpit, & ad ſylvam transfugiendo ſylveſtrem uſque ad obitum vitam perduxit. Hic autem Merlinus tempore Arthuri fuit, & longè plenius & apertius quàm alter propheta ſſe perhibetur. *Merlinum ſuum Britanni* Merdhyn *vocant, & ab eo* Caer-mardhyn *denominatam cenſent: cùm longè ante Merlinum natum urbs ea* Maridun*i nomine Ptolomæo nota fuerit. Ut Ambroſius ille Maridunenſis cognomentum ab urbe potius traxiſſe dicendus ſit, quam urbs ab illo nomen accepiſſe. De fabuloſo ejus ortu & rebus geſtis videri poteſt Ninius Britannus in Breviario ſuo, cap. 41. 42. 43. Galfridus Monemuthenſis ſub finem 6 libri Hiſtoriæ Britannicæ, Alanus de Inſulis in Præfatione explanationum Propheticarum ipſius, Vincentius Bellovacenſis in Specul. Hiſtorial. l. 20. c. 30. Rabbi Abraham Zachutus in libro* Juchaſin, *Stephanus Forcatulus de Gallorum imperio & Philoſophiâ lib 7.* Wierus *de præſtigijs dæmonum l. 2. c. 16. Joannes Twinus Commentariorum Britannicorum lib. 2. & alij plurimi. Ejus Vaticinia, Alexandri Lincolnienſis Epiſcopi juſſu, Galfridus Monemuthenſis Henrico I. regnante de Britannico in Latinum tranſtulit, & libro 7. Britannicæ ſuæ hiſtoriæ intexuit, quæ deinde, Henrico II. in Angliâ imperante; Alanus de Inſulis Germanis additu Commentariorum libris 17 illuſtravit. Eorum vanitatem, Proœmio in Hiſtoriam ſub Richardo I. à ſe editam, detexit Gulielmus Neubrigenſis: quam ſuperiori quoque ſæculo perſtrinxerunt, inter alios, Richardus Staniburſtus noſter rerum Hibernicarum lib. 3 p. 128. & lib. 4. p. 181. Georgius Buchananus rerum Scoticarum lib 5. (in Rege XLIV) Gulielmus Camdenus in* Caermaden-shire *(p. 504) David Pouelus in annotationib. ad Giraldi l. 2. Itinerarii Cambriæ c. 8 & Epiſtolâ ad Gulielmum Fleetwodum de Britannicâ hiſtoriâ rectè intelligendâ, quibus & Romanus librorum prohibitorum Index accedit, in quem* Merlini Angli (*vel* Britanni *potius*) liber obſcurarum prædictionum *eſt relatus. Poeticam vel jocoſam potiùs Merlini fabulam verſu heroico à Galfrido Monemuthenſi deſcriptam in Bibliotheca Cottoniana vidimus. Ab eodem Prophetiarum Merlini Sylveſtris (quem Britanni* Merdhyn Wylht *appellant) libellum in carmen redactum fuiſſe aſſerit Ioannes Lelandus, Commentario in Cygneam Cantionem. voc.* Britanniæ. *& in Aſſertione Arturii; ubi de funere Arturii ex eodem libello verſus quoſdam producit* Merlini Caledonii à Theliſino vate, ut quidam volunt, educti. *Eoſdem verſus, ut* Thalieſſino *vati inſcriptos, citat*

ille conventus addi poterit, de quo in Annalibus Caſeus. Anno 1157. Eccleſia Mell dedicatur: in cujus dedicatione fuerunt iſti venerabiles patres. Chriſtianus Epiſcopus Liſmorenſis, totius Hiberniæ legatus, qui fuit primus Abbas ejuſdem Eccleſiæ; Gelaſius Armachanus, Gregorius Dublinenſis, Edanus Tuamenſis, Archiepiſcopi, cum ſuis ſuffraganeis, XVIII. Abbatibus, & Prælatis ferè totius Hiberniæ; nec non & Mauricius Rex Hiberniæ, cum populi ſui nobilioribus. *Unde etiam liquet, Mellis & Mellifontis eandem fuiſſe Eccleſiam; licet is locus qui Mellu nomen hodie retinet, tribus paſſuum millibus a Mellifonte ſit remotus: nomine, ut videtur, utique dato à ſancto Mel Epiſcopo, B. Patricii diſcipulo & ſororis ipſius Darracha filio, de quo videndus in Patricii Vitâ Iocelinus, cap. 50 102. & 186.*

EJUSDEM, ad *Hibernienſes* fratres.

Epist. 45.
An. Chriſti. 1148.
Religioſis fratribus qui in Hiberniâ ſunt, & his maximè congregationibus, quas beatæ memoriæ Malachias Epiſcopus fundavit, frater Bernardus Claræ-vallis vocatus abbas, paracleti conſolationem.

SI haberemus hic *civitatem manentem*; copioſiſſimis jure lacrymis
Heb. 13. 14. plangeremus talem nos amiſiſſe concivem. Cæterum ſi *futuram* magis *inquirimus*, ut oportet: eſt quidem non modica doloris occaſio, tam neceſſario duce deſtitui; debet tamen zelum temperare ſcientia, & dolorem ſpei fiducia delinire. Nec mirari quempiam decet, ſi gemitum extorquet affectus, ſi deſolatio lacrymas exprimit: modum tamen adhibere neceſſe eſt, imò non modicè etiam conſolari intuentes *non quæ videntur, ſed quæ non videntur. Quæ enim videntur, tempo-*
1. Cor. 4. 18 *ralia ſunt; quæ autem non videntur, æterna.* Primum quidem congratulandum eſt animæ ſanctæ; ne nos arguat de inopiâ charitatis, dicens & ipſe quod Dominus ad Apoſtolos ait: *Si diligeritis me, gauderetis*
Joh. 14. 28. *utique; quia vado ad Patrem.* Prævenit nos ad *Patrem ſpirituum* ſpiri-
Heb. 12. 9. tus patris noſtri. Nec modò charitatis inopes, ſed ingratitudinis etiam rei eſſe convincimur, ſuper omnibus quæ per eum nobis beneficia provenere; ſi non congratulamur ei, qui de labore ad requiem, de periculo ad ſecuritatem, de mundo tranſiit ad Patrem. Itaque & pium eſt *Malachiam* flere defunctum, & pium magis *Malachiæ* congaudere

gaudere viventi. Nunquid non vivit? Utique & beatè. *Viſus eſt oculis inſipientium mori: ille autem eſt in pace.*

Dehinc etiam utilitatis propriæ conſideratio exultandum nobis Sap.2.3.
ſuggerit & lætandum, quod tam potens ſuos patronus ad cœleſtem
Curiam, tam fidelis præceſſerit advocatus: cujus & ferventiſſima cha-
ritas obliviſci nequeat filiorum, & probata ſanctitas obtineat gratiam
apud Deum. Quis enim nunc *Malachiam* ſanctum aut minùs poſſe pro-
deſſe, aut minus ſuos diligere audeat ſuſpicari? Profectò cum diligere-
tur prius, certiora nunc tuæ dilectionis à Deo capit experimenta: &
cùm dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos. Abſit autem ut tua nunc, ô Anima
ſancta, minus efficax æſtimetur oratio; quando præſenti vividius ſup-
plicare eſt Majeſtati, nec jam in *fide* ambulas, ſed in *ſpecie* regnas. Joh.13.18.
Abſit, ut imminuta ne dum exinanita tua illa tam operoſa charitas re- Cant.8.6.
putetur; cum ad fontem ipſum charitatis æternæ procumbis pleno
hauriens ore cujus & ipſa prius ſtillicidia ſitiebas. Non potuit morti
cedere charitas *fortis ut mors*, imò & morte fortior ipsâ. Nam & de- 2.Cor.5.7.
cedens non erat immemor veſtri, affectuoſius vos commendans Deo;
& noſtram quoque exiguitatem ſolitâ illâ ſuâ manſuetudine & humi-
litate exorans, ut veſtri non obliviſceremur in finem.

Unde & dignum duximus ſcribere vobis; ut ſciatis nos, & in ſpi-
ritualibus (ſi quid noſtra in his exiguitas per beati hujus patris noſtri
merita unquam potuerit) & in corporalibus (ſi quando fortè oppor-
tunitas præberetur) omnem vobis conſolationem impendere totâ
devotione paratos. Et nunc quoque (dilectiſſimi) *Hibernienſis* Ec-
cleſiæ gravem hanc deſtitutionem toto miſeramur affectu; & eo am-
plius vobis compatimur, quo nos amplius ex hoc novimus debitores.
Magnificavit enim Dominus facere nobiſcum; cum locum noſtrum
dignatus eſt beatæ mortis ejus honorare præſentiâ, & pretioſiſſimo
corporis ejus locupletare theſauro. Nec moleſtum ſit vobis, quòd
apud nos habeat ſepulturam: quando ſic ordinavit Deus, ſecundum
multitudinem miſericordiæ ſuæ, ut vos eum vivum haberetis, nobis
habere liceat vel defunctum. Et nobis ſiquidem communis vobiſcum
pater ille erat & eſt: nam in morte ipſius hoc nobis confirmatum eſt
teſtamentum. Quamobrem, ſicut nos hujus tanti patris gratiâ uni-
verſos vos tanquam germanos fratres totis amplectimur viſceribus

Uſſerij Epiſt. Hibern. O cha-

* cognatio charitatis; ſic & de vobis idem ſentire, ſpiritualis ipſa * cognitio perſuadet.

Hortamur autem vos, fratres, ut beati hujus patris noſtri ſemper curetis ſectari veſtigia; eo ſtudioſius, quo vobis certius ſancta ejus converſatio diuturnis experimentis innotuit. In hoc enim veros vos ejus filios eſſe probabitis, ſi paterna viriliter inſtituta ſervetis. & ut in eo vidiſtis, & audiſtis ab eo, quemadmodum vos oporteat ambulare, ſic ambuletis, & abundetis magis. Siquidem gloria patris, ſapientia filiorum. Nam & noſtram non mediocriter excutere deſidiam, & reverentiam incutere cœpit præſens nobis tantæ perfectionis exemplar. Atque utinam ſic nos poſt ſe trahat, ut pertrahit in tam recenti virtutum ejus odore avidius alacriuſque currentes. Orantem pro nobis univerſitatem veſtram *Chriſtus* cuſtodiat.

Cant 1.3.4

RECENSIO.

Conſolatoria hec eſt, de morte Malachiæ: cujus laudes duobus ſermonibus in ipſius Natali habitis idem Bernardus prædicat, & libro ſingulari de Vitâ ejus, Congani abbatis & reliquorum fratrum Hiberniensium rogatu, edito, id enim ipſe, in fine Præfationis ita indicat. Tu id mihi abba Congâne injungis, reverendus frater & dulcis amicus meus, ac tecum pariter (ut ex Hiberniâ ſcribis) veſtra illa omnis Eccleſia ſanctorum. Libens obedio: præſertim quod non eloquium *exigitis*, ſed narrationem. Dabo vero operam, ut ea ſit pura & luculenta, devotos informans, faſtidioſos non onerans. Sanè narrationis veritas ſecura apud me eſt, intimata à vobis; haud alia proculdubio proteſtantibus, quàm quæ certiſſimè comperta ſunt vobis.

Epist. 46. An Christi 1155.

ADRIANI IV. Pontificis Romani, ad *Henricum II.* Anglorum Regem.

Adrianus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, chariſſimo in Chriſto filio, illuſtri Anglorum Regi, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

LAudabiliter & ſatis fructuosè de glorioſo nomine propagando in terris, & æternæ felicitatis præmio cumulando in cœlis, tua Magni-

gnificentia cogitat: dum ad dilatandos Eccleſiæ terminos, ad declarandam indoctis & rudibus populis Chriſtianæ fidei veritatem, & vitiorum plantaria de agro Dominico extirpanda, ſicut Catholicus Princeps intendis; & ad id convenientius exequendum, conſilium Apoſtolicæ Sedis exigis & favorem. In quo facto, quanto altiori conſilio & majori diſcretione procedis, tanto in eo f[illegible]iorem progreſſum te (præſtante Domino) confidimus habiturum: eo quòd ab bonum exitum ſemper & finem ſoleant attingere, quæ de ardore fidei & religionis amore principium acceperunt. Sanè *Hiberniam*, & omnes Inſulas, quibus Sol juſtitiæ *Chriſtus* illuxit, & quæ documenta fidei Chriſtianæ ceperunt, ad jus beati *Petri* & ſacroſanctæ *Romanæ* Eccleſiæ (quod tua etiam Nobilitas recognoſcit) non eſt dubium pertinere. Unde tanto in eis libentius plantationem fidelem, & germen gratum Deo inſerimus; quanto id à nobis* interno examine diſtrictius proſpicimus exigendum. Significaſti ſiquidem nobis (fili in Chriſto chariſſime) te *Hiberniæ* inſulam, ad ſubdendum illum populum legibus, & vitiorum plantaria inde extirpanda, velle intrare: & de ſingulis domibus annuam unius denarii beato *Petro* velle ſolvere penſionem; & jura Eccleſiarum illius terræ illibata & integra conſervare.

* *in extremo*, habet Scoti chronicon

Nos itaque pium & laudabile deſiderium tuum cum favore congruo proſequentes, & petitioni tuæ benignum impendentes aſſenſum, gratum & acceptum habemus, ut (pro dilatandis Eccleſiæ terminis, pro vitiorum reſtringendo decurſu, pro corrigendis moribus & virtutibus inſerendis, pro Chriſtianæ religionis augmento) Inſulam illam ingrediaris, & quæ ad honorem Dei & ſalutem illius terræ ſpectaverint exequaris; & illius terræ populus honorificè te recipiat, & ſicut Dominum veneretur: jure nimirum Eccleſiarum illibato & integro permanente, & ſalvâ beato *Petro* ſacroſanctæ *Romanæ* Eccleſiæ de ſingulis domibus annuâ unius denarii penſione. Si ergò quod concepiſti animo, effectu duxeris proſequente complendum; ſtude gentem illam bonis moribus informare: & agas (tam per te, quàm per illos, quos ad hoc fide, verbo, & vita idoneos eſſe perſpexeris) ut decoretur ibi Eccleſia, plantetur & creſcat fidei Chriſtianæ religio; & quæ ad honorem Dei & ſalutem pertinent animarum (per te) taliter ordinentur, ut à Deo ſempiternæ mercedis cumulum conſequi merearis,

ris, & in terris glorioſum nomen valeas in ſæculis obtinere. Datum Romæ, &c.

RECENSIO.

„ *Adrianus IV. Papa, natione Anglus, Norvegiam primus Chriſtianâ fide imbuit, „ amoreque patriæ ductus Imperium Hiberniæ, quæ Pontificiæ ditionis fuerat, Henrico II. Anglorum Regi conceſſit: inquit Reginaldus Polus Cardinalis in* * *oratione ad Anglos ſuos anno* 1554. *in Comitiis Parlamentariis habitâ. Quo vero jure dominium Hiberniæ Pontifex ſibi vendicaverit; Ioannes Sariſburienſis, qui ipſe Privilegium hoc ab Adriano impetravit, libro* 4. *Metalogici ſui capitulo ultimo ita aperit.* Ad precas meas illuſtri Regi Anglorum Henrico II. conceſſit & dedit Hiberniam jure hæreditario poſſidendam, ſicut literæ ipſius teſtantur in hodiernum diem. Nam omnes inſulæ de jure antiquo, ex donatione Conſtantini qui eam fundavit & dotavit, dicuntur ad Romanam Eccleſiam pertinere. Annulum quoque per me tranſmiſit aureum, ſmaragdo optimo decoratum, quo fieret inveſtitura juris in gerenda Hibernia: idemque adhuc annulus in curiali archîo publico cuſtodiri juſſus eſt. *Narrat quoque Giraldus Cambrenſis in Hiberniæ expugnatæ hiſtoriâ lib.* 2. *cap.* 6. *Regem Henricum ab Adriano Papa Privilegium hoc perquiſiviſſe*, per Joannem Saliſburienſem, poſtmodum Epiſcopum Carnotenſem, Romam ad hoc deſtinatum. Per quem etiam (*inquit*) idem Papa Anglorum Regi annulum aureum in inveſtituræ ſignum præſentavit: qui ſtatim, ſimul cum Privilegio, in archivis Wintoniæ repoſitus fuerat. *Anno verò* 1155. *ſub ipſa videlicet initia regni Henrici & Pontificatus Adriani, impetratum fuiſſe hoc privilegium, docent in ſuis Annalibus Rogerus Wendoverius, Matthæus Pariſienſis & Nicolaus Trivetus.* Per idem tempus, (*ait ad eum annum Matthæus Weſtmonaſterienſis*) rex Anglorum Henricus nuncios ſolemnes Romam mittens, rogavit Papam Adrianum, adhuc novum, cujus gratiam confidenter obtinere ſperavit, utpote Anglum, ut liceret ei Hiberniam hoſtiliter intrare, & eam ſibi ſubjugare; atque homines illos beſtiales ad fidem Chriſti decentius revocare, Eccleſiæque Romanæ fidelius inclinare. Quod papa Regi gratanter annuit; & eidem, ſuper hoc, Privilegium deſtinavit. Rex igitur Henricus (*addit ad eundem annum Trivetus*) circa feſtum S. Michaëlis, habito Wintoniæ Parlamento, de conquirendâ Hiberniâ cum ſuis optimatibus tractavit. Quod quia matri ejus Imperatrici non placuit; ad tempus aliud dilata eſt illa expeditio. *Similia habet Robertus de Monte in Continuatione Chronographiæ Sigeberti, anno* 1156. *& Ioannes Roſſus Warwicenſis in libello de terris Coronæ Angliæ annexis: cui & integram hanc Adriani Bullam inſeruit, quod etiam à Matthæo Pariſienſi & Nicolao Triveto ad annum* 1155. *Cæſare Baronio, ad annum* 1159. *& Giraldo Cambrenſi (tùm in loco jam citato tum in libro de Vitâ ſuâ) eſt factum. Eandem etiam in Scotichronici lib.* 12. *cap.* 33. *necnon in Lubinenſis Archiepiſcopi & Luſitorei*

* Jo. Elderſiter. ad Cathoneſiæ Epiſcopum, dat. Londini Kalend. Januar. anno 1555. & Matth. Parker, in vita Poli.

renſis Epiſcopi Regeſtu deſcriptam vidimus. Eidem in Manuſcript. Giraldi codice, quo Ioannes Stovaus eſt uſus, (ſicut in Annalibus, ejus ad annum 1160. videre licet) adjuncta erat Symboli Apoſtolici & Orationis Dominicæ vetus Anglicana verſio: quam nonnulli eodem tempore ab Adriano ad populares ſuos miſſam fuiſſe autumant.

ALEXANDRI III. Pontificis Romani, ad eundem.

Epist. 47. An. Christi 1172.

Alexander Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, chariſſimo in Chriſto filio, illuſtri Anglorum Regi, Salutem & Apoſtolicam benedictionem.

QUoniam ea quæ à deceſſoribus noſtris rationabiliter indulta noſcuntur, perpetuâ meruntur ſtabilitate firmari; venerabilis *Adriani* Papæ veſtigiis inhærentes, noſtrique deſiderii fructum attendentes, conceſſionem ejuſdem ſuper Hibernici regni dominio vobis indulto (ſalva beato *Petro* & ſacroſanctæ *Romanæ* Eccleſiæ; ſicut in *Angliâ*, ſic & in *Hiberniâ*, de ſingulis domibus annuâ unius denarii penſione) ratam habemus & confirmamus, quatenus eliminatis terræ illius ſpurcitiis, barbara natio, quæ Chriſtiano cenſetur nomine, veſtrâ indulgentiâ morum induat venuſtatem; & redactâ in formam hactenus informi finium illorum Eccleſiâ, gens ea per vos Chriſtianæ profeſſionis nomen cum effectu de cætero conſequatur.

RECENSIO.

Habetur apud Giraldum Cambrenſem libro 2. Hiſtoriæ Hiberniæ expugnatæ cap. 6. indeque apud Ioannem Roſſum Warvvicenſem in libro de terris Coronæ Angliæ annexis. In Francofurtenſi tamen Giraldi editione, non ſolùm integrum hoc Diploma eſt prætermiſſum, ſed etiam tota ejus hiſtoria inverſa & depravata: quam nos ex duobus Manuſcriptis exemplaribus ita reſtituimus. Anglorum rex, directis ad Curiam Romanam nunciis, ab Alexandro tertio tunc præſidente privilegium impetravit, ejuſdem auctoritate ſimul & aſſenſu, Hibernico populo tam dominandi quàm ipſum in fidei rudimentis incultiſſimum Eccleſiaſticis normis & diſciplinis (juxta Anglicanæ Eccleſiæ mores) informandi. In Hiberniam itaque Privilegio tranſmiſſo per Nicolaum Wallingfordenſem tunc Priorem (Malmesburienſem quoque poſtmodum Abbatem

tam poſitam quàm depoſitum) necnon & Gulielmum Aldelmi filium, convocatâ ſtatim apud Waterfordiam Epiſcoporum Synodo, in publicâ audientiâ ejuſdem Privilegii, cum univerſitatis aſſenſu, ſolemnis recitatio facta fuit: necnon & alterius Privilegii per eoſdem tranſmiſſi, quod idem Rex ab Adriano Papâ, Alexandri deceſſore, anteà perquiſierat per Joannem Salisburienſem, poſtmodum Epiſcopum Carnotenſem, Romam ad hoc deſtinatum. *Unde corrigendus error Richardi Stanihurſti V. CL avunculi mei, qui in 3. de rebus Hibernicis libro, depravata Giraldi ſecutus exemplaria, ait* Joannem Salisburienſem, convocato Waterfordiæ antiſtitum Concilio, Pontificias litteras publicè recitaſſe. *Huc verò ſpectat locus ille Rogeri Hovedeni, in poſteriore annalium parte, ad annum* 1171. Rex Angliæ miſit tranſcriptum Chartarum univerſorum Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Hiberniæ ad Alexandrum Papam: & ipſe authoritate Apoſtolicâ confirmavit illi & hæredibus ſuis regnum Hiberniæ ſecundum formam Chartarum Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Hiberniæ, *& Joannis Bramptom in Joranalenſi Hiſtoriâ.* Rex Angliæ miſit nuncios ſuos ad Alexandrum Papam, cum litteris Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Hiberniæ, ad regimen Hiberniæ ſibi & hæredibus ſuis auctoritate Apoſtolicâ confirmandum: ſicque factum eſt. Nam ſummus Pontifex regnum illud ſibi & hæredibus ſuis auctoritate Apoſtolicâ confirmavit, & in perpetuum eos conſtituit inde Reges,

---

EPIST. 48. An. Chriſti 1179.

EJUSDEM *Alexandri*, ad *Laurentium* Dublinienſem Archiepiſcopum.

Alexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabili fratri Laurentio Dublinienſi Archiepiſcopo, ejuſque ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis in perpetuum.

CUm teneamus ex debito ſuſcepti regiminis circa univerſum corpus Eccleſiæ aciem noſtræ conſiderationis extendere, & neceſſitatem patientibus prout convenit ſuffragari: fratribus & Coëpiſcopis noſtris Apoſtolicum cogimur ſuffragium impartiri, & his maximè qui pro multâ locorum diſtantiâ, & impedimentis viarum, liberum non poſſunt acceſſum ad ſedem Apoſtolicam habere. Eapropter, venerabilis in Chriſto frater Archiepiſcope, tuis juſtis poſtulationi-

tionibus clementer annuimus; & *Dublinienſem* Eccleſiam, cui auctore Deo præeſſe dinoſceris, ſub beati *Petri* & noſtrâ protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus. Statuentes ut quaſcumque poſſeſſiones, quæcunque bona, quæ eadem Eccleſia in præſentiarum juſtè & canonicè poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitiòne Regum vel Principum, oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis (præſtante Domino) poterit adipiſci; firma tibi, tuiſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant. *Glendalenſis*, *Darenſis*, *Ferenſis*, *Lechlinenſis*, & *Oſragenſis* Epiſcopatus, ſicut tibi ſunt Metropolitico Jure ſubjecti; tibi tuiſque ſucceſſoribus auctoritate Apoſtolicâ confirmamus. Adjicientes quoque ſtatuimus, ut Cathedrales Eccleſiæ prædictorum Epiſcopatuum, cum omnibus bonis & poſſeſſionibus ſuis quas in præſentiarum canonicè poſſident, vel in futurum juſtis modis (Deo propitio) poterunt adipiſci, ſub beati *Petri* & noſtrâ protectione conſiſtant.

Præterea Eccleſias, villas, & poſſeſſiones Eccleſiæ tibi commiſſæ, inferius adnotatas, tibi tuiſque ſucceſſoribus nihilominus confirmamus: videlicet *Luſcam* cum omnibus ſuis, *Sord* cum omnibus pertinentiis ſuis intùs & extrà, *Pinnglas* cum omnibus pertinentiis ſuis, *Cluaindoliam* cum omnibus pertinentiis ſuis, *Tamlachtan* cum omnibus pertinentiis ſuis, *Cell* Epiſcopi *Sanctani* cum pertinentiis ſuis, medietatem de *Tignai* cum Eccleſiâ ipſius villæ, *Raithmichael*, *Cellcomgaill*, *Cellachaith Driegnig*, *Cellcrithaith*, cum montanis ab *Igis* uſque *Sudi*, *Cheli*, *Cellcoemgen* cum ſuburbio & aliis pertinentiis ſuis, & *Technabretnach*, *Lechrecaſandi*, ad menſam autem Canonicorum, medietatem de *Rathravini*, & portus *Beth Raithchillin*, *Glaſneden* cum molendino, *Chenudrochic* cum molendino pontis, *Balcmettamlaib*, *Dun*, *Cuanach*, *Balengore*, *Cellesfra*, *Cenanuſale*, *Liſtuan* tertiam partem de *Clo. hair*, tertiam partem de *Cellalia*, *Cluinkeny*, *Kalgohc*, *Tilachachām*, *Cellmgenalenin*, *Cellinca*, *Raithſalcán*, *Tulachnanephſcop*, *Drumind*, *Balencharam*, *Tirodraun*, *Bale urooleſ*, *Bale mochain*, *Bale mace murguſſa*, *Balendelan*. Parochiales autem Eccleſias, ſcilicet ſancti *Thomæ*, ſancti *Nicolai*, ſanctæ *Walburgæ*, ſancti *Patricii* in inſulâ, cum omnibus earum pertinentiis; Inſulam filiorum quondam *Neſſanii*, & *Delcinſi*, cum appendiciis earum, & cæteras Eccleſias tuæ diœceſis, cum decimis & aliis earum pertinentiis.

Decer-

Decernimus ergo, ut nulli omninò hominum fas ſit præfatam Eccleſiam temerè perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare: ſed omnia integra conſerventur eorum, pro quorum gubernatione ac ſuſtentatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura: ſalvâ ſedis Apoſtolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum Eccleſiaſtica ſecularisve perſona hanc noſtræ Conſtitutionis paginam ſciens, contra eam temerè venire tentaverit, ſecundò tertiove commonita, niſi reatum ſuum dignâ ſatisfactione correxerit; poteſtatis honoriſque ſui dignitate careat, reamque ſe divino judicio exiſtere de perpetratâ iniquitate cognoſcat, & à ſacratiſſimo corpore ac ſanguine Dei & Domini redemptoris noſtri *Ieſu Chriſti* aliena fiat, atque in extremo examine divinæ ultioni ſubjaceat. Cunctis autem eidem loco ſua jura ſervantibus ſit pax Domini noſtri *Ieſu Chriſti*; quatenus & hîc fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. *Amen.* Datum Laterani, per manum *Alberti* ſanctæ Romanæ Eccleſiæ presbyteri Cardinalis & Cancellarii, XII. Calend. Maji, Indictione VII. Incarnationis Dominicæ anno MCLXXIX. Pontificatus vero Domini *Alexandri* Papæ III. anno XX.

RECENSIO.

Eſt hic Laurentius O Tolus; *cujus Vitam ab Augienſis Collegii monacho deſcriptam tomo 6. Vit. Sanctor. Novembr. 14. inſeruit Laurentius Surius. Patrem habuit ut author ille indicat,* Muriartach *ſive Mauricium O Tuohail, ad quem* non modica pars Hiberniæ, quæ Lagenia dicitur, jure hæreditario pertinebat: *matrem* Ingen Ybruin *(ita enim legunt duo hujus Vitæ, quæ ego habeo, Manuſcripta exemplaria) id eſt,* filiam Principis, *ex Birnorum, ni fallor, familiâ. Annos natus decem, Dermitio regi (qui alius ab illo Murchardi filio fuit à quo Angli in Hiberniam ſunt introducti) à patre obſes datus, duriſſimè ab eo habitus eſt. poſt biennium verò patri reſtitutus, & Eccl. miniſterio ab eo dicatus, ſub magiſterio Glindelacenſis Epiſcopi vixit. Cùm annorum eſſet XXV. Eccleſiæ S. Comgeni ſive Keivini de Glindelach Abbas,* Clero & populo id poſtulantibus, *conſtitutus eſt, ad Dublinienſem cathedram evectus anno Domini* 1162. à Gelaſio totius Hiberniæ Primate, in ipsa Dublinienſi Eccleſia, multis Epiſcopis præſentibus, gratias agente populo, ſolemniter conſecratus eſt. *Anno* 1179. *unà cum* Catholico *Tuamenſi Archie-*

*chiepiſcopo & * quinque vel ſex Hiberniæ Epiſcopis Romam ad Lateranenſe Concilium profecturus, per Angliam tranſiit: ubi omnes* pro licentiâ tranſeundi juraverunt, quòd neque Regi, neque regno ejus damnum quærerent; *quemadmodum in anni illius hiſtoria refert Rogerus Hovedenus. Laurentium tamen*, ob privilegia in Lateranenſi Concilio contra Regiæ dignitatis honorem, zelo ſuæ gentis, ut ferebatur, impetrata Anglorum Regi ſuſpectum *fuiſſe, libro 2. Expugnat. Hibern. cap. 23. narrat Giraldus Cambrenſis. Eo tempore, Dublinienſi ſuæ Metropoli præſens hoc impetratum eſt ab eo Privilegium, ex antiquo Dublinienſis Archiepiſcopi Regeſto, quod* Crede mihi *appellant, à nobis exſcriptum. Obiit apud Augienſe Normanniæ caſtrum (cujus Comes Richardus Strongbow fuerat, qui Dubliniam & Lageniam, Laurentii ſedem metropoliticam & provinciam, ipſo vivente & vidente ſubjugavit: quam patria ab Anglis vaſtatæ calamitatem deploraſſet, miſerabiliter lingua materna dicens*: Heu popule ſtulte & inſipiens; quid jam facturus es? Quis ſanabit averſiones tuas? Quis miſerebitur tui? *Atque ita, XVIII. Calendas Decembris*, cùm ſextæ feriæ terminus adveniſſet, in confinio Sabbati ſubſequentis ſpiritum ſancti viri requies æterna ſuſcepit; *inquit Vita ejus ſcriptor. Annum, quem ille tacet, Annales noſtri aſſignant* 1180. *quo &* 14. *dies Novembris* in ſextam feriam *incidit. Rogerus Hovedenus, & eum ſecutus Cæſar Baronius in Annalibus ſuis ad ſequentem annum malè referunt. Nam ut ipſe Rogerus poſtea confirmat, anno* 1181. Henricus rex Angliæ, filius Imperatricis, dedit Joanni Cumin, clerico ſuo, Archiepiſcopatum Divelinæ in Hiberniâ, *VIII.* Idus Septembris apud Euesham. (*ideoque Novembris dies* 14. *qui electionem hanc anteceſſerat, ad annum* 1180. *neceſſariò retrahendus eſt.) & anno* 1182. Lucius Papa *III.* ordinavit Joannem Cumin in Sacerdotem III. Idus Martii apud Vellettre: deinde conſecravit eum in Archiepiſcopum Divelinæ XII. Calend. Aprilis, Dominicâ in ramis Palmarum, apud Vellettre. *cui Calendarii quoque ratio ſuffragatur; qua anno* 1182. *Dominicam Paſchalem* 28. *die Martii celebratam fuiſſe docet. In Sanctorum verò numerum relatus eſt Laurentius ab Honorio* III. *anno* 1225. *cujus canonizationis Bulla, data Reate. III. Id. Decembr. anno Pontificatus* 10. *habetur in Laërtii Cherubini Bullario; tomo* 1. *pag.* 49. *edit. Rom. anno* 1617.

* Ita Hovedenus, ſed quatuor tantum habentur in nomenclaturâ Epiſcoporum, quam in notis ad Guilielmi Neubrigenſis hiſtor. lib. 3. cap. 2. edidit Joannes Picardus, nempè *Conſtantinus Epiſcopus de Quidalua*, qui Laonenſis fuiſſe putatur, *Bricius Lunbricenſis*, ſive Limericenſis, *Auguſtinus Waterfordenſis, & Fœlix Liſmorenſis.*

GIRALDI *Barrii* Cambrenſis, ad *Guilielmum Verum* Herefordenſem Epiſcopum. *De Mirabilibus Hiberniæ.*

Epist 49. Circa An. 1190.

LEctio certa prodeſt, varia delectat. Si ergo legendo proficere quæris: primò continentiam operis cum diligentiâ ſeriatim tranſcurras,

ras, quatenùs & materiæ tenor, & tractandi modus & rerum cohærentia cuncta pateſcat. Quoties verò tranſcurſo volumine delectari volueris; circa titulos iſtos verſeris. In *primâ* diſtinctione: de avibus earumque, naturis & defectibus. De feris. De vermibus. De comparatione Occidentis & Orientis; uſque in finem illius diſtinctionis. In *ſecundâ* diſtinctione: de lupo cum ſacerdote loquente. De muliere barbatâ, & in tergo criſtatâ. De ſemibove viro ſemiviroquebove. De vaccâ cervinâ. De hirco ad mulierem accedente, & leone mulierem adamante. De mirandis Sanctorum refugiis. De ſaltu Salmonis, & modo ſaliendi. De libro miraculosè conſcripto, & libri compoſitione. De vita Brendani. In *tertiâ* diſtinctione: de gentis *Hibernicæ* naturâ, moribus & cultu. De gentis ejuſdem in muſicis inſtrumentis peritiâ incomparabili. De commodis artis Muſicæ. In calce verò ejuſdem diſtinctionis; De victoriis Anglorum Regis *Henrici II.* & filiorum titulis, uſque in finem Operis. Notulas quoque contra magis notabiles tam ſententias quàm ſermones per loca diſpoſui; ad quæ perfacilè tota lectoris acies dirigatur. Præ omnibus autem titulis, meo judicio, de muſicis inſtrumentis & arte Muſicâ tractatus, pro ſui captu laudabilior: quanto ibidem & materia inuſitatior, & ſtylus elegantior invenitur.

RECENSIO.

Giraldus de Cambriâ oriundus, & auſtrali ejuſdem parte maritimiſque Demetiæ fin.bus, non procul ab oppido principali de Penbroc caſtello, ſc. de* Mainarpu; ingenuis natalibus proſapiam duxit. Ex matre namque Angareth (filiâ Neſtæ nobilis filiæ Reſi principis Sudwalliæ, ſc. filii Theodori) viro egregio Wilhelmo de Barri matrimonialiter copulatâ proceſſit. *Ita de genere ſuo ſcribit, in primo de Vita ſua libro cap 2. Giraldus noſter; qui à patre* Barii, *à patriâ* Cambrenſis *cognomen traxit. Is ab avunculo ſuo Davide, (Neſtæ illius, quam* Angli Annes *vocant, filio) Brechinienſis Archidiaconatus (qui è quatuor Menevenſis diœceſeos unus erat) munus accepit, Galfrido, anno* 1198. *defuncto in Menevenſi Epiſcopatu ſucceſſiſſe* Sylveſtrum Giraldum, vel potius Giraldidam, Mauricio nempè prognatum, Giraldi de Windſor (qui arcem condidit Penbrochianam) & Neſtæ (ſororis Griffini Auſtralis Walliæ Principis) filio; *in Menevenſium Epiſcoporum Catalogo affirmat eruditiſſimus antiſtes D Franciſcus Godevvinus.* Sylveſtri *nomen primus quod ſciam*, Giraldo *Joannes Lelandus impoſuit; neque enim in Vita quam ipſe conſcripſit ſuam neque inter Manuſcriptis, quæ videre contigit, operum ipſius exemplaribus, ejuſmodi quid adhuc invenire potui.* Giraldi, *abſque*

* *M. enor Pyr.* id eſt, *manſio Pyrri*; de qua vid. Girald. Itinerar. Cambriæ, lib. 1. cap. 12.

abſque omni dubio proprium fuit illi nomen: Giraldidæ *verò cognomentum, ut ex materna parte indi illi potuiſſe fortaſſe non abnuerim, ita ex paterno* Barrenſem *extitiſſe, tam certum eſt quam quod certiſſimum. Mauricius quidem Giraldides, Dominus de Landeſteffan, qui in Hibernia fixis poſteà ſedibus, Comitibus noſtris Kildarienſibus & Deſmondanis originem dedit, matrem habuit* Neſtam *(Giraldi noſtri aviam) patrem Giraldum* W*inſorium, Arnulphi illius qui caſtrum Penbrochianum primus conſtruxit (ut ad epiſtolam 37. ex ipſo* Giraldo *oſtendimus)* Caſtellanum: *ac filium etiam (quod errori videtur præbuiſſe anſam)* Giraldum: *verùm non noſtrum, ſed alium, cujus in ſecundâ Expugnationis Hiberniæ libro cap. 20. hic noſter meminit. Anno verò 1198. obiit non Galfridus, ſed Petrus proximus illius in ſede Menevenſi anteceſſor. Unde longa illa lis eſt exorta, Romæ coram Innocentio III. agitata, inter Galfridum Huberti Cantuarienſis Archiepiſcopi opera promotum: & Giraldum noſtrum à Menevenſi Capitulo electum: cujus hiſtoriam fuſe lateque ipſe Giraldus exequitur, tum in Dialogo de ſtatu Eccleſiæ Menevenſis, tum in libro ſecundo de Vita ſua, ubi oſtendit* qualiter ad collyrium (*ita enim ille loquitur*) efficax in Curiâ pars adverſa ſe convertit, & totam contra Giraldum Curiam per hoc corrupit. *Unde demum cauſa cadere, & Galfrido Menevenſem Epiſcopatum relinquere coactus eſt.*

Anno 1185. ab Henrico II. Anglorum rege, cum filio ſuo Joanne Moretonii tunc Comite, in Hiberniam miſſus eſt: ubi dum moram faceret, duorum Epiſcopatuum qui tunc vacabant, Weſefordenſis ſc. (qui & Fernenſis dicitur) & Lechelinenſis, Archidiacono Comes optionem dedit; & cùm utramque recuſaret, obtulit ei duas Eccleſias illas & diœceſes in unum convertendas, ſi regimen ipſarum ſuſcipere vellet. Ad quod reſpondit; quòd ſi animum ipſius ad hoc datum videret, ut Eccleſiam Hibernicam extollere vellet & ſublimare; ſe forſan, ut ad hoc cooperari & coadjuvare poſſet, oblatum honorem ſuſcepturum. Sed quoniam hoc non attendit: maluit eſſe privatus quam inutiliter in poteſtate conſtitutus; nec aliquatenus ibi præeſſe voluit, ubi prodeſſe non potuit. Videns ergo quod Comes ibi nil proficeret, ſed de die in diem deteriorem per ejus adventum terra ſtatum haberet; conſiderans etiam multa ibidem nova & notabilia, aliis aliena regnis & prorſus incognita: ut vel ipſe quæſtum aliquem aut conquæſtum ſuo ſaltem labore faceret; primùm Topographiæ ſuæ, deinde Expugnationis Hibernicæ materiam ibi colligere, ſtudio grandi & diligenti inquiſitione, curavit. Cùm itaque Comes per æſtatem totam & hyemis partem morâ in Hiberniâ inutili factâ, remenſo pelago in Walliam & Angliam remearet: Giraldus cum Seneſcallo Hiberniæ Bertramo de Verdum ſocius & rerum gerendarum teſtis relictus, ut ſtudio prædicto plenius indulgeret, non ſolum congerendo ſed etiam digerendo, uſque ad Paſcha ſequens moram in Inſulâ fecit. *Hæc de ſeipſo Giraldus, libro 1. de Vita ſua, cap 25. quibus & capite 28. deinde addit.* Cum itaque magni nominis in Inſulâ tunc Giraldus extiterit & famæ præclaræ; inter Paſcha & Pentecoſten de Hiberniâ in Walliam transfretavit: ubi & Topographiæ ſuæ, cujus tractatum jam inchoaverat, conſummationi ſtudioſam ex toto mentem applicavit. Proceſſu verò temporis opere

completo & correcto, lucernam accenſam non ſub modio ponere, ſed ſuper candelabrum ut luceret erigere cupiens; apud Oxoniam, ubi Clerus in Angliâ magis vigebat & clericatu præcellebat, Opus ſuum in tantâ audientiâ recitare diſpoſuit. Et quoniam tres erant in libro ſuo Diſtinctiones, qualibet recitatæ die, tribus diebus continuis recitatio duravit: primoque die pauperes omnes oppidi totius, ad hoc convocatos, hoſpitio ſuſcepit & exhibuit. In craſtino verò doctores diverſarum facultatum omnes, & diſcipulos famæ majoris & notitiæ. Tertio die reliquos ſcholares, cum militibus oppidanis & Burgenſibus multis. Sumptuoſa quidem res & nobilis: quia renovata ſunt quodammodo antiqua & authentica in hoc facto Poëtarum tempora; nec rem ſimilem in Angliâ factam, vel præſens ætas, vel ulla recolit antiquitas.

Huic Recitationi præmiſſa fuit Præfatio in Hibernicam Topographiam prima: *cui in aliquibus exemplaribus titulum appoſitum inveni*, Introitus in recitationem. *In aliis duobus, fini Operis hanc ad Gulielmum Herefordenſem Epiſcopum epiſtolam ſubjunctam repperi: in quâ tituli recenſentur inſigniores* Topographiæ *hujus, ſive* Libri de mirabilibus Hiberniæ. *Cui cum fabuloſa complura inſeruiſſe* Giraldus *inſimularetur: præter apologiſmum, quem privæ in librum Expugnationis Hiberniæ Præfationi intexuit, hanc etiam in Retractationum ſuarum tractatu admonitionem ſubjiciendam putavit.* De Topographia Hibernicâ, labore ſcilicet noſtro primævo ferè nec ignobili, ubi multa nova aliiſque regionibus prorſus incognita (ideoque magis admiranda) ſcribuntur, hoc pro certo ſciendum: quod quorundam, quinimo & quamplurium, per diligentem & certam indagationem à magnis terræ illius & authenticis viris notitiam elicuimus; de cæteriſque totius terræ famam potiùs ſecuti fuimus. De quibus omnibus cum Auguſtino ſentimus: qui in libro de Civitate Dei, de talibus quæ ſolum fama celebrat nec certâ veritate fulciuntur loquens, nec ea affirmanda plurimum nec prorſus abneganda decrevit.

EPIST. 50. EJUSDEM *Giraldi* Cambrenſis in *librum tertium Vaticinum* Prologus, qui adjectus eſt, vice Appendicis, ad duos ejuſdem libros *Vaticinalis Hiſtoriæ*, de Expugnatione Hiberniæ.

QUoniam in prioribus libris *Merlini* vaticinia tam *Caledonii* quàm *Ambroſii* locis competentibus, prout res exigebat, inſeruimus; *Ambroſio* verò dudum expoſito, nondum *Caledonius* Britannicam exutus barbariem, uſque ad hæc noſtra tempora latuit parum agnitus: noſtræ videbatur intereſſe diligentiæ, tam ipſum ab antiquis & occultis ſcrutabundâ inquiſitione latebris, ut pulchrius eluceſcat, in commune

mune

mune deducere, & ab ignorantiæ tenebris in lucem transferre, quam tranſlatum quoque præſenti volumini coaptare. Non indecens enim, non incongruum videri debet, * id unde authoritatem & præſcientiam nec non & Vaticinale nomen ſortitur Hiſtoria, id ipſi ſtatim Hiſtoriæ continuetur: & ut ea quæ carptim & variè, prout ordo tractatus exigebat, diſperſa per opus reperiuntur, ea in ejuſdem operis continentiâ, eo quo prolata ſunt ordine, loco competenti Lector valeat invenire, plurima tamen quæ Vaticinalis, quiſquis fuerit & undecunque proveniens, varie deprompſit & diſpersè, ſub certos redacta titulos, prout dicti cauſa vel dicendorum materia potius conjungenda popoſcerat, ad majorem evidentiam ſeries ordinata connexit. Nec indignetur inſpector, nec in calumniam prorumpat lector delicatus, ſi ab hiſtoria tanquam ad fabulas converti videar. Non enim fabuloſa ſunt omnia, quæ falſitatis imaginem tenent; ſicut nec veriſimilia cuncta ſtatim pro veris ſuſcipienda.

* id, redundat.

Erat itaque *Caledonii Sylveſtris* ſolum hactenus fama percelebris; à Britannicis tamen *Bardis*, quos Poëtas vocant, verbo tenùs penes plurimos, ſcripto verò penes pauciſſimos vaticiniorum ejuſdem memoria retenta fuerat. Quoniam igitur *Merlini* iſtius expoſitionem Anglorum Regem *Henricum* ſecundum ſummopere requiſiſſe multoties audieram: tanto propenſiùs elaborandum in hoc dixi, quanto id ipſum & Principi placiturum & poſteritati profuturum pro certo compereram. Nam ut ait Poëta: *Principibus placuiſſe viris non ultima laus eſt*. Quinimò diligi à principe & digne commendari, major eſt laus quàm principari. Illud enim fortunæ, iſtud virtutis eſt. In hujus igitur inquiſitione libelli, cùm penitimos *Cambriæ* fines fruſtra pluries tranſpenetraſſem: tandem viro ſancto & literatiſſimo *Baldevvino* Cantuariorum archipræſuli in ſalutiferæ Crucis obſequium laudabili per *Cambriam* legatione fungenti regio mandato comes effectus, in remotiſſima quadam *Venedociæ* provincia & Hibernico mari contermina, quæ *Levn* vocatur in veneratione quadam ab antiquo repoſitum, operam adhibens & impenſam, diu quæſitum deſideratumque demùm non abſque labore libellum elicui.

Functus igitur interpretis officio, peritis quoque linguæ Britannicæ viris mecum adhibitis, in quantum idiomatum permiſit diverſitas, verbo ad verbum plurima, ſententias autem in ſingulis fideliter expreſſi.

308

aliis in locis promittit Topographiam, *Giraldus nunquam videtur perfeciſſe. Hibernicæ verò expugnationis Hiſtoriam idcircò* Vaticinalem *à ſe fuiſſe inſcriptam in hujus Præfationis veſtibulo ſignificat; quòd ei* Merlini vaticinia tam Caledonii quàm Ambroſii locis competentibus, prout res exigebat, inſeruit, *de quo utroque lib. 2. Itinerarij Cambriæ cap. 8. ſic ipſe ſcribit.* Non procul ab ortu Conwey, in capite montis Eryri, ſtat Dinas Emrys, id eſt, promontorium Ambroſii; ubi Merlinus prophetavit, ſedenti ſuper ripam Vortigerno. Erant enim Merlini duo: iſte qui & Ambroſius dictus eſt (quia binominis fuerat) & ſub rege Vortigerno prophetavit, ab incubo genitus, & apud Caermardhin inventus unde & ab ipſo ibidem invento denominata eſt *Caermerdhin*, id eſt, urbs Merlini. Alter verò de Albania oriundus, qui & Calidonius dictus eſt, à Calidonia ſylva in qua prophetavit; & Sylveſter, quia cum inter acies bellicas conſtitutus, monſtrum horribile nimis in aera ſuſcipiendo proſpiceret, dementire cœpit, & ad ſylvam transfugiendo ſylveſtrem uſque ad obitum vitam perduxit. Hic autem Merlinus tempore Arthuri fuit, & longè plenius & apertius quàm alter propheraſſe perhibetur. *Merlinum ſuum Britanni* Merdhyn *vocant, & ab eo* Caer-mardhyn *denominatam cenſent: cùm longè ante Merlinum natum urbi ea Maridunum nomine Ptolomeo nota fuerit. Ut Ambroſius ille Maridunenſis cognomentum ab urbe potius traxiſſe dicendus ſit, quam urbi ab illo nomen accepiſſe. De fabuloſo ejus ortu & rebus geſtis videri poteſt Ninius Britannus in Breviario ſuo, cap.* 41. 42. 43. *Galfridus Monemuthenſis ſub finem 6 libri Hiſtoriæ Britannicæ, Alanus de Inſulis in Præfatione explanationum Propheticarum ipſius, Vincentius Bellovacenſis in Specul. Hiſtorial. l.* 20. *c.* 30. *Rabbi Abraham Zacutus in libro* Juchaſin, *Stephanus Forcatulus de Gallorum imperio & Philoſophiâ lib* 7. Wierus *de præſtigijs dæmonum l.* 2. *c.* 16. *Joannes Twinus Commentariorum Britannicorum lib.* 2. *& alij plurimi. Ejus Vaticinia, Alexandri Lincolnienſis Epiſcopi juſſu, Galfridus Monemuthenſis Henrico I. regnante de Britannico in Latinum tranſtulit, & libro* 7. *Britannicæ ſuæ hiſtoriæ intexuit, quæ deinde, Henrico II. in Angliâ imperante; Alanus de Inſulis Germanis additis Commentariorum libris* 17 *illuſtravit. Eorum vanitatem, Proœmio in Hiſtoriam ſub Richardo I à ſe editam, detexit Gulielmus Neubrigenſis: quam ſuperiori quoque ſæculo perſtrinxerunt, inter alios, Richardus Staniburſtus noſter rerum Hibernicarum lib.* 3 *p.* 128. *& lib.* 4. *p.* 187. *Georgius Buchananus rerum Scoticarum lib* 5. *(in Rege XLIV) Gulielmus Candenus in* Caermaden-ſhire *(p* 504 *) David Powelus in annotationib. ad Giraldi l.* 2. *Itinerarii Cambriæ c.* 8 *& Epiſtolâ ad Gulielmum Fletewodum de Britannicâ hiſtoriâ rectè intelligendâ, quibus & Romanus librorum prohibitorum Index accedit, in quem* Merlini Angli *(vel Britanni potiùs)* liber obſcurarum prædictionum *eſt relatus. Poeticam vel joc oſam potiùs Merlini fabulam verſu heroico à Galfrido Monemuthenſi deſcriptam in Bibliotheca Cottoniana vidimus. Ab eodem Prophetiarum Merlini Sylveſtris (quem Britanni* Merdhyn Wylht *appellant) libellum in carmen redactum fuiſſe aſſerit Ioannes Lelandus, Commentario in Cygneam Cantionem. v.c.* Britanniæ. *& in Aſſertione Arturii; ubi de funere Arturii ex eodem libello verſus quoſdam producit* Merlini Caledonii à Thaleſſino vate, ut quidam volunt, educti. *Eoſdem verſus, ut* Thaleſſino *vati inſcriptos,*

citat etiam D. Ioannes Priſeus eques auratus, in Hiſtoria Britannica defenſione, (pag. 137.) ubi etiam carmina, vetuſtiſſima lingua Britannica conſcripta, habuiſſe ſe ſignificat Talieſſini & utriuſque Merlini, Ambroſiani videlicet & Sylveſtris: quorum hunc (*inquit ille pag. 10.*) tempore Aurelii Ambroſii à quo & nomen ſumpſiſſe videtur, illum verò Vortigerni, Talieſſinum vero tempore Malgonis regis floruiſſe conſtat.

PROFESSIONES ab *Oſtomannorum* in Hiberniâ Epiſcopis, ordinationis ſuæ tempore, Cantuarienſibus Archiepiſcopis factæ.

PROFESSIO.

An. Chriſti 1074. 1. PATRICII, *Dublinenſis Epiſcopi.*

QUiſquis aliis præſidet, ſi & ipſe aliis ſubjaceat dedignari non debet: ſed potius obedientiam quam à ſubjectis ſuis deſiderat habere, propter Deum ſtudeat prælatis ſibi per omnia humiliter exhibere. Propterea ego *Patricius*, ad regendam *Dublinam* metropolem *Hiberniæ* electus antiſtes, tibi (reverende Pater *Lanfrance*, Britanniarum Primas & ſanctæ *Dorobernenſis* Eccleſiæ Archiepiſcope) profeſſionis meæ chartam porrigo: meque tibi tuiſque ſucceſſoribus in omnibus quæ ad Chriſtianam religionem pertinent, obtemperaturum eſſe promitto.

An. Chriſti 1085. 2. DONATI, *Dublinenſis Epiſcopi.*

EGo *Donatus*, *Dublinenſis* Eccleſiæ antiſtes, quæ in Hiberniâ ſita eſt; Canonicam obedientiam tibi promitto & ſucceſſoribus tuis ô *Lanfrance*, ſanctæ *Dorobernenſis* Eccleſiæ Archiepiſcope.

An. Chriſti 1095. 3. SAMUELIS, *Dublinenſis Epiſcopi.*

EGo *Samuel*, ad regimen Eccleſiæ *Dublinenſis* quæ ſita eſt in *Hiberniâ* electus, & à te (reverende Pater *Anſelme*, ſanctæ *Cantuarienſis* Eccleſiæ Archiepiſcope, & totius *Britanniæ* Primas) antiſtes conſecrandus; tibi & omnibus ſucceſſoribus tuis Canonicam obedientiam me per omnia ſervaturum promitto.

An. Chriſti 1096. 4. MALCHI, *Epiſcopi Waterferdiæ.*

EGo *Malchus* Eccleſiæ *Waterferdiæ* electus, & à te (reverende Pater *Anſelme*, ſanctæ *Cantuarienſis* Eccleſiæ Archiepiſcope, & totius *Britanniæ* Primas) antiſtes conſecrandus; tibi & omnibus ſucceſſoribus tuis Canonicam obedientiam me per omnia ſervaturum promitto.

An. Chriſti 1121. 5. GREGORII, *Dublinenſis Epiſcopi.*

EGo *Gregorius*, ad regimen *Dublinenſis* Eccleſiæ qua in *Hiberniâ* ſita eſt electus, & à te (reverende Pater *Radulphe*, ſanctæ *Cantuarienſis* Eccleſiæ

eccleſiæ Archiepiſcope, & totius *Britanniæ* Primas) antiſtes conſecrandus; tibi & omnibus ſucceſſoribus tuis Canonicam obedientiam me per omnia ſervaturum promitto.

6. PATRICII, *Limbricenſis Epiſcopi.* Circa An. 1140.

EGo *Patricius*, ad regimen Eccleſiæ *Limbricenſis* electus, & à te (reverende Pater *Theobalde*, ſanctæ *Cantuarienſis* Eccleſiæ Archiepiſcope, & totius *Britanniæ* Primas) per gratiam Dei antiſtes conſecrandus; tibi, & omnibus ſucceſſoribus tuis tibi canonicè ſuccedentibus, debitam ſubjectionem & Canonicam obedientiam per omnia me exhibiturum fore promitto.

RECENSIO.

Livonia, a *ad Eoum maris Baltici littus porrecta, in tres partes locis, & linguis diſtinctas*; Eſtiam, Lettiam *&* Curlandiam *diſtribuitur.* Eſtiæ *ſive (ut* b *Crantzius appellat)* Eſtoniæ *provinciam ii incoluiſſe videntur, qui à* c *veteribus Græcis* Oſtiæi & Oſtiones; *à* d *Saxone Grammatico* Eſtones, *à noſtris* Oſtmanni *appellantur. Hos, ducibus tribus fratribus,* Amelano, Sitaraco, *&* Yvoro, *de Norvvagiæ & inſularum Borealium partibus, quaſi mercaturæ exercendæ prætextu, in Hiberniam adveniſſe, & maritimos portus ſtatim occupaſſe, ſcribit* e *Giraldus Cambrenſis. Factum hoc ſub initium ſæculi poſt natum Chriſtum decimi: circa quod tempus,* Danos in inſulam ingreſſos cum Hibernis pugnaviſſe, f. *Caradocus Lhancarvanenſis*, *&* Haraldum Harfagir, (*ſive, Pulchricomum*) Hiberniam ſubjugaviſſe, *is refert, à quo Griffithi filii Conani Principis Venedotiæ Vita eſt conſcripta.* Ipſe (*inquit author ille*) civitatem Dublinienſem, aliaſque civitates, caſtella & munitiones ædificabat, ubi jam in hujus regni poſſeſſione conquieverat: fratrumque alterum in unâ illarum quas condiderat urbium præfectum conſtituit, quæ illorum uſitato ſermone vocatur Porthlarg; cujus poſteritas in hodiernum diem ejus urbis dominio potitur. *Giraldus verò à tribus illis fratribus, Oſtmannorum ducibus, tres præcipuas civitates conſtructas fuiſſe narrat: è quibus* Dubliniæ principatus Amelano ceſſerit, Waterfordiæ (*quæ Hibernis & Cambris* Porthlargy *dicitur*) Sitaraco, Limirici Yvoro. *Atque hæ civitates illæ ſunt, quarum Epiſcopi à Lanfranco & ejus in ſede Cantuarienſi ſucceſſoribus, id eſt, à Normannis ſuis potiùs quàm ab Hibernis (inter quos advenæ vixerunt) ordinationem accipere maluerunt. Nam, ut in Annalibus noſtris ad annum 1095. notatum invenimus,* Norwagenſes ſive Oſtmanni, qui civitates Hiberniæ & maritima occupaverant, Normanni vocati ſunt, *quod & mediis temporibus, omnibus Daniæ, Norvvagiæ, Livoniæ & reliquorum Borealium gentium commune nomen fuiſſe docti nôrunt. Ut omittam quod à ſcriptore Vitæ Griffithi filii Conani eſt traditum: unum è tribus illis fratribus qui in Hiberniam venerunt, tum Norvva-*

Uſſerii Epiſt. Hibern. Q gien-

a Vandaliæ & Saxoniæ Alb. Crantzii Continuator. edit. Witteberg. an. 1586 pag. 22. b. Alb. Crantz. Succiæ l. 1. c. 41. c Pytheâ Maſſilienſi, apud Strabonem, l. 1. & Steph. Byzant de urbibus, in Ὠςίωνες. d Saxo. hiſt. Danic. lib 6 fol. 55. edit Pariſ an. 1514. e Girald. Topograph. Hibern. diſtinct. 3. c. 43. f Caradoc. Chron. Cambriæ. an. Chriſt. 905.

genſibus ſuis in Galliam congeſſiſſe, & Francis devictis ſedes in Normannia fixiſſe. Hunc Rodulphum *ille vocat, quem alij* Rollonem; *à quo Guilielmus, & alii Normanni qui in Anglia regnaverunt, genus deducunt ſuum.* Profeſſiones *ex Cantuarienſis Eccleſiæ codice Manuſcripto, qui nunc ad Cottonianam Bibliothecam eſt translatus, deſumpſimus. De Epiſcopis verò ſingulis qui eas ediderunt, in Epiſtolarum recenſione aliquid eſt dictum: poſtremò tantùm excepto, à Theobaldo ordinato, qui ab anno 1138. ad 1160. Cantuarienſi ſedi præfuit.*

ÆDGARI Regis Anglorum Charta de *Oſwaldes-law.*

An. Chriſti 964. ALtitonantis Dei largifluâ clementiâ, qui eſt Rex regum & Dominus dominantium, Ego *Ædgarus* Anglorum * Baſileus, omniumque regum inſularum Oceani quæ Britanniam circumjacent, cunctarumque nationum quæ infra eam includuntur, Imperator & Dominus; gratias ago ipſi Deo omnipotenti, Regi meo, qui meum imperium ſic ampliavit & exaltavit ſuper regnum Patrum meorum, qui licet monarchiam totius Angliæ adepti ſunt, à tempore *Æthelſtani*, qui primus regum Anglorum omnes nationes quæ *Britanniam* incolunt ſibi armis ſubegit; nullus tamen eorum ultra ejus fines imperium ſuum dilatare aggreſſus eſt. Mihi autem conceſſit propitia divinitas, cum *Anglorum* imperio, omnia regna inſularum Oceani cum ſuis ferociſſimis regibus, uſque *Norwegiam*, maximamque partem *Hiberniæ* cum ſuâ nobiliſſimâ civitate *Dubliniâ*, Anglorum regno ſubjugare: quos etiam omnes meis imperiis colla ſubdere, Dei favente gratiâ, coëgi.

*Βασιλεὺς rex.

Quapropter & ego *Chriſti* gloriam & laudem in regno meo exaltare, & ejus ſervitium amplificare, devotus diſpoſui: & per meos fideles fautores, *Dunſtanum* videlicet Archiepiſcopum, & *Athelwoldum* ac *Oſwaldum* Epiſcopos (quos mihi Patres ſpirituales & Conſiliatores elegi) magnâ ex parte, ſecundum quod diſpoſui, perfeci, &c. Et ipſis ſupradictis meis cooperatoribus ſtrenue annitentibus, jam XLVII. monaſteria cum Monachis & Sanctimonialibus conſtitui; & ſi *Chriſtus* vitam mihi tamdiu conceſſerit, uſq; ad quinquageſimum remiſſionis numerum meæ devotæ Deo munificentiæ oblationem protendere decrevi. Unde nunc in præſenti Monaſterium, quod prædictus reverendus Epiſcopus *Oſwaldus* in ſede Epiſcopali * *Wiogreceaſtre*, in honore Sanctæ Dei genitricis *Mariæ* amplificavit, & eliminatis Clericorum

* Wigornenſi.

corum næniis & ſpurcis laſciviis, religioſis Dei ſervis Monachis, meo conſenſu & favore conſultus, locavit; Ego ipſis Monaſticæ Religionis viris Regali authoritate confirmo, & conſilio & aſtipulatione Principum & Optimatum meorum corroboro & conſigno. Ita ut jam amplius non ſit fas neque jus Clericis reclamandi quicquam inde; quippe qui magis elegerunt, cum ſui ordinis periculo & Eccleſiaſtici beneficii diſpendio, ſuis uxoribus adhærere, quàm Deo caſtè & canonicè ſervire. Et ideò cuncta quæ illi de Eccleſiâ poſſederant, cum ipſa Eccleſiâ, ſive Eccleſiaſtica, ſive ſecularia, tam mobilia quàm immobilia, ipſis Dei ſervis Monachis ab hâc die perpetualiter Regiæ munificentiæ jure deinceps poſſidenda trado & cõſigno, ita firmiter; ut nulli Principum, nec etiam ulli Epiſcopo ſuccedenti, fas ſit aut licitum quicquam inde ſubtrahere aut pervadere, aut ab eorum poteſtate ſurripere, & in Clericorum jus iterùm traducere, quamdiu fides Chriſtiana in Anglia perduraverit, &c.

Facta ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXIV. Indictione VIII. regni verò *Ædgari* Anglorum Regis ſexto, in regia urbe quæ ab incolis * *Gleawceaſtre* nominatur; in Natali Domini, feſtivitate Sanctorum Innocentium, feria quarta. * Gloceſtria.

† Ego *Eadgar* Baſileus Anglorum & Imperator regum gentium, cum conſenſu & Principum & Archiepiſcoporum meorum, hanc meam munificentiam ſigno Crucis corroboro.

† Ego *Aelfryth* Regina conſenſi, & ſigno Crucis confirmavi.

Ego *Dunſtan*, Archiepiſcopus Dorobernenſis Eccleſiæ Chriſti conſenſi, & ſubſcripſi.

Ego *Oſcitel*, Archiepiſcopus Eboracenſis Eccleſiæ, conſenſi & ſubſcripſi.

Ego *Alſerio* Dux. Ego *Bruthnod* Dux. Ego *Aridgari* Dux.

RECENSIO.

Dum Epiſtolas relegerem, decimo ſeculo (quod propter ſcriptorum inopiam appellari conſuevit * Ob curum*) nullam notatam deprehendi. Qui defectus ut aliquo modo suppleretur, Ædgari Regis diploma viſum fuit adjicere; in quo, quod omnes hiſtoriæ tacent,* maximam partem Hiberniæ, cum ſuâ nobiliſſimâ civitate Dublinâ, Anglorum regno ſubjugatam *à ſe fuiſſe confirmat. Habetur illud inter* Wigornienſis *Eccleſiæ monumenta: ejuſque exemplum inter archiva Regia in arce Londinenſi aſſervatur, hoc auctum procemio.* * Baron. In tomi 10 Annalium initio.

Edwardus Dei gratiâ Rex Angliæ, &c. & Dominus Hiberniæ, omnibus ad quos

præſentes litteræ pervenerint, Salutem. Inſpeximus Chartam confirmationis Domini Edgari quondam regis Angliæ progenitoris noſtri, quam fecit Oſwaldo Epiſcopo Wigornienſi & Monachis Wigornienſibus, in hæc verba. *In libro Wigornienſis Eccleſiæ, quo de loci illius fundatoribus agitur, ille quem dedimus titulus eſt prænotatus.* Charta Regis Eadgari de *Oſvvaldes-lavv, quia* medianre (*ut ibi dicitur*) B. Oſwaldo, à Clericis in Monachos translata eſt ſedes Pontificalis honoris. *Antea enim, ut in ejuſdem Oſvvaldi Vita ſcribit Andreas Lencander ſive Whitemannus Rameſienſis cœnobii abbas,* non monaſtici viri ipſius ſanctæ inſtitutionis regulæ erant in regione Anglorum, ſed erant religioſi & digniſſimi clerici: qui tamen theſauros ſuos, quos avidis adquirebant cordibus, non ad Eccleſiæ honorem, ſed ſuis dare ſolebant uxoribus. *Poſteaque, ut addit idem, Ædgari regis* obitu turbatus eſt ſtatus totius regni, commoti ſunt Epiſcopi, irati ſunt Principes, timore concuſſi ſunt Monachi, pavefacti populi, Clerici læti effecti ſunt; quoniam tempus eorum advenit. Expelluntur Abbates cum monachis ſuis, introducuntur Clerici cum uxoribus ſuis: & erat error pejor priore. *Sic ille. Priorem verò ſtatum ſic pleniùs enarrat Cantuarienſis Osbernus.* Nondum in Anglia communis vitæ ratio colebatur; non uſus deſerendi proprias voluntates hominibus affectabatur. Abbatis nomen vix quiſquam audierat; Conventus monachorum non ſatis quiſpiam viderat. Sed cui forte id voluntatis erat, ut peregrinam vellet tranſigere vitam, is modo ſolus, modò paucis ejuſdem propoſiti comitatus, patrios egrediebatur fines, & quà opportunitas, vivendi licentiam dabat, illic alienigena vitam agebat. Hicque mos cùm pleroſque tùm vehementer adhuc manet Hibernos: quia quod aliis bona voluntas in conſuetudinem, hoc illis conſuetudo vertit in naturam. Quorum multi atque illuſtres viri, divinis ac ſæcularibus litteris nobiliter eruditi, dum relictâ Hiberniâ in terrâ Anglorum peregrinaturi veniſſent, locum habitationis ſuæ Gleſtoniam delegerunt, propterea quòd eſſet à civili multitudine ſequeſtratus, & humanis uſibus accommodus, & (quod maximè affectabant peregrini) *Patricii* religioſâ veneratione glorioſus: qui olim evangelizando regnum Dei illuc perveniens, vitâ, doctrinâ, ſignis mirabilibus multipliciter claruiſſe, & poſt omnia hæc ibidem in Domino quieviſſe perhibetur. Cùm ergo hi tales viri talibus de cauſis Gleſtoniam veniſſent, nec tamen quicquid ſibi neceſſarium erat ſufficientiſſimè in loco reperiſſent: ſuſcipiunt filios nobilium liberalibus ſtudiis imbuendos, ut quod minus ad uſum loci ubertas exhiberet, eorum quos docebant liberalitate redundaret. *Hæc in Vitâ Dunſtani Osbernus: quæ, quia ad rerum Hibernicarum illuſtrationem aliquid etiam conferebant; hoc in loco omittere non libuit.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS.